

Mauno-Markus Karjalainen

MAITOVALTUUSKUNTA

Suomalaisen maidon puolesta

Mauno-Markus Karjalainen

MAITOVALTUUSKUNTA

Suomalaisen maidon puolesta

Maitovaltuuskunta

JULKAISIJA: Maitovaltuuskunta, c/o MTK, Simonkatu 6, 00100 Hki

TAITTO: Print Line Helsinki Oy

PAINO: PunaMusta 2015

ISBN: 978-952-9733-34-7

KOKOUKSISSA MUKA TYLSÄÄ?

Iloinen hetki maitovaltuuskunnan kokouksessa toukokuussa 2004. Vasemmalta Pekka Lestinen, takana Matti Siitonen, sitten Tauno Uitto ja Kari Inkinen. Eturivissä ministeri Juha Korkeaoja, MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä ja maitoasiamies Sami Kilpeläinen.

Sisältö

Esipuhe

Mauri Penttilä:

20 vuoden kokemukset yksiin kansiin 6

1. Maitovaltuuskunta syntyi vastauksena talouden murrokseen 8

Ajan merkkejä opeteltiin 9

Risto Volanen: Ylestä Pellervoon 9

Tuottajaosuustoiminnan tilanne hälytti 11

Dramaattinen alku 12

Meijeritoiminnan rakenne uusiksi 12

”Myös Pitäjänmäen Kreml pian sortuu...” 13

Henkinen murros, se kaikkein vaikein 13

Konkurssi herätteli hallintoväkeä 14

Varoittavia esimerkkejä läheltä 15

Ehtiikö kurki kuolla ennen kuin suo sulaa? 16

Strategiaoppia kovan kilpailun Amerikasta 16

Pellervo-Seura uudistettiin 18

Tavoitteeksi jäsentenväliset hankkeet 19

Maitovaltuuskuntaa tarvittiin 20

Järjestövastuun ja yritys vastuun

rajan selkeyttäminen 20

Kohti yhteistä uutta edunvalvontamallia. 21

Tilanne muuttui yllättäen 23

Järjestöjen kiista 24

Finlandia-talon 1. kokous 26

Osuuskuntien yhteistyötoimikunnan esitykset 28

Maitovaltuuskunta perustettiin 21.11.1995 33

Vaikuttaminen MTK:n kautta 33

Risto Volasen jälkikuvat Brysselistä 33

2. Roolit ja toimintatavat uusiksi 35

Mittava henkinen murros	36
Tuottajahinnat romahtivat yli 30 %	36
Isot yritykset lakosivat ympäriltä	37
Pellervo-Seura pelastui.	37
Maitovaltuuskunnan yhtenäisyys rakennettiin	39

3. Maitovaltuuskunnan kronikka 1995-201540

VUOSI 1995

Suomi syöksyi EU-jäsenyyteen	40
------------------------------------	----

VUODET 1996-1997

Kestävä rahoitus toiminnalle	42
Ensimmäiset maitoasiamiehet joutuivat tiukoille	42
Keskinäinen kilpailu oli lopulta jopa tarpeellista	43
Rooleja haettiin, tukipoteista taisteltiin	44
Oma mies viimein Brysseliin	45
Edunvalvontaa uudella toimintamallilla	45
Hikinen sopeutuminen EU-säädöksiin alkoi	46
MTK:n johtamisongelmat esille	46
Jälkinäytös kymmenen vuotta myöhemmin	47

VUOSI 1998

Vakavia yhteistyökeskusteluja	48
Maitoasiamiehelle työrauha!	48
Nurmiryhmä aloitti kehitystyön	48
Pellervon selvitys kilpailulain tuomista rajoituksista	49
Maitosodan ankara opetus toimialalle	49
Alalle yhteinen Maitostrategia	50

VUOSI 1999

Nurmiryhmän työ tuotti pian tuloksia	51
Valmistautuminen Agenda 2000-pakettiin	51

VUOSI 2000

Markkinatilanne helpottui	52
"Tuntipalkkaansa ei maidontuottaja uskalla laskeakaan"	52
Lopettamisen syy: heikko kannattavuus	53
Tutkimushankkeita käynnistettiin.	53

Kuva: Jaana Kankaanpää/Maaseudun Tulevaisuus

VUOSI 2001

Valtuuskunta piti itsenäisyydestään kiinni	54
Ongelmina sähkökatkot ja tukien myöhästely	54
Kokoukset rauhoitettiin medialta	54

VUOSI 2002

COPA-COGECA:n maatalousstrategia valmistui	55
Tuotanto on sopeutettava maakiintiöön	56
Yli tuotanto taittui, mutta hermostuttavan hitaasti	57
Valintoja seuraaville vuosille	57
Kiista kannattavuuden mittarista	57
Tutkimushanke sukupuolilajittelusta	57
Maitolähtetiläät kiertävät Suomea	57

VUOSI 2003

CAP-uudistus huolestutti	58
<i>Matti Vuotilainen: Kaksi saavutusta ylitse muiden....</i>	59
Pätevät laskelmat pelastivat tilanteen	61
Nurmi-Matti lopetti, Olli aloitti	62
Kilpailulaki takaa liiketoimintavapauden	62

VUOSI 2004

Isojen tukiratkaisujen vuosi	63
Kymmenen uutta jäsenmaata	63
Top-up -tuki lähti etenemään	64
”Edunvalvonnan suurin saavutus”	64
85 miljoonan euron tukipotti	64

VUOSI 2005

Tukiratkaissuissa onnistuttiin	65
Kiintiökaupan rinnalle myös vuokrausmahdollisuus	65
Hyvä markkinatilanne luo tulevaisuuden uskoa	66
Kymmenvuotisjuhlat marraskuussa	66
Kaupan marginaalit tutkittaviksi.	66

VUOSI 2006

Maitoreformissa pärjättiin	67
Viljelijät ympäristöpäätösten maksumiehiksi?	67
<i>Esa Härmälä: EU toi mukanaan maataloudelle kansallisen yksituumaisuuden</i>	68
Uusia luottamusmiehiä johtoon	70
Kuluttajatyo nostettiin esille	70
Suomalainen EU-maitoryhmän puheenjohtajistoon	70

VUOSI 2007

Etelä-Suomen maidontuotannon turvaaminen	71
Aktiivista lobbausta	71
Tukitasot onnistuttiin säilyttämään	73

VUOSI 2008

<i>Matti Ylätaalo: Tutkimus maidontuotannon tukena</i>	74
Markkinat vetivät jälleen hetken hyvin	76
Ilmasto-, energia- ja ympäristöpolitiikka pohdittaviksi	76
Tuloksellista työtä kustannusten alentamiseksi	77
Tukirakenteet uhkasivat jälleen horjua	78

VUOSI 2009

Ruotsin maitoalaan tutustumassa	79
Maitokriisi yllätti EU:n	79
Pettymyksiä ja kovia tukipakettoiveita	80
Kriisituki vain velkaisille tiloille	81

VUOSI 2010

Katsetet tuleviin vuosiin!	81
”Hyvinvoiva tuottaja hoitaisi myös eläimet hyvin” ...	81
Pohjoisen tukijärjestelmän puolesta	82
Onnistunut Tyyppinavetta-hanke	82

VUOSI 2011

Kilpailu kiristyi myös Norjassa	83
”Lehmästä ei pidä tehdä sikaa!”	84
Karkearehualtaista ruokintatukea tutkittiin	84
Valmistautuminen EU:n maitolakiin	85
Ratkaisematon kysymys: tuottajien neuvotteluvoiman vahvistaminen	85

VUOSI 2012

EU:n maitopaketti eteni	86
Sveitsin varoittava esimerkki.	86
Puheenjohtajaksi luomuviljelijä Pirkanmaalta	87
”Suomella oli paras sortimentti!”	87
Eläinten hyvinvointituki alkoi viimein vaikuttaa	87

VUOSI 2013

Myrskyinen vuosi	88
”Kuukausittainen litratuki koko maahan”	88
Ministeriö antoi yllättäen komissiolle periksi	88

Kuva: Jaana Kankaanpää/Maaseudun Tulevaisuus

Kritiikkiä poliitikoille, jotka eivät piitanneet varoituksista 89

UUOSI 2014

Maitomarkkinat suistuivat kriisiin 89
 Maitokiintiöt poistuivat 90
 Varautuminen rytinävuoteen 2015 90

UUOSI 2015

Maitokriisi jatkui, päätökset viipyivät 91
 Sinnikäs työ jatkuu 92
Eero Isomaa: Strateginen tavoite, kansallisen tuen turvaaminen onnistui 92
 Pieniä kriisipaketteja tulossa 93
 Kriisistä kriisiin 94

4. Suomalaisen maidon puolesta 95

Seitsemän teemaa tiivistetysti 95
 1. Maitoala tarvitsi itsenäistä edunvalvontaa 97
 1.1. Kovimman taistelun vuodet 98
 2. Merkittävimmät saavutukset ja karvaimmat pettymykset 98
 2.1. Kahdeksan saavutusta 98
 2.2. Viisi karvainta pettymystä 98
 2.3. Huikea panos-tuotossuhde 99

2.4. Ei jäädä paikoilleen 99
 3. Sietämätön vaikeus välttää tukileikkauksia 99
 3.1. Byrokratian purkutalkoisiin! 100
 3.2. Väistämätön riippuvuus poliitikoista 100
 4. Markkinoiden seuranta ja analysointi 100
 5. Kestävä kehitys ja yritys vastuu 101
 5.1. Suomalainen ruoka ei ole kallista 101
 6. Viisaus valita oikeat henkilöt avainpaikoille 101
 6.1. Lobbarin haastava työ sarka 102
 6.2. Ongelmallinen toimintakulttuuri 102
 7. Toimintaympäristön muutoksiin sopeutuminen 102
 7.1. Markkinakenttä elää jatkuvasti 103
 Opettaako historia? 103

5. Mukana toiminnassa 1996 - 2015 104

Maitoaltuuskunta 104
 Maitovaliokunta 105

6. Tilastot 108

Luettelo sivulla 112

7. Lähteet 111

20 vuoden kokemukset yksiin kansiin

Maitovaltuuskunta täyttää tänä vuonna 20 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi päätimme koota alkutaipaleen historian yksiin kansiin. Ajankohta on sopiva, sillä mukana on vielä muutamia henkilöitä, jotka muistavat perustamisvaiheen tapahtumat sekä niiden taustat.

Historiikin kokoaminen osoittautui vaativammaksi kuin etukäteen osasimme arvioida. Kokouspöytäkirjoja, kannanottoja ja muistioita löytyi hyllymetreittäin, samoin värikkäitä kertomuksia. Onneksi työhön saatiin Mauno-Markus Karjalaisen kaltainen ammattilainen.

Maitovaltuuskunta syntyi 20 vuotta sitten tarpeeseen. Sektorin yksituumaista edunvalvontaa olisi tarvittu jo vuotta tai paria aikaisemmin. Jos Maitovaltuuskunta olisi ollut olemassa, ei maitosektorin yli olisi kävelty EU:hun liittymisen yhteydessä. Varastokorvaukset, tai pikemminkin niiden täydellinen puuttuminen, jäivät tästä esimerkiksi.

Alusta saakka on ollut selvää, että valtuuskunnan kokouksissa ei puhuta hinnoista. Kilpailulaki takaa yrityksille oman liiketoimintavapauden. Myös osuuskuntalaki ja osakeyhtiölaki turvaavat yritysten päättäjille itsenäisen aseman ja sen mukaiset vastuut ja velvollisuudet. Sen sijaan suomalaisen maitoalan yhteisistä tavoitteista ja elinkeinopoliitikasta kyllä keskustellaan ja pyritään

hakemaan strategisesti mahdollisimman kestäviä ratkaisuja. Alan yhteinen Maitostrategia työstetään ja päivitetään säännöllisesti.

Yhteisten asioiden eteen on tehty töitä hartiavoimin. Matkan varrella on ollut myrskyisiäkin aikoja ja kokouksia. Voidaan kuitenkin todeta, että Maitovaltuuskunta on ollut erittäin tarpeellinen ja pitänyt maitosektorin yhtenäisenä. Tämä on saavutus, jota ei useinkaan osata arvostaa riittävästi. Samalla se mahdollistaa vahvan edunvalvonnan. Suomalaiset osuusmeijerit pystyivät useina vuosina maksamaan EU:n parasta tuottajahintaa.

Merkittäviä saavutuksia mahtuu matkan varrella lukuisia. Mutta on sanomattakin selvää, että kun tavoitteet ovat korkealla, niin myöskään pettymyksiltä ei voida aina välttyä. Mitalin molemmat puolet on tässä kirjassa avoimesti ja rehellisesti kuvattu.

Maidontuottajat ottavat edunvalvonnan tosissaan. Sen ovat saaneet kokea sekä luottamus- että toimihenkilöt, niin omat kuin vieraat.

Maitovaltuuskunta on alusta saakka tarkastellut asioita kotimaata laajemmin. Heti toiminnan alkuvaiheessa saatiin kotieläinsiamiehen avulla muodostettua tärkeä sillanpääasema Brysseliin. Silloin kun tieto tulee suoraan ja vaikutuskanavat ovat auki, voidaan parhaiten saavuttaa tuloksia.

Mauri Penttilä on toiminut Maitovaltuuskunnan puheenjohtajana vuodesta 2013 alkaen.

Maitoedunvalvonta on paljon muutakin kuin pelkkää maatalouspolitiikkaa. Tuotantokustannusten alentaminen on ollut yksi kantavista ajatuksista koko Maitovaltuuskunnan historian ajan. Tuotantokustannusten seurantaryhmä on kiistatta onnistunut alentamaan maitotiloille tärkeiden tuotantopanosten hintoja ja hintavaihtelua.

Myös Tyypinavetta-hanke oli iso ponnistus. Sen avulla pääsimme vaikuttamaan kiinteisiin kustannuksiin. Investoinnit ovat elintärkeitä sektorin tulevaisuuden kannalta, myös tulevaisuudessa. Kaikki alaa tuntevat tietävät, ettei niissä investoinneissa ole tänä päivänä kysymys mistään ”navettanäpelystä” kuten eduskunnassa juuri väitettiin.

Kuluneiden 20 vuoden aikana olemme olleet monessa mukana ja jättäneet pitkävaikutteisia ja ehkä jopa pysyviä kädenjälkiä. Maitovaltuuskunnan asiamiesten paikat ovat olleet haluttuja ja taanneet hyvän urakehityksen. Tämä on ollut tärkeää myös Maitovaltuuskunnan kannalta.

Kuten tästä kirjasta käy ilmi, ei Maitovaltuuskunnan ja MTK:n yhteiselo ole aina sujunut kitkatta. Usein muut tuotantosuunnat ovat olleet kateellisia maitoedunvalvonnan tehokkuudesta.

On selvää, että jäsenosuuskuntien jokaisesta maitolitrasta kerätty edunvalvontamaksu näkyy – ja sen myös tulee näkyä.

MTK:n kautta toimiminen on osoittautunut kaikkia osapuolia hyödyttäväksi ja nykyisen järjestelmän toivotaan jatkuvan ja kehittyvän myös tulevaisuudessa.

Tätä kirjoitettaessa elämme vakavan maitokriisin aikaa ja maidontuottajat ovat pahoissa vaikeuksissa. Venäjän raja meni yli vuosi sitten kiinni, kiintiöt poistuivat alkuvuodesta, EU:n tuotanto kasvaa holtittomalla tavalla ja heikko taloustilanne hillitsee kysynnän kasvua ympäri maailmaa.

Elämme vähintäänkin yhtä suurta murrosvaihetta kuin 20 vuotta sitten EU:hun liittytessä. Maitovaltuuskunnalta vaaditaan nyt enemmän kuin koskaan.

Lopuksi haluan kiittää kaikkia lähes 300 toiminnassa mukana ollutta ihmistä ja toivottaa antoisia lukuhetkiä tämän kirjan parissa! Maitovaltuuskunnan seuraava historiikki tulee aikanaan kertomaan, kuinka tällä hetkellä meneillään olevakin maitokriisi selätettiin.

Vesilahdessa 13.10.2015

Mauri Penttilä
Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja

Piirros: Thomas Lindberg

SUOMI EU:N KYNNYKSELLÄ

Osuustoiminta-lehden 1/1993 kuvitusta

1. MAITOVALTUUSKUNTA

■ synty vastauksena talouden murrokseen

Rakenteet ryskyivät, kun suomalainen elintarviketeollisuus avautui ja sopeutui 1.1.1995 alkaneen EU-jäsenyyden myötä avoimille markkinoille ja kovaan kilpailuun. Uuteen toimintaympäristöön vastaamista oli Pellervo-Seurassa harjoiteltu jo 1980-luvun lopulta lähtien.

Moni veikkasi, että etenkin pellervolaisen osuustoiminnan kävisi siinä kilvassa erittäin huonosti. Olihan se tottunut sodista alkaen toimimaan vain monin tavoin suojatuilla ja suljetuilla kotimarkkinoilla.

Myöhemmin arvioijat yllättyivät, kun pellervolaiset onnistuivatkin nopeasti uudistumaan

ja hyvässä kunnossa selvisivät voittajien joukossa uudelle vuosituhannele.

- Maitovaltuuskunnan perustaminen 21. marraskuuta 1995 oli suomalaisten maidontuottajien ja osuusmeijereiden kohdalla ajan suurta murrosta, tohtori Risto Volanen taustoittaa muistiinpanoissaan tuolta ajalta.

Ratkaisevissa käännteissä hän toimi Pellervon osuustoimintajohtajana. Häntä voi hyvällä syyllä pitää Maitovaltuuskunnan ”kummisetänä”, jonka tie vei näiden värikkäiden tapahtumien jälkeen koko EU-alueen maatalouden päälobbariksi Brysseliin, COPA-CO-GECA:n pääsihteeriksi.

Ajan merkkejä opeteltiin

Pellervossa tulevan perusteellisen talousmurroksen merkkejä alettiin lukea ja tulkita jo 1980-luvun lopulta alkaen. Tämän kirjoittaja tuli järjestön leipiin syksystä 1987 alkaen, jolloin tilanne oli vielä rauhallinen. Mutta vuosikymmenen vaihduttua valmistautuminen uuteen ympäristöön oli jo täydessä käynnissä.

1990-luvun alussa maailma myllertyi monella tavalla uuteen asentoon. Berliinin muuri murtui 9. marraskuuta 1989 ja kylmä sota idän ja lännen välillä tilapäisesti päättyi. Neuvostoliitto lakkautettiin 21.12.1991, millä oli dramaattinen vaikutus syvään lamaan ajautuneen Suomen kauppapolitiikkaan.

Suomen hallitus jätti EU-jäsenyyshakemuksen maaliskuussa 1992. Jäsenyyshakemusten neuvottelut Unionin kanssa alkoivat 1.3.1993. Lokakuussa 1994 oli kansanäänestys, jonka perusteella Suomesta tuli EU:n jäsen 1.1.1995 alkaen. Muutamia vuosia myöhemmin Paavo Lipposen hallitus päätti ilman kansanäänestystä liittyä myös euroalueeseen.

- Samaan aikaan Suomen taloudellisessa toimintaympäristössä tapahtui muitakin syvälle käyviä muutoksia, Pellervon puheenjohtajana kriittisinä vuosina toiminut Jarno Mäki täsmentää. - Erityisen läheisesti maitosektoria koskettivat kilpailulainsäädännön muutokset.

Pellervon ja MTK:n uusi, yhteinen koulutusyksikkö - Pellervo-Instituutti - aloitti työnsä huhtikuussa 1991. Mitä lähemmäksi oletetun talousmurroksen ajankohta tuli, sitä tiiviimmäksi työn tahti Pellervossa kiihtyi.

Työhön liittyivät tutkimustoiminta, seminaarit, monipuolinen sidosryhmätyö ja tiedotus sekä julkaisutoiminta lehtineen ja kirjoineen. Tutkimuksessa etenkin PTT:n panos ja julkaisuissa Osuustoiminta-lehden panos olivat yritysten luottamus- ja liikkeenjohdon saaman tilannekuvan kannalta merkittäviä.

Myös sidosryhmätyö oli poikkeuksellisen aktiivista. Usein kohtaamispaikkana oli Pellervon kesähuvila Villingin saarella. Tapaamisten tunnelma intensiivisine keskusteluineen, alustuksineen, saunoineen ja illallisineen oli yleensä hieno ja hyvähenkinen, mutta tilaisuuksien herättämät ajatukset elintarvikealalla vakavia.

Pellervon oletama EU-jäsenyyden alkamisajankohta oli vuosi 1996. Mutta Suomen markkinoiden avautuminen tapahtuikin jo vuotta aiemmin. Loppuvaiheessa se lisäsi työpaineita.

Ylestä Pellervoon

Risto Volanen kertoo muistiinpanoissaan, miten syksyllä 1990 MTK:n puheenjohtaja Heikki Haavisto ja toiminnanjohtaja Markku Nevala sekä Pellervon toimitusjohtaja Samuli Skurnik kutsuivat hänet keskustelemaan MTK:n Tapiolan saunakamariin. Aiheena oli MTK:n ja Pellervon koulustoiminnan kehittäminen vastaamaan tuleviin uusiin haasteisiin.

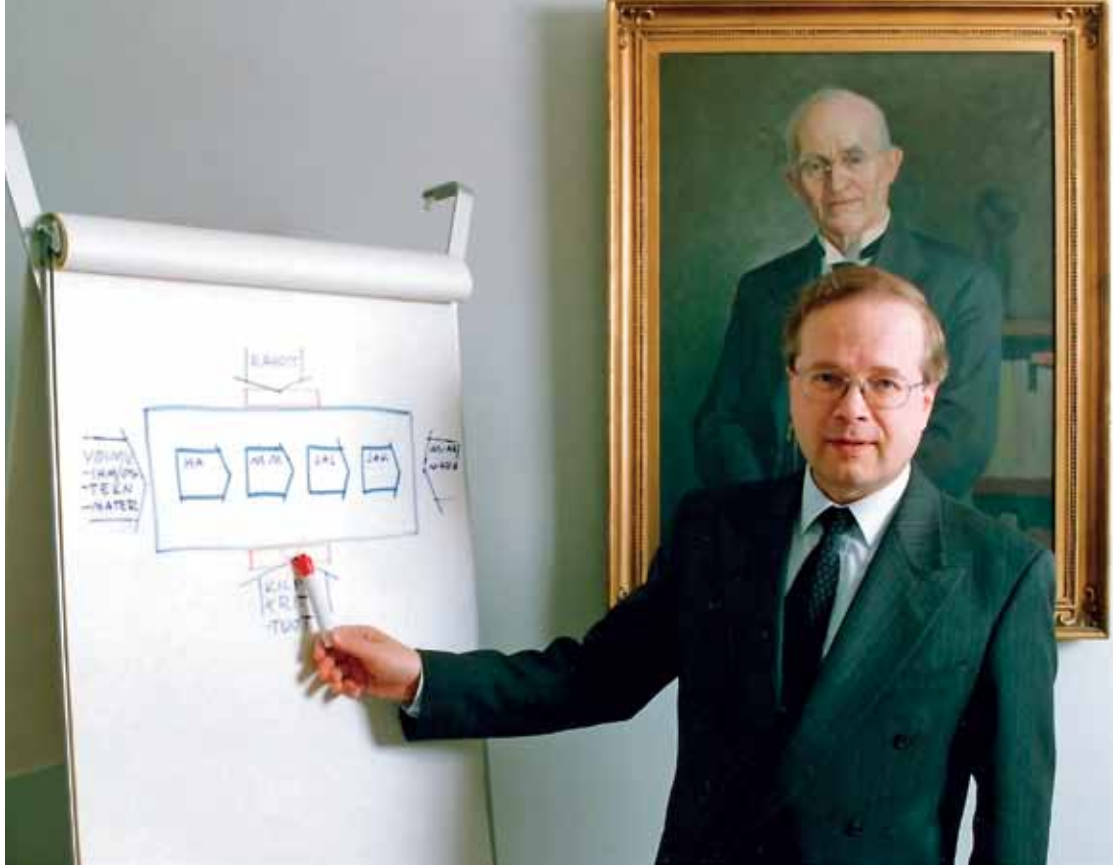
- Olin silloin ollut kuusi vuotta Yleisradiossa sen monopolin loppumisesta seuranneessa kehitystyössä suunnittelu- ja koulustoiminnan apulaisjohtajana. Illan jossakin vaiheessa Heikki Haavisto kysyi, miltä tämä tilanne Ristosta näyttää.

- Piirsin ja analysoin taululle professori Michael Porterin kaavion arvoketjusta kilpailuympäristössä. Sovelsin Ylessä käyttämäni mallia maatalouden arvoketjuun - alkutuotannon panoksista kuluttajahyödykkeisiin.

Keskustelussa Haavisto sanoi siinä olevan sen verran aineesta, että voisitteko Risto, Markku ja Samuli miettiä yhdessä, mitä se merkitsee MTK:n ja Pellervon kehittämisen ja koulutuksen kannalta.

- Teimme työtä käskettyä ja saimme valmiiksi muistion, jossa ehdotettiin Pellervon ja MTK:n koulustoiminnan yhdistämistä Pellervo-Instituutti Oy:ksi - samalla saneeraten heti Pellervon koulutusosasto ja vähitellen myös MTK-opisto.

- Kun Haavisto oli hyväksynyt tekstin, Nevala ja Skurnik kutsuivat käymään Simonkadulle ja ehdottivat, että ryhtyisin Pellervo-Instituutin johtajaksi.

PORTERIN ARVOKETJUA RAKENTAMASSA

Risto Volanen ja fläppitaululle piirretty kaavio suomalaisten elintarvikkeiden arvoketjusta. Erittely pohjautuu Michael Porterin teokseen kansakuntien kilpailuedusta. Seinältä katselee Pellervon kansanvalistaja Niilo Liakka.

Sen hallituksen puheenjohtajaksi tulisi Haavisto ja pääomaksi miljoona markkaa. Tehtävänä olisi suunnitella ja johtaa institutiin toimintaa tavoitteena auttaa maataloutta ja osuustoimintaa selviämään tulevasta murroksesta.

Volanen oli silloin saanut Yleisradiossa nimityksen toiselle kaudelle, joskin pääjohtajaksi oli tullut Sakari Kiurun jälkeen Reino Paasilinna, joka oli aloittanut talon sisällä ”vanhan kulttuurin vastaiskun”.

Hän oli myös mukana Esko Ahon taustaryhmässä keskustan vaalikampanjassa, joka näytti vievän kohti voittoa keväällä 1991. - Sen onnistuessa olisin ehkä voinut tavalla tai toisella jatkaa yhteistyötä tulevan pääministerin kanssa.

- Siksi kieltäydyin ehdotuksesta, ja lähdin autolla kohti kotiani Järvenpäästä. Autoon oli pari päivää aikaisemmin asennettu mai-

topurkin kokoinen ihmelaite, jota kutsuttiin ”kengäksi”. Kulttuuritalon kohdalla se pirisi ensimmäistä kertaa, ja puhelimesta oli Heikki Haavisto: ”Etkö voisi vielä tulla takaisin? Mielelläni juttelisin.”

- Palattuani Simonkadulle Haavisto esitti käsityksensä tulevaisuudesta ja pyysi vielä harkitsemaan tarjottua tehtävää. Hänen mukaansa Euroopassa alkanut muutos tulee johtamaan väistämättä siihen, että Suomenkin maatalouden on tavalla tai toisella sopeuduttava EU:n maatalouspolitiikkaan. Hän tulee sitä vastustamaan, mutta tavalla tai toisella se tulee toteutumaan. Edessä on suuria haasteita sekä viljelijöille että osuustoiminnalle.

- Etkö voisi ottaa vastuullesi MTK:n ja Pellervon koulutustoimintaa, joka osaltaan auttaa koko alaa uudistumaan ja kohtaamaan tulevat haasteet, Haavisto kysyi.

Kuva: Tapani Lepistö/PJP

YLLÄTYSNIMI ULKOMINISTERIKSI

Heikki Haavisto pyydettiin Suomen ulkoministeriksi keväällä 1993. Haavisto tunnettiin laajalti maaseudun luottomiehenä, ja odotettavissa olevat ratkaisut olivat nimenomaan maaseudun kannalta poikkeuksellisen vaativia. Haavisto oli yhdessä Pertti Salolaisen kanssa Suomen pääneuvottelija Euroopan Unionin jäsenyysehdoista.

- Keskustelu ratkaisi asian. Ahon johdolla keskusta voitti vaalit, ja ajatus pääministerin esikuntaan liittymisestä nousi vielä esille. Keskustelin asiasta uudelleen Haaviston kanssa ja päädyin lopulta tulemaan töihin Simonkadulle. Sieltä Ahon avustajaksi tuli joka tapauksessa Esa Härmälä MTK:n toimistosta, Volanen kirjoittaa.

Tuottajaosuustoiminnan tilanne hälytti

Viime vuosisadan alussa sekä vuonna 1899 perustetun Pellervo-Seuran että myös vuonna 1917 perustetun MTK:n syntytausta oli ollut vanhasuomalainen. Nimenomaan professori Hannes Gebhard oli molempien perustamishankkeita aktiivisesti ajamassa. Kovasti pelkistäen voidaan sanoa, että vanhasuomalaisuuden juuret johtavat nykyisin paljolti Kokoomukseen.

Mutta sotien jälkeen maaseudun vahvimaksi poliittiseksi vaikuttajaksi oli noussut juuriltaan paljolti nuorsuomalainen Maalaisliitto, nykyinen Keskusta. Sodan jälkeen maalaisliittolaiset olivat tulleet enemmistöön tuottajajärjestössä. Se taas toi vaikutusvaltaa pellervolaiseen osuustoimintaan.

Samuli Skurnik tuntee myös hyvin osuustoimintajärjestön historian. Hän huomauttaa, että tosin jo heti sotien jälkeen vaihtoehtona oli esillä myös toisenlaiset, omistajalähtöisemmät ajatusmallit:

- Sellainen oli esimerkiksi V. J. Sukselaisen työryhmän ehdotuksissa vuonna 1945. Mutta ne vain eivät toteutuneet.

Risto Volanen toteaa, että aina 1980-luvun lopulle pellervolaisuus oli muodostanut hyvin toimivan ja keskitetysti johdetun kokonaisuuden.

Kuvaan kuului myös, että sodan jälkeen maan työvoimasta oli ollut puolet maa- ja

metsätaloudessa. 1960-luvun puolivälissä heitit oli kolmannes, mutta 1990-luvun alussa enää viisi prosenttia.

Ensimmäiset muutoksen merkit olivat 1980-luvun puolivälissä alkaen hintasääntelytyn purkamisen, kilpailuviranomaisen aktivoituminen ja lopulta Suomen EU-jäsenyyden valmistelu.

Dramaattinen alku

Uusi arki tuli Pellervo-Instituuttia vastaan heti nimityksen julkistamisen jälkeen.

- Tuottajain Lihakeskuskunnan, TLK:n toimitusjohtaja Voitto Koskenmäki oli vanha tuttavani ja hän kutsui kertomaan Pellervo-Instituutista TLK:n jäsenosuuskuntien toimitusjohtajille. Jotenkin aavistin, että tunnelmassa oli jotakin erikoista ja puhuin varovaisesti.

Pian Volaselle selvisi, että he olivatkin olleet samana aamuna sopimassa, miten TLK:n jäsenosuuskunnat lakkauttavat TLK:n - kertomatta asiasta ennalta sen enempiä TLK:n toimitusjohtajalle kuin MTK:n johdolle.

Taustana oli tulevan muutoksen tunnistaminen, kilpailuviranomaisen toiminta ja se, että TLK oli käytännössä alkanut kilpailla omistajaosuuskuntiansa kanssa. Toukokuussa 1991 valmistunut Vantaan ruokatehdas siirtyi LSO:lle. Vuoden päästä valmistui Atrian ruokatehdas Nurmoon.

Vuosia myöhemmin myös Karjaportti lähti uhkarohkeasti isoilla lainoilla investoimaan uusiin laitoksiin. Se kuitenkin osoittautui sille myöhemmin kohtalokkaaksi virheeksi, josta osuuskunnan jäsenet joutuivat maksamaan kovan hinnan. Karjaportin hallinto kohtalokkaasti hylkäsi Atrian kosinnan ennen Mikkelin tehtaan rakentamista.

Suomessa oli 1990-luvun alussa kolme osuustoiminnallista liha-alan yritystä ja niillä oli keskeisissä toiminnoissa kotimaan markkinoihin nähden 40-50 prosentin ylikapasiteetti, Volanen analysoi. - Jalostuksen yksikkökustannukset olivat tanskalaisiin kilpailijoihin verrattuna noin 2-3-kertaiset, samoin tuottajahinnat.

Meijeritoiminnan rakenne uusiksi

Jarno Mäki muistelee, miten samaan aikaan kilpailuviranomainen alkoi vaatia muutosta

myös Valion ja sen osakasmeijereiden väliin yhteistyöhön, jota epäiltiin kilpailulain tarkoittamaksi horisontaaliseksi kartelliiksi.

- Siitä alkoi nelisen vuotta kestänyt muutosprosessi. Sen aikana jokaisen meijeri-
osuuskunnan hallinnon kaikki jäsenet joutuivat ottamaan kantaa markkinoilla tapahtuvaan muutokseen.

Ensi vaiheessa Niilo Mäen johtama työryhmä ehdotti Valion muuttamista osuusmeijereiden omistamaksi osakeyhtiöksi, joka markkinoisi ja myisi kaikki osuusmeijereiden sille myymät tuotteet. Ylimääräinen osuuskunnan kokous perusti Valio Oy:n elokuussa 1992.

- Markkinointi- ja myyntiyritys oli tuskin saatu perustettua, kun kilpailuviranomaisilta tuli entistä vakavampi selvityspyyntö, jonka taustana oli samana vuonna tehty kilpailulain muutos, Jarno Mäki kertoo.

Sen seurauksena heinäkuussa 1993 linjattiin, että osuusmeijerit joko fuusioivat teollisuutensa Valio Oy:öön, vuokraavat teollisuutensa Valiolle tai myyvät raaka-ainetta tai tuotteitaan Valion markkinoitavaksi.

Silloisista runsaasta 50 osuusmeijeristä kymmenen jäi Valion ulkopuolelle. Valiolle jäi 77 % ja Kymppiryhmälle 12 % markkinoista.

Risto Volasen mukaan ylikapasiteetti oli myös maitoalalla merkittävä: - Syksyllä 1991 Valion toimitusjohtaja Iikka Haka arvioi kärjistäen, että prosessiteollisuuden lähtökohdista laskien Suomen maidonjalostuksen kapasiteetista oli käytössä vain noin 25 %. Siksi myös meijerialalla markkinoinnin ja hallinnon yksikkökustannukset olivat Tanskaan verrattuna 2-3-kertaiset, kuten tuottajahinnatkin.

Kuluttajahintojen sääntelyn purkaututtua 1980-luvun puolivälissä kansalliset markkinat olivat pysyneet suljettuina. Tuottajahinnat sovittiin jatkuvasti valtion ja tuottajajärjestön välisissä maataloustuloneuvotteluissa.

- Lopputuotteiden hinnat muodostuivat, kun näiden päälle lisättiin hintaviranomaisen hyväksymät jalostuksen ja markkinoinnin kustannukset, Jarno Mäki kuvailee.

Tulevassa EU-maailmassa samoilla avoimilla markkinoilla toimittaisiin yhdessä Euroopan ja maailman tehokkaimpien kilpailijoiden kanssa. Tuottajahinnan ratkaisisi osuustoimintayrityksen tilityskyky. Sen päälle tulevan maa-

talouden tuen määräisi EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ja sen sallimat kansalliset tuet.

Samaan aikaan myös EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa (CAP) ja kansainvälisessä maatalouskaupassa oli alkamassa muutos avointen, globaalien markkinoiden suuntaan. EU:ssa CAP-reformin ensimmäinen askel otettiin 1992 ja laajempi kansainvälinen GATT-WTO-sopimus tehtiin 1994. Siinä maataloutta käsiteltiin tilapäisenä poikkeuksena maailmankaupan yleiseen vapauttamiseen.

Volanen pelkistää tilanteen: - Suomen maatalouden rakenteelliset ongelmat suhteessa EU-maiden maatalouteen näyttivät olevan periaatteessa samanlaisia kuin Euroopan maatalouden ongelmat suhteessa maailman tehokkaimpiin tuottajiin Australiaan, Yhdysvaltoihin ja Brasiliaan.

”Myös Pitäjänmäen Kremlian sortuu...”

Pellervo-Instituutti kehitti kaksi merkittävää uutta opintokokonaisuutta. Syksystä 1991 alkaen järjestettiin kunkin tuoteryhmän kaksipäiväinen seminaari.

Lisäksi satsattiin tuottajaosuustoiminnan luottamusmiesten neljän viikon HLJ-koulutusohjelmaan (HLJ = Hyväksytyt luottamusjohtajat). Sen pääsisältönä oli suuren, markkinoilla toimivan yrityksen hallituksen omistajajäsenen tiedot ja taidot.

Volanen mieleen on jäänyt ensimmäisen luottamusmieskurssin ensimmäinen iltapäivä tammikuussa 1992:

- Kävelimme tuntien jälkeen MTK-opistolta Tapiolan K-kauppiiaan vieraaksi. Joukossamme oli mm. Valion hallintoneuvoston puheenjohtaja Niilo Mäki. Joitakin viikkoja Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen tämä kurssi sai kauppiaalta kuulla kokemuksia ”Pitäjänmäen Kremlistä” (Valiosta) siinä hengessä, että ”pian se teidänkin valtakunta sortuu...”

Koulutusohjelmassa korostui yrityksen omistajan vastuu ja valta päätöksenteossa. Selkeä tulevaisuuden näkyminen oli EU:n jäsenenä olevan maan jalostavan yrityksen kilpailuympäristö.

- Viesti oli, että tulevaisuudessa osuustoimintayritykset pärjäävät yhä vähemmän etujärjestön tai politiikan tuella tai ohjauksessa.

Kansikuva: Tapani Lepistö/PP

Jouko Väänänen ja Risto Volanen väittelevät periaatteista

sivut 5-8

6 1993

VANHAN JA UUDEN LINJAN VÄITTELY

Ex-päätoimittaja Jouko Väänänen (vas.) ja osuustoimintajohtaja Risto Volanen väittelivät kiivaasti osuustoiminnan periaatteista Osuustoimintalehdessä 6/1993. Pellervo halusi julkisuudessaakin varoittaa osuustoimintaa jäämästä vanhojen ajattelutapojen vangiksi, kun maailma nopeasti muuttui ympärillä. Väänänen aina lauantaisin Maaseudun Tulevaisuudessa ilmestyneet jutut koettiin uudistajien joukossa ongelmallisiksi, kun ne asettuivat vastustamaan osuustoiminnan uudistuspyrkimyksiä ja kun vielä niiden napakka tyyli upposi kansaan kuin häikä.

Niiden on toimittava lopullisen riskin kantavien viljelijäjäsenten eli omistajien valitsemien luottamusmiesten ohjauksessa.

Henkinen murros, se kaikkein vaikein

Pellervo-Seura myös tilasi Pellervo-Instituutilta muistion alan ongelmista. *Pellervolaisen osuustoiminnan rakenteellisia ongelmia valmistui vuoden 1991 lopulla.* - Tuossa vai-

heessa olin varsin pessimistinen tulevaisuuden suhteen, Volanen tunnustaa.

Suomessa oli siirrytty sotataloudesta suljettuun ja säänneltyyn maa- ja elintarviketalouteen. Sitä ohjattiin 1980-luvun lopulle ulkoisesti keskustapuolueen poliittisin voimin ja sisäisesti keskitetysti nimenomaan MTK:n voimin.

- Se oli myös luonut koko alan tuotanto- ja valtarakenteet sekä niitä tukevat asenteet ja ajattelutavat.

- Jo tuossa vaiheessa minulle oli kertynyt elämäkokemus, että suunnitelmia on varsin helppo laatia ja rakenteelliset muutoksetkin voivat onnistua - mutta kun tullaan ihmisten arvoihin ja valtaan, seurauksena on ”vanhan vallan vastaisku”.

- Sen vuoksi kun lähtee uudistamaan, on varauduttava siihen, että lopulta saa itse selkäänsä. Siksi on pyrittävä viemään uudistus niin pitkälle, ettei paluuta vanhaan enää ole - vaikka sitten joku muu korjaakin sadon.

- Maan rakenteelliset muutokset veivät väistämättä pieneneviin maataloutta ja sen osuustoimintaa tukeviin poliittisiin ja järjestöllisiin voimiin. Maatalouden poliittishallinnollinen tuotannonohjaus oli muutenkin yhä useammin epäonnistunut sekä EU:ssa että Suomessa johtaen ylituotantoon kaikkine seurauksineen.

Tuottajan vaikeuksien lisäksi sen purkamiseksi oli Suomessa tarvittu poliittista voimaa, budjettirahaa ja jopa poliittisia suhteita Neuvostoliittoon.

Edellisellä vuosikymmenellä OECD:n laskema Suomen maatalouden tuki oli noussut 12 miljardista markasta 37 miljardiin ja samalla 12 prosentista 72 prosenttiin tuotannon arvosta.

Risto Volanen määrittelee, miten erityinen ongelma oli tuottajahintatason ero EU-maihin ja jalostuksen ylikapasiteetti. - Avoimessa markkinaympäristössä sen maksaisivat

osuuskuntien jäsenet sekä tuottajahinnassa että markkinoinnin vaikeuksina.

Vaikka perinteistä tuotantokapasiteettia oli runsaasti, uuteen ympäristöön tarvittiin investointeihin tarvittiin uusia pääomia ja sen mukaisia rakenteita kuten osuuskuntien enemmistönä omistamia osakeyhtiöitä.

- Sitä taas mm. Maaseudun Tulevaisuuden (MT) varttuneemmat kirjoittajat arvostelivat ankarasti lähes joka viikko, Volanen kirjoittaa muistiinpanoissaan.

Konkurssi herätteli hallintoväkeä

Ensimmäinen kouriintuntuva varoitus osuustoiminnan murroksesta tuli, kun Hankkija-Novera Yhtymä haettiin konkurssiin 3. heinäkuuta 1992.

Volanen muistelee, miten muutamaa päivää konkurssia aikaisemmin päärahoittajan eli KOP:n edustaja halusi tavata ja keskustella MTK:n, Pellervon ja osuustoimintayritysten johdon kanssa kysyen omistajaa, jonka kanssa voisi neuvotella. - Sitä ei löytynyt.

Osuustoiminnan luottamusjohtajien keskuudessa tunnistettiin pian syyt Hankkijan konkurssiin. Myös tapauksesta tehdyt selvitykset korostivat heidän huoltaan omistajavastuun ja järjestövastuun vaarallisesta sekoittumisesta liiketoiminnassa.

Myöhemmin, vuonna 1995 Pellervo julkaisi kirjankin *Hankkijasta Noveraksi - mikä petti*. Tapaus herätteli ja kosketti vahvasti pellervolaisen kentän luottamusjohtoa. Ennen kirjan ilmestymistä samaa aineistoa oli pohdittu lukuisissa kentän koulutustilaisuuksissa ja seminaareissa.

Koulutuksen ohella myös Pellervon tiedotus ja lehdet veivät uudistamisen sanomaa eteenpäin. Osuustoiminta-lehti aloitti osuustoimintayritysten ja niiden suurimpien kilpailijoiden todelliseen pärjäämiseen pureutuvan *Osuustoiminnan Vuosikirjan* julkaisemisen vuodesta 1995 alkaen.

Vuosikirjaa varten toimitus kokosi kokeneista ja neutraalissa asemassa olevista yritysanalytikoista ja tutkijoista tiimin, jonka tehtävä oli luotettavalla tavalla avata osuustoimintayritysten tilinpäätökset, verrata niitä pääkilpailijoiden tilanteeseen ja ennustaa

***”Kun lähtee uudistamaan,
on varauduttava siihen,
että lopulta saa itse selkäänsä.”***

seuraavan vuoden pärjääminen. Konsepti on toiminut hyvin jo 20 vuotta.

Vuodesta 2001 alkaen siihen lisättiin myös yritysten yhteiskuntavastuun analysointi. Tällöin mukaan tulivat yritysten taloudellisten vaikutusten lisäksi myös sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.

Varoittavia esimerkkejä läheltä

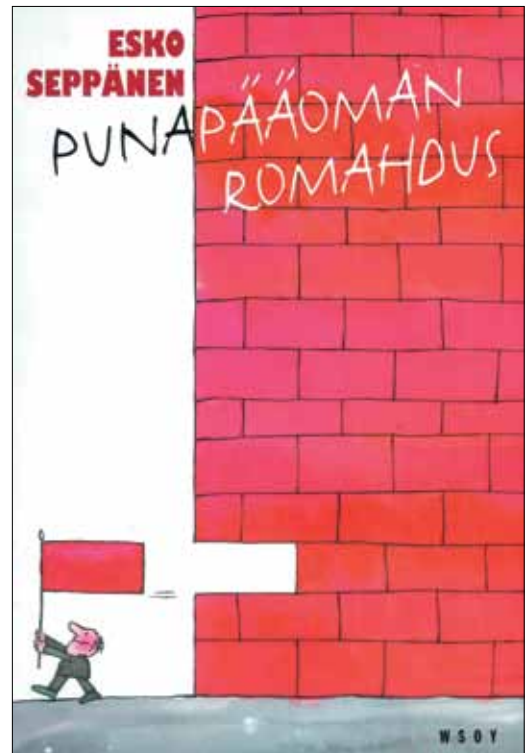
Samoina kriittisinä 1990-luvun vuosina E-osuustoimintaliike ja säästöpankit ajautuvat syvään kriisiin, josta lopulta vain muutama yritys pelastui. Tapaukset nostivat esiin myös yritysten hallitusten jäsenten henkilökohtaisen taloudellisen vastuun kriisiin ajautuvissa firmoissa.

Samuli Skurnik kertoo, miten jo 1980-luvun loppuvuosista lähtien Pellervon piirissä oli alettu kiinnittää vakavaa huomiota osuustoiminnan omistajuuskysymyksiin:

- Omistajarakenteiden ja aitojen omistaja-edustajien puuttumisen ohella ongelmaksi oli tunnistettu se, että osuustoiminnalta puuttui yleisemmin muuttumassa olevan taloudellisen ympäristön edellyttämä omistajuusajattelu.

Pellervolaisen osuustoiminnan pelasti paljolti se, että niiden omistus oli hyvin hajautettu, desentralistinen. Lisäksi niiden vastuulliset luottamushenkilöt yleensä myös tärkeimmässä tehtävässään onnistuivat hyvin. Esimerkiksi Hankkija-Noveran konkurssi 1992 ei horjuttanut muita osuustoimintayrityksiä.

Päinvastoin kävi edistysmielisessä osuustoiminnassa, ns. punapääoman linnakkeessa, jonka valta- ja omistusrakenne oli keskittetty, sentralistinen. Tietyistä maailmalla tehdyistä jättitappioista alkanut tuhoisa kierre levisi ajan myötä koko yritysryhmään, ja isot yritykset kaatuivat yksi toisensa jälkeen kuin keilat domino-pelissä.

VAROITAVIA ESIMERKKEJÄ

Sekä Hankkija-Noveran että edistysmielisen osuustoiminnan tuhosta ilmestyi kirjat. Edellisen kustansi Pellervo ja jälkimmäisen WSOY. Molemmat ilmestyivät vuonna 1995.

EKA joutui yrityssaneeraukseen lokakuussa 1993. Haka ajautui konkurssiin maaliskuussa ja Kansa joulukuussa 1994. Elannon velkasaneeraus alkoi maaliskuussa 1995.

Myöhemmin EKA/Tradekan kauppatoiminta ja Elanto lopulta selviytyivät saneerauksesta. Köyhtynyt Tradeka kuitenkin myi kauppatoimintansa ulkomaisille pääomaisijoittajille vaiheittain 2007-12. Elanto pelasti fuusioitumalla porvarillisen kilpailijansa HOK:n kanssa 2004. Näin alkuperäisen E-liikkeen suuryrityksistä jäi jäljelle vain Tradeka-osuuskunnan omistama hotelli- ja ravintolayhtiö Restel Oy.

Punapääomaan voidaan tässä yhteydessä lukea myös Suomen Työväen Säästöpankki STS, joka hurjine velkoineen romahti KOP:n syliin jo marraskuussa 1992. Tapaus tarjosi medialle lööppejä pitkäksi aikaa, etenkin kun SDP:n silloinen puheenjohtaja Ulf Sundqvist toimi myös STS:n toimitusjohtajana.

STS:n tapaus hälyytti puoluepolitiikan ja liiketoiminnan yhdistämisen - ja etenkin keskitetyn vallankäytön - piilevistä mutta todellisuudessa massiivisista vaaroista. Pellervolainen perinne on ollut pitää politiikka ja liiketoiminta selkeästi eri koreissaan. Omien yritysten ja toimintaympäristön avoin ja luotettava analysointi on myös elinehto selviämislle.

Sen sijaan Pellervo-Seuraan kansalaisodan alla, liikkeen vaikeina hajaannuksen vuosina 1916-17 jäänyt osuustoiminta on vahvistunut. Se toimii tänä päivänä jäseniään palvellen yleisesti ottaen varsin hyvin.

Sen jäsenmäärät ovat kasvaneet niin, että osuuskunnissa on yhteensä jo reilut neljä miljoonaa ja lisäksi keskinäisissä vakuutusyrityksissä reilut kolme miljoonaa jäsentä. Luvut yhdistämällä päästään kansainväliseen ennätykseen, kun ne suhteutetaan kansantaloutemme pieneen kokoon.

Suomessa jäseniä, osuustoimintayritysten ja keskinäisten vakuutusyritysten pienomistajia, löytyy enemmän kuin maassa on asukkaita: yli seitsemän miljoonaa. Yksi suomalainen aikuinen on samaan aikaan tyypillisesti useamman eri alojen osuustoimintayrityksen omistaja. Tämä korostuu erityisesti maaseudulla.

Tähän kehitykseen ei juuri kukaan uskonut vielä 1990-luvun alussa. Koko osuustoimintamalli oli silloin haastettuna perusteitaan myöten. Lisäksi EU-jäsenyyteen valmistautuminen repäisi tuottajaosuustoiminnan ja S-osuuskaupat eri leireihin.

Ehtiikö kurki kuolla ennen kuin suo sulaa?

Volasen kirjoittama Pellervo-Instituutin muistio loppuvuodelta 1991 eritteli tulevia isoja ongelmia:

"Alkavalla vuosikymmenellä pellervolaisten osuuskuntien keskeisiä kysymyksiä ovat:

- *Ehtivätkö osuuskunnat kehittää liiketoiminta-alueittain kansainvälisessä kilpailussa menestyvät kilpailustrategiat ja*

- *Ehtivätkö ja haluavatko pellervolaiset yritykset kehittää strategioita, jotka käyttävät hyväksi toimialojen ja koko ryhmän voimavarojen yhteisvaikutusta vai pyrkivätkö yritys-kohtaiseen selviämiseen.*

Elintarvikeosuustoiminnan keskeinen kysymys on lisäksi, miten kyetään kansainvälisen kaupan vapautumisen ja Euroopan yhdentymiskehityksen vuoksi ylläpitämään kannattavaa maataloutta.

Mikäli osuuskunnat etsivät yhdessä välittömät tavoitteet ylittävää strategista kilpailuetua, on tämän edellyttämä työnjako, koordinaatio ja voimavarojen kokoaminen päätettävä riskin kantavien jäsenomistajien toimesta, ja päätösten toteuttamisesta vastaavalla toimivalla johdolla on oltava jäsenomistajien ja heidän omistajiensa suora tuki... Keskusliikkeen tai osuuskuntien omistaman yrityksen hallinnon tulee olla reaalisesti jäsenomistajien ohjauksessa."

Strategiaoppia kovan kilpailun Amerikasta

Muistion jälkeen pellervolaista strategiatyötä jatkettiin osallistumalla Heikki Haaviston johtamalla joukkueella Harvard Business Schoolissa (HBS) professori Michael Porterin kilpailustrategian seminaariin kesäkuussa 1992. Se antoi elävää tuntumaa maailman kovimman kilpailun toimintaympäristöstä.

- Sen jälkeen tein Pellervon Harvard-tiimin puitteissa siihen liittyvän analyysin suomalai-

OPPIA HARVARDISTA 1992

Pellervon ryhmä Harvard Business Schooliin vieraana lokakuussa 1992, vasemmalta USA:n johtaviin osuustoimintatutkijoihin kuulunut professori Bruce Anderson, Valion pääjohtaja Matti Kavetvuo, Valion hallituksen puheenjohtaja Jarno Mäki, professori Michael Enright, Pellervon toimitusjohtaja Samuli Skurnik, professori Michael Porter ja Pellervo-Instituutin toimitusjohtaja Risto Volanen.

KALVOSHOW PORTERILLE

Risto Volanen esittämässä jälleen osuustoimintakalvojaan, tällä kertaa professori Michael Porterille (vas.) ja ryhmään kuuluneelle toimitusjohtaja Matti Kavetvuolle. Pellervossa Volanen tunnettiin usein toistuvista, hengästyttävistä kalvosulkeisistaan, joissa yksi kalvo oli koneessa ja kaksi aina ilmassa, toinen menossa ja toinen tulossa...

LUOTTAMUSJOHTO OTTI OHJAT

Mikrofoniin puhuva maanviljelijä Jarno Mäki Hausjärveltä valittiin 1990-luvun alussa sekä Valion hallituksen että Pellervon johtokunnan puheenjohtajaksi. Kuvassa vasemmalta Samuli Skurnik ja Pellervon johtokunnan jäsenet takana Yrjö Piiroinen, Tapani Korttejärvi, Aulis Mattila, Reino Penttilä ja Mäki lehtimiestapaamisessa risteilyllä elokuussa 1996. Aiempi, paljolti keskusliikkeiden pääjohtajien miehittämä järjestöjohto, vuorineuvosten kabinetti, oli historiaa, kun jäsenosuuskuntien luottamusjohto otti ohjat.

sen osuustoiminnan liha-alasta, Risto Volanen muistelee. - Sen Porter käsitteli ja arvioi Pellervon joukkueen kanssa HBS:ssä lokaussa 1992.

- Samaan kokonaisuuteen liittyivät myös Samuli Skurnikin ja minun sekä myöhemmin myös muutamien muiden osuuskuntien edustajien käynnit HBS:n professori Ray Goldbergin vetämissä maatalouspolitiikan seminaareissa.

Tilanne näytti niin mielenkiintoiselta ja samalla mahdottomalta, että tässä maailman johtavassa liikkeenjohdon koulussa tehtiin opetustapaukset, "caset", Suomen osuustoiminnan sekä maito- että liha-alasta. Liha-alan casen purkamiseen HBS:n oppitunneilla Pellervon joukkue osallistui kesällä 1993 ja muutaman kerran myöhemminkin.

Pellervo-Seura uudistettiin

Valtuuskunnan puheenjohtajana Heikki Haavisto käynnisti merkittävän muutoksen myös emo-Pellervossa.

Vuosikymmeniä seuran valtuuskunta oli valinnut johtokunnan jäsenet keskusliikkei-

den ehdollepanon perusteella. Sen seurauksena johtokunta oli ollut liikkeenjohto- ja tuottajajärjestötaustainen. Se taas oli varmistanut, ettei seura häiritsisi kumpaankaan tahoja.

Keväällä 1992 Haaviston johdolla toiminut työryhmä ehdotti, että seuran johtokuntaan valittaisiin sekä liikkeenjohtoa että jäsenosuuskuntien luottamusjohtoa.

Syksyllä 1992 Pellervon johtokuntaan valittiin mm. Munakunnan hallintoneuvoston puheenjohtaja Aulis Mattila, Itikka-Lihapolarin hallituksen puheenjohtaja Reino Penttilä ja Tuottajain Maidon hallituksen puheenjohtaja Jarno Mäki.

Samuli Skurnik ehdotti, että myös johtokunnan puheenjohtajan paikalle valittaisiin Pellervon toimitusjohtajan sijaan luottamushenkilö. Ensimmäisenä tehtävään nousi keväällä 1993 Jarno Mäki.

Uusi luottamusjohto oli osuuskunnissaan keskellä lähestyvän EU-jäsenyyden yritysکوhtaisia haasteita. Liha-alalla rakenneratkaisut oli tehty jo 1991. Silloin osuuskunnat ja niiden yritykset olivat tosiasialli-

sesti itsenäistyneet oman luottamusjohdon ohjaukseen. Niiden kehitystyö jatkui tavoitteenaan selviäminen tulevassa avoimessa kilpailuympäristössä.

Myös Metsäliitossa oli alkanut murros, jossa punnittiin sekä osuustoiminnallisen hallintomallin että koko Metsäliiton elinvoima. Lopulta kumpikin selvisivät, joskin vaikeiden vaiheiden jälkeen.

Maitoalalla rakenteellinen muutosprosessi oli kiivaimmillaan 1993, mutta sen toteutus uhkasi myöhästyä EU-jäsenyyden kannalta.

Jarno Mäki kertoo: - Kilpailuviranomaiset olivat vaatineet vuosia muutoksia myös Valion toimintaan. Uutena luottamusmiessopvena kritisoimme usein, ettei siihen tai jo 1980-luvun puolivälin hintasäännöstelyn purkamiseen oltu osuusmeijerien keskuudessa suhtauduttu - saati reagoitu - riittävän vakavasti.

Vuosiin 1993-94 kuuluivat myös poliittisen ympäristön ja osuustoiminnan järjestöllisen ympäristön muutokset. EU:ta vastustavan Paavo Värysen erottua Esko Ahon hallituksen ulkoministerin paikalta toukokuussa 1993, hänen seuraajakseen tuli Heikki Haavisto.

Volasen mukaan ratkaisu oli pääministeri Ahon tuohon tilanteeseen melko nerokas ratkaisu:

- Ulkoministerinä Haavisto oli sitten yksi EU-jäsenyyden pääneuvottelijoista ja maatalouden osalta osaamiseltaan ja arvovalaltaan selkeästi numero yksi. Hän jätti ulkoministerin tehtävät sairastuttuaan vakavasti alkuvuonna 1995.

Ennen Haaviston lähtöä ulkoministeriksi sovittiin, että osuustoimintajohtaja Volanen ”jatkaa työssään valmistautumista EU-jäsenyyteen, mutta vapaa-aikanaan illat ja viikonvaihteet sen kritiikkiä”.

- Kun syyskuussa 1994 onnistuin kohtuullisesti Ylen suuressa EU-väittelyssä, ulkoministeri Haavisto soitti seuraavana aamuna ja kiitti: ”Mitä suurempi vastustus tulee, sitä paremmat ehdot saamme”.

- Kun sitten kansanäänestyksen tulos selvin numeroin ratkesi syksyllä 1994, tein osaltani - kuten koko Pellervo - parhaani mukaan töitä tosiasioiden tunnustamiseksi tuottajien

keskuudessa - ja kritisoin mm. Paavo Väyrystä, joka ei niin tehnyt.

Esa Härmälä toimi 1991-93 pääministeri Ahon talouspoliittisena erityisavustajana. Tämän jälkeen hän siirtyi ulkoministeriöön vastualueenaan EU-jäsenyysneuvotteluiden maatalousasiat.

Haavisto jätti eronpyyntönsä MTK:n puheenjohtajan tehtävistä alkuvuodesta 1994. MTK:n kentältä pyydettiin puheenjohtajaehdokkaaksi sekä Pellervon Jarno Mäkeä että Volasta, mutta kumpikin kieltäytyi.

- Esa Härmälästä tuli MTK:n uusi puheenjohtaja toukokuussa 1994 - oltuaan Simonkadulta pois juuri EU-jäsenyyteen valmistautumisen kriittiset vuodet, Volanen sanoo.

Tavoitteeksi jäsentenväliset hankkeet

Pellervon uusi johtokunta kysyi ensimmäiseksi, mihin seuraa tarvitaan - eli miten se palvelee jäseniään. Taustana oli sekä maatalousosuuskuntien EU-murros että eri aloilla toimivien Pellervon perinteisten jäsenten - kaupan, pankin ja vakuutuksen - tarpeiden erilaistuminen.

- Tilannetta dramatisoi, että yksi alkupe- räisimmistä pellervolaisista eli Jere Lahden johtama S-ryhmä otti seuraan etäisyyttä useissa vaiheissa - joka askeleella suuresti rummuttaen erilaisuutta meihin maalaisiin, Volanen muistelee.

SOK ja osuuskaupat lähtivät korostamaan omaa kuluttajaprofiiliaan. **Kuluttajaosuustoiminnan** perusintressinä on ostaa mahdollisimman halvalla paljolti sitä, mitä **tuottajaosuustoiminta** myy, eli ruokaa. Toki muissa tavaroissa tämä ristiriita ei päde.

Osuuspankit ja keskinäinen vakuutustoiminta puolestaan edustavat lähtökohdiltaan sekä tuottajia että kuluttajia. Ne siis ovat tuottaja/kuluttaja -ristiriidasta vapaita. Siksi Osuustoiminta-lehti on vakiintuneesti ryhmitelty ne omaksi lohkokseen eli **palvelu- osuustoiminnaksi**.

Kolmijaon eli tuottaja-, kuluttaja- ja palvelu- osuustoiminnan lisäksi Suomessa on runsaasti monimuotoista **uus- eli pienosuustoimintaa**. Monet pienosuuskunnat voidaan lukea palvelu- osuuskunniksi, mutta myös tuot-

taja- ja kuluttajaosuuskuntia tuhansien pienten osuuskuntien joukosta nykyisin löytyy.

1990-luvun alussa tämä kaikki merkitsi Pellervon perinpohjaista kehittämishanketta sekä uutta vaihetta seuran ja sen jäsenten suhteessa. Risto Volasen osalta se johti nimitykseen Pellervon osuustoimintajohtajaksi maaliskuussa 1993. Heikki Juutinen otti puolestaan vetovastuun Pellervo-Instituutista.

Pellervon kehitystyö kulminoitui syksyn 1993 valtuuskunnan linjaukseen osuuskuntien itsenäisen jäsenhallinnon merkityksestä ja seuraavan syksyn linjaukseen järjestön tavoitteista. Niistä johtokunta valmisti järjestön kehittämismuistion *Kohti toista vuosisataa*.

Siinä oli analyysi suomalaisen osuustoiminnan ja Pellervon murrosvaiheista sadan vuoden aikana, arvio tulevaisuudesta ja Pellervon kehittämismuistion ehdot - seuran lopettamisesta liiketoimintaan. Niistä äärimmäisyydet johtokunta karsi alkuunsa pois. Muistiosta pyydettiin lausunnot jäsenosuuskunnilta.

Kaikkiaan 132 jäsentä antoi vastauksensa. Valtuuskunta piti syksyllä 1994 seminaarin, jossa tunnustettiin kaikille jäsenille yhteiset tehtävät. Vahvasti seminaarin osanottajien toimesta korostettiin seuran uutena kehittämisaikana ”jäsentenvälisiä hankkeita”. Sen mukaisesti valtuuskunta joulukuussa 1994 päätti Pellervon työn pohjaksi viisi tehtäväaluetta:

Pellervon tehtävät:

1. Aatteellinen yhteisö ja palvelukeskus sekä
2. Osuustoiminnan yhteiskuntavaikuttaja

Lisäksi Pellervo-Seura on jäsentensä niin halutessa (jäsentenvälisinä hankkeina):

3. Jäsentensä kotimainen ja ulkomainen vaikutuskanava
4. Yhteinen uudistusvoima
5. Yhteistoiminta-Suomen edistäjä.

Pellervon jäsentenvälisistä hankkeista toteutui silloin vain kaksi. Ensimmäinen oli **Maaseutuosuustoiminnan EU-projekti** marraskuusta 1994 vuoden 1995 loppuun. Siinä olivat mukana keskeiset maito-, liha- ja kananmuna-alojen keskeiset jäsenyhteisöt.

Osapuolina olivat mm. TLK Trading Oy, MTK, maa- ja metsätalousministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö.

Projekti keskittyi tiedon tuottamiseen ja välittämiseen sekä yhteiskuntavaikuttamiseen tulevista EU-asioista. Projektin veti PTT:ltä Pellervoon lainattu tutkimusjohtaja Seppo Aaltonen. Osuustoiminta-lehteen hän kirjoitti mm. artikkelin Tanskan maatalousalan edunvalvonnan organisoitumisesta EU-aikana. EU-tietopalvelu jatkui vielä seurantarayhmän puitteissa varsinaisen projektin saatua työnsä valmiiksi. Myöhemmin Seppo Aaltonen loi pitkän uran MTK:n palveluksessa.

Pellervon toinen jäsentenvälinen hanke oli osuusmeijereiden **Maitovaltuuskunnan** rakentaminen vuonna 1995.

Maitovaltuuskuntaa tarvittiin

Pellervon valtuuskunta muodostui jäsenosuuskuntien johtavista luottamusmiehistä. Juuri EU-jäsenyyden kynnyksellä sen linjauksen jäsentenvälisistä hankkeista ilmensi tarvetta kehittää uudenlaista yhteistyötä toimialoitain, erityisesti meijeriosuuskuntien välillä.

Menneessä maailmassa kaikki voimat keskittävä edunvalvonta oli ollut mahdollista, välttämätöntä ja tuloksellista.

Mutta EU-Suomessa tuottajan tulo muodostuu hänen yrityksensä markkinoilta saamasta tuottajahinnasta sekä EU:n päätöksiin perustuvista EU- ja kotimaisista tuista. Ennakkolaskelmien mukaan kumpikin erä muodosti 40-60 % viljelijän bruttotulosta.

Tuottajan saaman hinnan osalta ratkaisevaa on hänen oman ot-yrityksensä kannattavuus ja miten se jakaa oman tulonsa jäsenten ja yrityksen kehittämisen välillä. Samalla tuottajan kannalta ovat jatkuvasti elintärkeitä tuet, jotka muodostavat noin puolet bruttotuloista. Yhtä elintärkeää oli kummankin puolen hyvä hoito ja siinä tarvittava yhteistyö.

Järjestövastuun ja yritysvastuun rajan selkeyttäminen

Tämä tuottajien, osuuskuntien ja hallintoehkölöiden uusi maailma kohtasi vanhan koko järjestelmän keskitetyn johtamisen maailman,

joka oli ollut suuri menestys - omana aikanaan. Noin 50 vuotta.

Risto Volanen muistelee, miten uusi tilanne konkretisoitui ensimmäistä kertaa heti EU-jäsenyyden alkaessa, kun MTK:n uusi johto esitti vaatimuksia tuottajahinnasta - nyt ei enää valtiolle vaan *omille* osuustoiminnallisille yrityksille!

Ruotsissa tästä ilmiöstä seurannut osuuskuntien oman pääoman syöminen johti tulevina vuosina maitoalan jalostuksen siirtymiseen tanskalaiseen ja liha-alan suomalaiseen omistukseen.

- Maitoalalla oli vielä EU-jäsenyyden alkaessa merkittäviä ongelmia, Volanen kuvailee. - Hyvin erilaisia meijeriosuuskuntia oli noin 50 ja niissä varsin erilaisia jäseniä noin 32 000. Markkinoista 77 % oli erilaisin mallein toimivissa Valion osuuskunnissa ja 12 % erilaisin mallein Kymppimeijereissä.

- Itse Valioon liittyvät järjestelyt olivat rasittaneet keskinäisiä suhteita ja päälle tulivat EU-jäsenyyden myötä erilaisiin tukialueisiin liittyvät jännitteet.

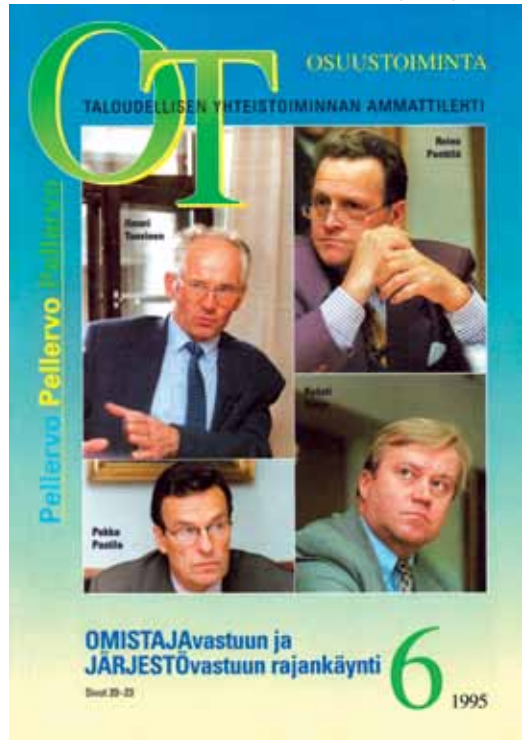
Osuusmeijereiden luottamusjohdon keskeinen ongelma oli maidontuottajien mahdollisimman yhtenäisen yhteiskuntavaikuttaminen niin, että samalla turvataan luottamusjohdolle omissa yrityksissään itsenäinen valta ja vastuu - eikä yhteiskuntavaikuttamisen varjolla vaarallisesti puututa yritysten toimintaan.

Maitovaltuuskunnan perustamiseen ryhdyttiin Volasen mukaan yhteiskuntavaikuttamisen kärjellä.

- Mutta samalla tavoitteena oli pirstaloituvan maidontuottaja- ja meijerikentän omaehtoinen kokoaminen ja osuuskuntien sekä niiden luottamusmiesten itsenäisyyden turvaaminen - siis omaehtoinen yhtenäisyys, vaikuttaminen ja itsenäisyys.

Kohti yhteistä uutta edunvalvontamallia

MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä kutsui tammikuun alkupäivinä 1995 koolle maito- ja liha-alan osuustoiminnallisten yritysten sekä Pellervon hallitusten puheenjohtajat ja toimitusjohtajat. Kokous antoi Härmälälle, Seppo Paatelaiselle ja Risto Volaselle tehtävän valmistella muistio yhteiskuntavaikuttamisen

PYÖREÄN PÖYDÄN KESKUSTELU

Osuustoiminta-lehti järjesti syksyllä 1995 laaja-pohjaisen keskustelun tuottajaosuustoiminnan omistajavastuun ja järjestövastuun rajanvedosta. Se oli tarve selkiinnyttää nopeasti. Mukana oli keskeisimpiä maito- ja liha-alojen luottamusjohtajia sekä MTK:n edustajia.

ongelmista. Se esiteltiin vastaavalle kokoukselle 17.1.1995 ja sai myös vastakaikua.

Muistion mukaan "EU-Suomessa kotimaisen elintarviketalouden julkinen ohjaus jatkuu ja kansainvälistyy. Samalla elintarviketalouden toimintaedellytykset kytkeytyvät yhä laajalaisemmin yhteiskunnan ja EU:n kaikkiin lohkoihin. Tämä kehitys merkitsee jatkossa yhä suurempaa haastetta elintarvikeketjun ja sen osien yhteiskuntavaikuttamiselle.

Tällöin ydinkysymyksiä ovat:

1. Miten yhteiskuntavaikuttamisessa voidaan ottaa huomioon intressien eriytyminen

tuoteryhmittäin ja samalla vaikuttamisen koordinoinnin merkitys MTK:n ja tuottajaosuuskuntien yhteisten jäsenten lähtökohdasta?

2. Miten yritysten yhteiskuntavaikuttamisen järjestetään tehokkaasti:

- Tukevatko osat toisiaan ja kokonaisuutta yhteisen jäsenen lähtökohdasta?
- Jakautuvatko voimat tehottomasti tai jopa kilpailevat ja toimivat ristiriitaisesti?

3. Miten yhteiskuntavaikuttaminen järjestetään siten, että ”puhdas tuottajanäkökuuma” ja ”osuuskunnan jäsennäkökuuma” voivat muodostua omaehtoisesti, liittoutua keskenään omalta pohjaltaan, koordinoida intressinsä perusjäsenen edun pohjalta sekä toimia erityisessä pakkotilanteessa itsenäisesti oman näkökulumansa hyväksi?

4. Onko kotimaisen elintarviketalouden yhteiskuntavaikuttamisen painopiste tuottajien/ tuotanto-osuuskuntien suunnalla vai pääomavetoisissa yrityksissä?

5. Miten järjestetään kansalliseen EU-linjaan pyrkivä, elintarviketalouden kaikkien osapuolten vuorovaikutus? Miten MMM/KTM tosineuvottelevat ja ovat vuorovaikutuksessa kotimaisten osapuolten kanssa?

Ratkaisuksi muistio esitti **uuden toimintamallin:**

”1. MTK:n liha- ja maitovaliokunnat uudistetaan siten, että niiden johdossa on koko järjestön ylintä johtoa (puheenjohtajisto, johtokunnan jäsenet, johtavat toimihenkilöt). Ne sekä toimivat itsenäisesti että edustavat tuottajajärjestöä yhteistyössä tuottajaosuuskuntien kanssa alla mainituissa yhteistoimikunnissa. Myös kananmuna-alalle ehdotetaan samaa mallia.

2. Osuusteurastamot /osuusteurastamoiden omistamat yritykset sekä osuusmeijerit / osuusmeijereiden omistamat yritykset toimivat yhteiskuntavaikuttamista varten ”Osuusteurastamoryhmänä” ja ”(osuusmeijereiden osalta vastaava nimi puuttuu)”, jotka ovat

Pellervo-Seuran ”jäsentenvälisiä hankkeita”. Hankkeet sekä toimivat itsenäisesti että edustavat jäseniään yhteistyössä tuottajajärjestön kanssa alla mainituissa yhteistoimikunnissa. Hankkeiden operatiivinen toiminta on liikkeenjohdon vastuulla ja ohjaus/seuranta yritysten hallitusten luottamusjohdolla. Eri alojen hankkeet voivat olla myös keskenään yhteistoiminnassa. Myös muna-alalle ehdotetaan vastaavaa mallia.

3. MTK:n uudistettu liha- ja maitovaliokunta sekä edellä mainitut Osuusteurastamoryhmä ja osuusmeijereiden vastaava hanke muodostavat ”Liha-alan yhteistoimikunnan” sekä ”Maito-alan yhteistoimikunnan”, joiden puitteissa suunnitellaan ja toteutetaan tuoteryhmäkohtaista yhteiskuntavaikuttamista kotimaassa ja EU:ssa ja myös muilla kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla. Tavoitteena on yhteinen linja, mutta pakottavassa tilanteessa kumpikin osapuoli voi toimia itsenäisesti. Kananmuna-alalle ehdotetaan vastaavaa mallia.

4. Yhteistoimikuntien ja/tai sen kahden osapuolen vastuulle siirtyä mahdollisimman paljon nyt hajallaan olevia vastaavia toimintoja. Tuoteryhmien yhteisten asioiden hoito sekä sihteeristökysemykset ratkaistaan kohtien 1-3 päättämisen jälkeen.”

Muistiossa ehdotettiin myös laajempien, kaikki kansalliset toimijat kokoavien alakohdistaisten foorumien muodostamista. Ulkomaisien esimerkkien mukaisesti sellaisia olisivat esimerkiksi ”Kansallinen maitoneuvosto” (Milkboard) ja ”Kansallinen lihaneuvosto” (Meatboard). Niissä ovat edustettuina valtiovalta, tuottajajärjestöt (MTK, SLC) ja sekä osuustoiminnalliset että yksityiset yritykset.

”Kun Hannes Gebhard aikoinaan Pellervon työn aloitti, niin en minä halua olla se henkilö, joka sen lopetti !”

Kuva: Mauno-Markus Karjalainen

MAITOMIEHET VAUHDISSA

Vasemmalta edessä Matti Rinta-Kohtamäki ja Jouko Kallio keskustelemassa Finlandia-talon kokouksessa 8.5.1995. Edessä oikealla näkyy kokoukseen osallistunut MTK:n toinen puheenjohtaja Hannu Aho.

Tilanne muuttui yllättäen

- Tammi-helmikuun vaihteessa 1995 EU-ajan maatalouden uusi yhteistyö- ja vaikuttamis-malli näytti siis kehittyvän varsin hyvässä yhteisymmärryksessä eri osapuolten kesken, Risto Volanen kirjoittaa.

- Helmi-maaliskuun aikana tuottajajärjestössä tehtiin kuitenkin uusi tilanearvio. Maalis-huhtikuun vaihteessa Pellervon johtokunnan puheenjohtajalle Jarno Mäelle informoitiin MTK:n aikomuksesta perustaa Maatalouselinkeinojen osasto vastuualueenaan myös maatalousosuustoiminta.

- Samalla Pellervo-Seuran toiminta ajettaisiin alas.

- Sama informaatio annettiin myös minulle Pellervon osuustoimintajohtajana ja samalla pyydettiin perustettavan MTK:n uuden osaston johtajaksi.

- Vastasin siihen pysyväni Pellervossa.

Tämän kirjan kirjoittajalle Risto Volanen tokaisi noihin aikoihin Pellervon käytävällä, että

kun Hannes Gebhard aikoinaan Pellervon työn aloitti, niin hän ei halua olla se henkilö, joka sen lopetti!

Ymmärrettävästi osuusmeijereiden uusi yhteistyömuoto Pellervon jäsentenvälisenä hankkeena oli ongelma tuottajajärjestölle. Maidontuotanto muodosti Suomessa lähes puolet maatalouden tulosta ja maidontuottajat monilla alueilla koko jäsenistön rungon.

Lisää haasteita sekä MTK:lle että osuusmeijereille aiheutti erityisesti se, että Elintarviketeollisuusliittoon perustettiin edunvalvontaan liha-alan yhdistys. Tiedettiin, että myös meijerialan yhdistys oli perusteilla.

Nopeasti muuttunut tilanne alkoi pian tuntua myös henkilösuhteissa. Huumori kävi kivaiksi Simonkadulla.

MTK:n uusi linjaus hälytti myös osuusmeijereiden luottamusjohtoa, ja seurauksena oli Volasen mukaan aluksi ”hätkökouksia” tilanteen arvioimiseksi ja yhteisen linjan löytämiseksi. Ensimmäinen niistä oli Kuopion

lentokentällä 7. huhtikuuta, josta on säilynyt seuraava muistiinpano:

PALAVERI KUOPION LENTOKENTÄLLÄ 7.4.1995 klo 17.10-21.10

Läsnä: Ilmari Tuovinen, Jouko Kallio ja Jarno Mäki

Asia: Maito-osuuskuntien yhteistyö Pellervon jäsenten välisenä hankkeena

Sovittiin esitettäväksi taustaryhmiemme osuuskuntien käsittelyä varten seuraavaa:

Periaatekannanottona:

1. Pellervo-Seura pidetään jäsenosuuskuntiansa järjestönä

2. P-S pidetään jäsenosuuskuntiansa hallinnon (omistajien) välittömässä ohjauksessa ja heidän tukenaan

3. Yhteiskuntavaikuttaminen järjestetään Pellervon jäsentenvälisinä hankkeina toimialoittein sellaisissa asioissa, jotka omistajat kokevat tarpeellisiksi. Ko. toiminta tapahtuu

a) omistajien valvonnassa, esimerkkinä tärkeimmät kansalliset- ja EU-politiikkakysymykset,

b) omistajien toimesta, esimerkkinä tärkeimmät yhteiskuntasuhteet ja -vuorovaikutus.

4. Eri toimialojen em. jäsentenväliset hankkeet voivat olla keskenään yhteistoiminnassa, esim. Tietopalvelu

5. Osuuskuntien toimialakohtainen toiminta on omaehtoisesti tiiviissä yhteistoiminnassa MTK:n vastaavan tuoteryhmän kanssa (esimerkiksi 16.1. muistion mukaisesti), jolloin se harkitsee linjaukset osuuskuntien jäsenten lähtökohdista.

6. Tämän järjestelyn tavoitteena on:

a) estää voimien hajoaminen

b) varmistaa uskottava ja kestävä yhteistyö MTK:n kanssa

c) varmistaa osk:ien omistajien ja hallinnon asema omissa yritysissään ja yhteiskuntavaikuttamisessa.

Maitosektorin yhteisestä jäsentenvälisestä hankkeesta sovittiin seuraavaa:

1. JM (Jarno Mäki) kutsuu kokoon kaikkien osuuskuntien edustajat

2. Kokouksen tarkoituksena on keskustella maitoalan osuuskuntien tehtävistä teollisuuden ja jäsenten (maidontuottajien, omistajien) välissä nopeasti muuttuvassa tilanteessa

3. Mikäli kokouksessa katsotaan tarpeelliseksi, muodostetaan Pellervon yhteyteen osuuskuntien välinen hanke

4. Kokousta valmistelevat ensimmäisessä vaiheessa Valion hallituksen mv-jäsenet Risto Volasen avustuksella

5. Hankkeen ohjaus järjestetään kokouksen haluamalla tavalla

6. Kun projektille on valittu hallinto, se keskustelelee yhdessä liha- ja kananmuna-alan mahdollisten projektien kanssa MTK:n kanssa tehtävän yhteistyön periaatteista ja työnjaosta

Tavoiteaikataulu:

Välittömästi: RV rupeaa työstämään maitoalan yhteishankkeen projektisuunnitelmaa Tn ja JK:n (Tuovisen ja Kallion) ohjauksessa 24.4.: Valion Hn mv-jäsenet käsittelevät em. luonnoksen

?4.: Maitokaaren, Normilkin ja Promilkin tjt: perehdytetään RV:n avulla hankkeeseen

8.5.: Maitoalan yhteiskokous”

Järjestöjen kiista

Keskeisissä osuuskunnissa käytyjen keskusteluiden jälkeen ratkaisevaksi muodostui kaksi viikkoa myöhemmin 24.4.1995 Pellervossa pidetty tapaaminen.

Sen muistiinpanosta tulee hyvin esiin sekä tuolloinen tilannearvio että tunnelma osuustoiminnan keskeisten luottamusjohtajien keskuudessa:

KOKOUSMUISTIINPANO

Aika: maanantai 24.4.1995, alkaen klo 10.00

Paikka: Pellervo-Seuran kokoushuone

Osanottajat: Ilmari Tuovinen (puheenjohtaja), Jouko Kallio, Tauno Mikkola, Jarno Mäki, Matti Rinta-Kohtamäki, sihteerinä Risto Volanen

Avaus

Ilmari Tuovinen avasi kokouksen ja toivotti osanottajat tervetulleiksi. Hän selosti Ilmari Tuovisen, Jouko Kallion ja Jarno Mäen käymää keskustelua. Siinä oli käyty tulevaisuutta läpi ja päädytty kutsumaan tämä kokous.

Alustus

Em. keskustelun mukaisesti Mäki oli antanut Volaselle toimeksi keskustella Tuovisen ja Kallion kanssa osuusmeijereiden ajankohtaisista ongelmista ja valmistella niistä muistio kokouksen käyttöön. Volanen esitti muistion ”Omistajahallinnon haasteita meijerisektorilla (24.4.1995)”. Samassa yhteydessä hän jakoi osanottajille muistion ”Yhteiskuntavaikuttaminen”.

Keskustelu

RINTA-KOHTAMÄKI:

Ennen kannanottoa pyydän lisää tietoa, miten tähän tilanteeseen on tultu ja mihin suuntaan tätä kokousta valmisteltaessa on oltu yhteydessä.

MÄKI:

Kuten muistetaan Pellervossa on viime vuosina pohdittu ympäristön suurten muutosten vaikutusta toimintaan. Niin on tehty myös muilla tahoilla. Tämä prosessi sai vauhtia, kun Elintarviketeollisuusliittoon (ETL) perustettiin edunvalvontaan liha-alan yhdistys, joka meni tehtäville selvästi MTK:n tontille.

Esa Härmälä kutsui koolle maito- ja liha-alan osuustoiminnallisten yritysten sekä Pellervon hallitusten puheenjohtajat ja toimitusjohtajat. Kokous antoi Härmälälle ja Paatelaiselle (sihteerinä Volanen) tehtäväksi valmistella muistion yhteiskuntavaikuttamisen ongelmista. Muistio ”Yhteiskuntavaikuttaminen” esitettiin vastavalle kokoukselle 17.1. Sitten on perustettu ETL:n yhteyteen myös meijerialan yhdistys.

Uusi vaihe alkoi, kun MTK:n puheenjohtaja ja toiminnanjohtaja informoivat Jarno Mäelle MTK:n suunnitelmasta kehittää toimintaa ja muodostaa osasto, vastuualueena ovat maa-seutuelinkeinot mukaan lukien maatalous-osuustoiminta. Tämän mukaisesti MTK hoitaisi tulevaisuudessa myös osuustoiminnan edunvalvonnan ja kantaisi vastuuta osuustoiminnan omistajastrategioista.

Aikaisemmin Risto Volasta oli pyydetty ko-osaston johtoon, ja hän on sittemmin vastannut pysyvänsä nykyisessä tehtävässään Pellervossa.

MTK:n edustajien kanssa käydyssä keskustelussa epäilin osuustoiminnallisten yritysten tosiasiallista sitoutumista MTK:oon ja sitä, että esitetty malli tosiasiallisesti johtaisi hajaannukseen. Samoin epäilin, onko perusteita hankkeeseen liittyvään Pellervon alajaon. MTK:sta saadun informaation olen ehtinyt esittää lähes kaikille Pellervon johtokunnan jäsenille sekä valtuuskunnan puheenjohtajille.

KALLIO:

Olen suhtautunut vanhastaan kriittisesti Pellervoon juuri sen liiallisen MTK-kytkennän vuoksi. Mutta nyt osuuskunnat ja niiden jäsenet etsivät uutta roolia ja kysymys kuuluu, millä foorumilla sen voi tehdä. Meidän ei pidä mennä MTK:n suojiin, jos Pellervon puitteissa voidaan toimia, se on ainoa foorumi. Ei siis nyt tarvittavissa asioissa MTK tai Valio.

Meillä on yhtenä suurena kysymyksenä suhde ammattijohtoon. Kun vielä uusi tilintarkastuskin tulee uudeksi yhteydeksi ammattijohdon ja hallintoneuvoston välille, olemme pulassa. Tämän nyt suunniteltavan uuden rakenteen on pyörittävä keskeisten henkilöiden varassa.

Jostain syystä monet tuntevat viehtymystä mennä yksityisten kelkkaan... On sitten mietittävä uudessa rakenteessa luottamusjohdon ja liikkeenjohdon suhdetta, jotta joku valmistelisi asiat meidän kannalta. Siihen ehtii palata.

Tärkeä on mandaatti ja se, että kunkin oma sakkii on mukana ja miten asia kaupataan. Nyt nopeasti eteenpäin. Näen, että Härmälä ajaa Haaviston mallia, mutta nyky maailmassa se ei käy, vaan seurauksena olisi kaaos.

TUOVINEN:

Vaikka pidämme omasta vastuusta kiinni, me tietenkin pidämme tärkeänä myös yhteistyötä MTK:n kanssa.

MIKKOLA:

Valion hallituksen vieraillessa Pellervossa arvelin vielä MTK:n hoitavan jatkossa asiat entiseen tapaan. Parissa viikossa on tapahtunut mullistus, jossa on käynyt selväksi tulevaisuuden malli.

Valtio ja hallitus vetävät linjan ja yritykset joutuvat selviämään. Vanhalla linjalla tilanne ei meidän kannaltamme ole hallinnassa. Nyt on Viimeinen hetki toimia, olen mukana hankkeessa.

KALLIO:

MTK ei tiedä, mutta nuori porukka tietää, missä ollaan menossa. Ongelma tässä on vastuu. Aikaisemmin ammattijohto on aina voittanut Pellervon. Keskeistä on omistajajohdon suhde.

RINTA-KOHTAMÄKI:

Eikö ne MTK:ssa näe, että hoitavat kokonaisetua. Valtuuskunnan raportoinnista sai kuvan, ettei ole todellista mallia ja pallo on hukassa. Mäeltä kysyisin, mikä on (Reino) Penttilän näkökulma?

MÄKI:

Myös Etelä-Hämeen liiton kokouksessa saattoi hyvin kokea toivottomuutta ja neuvottomuutta. Penttilä on vankka mtk-lainen, kuten me kaikki. Nyt on vanha MTK:n ja Keskustan rakennelma hajoamassa ja meidän on löydettävä tie eteenpäin. Nyt on kysymys siitä, että mallia etsitään yhdessä.

KALLIO:

Jos olemme rehellisiä, niin eihän me oo saatu mitään aikaan.

MÄKI:

Kyllä kuitenkin hyvät edellytykset!

TUOVINEN:

Miten siis nyt mennään eteenpäin? Palaset on koottava. Pellervoon on nyt katsottava.

KALLIO:

Pellervon menneisyys on huono. Se on ollut MTK:n etäispääte. Joko siis uusi tai ulos.

MIKKOLA:

Pellervon rasite on sen maine yrityksestä pyrkä yrityksen sisään, mutta siitähän nyt ei ole kysymys.

Päätös

TUOVINEN:

Vedän siis sen johtopäätöksen, että paperi on kaikkien läsnäolijoiden mielestä lähellä sitä, mitä mieltä olemme. Sen pohjalta siis edetään.

Toimintamalli keskustelun perusteella:

- Jarno Mäki kutsuu Pellervon-Seuran johtokunnan puheenjohtajan ominaisuudessa koolle kaikkien osuusmeijereiden edustajat, kaksi kustakin. Kokous pidetään maanantaina 8.5. alkaen klo 10.00 Helsingin keskustassa.

- 8.5. kokoukselle esitetään tähän (24.4.) kokoukseen valmisteltu muistio. Mahdollinen lopputulos on asettaa työryhmä valmistelemaan Osuusmeijeriryhmän muodostamista, toimintaa, tavoitteita ja miehitystä.

- Ennen kokousta kukin esittelee työnjaon mukaisesti tahollaan kokousmuistiota. Merkittävä esittely tapahtuu Jalostusmeijereiden liiton kokouksessa 3.5.”

Finlandia-talon 1. kokous

Huhtikuun 1995 lopulla oli myös Pellervon Päivä alakohtaisine foorumeineen. Maitofoorumissa alustettiin osuusmeijereiden keskustelutilaisuutta Finlandia-talossa 8. toukokuuta. Siihen kertyi osanottajia yhteensä 56 yhteensä 36:sta osuusmeijeristä sekä MTK:n edustaja.

Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Matti Rinta-Kohtamäki ja sihteeriksi Mauno-Markus Karjalainen. Alustuksina olivat Jarno Mäen avaus sekä Pellervon osuustoimintajohtaja Volasen alustus.

Kuva: Mauno-Markus Karjalainen

YKSIMIELINEN KOKOUS

Jarno Mäki (vasemmalla) ja puheenjohtajaksi valittu Matti Rinta-Kohtamäki (keskellä) olivat avainhenkilöitä maito-osuuskuntien ensimmäisessä kokouksessa Finlandia-talolla 8.5.1995. Kokoustaulla eri meijeriryhmittymien edustajat pitivät omia ryhmäpalavereitaan.

Mäki tarkasteli hankkeen lähtökohtia ja toi esiin kokoukselle jaetun muistion sekä tammikuun Yhteiskuntavaikuttaminen -muistion keskeisiä ajatuksia. Samalla hän myös kertoi käymästään keskustelusta Esa Härmälän kanssa, jolloin tämä oli todennut tammikuun muistion yhä sopivan MTK:n lähtökohdaksi - minkä kaikki tunnustivat olevan vain osa kokonaiskuvaa. Mäki myös totesi, ettei kokoukselle haluttu ennalta esittää mitään pohjaehdotusta, jotta kaikki voisivat harkita asiaa puhtaalta pöydältä omista lähtökohdistaan.

Risto Volanen yksilöi alustuksessaan tilannekuvaa, ongelmia ja vaihtoehtoja osuusmeijereiden kannalta.

Myönteisen keskustelun aikana Antti Nikkilä ehdotti toimikunnan perustamista viemään asiaa eteenpäin. Siihen valittiin puheenjohtajaksi kokouksen puheenjohtaja sekä jäseniksi valioliisista osuusmeijereistä Ilmari Tuovinen ja Jouko Kallio, kaksi myöhemmin Milkan nimeämää henkilöä (Christer Fors, vpj. ja Runar Lillandt), yksi Porlamin Osuusmeijerin nimeämä (Ulla Onnila) sekä Martti Määttä Kainuun Osuusmeijeristä ja Eero Halmetoja Maitokolmiosta. MTK:n edustajaksi puhe- ja läsnäolo-oikeudella valittiin Hannu Aho ja Pellervo-Seuran Jarno Mäki.

Toimikunta sai tehtäväkseen esittää vastaukset viiteen kysymykseen, jotka olivat paljolti samoja kuin tammikuun Yhteiskuntavaikuttaminen -muistiossa.

Finlandia-talon kokouksessa perustettu toimikunta otti nimekseen **Maito-osuus kuntien yhteistyötoimikunta**. Sen sihteeriksi valittiin Risto Volanen:

- Toimikunta piti kesän ja alkusyksyn aikana yhteensä yhdeksän kokousta. Se teki tutustumismatkan Tanskan meijerineuvostoon ja MD Foodsiin. Se valmisteli väliraportin, joka lähetettiin lausunnoille ja jota esiteltiin osuusmeijereiden hallinnoille kolmessa alueellisessa esittelytilaisuudessa.

Vastauksia väliraporttiin tuli 52, joihin sisältyi neljä meijeriryhmittymää. Maitovaltuuskunnan perustamista kannatti 48 maito-osuus kuntaa. Ne edustivat kaikkia neljää kilpailevaa meijeriryhmittymää. Vain kahden osuus kuntan vastaus oli kielteinen. Lisäksi

kaksi oli jättänyt vastaamatta syynä fuusio tai meijeritoiminnan lopettaminen.

Pitkin matkaa osuus kuntien edustajat korostivat perustettavan Maitovaltuuskunnan sekä itsenäisyyttä että hyvän yhteistyösuhteen muodostamista MTK:n kanssa.

Toimikunnan työn suurimmaksi kysymykseksi muodostuikin Maitovaltuuskunnan ja MTK:n suhde. Siitä käytiin lukuisia intensiivisiä neuvotteluja, joista yleiskuvan antaa toimikunnan 17. heinäkuuta kokouksen pöytäkirja:

”Toimikunnan keskuudessa keskustelua pidettiin rakentavana, vaikka MTK:ssa ei tunnuta täysin ymmärrettävän maito-osuus kuntien luottamusjohdon nykyistä, erittäin vastuullista asemaa.”

Osuus kuntien yhteistyötoimikunnan esitykset

Maito-osuus kuntien yhteistyötoimikunta sai loppuraporttinsa ja esityksensä valmiiksi kokouksessaan 20. lokakuuta ja se esiteltiin hyväksyttäväksi maito-osuus kuntien yhteiselle kokoukselle Finlandia-talossa 21.11.1995.

TAUSTA

Raportin johdannossa kuvattiin maito-osuus kuntien ympäristön muutosta. Toisessa luvussa tarkasteltiin osuus kuntien yhteiskuntavaikuttamisen osapuolia ja kolmannessa luvussa niiden yhteiskuntavaikuttamisen järjestelyjä Tanskassa, Ruotsissa ja Hollannissa.

Yhteenvetona *”Suomen maito-osuus kuntien ympäristön muutoksista ja maito-osuus toiminnan yleiseurooppalaisista kokemuksista”* tehtiin seitsemän johtopäätöstä:

”Maitovaltuuskunnan perustamista kannatti 48 maito-osuus kuntaa. Ne edustivat kaikkia neljää kilpailevaa meijeriryhmittymää.”

KAIKKI MEIJERIRYHMÄT PAIKALLA

Tunnelmia maito-osuuskuntien ensimmäisestä kokouksesta 8.5.1995. Eturivissä vasemmalta Seppo Hakola ja Tauno Uitto, taustalla kävelemässä Jarmo Mäki.

1. Vanha toimintaympäristö on mennyt ja uudessa yritysten on sekä kilpailtava markkinoilla että pidettävä huolta elinkeinopoliittisista eduistaan ja tavoitteista kotimaassa ja EU:ssa.
2. Osuuskunnat ja niiden omistajahallinto ovat nyt vastuussa jäsentensä tuottajainnasta ja markkinoille pääsystä sekä hallintoon kuuluvat myös ”henkilökohtaisessa taloudellisessa vastuussa toiminnastaan yritysten hallintoelimityksessä”.
3. ”Maito-osuuskuntien ja omistajahallinnon vastuun hoitaminen edellyttää niiden omaa yhteiskuntavaikuttamista ja tiedonhankintaa. Ilman sitä maito-osuuskunnat ja niiden omistajahallinto jäisivät... toissijaisiksi tiedonsaajiksi ja toimijoiksi oman vastuunsa kannalta elintärkeissä asioissa”.
4. Osuuskunnille on keskeistä olla yhteistyössä ”kehittämässä vakavaraisuutta turvaavia toimintaperiaatteita, laskentatekniikkaa ja seurantaa sekä koulutuspalveluita”.
5. On hoidettava ”koko tuotantoketjun peräkäisten osien yhteisiä etuja. Näistä syistä on tärkeää kehittää koko suomalaisen maitoketjun voimat kokoavaa, maitokeskeistä yhteiskuntavaikuttamista kotimaassa ja ulkomailla.”
6. ”Maa- ja elintarviketalouden eri tuotteiden tuottajilla - esimerkiksi maidolla ja lihalla - on myös tulevaisuudessa runsaasti yhteisiä maatalouspoliittisia etuja ja tavoitteita suhteessa kotimaahan ja EU:iin” Se ”korostaa yhteisen toimintalinjan tärkeyttä kaikkien tuottajien kesken....”
7. ”Maidon - kuten muidenkin tuotteiden - puolesta tehdään työtä kolmea toisiaan tukevaa tietä: osuuskuntien järjestöjen, tuottajajärjestöjen ja teollisuuden toimialajärjestöjen kautta. Merkittävässä osuustoiminnallisen maidonjalostuksen maissa järjestörakenteet

HÄMEEN MEIJERIMIEHIÄ

Meijerimiehiä osuusmeijereiden kokouksessa 8.5.1995, toisessa rivissä vasemmalla Maito-Pirkan Tau-no Mikkola vieressään Etelän Maitokunnan Reino Wasström sekä edessä Hämeen Osuusmeijerin Antti Nikkilä ja Mauri Penttilä. Alustuksen pitänyt Pellervon Risto Volanen erottuu kolmannella rivillä oikealla.

on muodostettu siten, että osuuskunnilla ja niiden jäseniä edustavalla omistajahallinnolla on oman vastuunsa mukaiset tehtävät tässä kokonaisuudessa.”

Näistä lähtökohdista toimikunta vastasi esityksillään osuusmeijereiden 8. toukokuuta keskustelutilaisuuden esittämiin kysymyksiin.

MAITVALTUUSKUNTA

Toimikunta katsoi, ”että ilman maito-osuuskuntien yhteistä elinkeinopoliittista yhteiskuntavaikuttamista maito-osuuskunnat ja niiden omistajahallinto jäisivät uudessa EU-ympäristössä toissijaisiksi vaikuttajiksi ja tiedonsaajiksi asioissa, jotka osuuskuntien jäsenten, omistajahallinnon ja yritysten kannalta ovat tärkeitä.”

Toimikunta ehdotti:

”- Maito-osuuskunnat perustavat Maitovaltuuskunnan. Se valitsee edustajikseen seitsemän edustajaa, joista yksi on Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja.

- Maitovaltuuskunnan tehtävänä on elinkeinopoliittinen yhteiskuntavaikuttaminen

kotimaassa ja kansainvälisesti sekä muu tarvittava yhteistoiminta maito-osuuskuntien hyväksi. Edunvalvonta tapahtuu seuraavassa esitettävällä tavalla yhteistoiminnassa tuottajajärjestöjen (MTK ja SLC) sekä Suomen Meijeriyhdistyksen kanssa.

- Maitovaltuuskunta toteutetaan Peller-von jäsentenvälisenä hankkeena, jolloin Maitovaltuuskunnan toiminta on itsenäistä, maito-osuuskuntien hallinnassa sekä niiden rahoittamaa ja se voi samalla käyttää hyväksi Pellervon palveluita.”

Yhteistyö- ja työnjakokysymyksistä toimi-kunta totesi myönteisenä MTK:n ja Elintarvike-keellisuuden keskusteleman työnjaon. ”Samalla se korostaa yleiseurooppalaisen mallin mukaisesti myös maito-osuuskuntien ja niiden omistajahallintojen velvollisuutta ja oikeutta varmistaa itselleen itsenäinen vaikuttamis- ja tiedonsaantimahdollisuus kaikissa niissä asioissa, joista ne ovat vastuussa ja jotka ovat merkittäviä osuuskuntien sekä niiden jäsenten ja yritysten kannalta. Muiden maiden maito-osuuskuntien kokemukset osoittavat myös, että monissa tilanteissa on tarkoituksenmu-kaista edistää tavoitteita koordinoitussa yhteistoiminnassa useita kanavia pitkin.”

Näistä lähtökohdista toimikunta ehdotti:

”- toteuttaessaan elinkeinopoliittista yhteiskuntavaikuttamista Maitovaluuskunta seuraa laaja-alaisesti maito-osuuskuntien elinkeinopoliittisiin etuihin liittyviä kysymyksiä kansallisesti ja EU:ssa.

- Maitovaluuskunnasta luodaan maito-osuuskuntien yhteinen foorumi kaikkien merkittävien maito-osuuskuntia koskevien elinkeinopoliittisten ja muiden yhteisesti kiinnostavien kysymysten käsittelyyn sekä näiden kysymysten tiedottamiseen ja edistämiseen tämän raportin ehdotusten edellyttämällä tavalla kaikkia tarkoituksenmukaisia kanavia pitkin.”

Tanskan meijerineuvoston tehtävin viitaten toimikunta esitti Maitovaluuskunnalle varsin laajan tehtäväkentän.

Toimikunta totesi myös Maitovaluuskunnan osallistumisen COPA-COGEKAN maito-

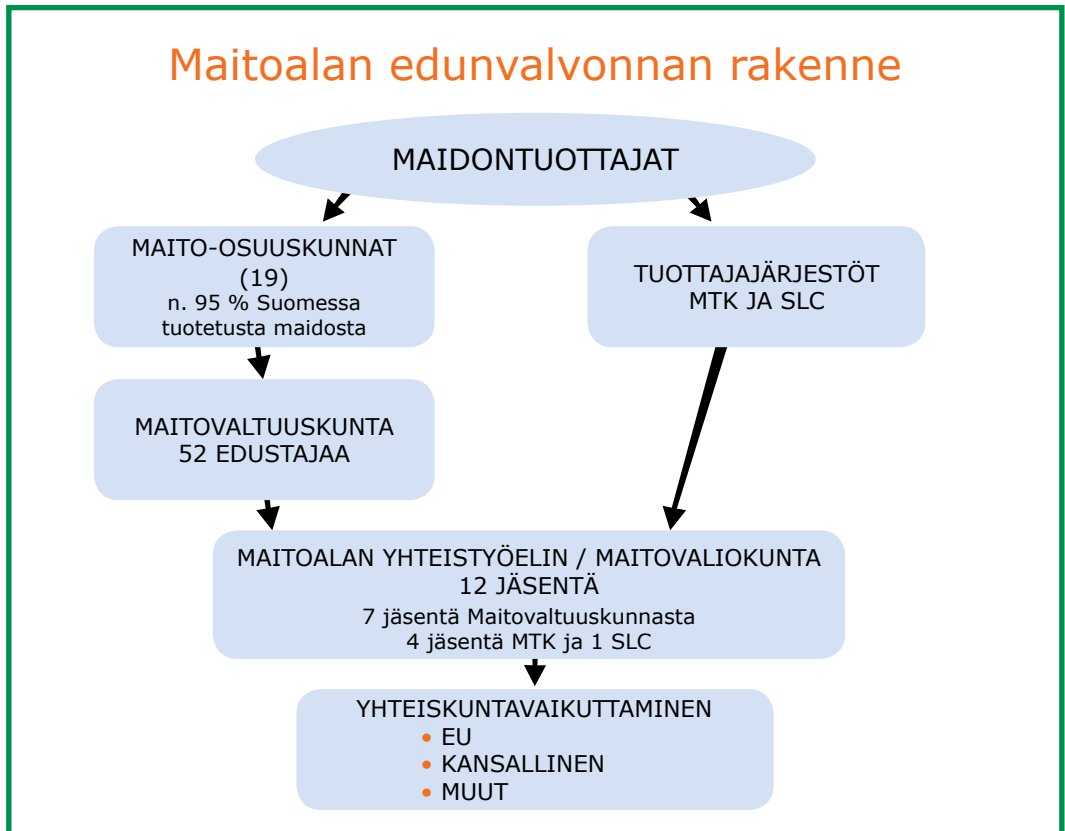
alan toimintaan sekä omistajahallinnon edustajana läheisen yhteistyön Meijeriyhdistyksen kanssa.

YHTEISTYÖN JÄRJESTELYT

Toimikunnan eniten työtä vaatineiden yhteistyökysymysten osalta sen raportti totesi: Maitovaluuskunnan tarkoitus on koota osuusmeijerikenttä yhteistoimintaan kunnioittaen kunkin maito-osuuskunnan tekemiä liiketoimintaa koskevia päätöksiä. Tältä perustalta on myös mahdollista rakentaa erityisen tärkeä laajapohjainen ja kestävä yhteistoiminta tuottajajärjestöjen kanssa.”

Toimikunta totesi käyneensä asianmukaiset keskustelut yhteistyöstä MTK:n johdon kanssa ja ehdotti sen mukaista toimintamallia:

- ”Maitovaluuskunta ja tuottajajärjestöt (MTK ja SLC) perustavat maitoalan edunval-

vonnan hoitamista varten yhteistyöelimen, joka MTK:n valtuuskunnan päätöksellä toimii myös MTK:n maitovaliokuntana ja siinä on edustettuna koko meijeriketju: maidontuottajat, osuuskunnat sekä erikseen sovittavalla tavalla teollisuus. Tavoitteena on hoitaa maidontuottajien edunvalvontaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti ottaen erityisesti huomioon maidontuottajien omistajanäkökulma sekä edunvalvonnan järjestäminen niin kotimaassa kuin EU-tasolla.

- Maitovaltuuskunta ja tuottajajärjestöt valitsevat yhteistyöelimen jäsenet itse suvereenisti omien valintamenettelyjensä kautta siten, että yhteistyöelimen kokoonpano edustaa tasapuolisesti eri maito-osuuskuntien omistajahallintoa, eri maito-osuuskuntaryhmittymiä sekä maidontuottajia (esim. Valio-ryhmä 4, Kymppi-ryhmä 1, Milka 1, Jameli (Jalostusmeijerien liitto) 1, MTK 4 ja SLC 1.

1). Yhteistyöelin voi halutessaan kutsua asiantuntijoita eri sidosryhmistä (meijeriteollisuus, valtionhallinto jne). Yhteistyöelin valitsee puheenjohtajan keskuudestaan.”

”Tämän uudistuksen toteuttamiseksi sekä MTK:n organisaation keskeisenä osana että osuuskuntien Maitovaltuuskunnan osalta itsenäisenä

a. Maitoalan yhteistyöelin toimii MTK:n organisaatiossa MTK:n maitovaliokuntana ja b. osuuskuntien Maitovaltuuskunta toimii itsenäisenä Pellervon jäsentenvälisenä hankkeena.

Päällekkäisyyksien välttämiseksi ja samalla osuuskuntien Maitovaltuuskunnan toiminnan kehittämiseksi Maitovaltuuskuntaa edustavat (ja sen päätökset valmistelee ja toteuttaa) **12 edustajaa, joista 7 on Maitovaltuuskunnan, 4 MTK:n ja 1 SLC:n valitsemia**. Samat henkilöt muodostavat Maitoalan yhteistyöelimen.

Maitovaltuuskunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, joka on yksi edellä mainituista sen valitsemista edustajista. Maitoalan yhteistyöelin valitsee puheenjohtajan keskuudestaan.

Maitovaltuuskunnan ja tuottajajärjestöjen yhteinen kanta muodostetaan yhteistyöelimestä ja yhteisen kannan edustaminen viranomaisiin on MTK:n tehtävä.

Yhteistyöelimen valitsevat toimihenkilöt ovat MTK:n maitovaliokuntana toimivan yhteistyöelimen alaisia ja sen kiinteässä ohjauksessa. Työsuhteessa nämä toimihenkilöt ovat MTK:hon, ja Maitovaltuuskunnan jäsenenä olevat maito-osuuskunnat maksavat heistä aiheutuvat kustannukset. Vastaavasti Maitovaltuuskunta voi hankkia itselleen palveluita Pellervosta.”

MENETTELYTAVAT

Näiden peruskysymysten lisäksi toimikunta linjasi vaikuttamista ja tiedonsaantia EU:n ja COPA-COGEKAN osalta, koulutusta, Pellervon teknisiä palveluita ja vaikuttamista sekä teki esityksiä Maitovaltuuskunnan käytännön järjestelyistä:

”- Maitovaltuuskunnan päättävä elin on Maitovaltuuskunnan kokous. Sitä edustavat (sekä sen päätökset valmistelevat ja toteuttavat) kaksitoista edustajaa (yhteistyöelin), joista yksi on Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja.

- Maitovaltuuskunnan kokouksessa ovat edustettuina kaikki maito-osuuskunnat yhdellä edustajalla alkavaa 50 miljoonaa maitolitraa kohti. Maitovaltuuskunnan kokouksen tehtävänä on linjata Maitovaltuuskunnan elinkeinopoliittiset tavoitteet kotimaassa ja kansainvälisessä ympäristössä sekä päättää toiminnan ja talouden perusteet.

- Maitovaltuuskunnan valitsevat edustajat edustavat tasapuolisesti eri maito-osuuskuntaryhmiä.

- Maitovaltuuskunnan kustannukset jaetaan edellisen vuoden maitomäärien suhteessa.

- Jos Maitovaltuuskunnan kokouksessa joudutaan äänestykseen, äänet annetaan edellisen vuoden maitomäärien suhteessa.

- Maitovaltuuskunta toimii Pellervon jäsentenvälisenä hankkeena. Tämän mukaisesti

- Se päättää kannanotoistaan ja toiminnastaan itsenäisesti
- Se vastaa kustannuksistaan itsenäisesti
- Se voi käyttää sovittavalla tavalla Pellervon palveluita, kuten toimitiloja kotimaassa ja Brysselissä sekä muita toimistopalveluita

- *Se pääsee Pellervon COGECA-jäsenyyden ja -jäsenmaksun perusteella COPA-COGECA:n maitotyöryhmään ja sen edustaja voi jatkossa olla ehdokkaana EU:n maidon neuvoo-antavaan komiteaan.”*

Maitovaltuuskunta perustettiin 21.11.1995

Maitovaltuuskunnan perustamiskokous pidettiin Finlandia-talon toisessa tapaamisessa 21. marraskuuta 1995. Suomen 49:stä maito-osuuskunnasta siihen osallistui 45 osuuskuntaa. Kokouksen puheenjohtajana toimi Tapio Grönholm Etelän Maitokunnasta.

Yhteistyötoimikunnan esitykset esitteli sen puheenjohtaja Matti Rinta-Kohtamäki. Keskustelussa Promilkin Jussi Mönkkönen esitti Maitovaltuuskunnan organisoitumista MTK:hon, mutta keskustelun kuluessa hän veti esityksensä takaisin. Näin toimikunnan esitykset hyväksyttiin yksimielisesti ja Maitovaltuuskunta päätettiin perustaa.

Kokous hyväksyi vielä Jarno Mäen pöytäkirjan, että Maitovaltuuskunta toimii itsenäisesti. Se oli myös ollut koko hankkeen alkuperäinen perustarkoitus.

Ensimmäiseksi puheenjohtajakseen Maitovaltuuskunta valitsi Matti Rinta-Kohtamäen Kyrönmaan Osuusmeijeristä ja edustajikseen Maitovaltuuskunnan ja tuottajajärjestöjen yhteistyöelimessä (eli myöhemmin maitovaliokunnassa) Christer Forsin Milkasta, Eero Halmetojan Maitokolmiosta, Pertti Heinosen Maito-Aurasta, Jarno Mäen Tuottajain Maitodosta, Jussi Mönkkösen Promilkistä, ja Tauno Uiton Pohjolan Maidosta.

Vaikuttaminen MTK:n kautta

Jatkossa MTK:n valtuuskunta päätti, että yhteistyöelin toimii myös MTK:n maitovaliokuntana ja valitsi siihen neljä edustajaansa. Samoin päätti osaltaan SLC valiten yhteistyöelimeen edustajansa.

Viime vaiheissa keskusteltiin paljon siitä, että olipa edunvalvonnan organisatorinen liittyminen MTK:hon tai Pellervoon, niin kummassakin vaihtoehdossa oli riski, esimerkiksi kilpailunäkökohdat huomioiden, että osa

osuuskunnista jättäytyisi Maitovaltuuskunnan ulkopuolelle.

Lopullisessa ratkaisussa tavoiteltiin alan kattavaa edustavuutta ja toiminnan tehokkuutta osuusmeijereiden ja niiden hallinnon itsenäisyys turvaten.

- Lopulta kaikki löysivät toisensa ja kaikki voittivat, erityisesti suomalaiset maidontuottajat, Risto Volanen tiivistää.

Tilanteen ratkeamisen jälkeen puheenjohtaja Esa Härmälä painotti sitä, että maatalouden edunvalvonnan tulee olla organisatorisesti jakamatonta (MT 26.10.95):

- Meillä ei ole maailmalla eikä edes kotimaassa isoa tapaamiskiintiötä. Asioiden hoito ei onnistu niin, että yksi menee ja esittää asian, ja sen jälkeen toinen pyrkii täsmentämään sitä. Siksi pitää olla selkeästi yksi edunvalvontaorganisaatio.

- Neuvotteluissa vakavien vaikeuksien tuesta olemme suossa, jos toimimme eri tahtiin, Härmälä pelkisti.

Jarno Mäki luopui myöhemmin Pellervon hallituksen puheenjohtajuudesta, mutta itse seururan työ jatkui Tapani Kantolan puheenjohtajana 1997.

Risto Volasen jälkikuvat Brysselistä

Volanen muistelee, miten hän noin vuotta myöhemmin söi eräänä perjantaina pitkästä aikaa lounaan tervehtyneen Heikki Haaviston kanssa ja muisteli tapahtumien kulkua.

- Palattuani Pellervon toimistoon sain puhelun Ranskan tuottajajärjestön FNSEA:n toimitusjohtajalta Yves Salmonilta. Hän sanoi, että olemme tutkineet taustanne ja toivomme, että ryhtyisitte Euroopan tuottaja- ja osuustoimintajärjestöjen COPA-COGECAN pääsihteeriksi.

- Soitin taas Haavistolle kysyäkseni, mitä hän ajattelee asiasta. Hän vastasi, että on kunnia olla ehdokkaana, mutta tuskin siihen tehtävään näin pienestä maasta valitaan.

- Myöhemmin olen usein ajatellut, että Heikki Haavisto oli tammikuusta 1991 alkaen ollut Suomen EU-jäsenyyden suhteen kuin Mannerheim toisessa maailmansodassa: hänellä oli visio lopputuloksesta ja tavoitteena mahdollisimman hyvä tappio.

Kuva: Mauno-Markus Karjalainen

TAISTELUN JÄLKEEN VAKAVAT ILMEET

Risto Volanen (vas.) ja Esa Härmälä Emu-seminaarissa Pellervo-Instituutissa vuonna 1996.

Lopulta kävi kuitenkin niin, että Risto Volanen työskenteli maaliskuusta 1997 alkaen Brysselissä kuusi vuotta eurooppalaisten tuottajien ja heidän osuuskuntiansa hyväksi. Paras oppi siihen työhön tuli Pellervon vuosisista.

Volanen muistaa, miten silloin tällöin tuli tilanteita, joissa hän ujusteli esitellä vertailevia tilastoja maidon tuottajahinnoista eri EU-maissa. - Silloin ajattelin, ettei suomalaisten suuri työ Maitovaltuuskunnan perustamiseksi ollut mennyt hukkaan.

Brysselistä Risto Volanen palasi pääministereiden Anneli Jäätteenmäen ja Matti

Vanhasen hallitusten valtiosihteeriksi 2003-2011. Nykyisin hän on aktiivinen eläkeläinen Järvenpäässä.

Myös toinen suomalainen, Pekka Pesonen, on sittemmin tehnyt pitkän uran Euroopan tuottaja- ja osuustoimintajärjestöjen pääsihteerinä johtaen COPAn ja GOGECAn yhteistä sihteeristöä Brysselissä.

KUN MAIDON TUKITASOT ONNISTUTTIIN SÄILYTTÄMÄÄN

Maitovaltuuskunnan kokouksessa syksyllä 2007 eturivissä vasemmalta Martti Mustonen, Ritva Puustinen, Airi Raussi ja Kari Inkinen. Heidän takanaan erottuvat Jussi Torppa ja Eero Hiironen ja seuraavilla riveillä keskellä Riku Ollikainen ja taaempänä Raimo Skinnari.

Kuva: Aune Sinkkonen/Maaseudun Tulevaisuus

2. Roolit ja toimintatavat uusiksi

Suomalainen maitoketju joutui starttaamaan eurooppalaiseen kilpaan takamatkalta. Myös maitovaltuuskunta joutui alkuvuosina taistelemaan kovasti omasta paikastaan ja hakemaan omia toimintatapojaan. Siinä tehtiin valtava työ, mikä ei välity virallisista asiapapereista.

Piirros: Thomas Lindberg

Kilpailuvirasto nyt tarkkana

Sopimukset ajan tasalle

Uuden kilpailulain kartellikielto astui voimaan maaliskuun alussa. Varatuomari Raimo Vuori Pellervosta kehottaa erityisesti meijereitä ja teurastamoita tarkistamaan, että uudet ja vanhat sopimukset ovat lain mukaisia.

Kilpailuviraston ratsioista maito- ja liha-alan yrityksiin varoitettiin ja Pellervon lakiasianjohtaja Raimo Vuori jatkoi neuvoja kilpailulain huomioonottamiseksi. Kuva Osuustoiminta-lehdestä 1/1993.

Mittava henkinen murros

On pelottavan helppoa sanoa, että Suomi juridisesti liittyi Euroopan Unioniin 1.1.1995 vapauttaen myös elintarvikesektorinsa avoimelle kilpailulle. Samalla maamme maatalous tuli EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja sen mutkikkaiden tukijärjestelmien piiriin.

Mutta on mahdotonta yrittää määrittää, milloin osuuskuntien ja etujärjestöjen hallinnossa mukana olevat ihmiset omaksuivat uudet ajattelutavat, roolit ja toimintatavat... ikään kuin löysivät omalle toiminnalleen uuden horisontin ja sen mukaisen motivaation ennen kuin todellisia tuloksia alkoi kertyä.

Sellaista maailman myllerrys silloin vastuullisilta hallintoihmisiltä, etenkin puheenjohtajilta, vaati. Sitä löytyi tai ei löytynyt. Henkilöstä, firmasta ja järjestöstä riippuen. Monessa organisaatiossa elettiin sisäisesti hyvin vaikeita ja sekavia vuosia, myös Pellervo-Seurassa, jonka johto muutoin onnistui toimimaan muutoksen aiueena.

Uusia taitoja kipeästi tarvittiin. Osuustoiminnan luottamusjohtajille oli tärkeää, että he itse pystyivät tarkastelemaan ja punnitsemaan asioita, joista he päättivät ja ottivat vastuun laajan jäsenistönsä edustajina. Päätöksistä riippui monen perheen tulevien vuosien elanto. Sitä valtaa ei enää ollut lainkaan viisasta vanhaan tapaan luovuttaa itseltä pois suurten etujärjestöjen tai puolueiden ylimmälle johdolle.

Aktiivisimmiltakin kehitys saattoi ottaa jonkun vuoden ja tavalliselta jäsenistöltä merkittävästi pidempään. Uusikin luottamusmies saattoi nousta tehtävään vanhoilla asenteilla, joista uudessa toimintaympäristössä oli enemmän haittaa kuin etua.

Kilpailulain tulkintaakin jouduttiin eri tilanteissa eri puolilla opettelemaan huolella. Koventunut kilpailu oli tullut jäädäkseen myös maitoalalle, vaikka monet sitä vastaan taistelivatkin kiivaasti.

Osuustoiminnan ja maatalouden kannalta alkuperäiseen kilpailulakiin oli jäänyt eräitä ongelmallisia kohtia, joihin myöhemmin törmättiin. Myös lain monet tulkintavaikkeudet tulivat esille. Tilannetta on vuosien myötä kuitenkin osittain saatu eri tavoin korjailtua, esimerkiksi osuustoimintayritysten nykyisin

käyttämien valtakunnallisten ryhmärakenteiden osalta.

Maatiloilla EU:n tukijärjestelmien huomattiin pian muuttuvan jatkuvasti. Byrokratian kasvu harmitti. Mutta kun tukirahat tulivat tarpeeseen, niin byrokratiaan vain oli pakko sopeutua. Tänäpäin keskimääräisen maitotilan tuloista markkinoilta tulee noin 60 % ja tukina 40 %. Molemmat tulee erityisesti edunvalvonnassa osata.

MTK oli vahvasti kampanjoinut Suomen EU-jäsenyyttä vastaan. Kun jäsenyys sitten heti toteutui, niin ”satoi lunta tuoreiden oraiden päälle”.

Tuottajahinnat romahtivat yli 30 %

EU oli pitänyt Suomen jäsenyysneuvotteluissa kiinni omasta äkkirysäysmallistaan. Se pudotti tuottajahinnat EU-tasolle ja poisti rajasuojan yhdessä yössä. Maidon tuottajahinnat romahtivat runsaat 30 %. Vuosina 1995-98 Suomen maataloustulo tippui peräti 37 %.

Hintojen laskua pehmenettiin pääasiassa viisivuotisella siirtymävaiheen tuella, joka aleni vuosittain. Vuonna 1995 se oli keskimäärin 66 penniä maitolitralla ja viimeisenä vuonna 1999 enää 11 penniä. ”Äärimmäisenä myönnetyksenä” Suomi sai neuvotteluissa epäsuotuisten olosuhteiden perusteella oikeuden isompiin kansallisiin tukiin kuin mikään muu EU-maa.

Kun tilojen määrä koko ajan vähentyi vauhdilla, niin se auttoi tuotantoon jatkaneita tiloja. Tilojen koko kasvoi. Tilakohtaiset tulokset välillä selvästi parantuivat, mutta eivät pysyvästi.

Karjataloudessa selvä kasvun rajoite on etenkin karjan vaatima suuri **työmäärä**. Viljelijäperheen pitää jaksaa itse kaikki hoitaa, ellei sitten osin osta työpanosta. Se on kuitenkin viime kädessä kiinni tilan kannattavuudesta. Viljelijälle teki monta kertaa kipeää maksaa ulkopuoliselle tilapäistyöväelle monin verroin parempaa palkkaa kuin mitä itse koskaan sai.

Huomiota oli pakko laittaa yhä enemmän myös maatilojen **tuotantokustannusten** karsintaan. Myös tilojen välisen yhteistoiminnan arvo on noussut esimerkiksi koneosauksun-

”Omistajavastuun löytäminen uudelleen merkitsi paluuta suomalaisen osuustoiminnan juurille, Hannes Gebhardin ajan räväkkään kilpailuun.”

tien kautta. Ne ovat erinomainen keino säästää isoissa konekustannuksissa.

Elintarvikkeiden kuluttajahinnat tippuivat EU-jäsenyyden alkaessa keskimäärin reilut kymmenen prosenttia, mutta osuustoimintayritykset pysyivät pystyssä ja kehittyivät nopeasti.

Isot yritykset lakosivat ympäriltä

1990-luvun henkinen murros oli syvä ja monitasoinen. Lähin vertailukohta, työväenliikkeen osuustoiminta, ns. punapääoma, ei murroksesta kunnialla selvinnyt, vaikka sen edustamien toimialojen, etenkin kaupan, lähtökohdat olivat selvästi helpommat kuin pellervolaisen elintarviketeollisuuden.

Tosin heillä vakavaraisuus oli pellervolaisia paljon heikompi. - Punapääomaa oli paljon, mutta omaa aivan liian vähän, yritysanalytikko Jorma Savolainen kirjoitti Osuustoimintalehdessä tuhon syistä.

Osuusliike Elannon selviäminen myllerryksen keskellä oli kuitenkin esimerkki vähintään kohtuullisesta pärjäämisestä. Mutta sekin joutui käymään ensin kovan itsenäisyystaistelunsa ylhäältä määräämistä vastaan ja fuusioitumaan kilpailijansa HOK:n kanssa.

1980-luvulla vahvoilta vaikuttaneet Suomen finanssileirit pääosiltaan hajosivat ja fuusioituivat kansallisten rajojen ylikin. KOP:sta ja SYP:stä tuli ensin Merita ja sitten Nordea. Postipankin perintö meni lopulta Danske Bankille. SKOP tuhoutui ja vain pieni osa säästöpankeista pelastui.

Suurista pankeista vain osuuspankkiryhmä pystyi säilyttämään tunnistettavan muotonsa 1990-luvun alun lamavuosien yli. Tosin sieläkin oli tikittämässä aikapommi, kun terveet

pankit yhteisvastuun nimissä joutuivat mak samaan toisten osuuspankkien tekemiä ras kaita tappioita.

Pelottava esimerkki oli SAK-laisten ay-johtajien hallitsema Osuuspankki Yhteistuki, joka syksyllä 1992 romahti Suur-Helsingin Osuuspankin (SHOP) syliin uskomattoman suurine parin miljardin markan tappioineen. Myös helsinkiläinen Talousosuuspankki ajautui SHOP:lle huikeine miljardin tappioineen. Myös itsekin tappiollinen SHOP lopulta upposi. Tällaiset tapahtumat olivat johtamassa POP-ryhmän syntyyn 1997.

Pellervolaisen osuustoiminnan luottamus-johtajat kuitenkin yleensä löysivät **omistajavastuunsa** uudelleen. Se merkitsi paluuta suomalaisen osuustoiminnan juurille, professori Hannes Gebhardin ajan räväkkään kilpailuun. Se loi hyvän pohjan yritysten terveille kehittymiselle.

Välissä vain vaikuttivat sotien jälkeiset 50 vuotta, jolloin markkinoiden pelisäännöt olivat tykkänään toisenlaiset. Se oli vahvojen etujärjestöjen, tulopolitiikan ja elintarvikesektorilla suljetun talouden - vientituen ja tuontisuojan - turvallista aikaa.

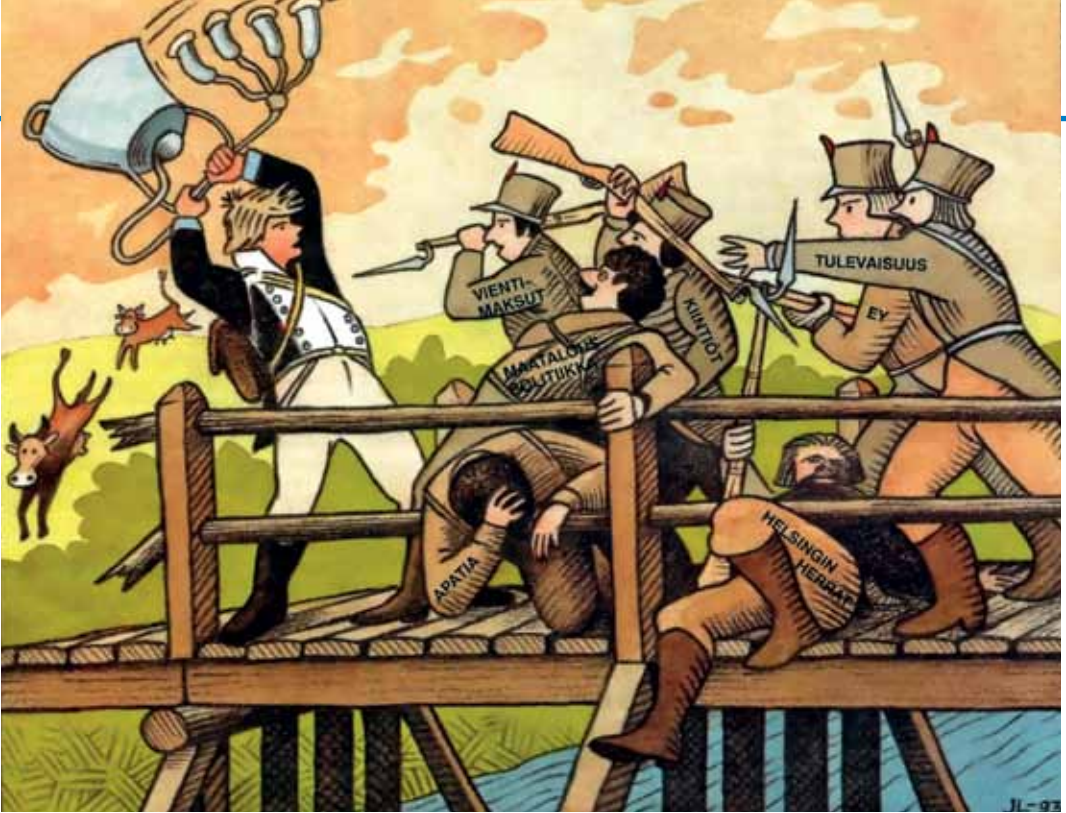
Moni sukupolvi oli siihen ehtinyt syvästi tuudittautua. Herätys oli usein epämieluisaa ja tapahtui hyvin ristiriitaisissa oloissa. Onneksi se tapahtui.

Tänä päivänä tuntuu, että samanlainen henkinen ja taloudellinen rytäkkä on koko Suomen tasolla parhaillaan meneillään. Erityisen vaikeaa muuttuneen tilanteen hahmottaminen näyttää olevan eräiden ammattiliittojen johdolle

Pellervo-Seura pelastui

Pellervon johdossa muutokseen oli valmistauduttu pitkään, mutta se oli pieni järjestö ilman kenttäorganisaatiota. Lisäksi Maaseudun Tulevaisuus oli tuottajakentällä vahva ja niinä aikoina leimallisesti MTK-lainen mielitevaikuttaja. Pellervon johdon näkemykset eivät maitovaltuuskunnasta käydyn kiistan aikana päässeet lehdessä juurikaan esille.

Kiistassa Pellervo joutui keväällä 1995 jopa puolustamaan omaa olemassaoloaan. Sen hallituksen jäsenet saivat kuulla yllättäen MTK:n johdon suunnitelmista ajaa Pellervon

MAIDONTUOTTAJAN TUNNOT 1993

Äl' yli päästä perhanaa! Näin tiivisti tuntojaan vieremäläinen viljelijä Timo Juntunen Promilkin lehteen lähettämässään piirroksessa 1993. Osuustoiminta-lehti tarttui aiheeseen ja julkaisi siitä oheisen Pellervon graafikko Jaakko Liukkosen työn (OT 4/93).

Silloinkin ongelmat tuntuivat vyöryvän päälle kuin Venäjän armeija, mutta talonpoika tappeli vastaan kuin "Sven Dufva" Koljonvirralla 1808. Huutia saivat Helsingin herrat, maatalouspolitiikka ja apatia. Mutta yhä uusia ja isompia ongelmia riitti EY:stä alkaen...

Runeberg runoili taistelusta, jossa yksi hurjapäinen mies käänsi varmalta näyttäneen tappion voitoksi, mutta menehtyi lopulta itse. Todellisuus oli kuitenkin tarua ihmeellisempi. "Dufvan" esikuva oli Johan Zacharias Bång Lohjalta. Runeberg kuuli tapahtumista ruotukavereilta, jotka luulivat Bångin kuolleen. Mutta seuraavana yönä haavoittunut sotamies virkosi, pääsi hoitoon ja toipui.

Myöhemmin Bång pakeni Vaasasta veneellä Pohjois-Ruotsiin tapettuaan venäläisen upseerin. Siellä hän meni naimisiin, sai kaksi lasta, värväytyi sotaväkeen ja seikkailli sotimassa Saksanmaalla Napoleonin vastaan tutun ja taitavan kenraali J. A. Sandelsin joukoissa. Bång kuoli vasta 1845, kuten Jouko Pennanen on todistanut. Myöhemmin Lyckseleen "Virran sillan sankarille" pystytettiin iso muistomerkki. Sen maksoi Sandelsin poika, kenraali Gösta Sandels.

Kun taistelussa tarvitaan sekä päätä että sydäntä, niin Sandelsilla oli terävä pää ja Bångilla rohkea sydän. Valloittaja Aleksanteri I arvosti suomalaisia, ja hän päätyi myöntämään maalle autonomian. Sen suojissa Suomi kehittyi melkein sata vuotta ennen kuin tuuli vaihtui ja ensimmäinen sortokausi alkoi.

Taistella siis lopulta kannatti, vaikka aluksi toivottomalta näytti. Suomalaista talonpoikaa ei noin vain nitistettä. Ei nytkään.

toiminta alas ja ottaa maatalousosuuustoiminnan edunvalvonta itselleen. Siitäkös se riemu repesi!

Ratkaisulla olisi ollut myös iso taloudellinen merkitys, sillä Pellervo oli vanhastaan varakas järjestö, joka oli onnistunut hoitamaan talout-

taan hyvin. Sääntöjen pohjalta varallisuus kuitenkin palveli koko osuustoiminnan edistämistyötä, eikä vain yhtä sektoria.

Siinä tilanteessa Pellervossa oltiin henkisesti valmiita laajentumaan osuusmeijerien edunvalvonnan kentälle, mutta ajatukses-

ta luovuttiin, kun uudet ratkaisut kuitenkin MTK:n kanssa syksyllä löytyivät. Tuottajajärjestön työtä ei haluttu horjuttaa. Kysymys oli uuden toimintaympäristön ja meijerosuuskuntien tarpeisiin vastaamisesta mahdollisimman laajalla rintamalla yhdessä.

Organisatorisesti maitovaltuuskunta liitettiin marraskuussa 1995 MTK:n toimintaan, mutta **itsenäiseksi** toimijaksi. Se yhdisti osuuskuntien ja tuottajajärjestöjen toiminnan EU-maiden esimerkin mukaisesti. Seuraavina vuosina uutta tehtävää ja yhteispeliä sitten tiiviisti opeteltiin, eikä ilman yhteentörmäyksiä.

Hieman apeat tunnelmat Pellervon toimistossa ratkaisujen jälkeen muistaakseni olivat. Ilomielin olisimme ainakin Pellervon järjestöpuolella maitovaltuuskunnan järjestön siipien suojaan ottaneet.

Mutta ymmärsimme myös MTK:n kantoja. Pellervo oli muutoinkin vuosikymmenten mittaan toiminut kymmenien eri yritysten ja organisaatioiden hautomona. Aikuistuttuaan ne sitten yleensä olivat lentäneet omiin suuntiinsa kuten linnunpojat pesästä.

MTK:n johto hiljaisesti luopui elinkeinopoliittisen osaston perustamisesta ja antoi Pellervon toiminnan jatkua rauhassa vielä muutamia vuosia eteenpäin. Samantapaiset keskustelut olivat kuitenkin uudelleen Pellervon edessä vuonna 2002.

Niistä järjestö lopulta selvisi värikkäiden vaiheiden jälkeen toimitusjohtajan vaihdoksella ja rajulla toimiston saneerauksella. Toimitusjohtaja Samuli Skurnik väistyi syksyllä 2002. Sen jälkeen hän kirjoitti väitöskirjansa Suomalaisen talousmallin murros (Tammi 2005), johon hän keräsi aineistoa Pellervon vuosistaan.

Nykyään Pellervossa on kymmenkunta järjestötyöntekijää. Lisäksi saman verran ihmisiä työskentelee yhtiötetyn julkaisu- ja viestintätoiminnan, Pellervo Media Oy:n, palveluksessa. Se julkaisee Maatilan Pellervoa, Kodin Pellervoa ja Osuustoiminta-lehteä.

Ruotsissa sikäläinen osuustoimintajärjestö sulautettiin jo aiemmin tuottajajärjestö LRF:ään, eikä siitä enää ole käytännössä juuri mitään jäljellä. Eipä kyllä itse ruotsalaisesta osuustoiminnastakaan ole enää paljoa jäljellä.

Maitovaltuuskunnan yhtenäisyys rakennettiin

Tänään maitovaltuuskunnan puheenjohtajana pioneerityön tehnyt Matti Rinta-Kohtamäki sanoo, että ilman Pellervo-Seuran tukea maitovaltuuskuntaa ei olisi saatu liikkeelle. Erityisesti Risto Volanen oli hyvä ammattilainen alalle elintärkeän hankkeen rakentajana.

Myös akateemisen maailman edustajat, etenkin professori Matti Ylätaalo ja dosentti Matti Ryhänen tekivät maitoalalle äärimmäisen arvokasta työtä esimerkiksi maitovaltuuskunnan perustamassa nurmiryhmässä.

Ensimmäisessä Finlandia-talon kokouksessa toukokuussa 1995 kukaan ei vastustanut esiteltyä edunvalvontahanketta. Osuusmeijerien laajapohjainen hanketoimikunta nimettiin yksimielisesti valmistelemaan asiaa.

- Toimikunnan työn puolivälissä 1995 meillä oli tilanne, että osa meijereistä olisi jäänyt pois, jos hanke olisi organisoitu MTK:hon. Samoin toinen osa olisi jäänyt pois, jos se olisi organisoitu Pellervoon. Siksi päätös oli pakko vedättää ratkaisuun vasta viime metreillä.

- Minulle jäi sellainen tuntuma, että asia ratkesi vasta sitten, kun MTK lupasi antaa oman maitovaliokuntansa maitovaltuuskunnan käyttöön. Se oli ratkaiseva tekijä, ja silloin enemmistö sen myös hyväksyi, Rinta-Kohtamäki tilittää.

- Myöhemmin päätettäessä maitokiintiöiden ylityssakoista mieleeni jäi, miten Pekka Pesonen lausahti kokouksen jälkeen, että nyt Brysselissä ei varmaan kukaan usko, että osuusmeijerit keskenään pystyvät tällaisen päätöksen toteuttamaan!

Suomalaiset sen kuitenkin onnistuneesti toteuttivat. Maksetut ylityssakotkin myöhemmin palautuivat alalle ja EU:n pohjoinen litra-tuki onnistuttiin säilyttämään.

”MTK:n ja Pellervon kiista ratkesi vasta sitten, kun MTK lupasi antaa oman maitovaliokuntansa maitovaltuuskunnan käyttöön.”

3 Maitovaltuuskunnan kronikka 1995-2015

Suomalaisen maidontuotannon ja -jalostuksen kilpailukykyä avoimilla markkinoilla lähdettiin yhdessä pitkäjänteisesti kehittämään. Siinä sekä saavutettiin monia hyviä tuloksia että koettiin myös monta karvasta pettymystä.

Kanttia koeteltiin, kun monet pettymykset tulivat ensin ja tulokset vasta monien vuosien sinnikkään työn myötä.

1995

Suomi syöksyi EU-jäsenyyteen

Suomen EU-jäsenyys oli toteutunut aivan liian nopeasti muutamassa kuukaudessa syksyn 1994 kansanäänestyksen jälkeen. Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriö ei ollut ehtinyt valmistautua siihen kunnolla. Sama havainto koski myös tuottajajärjestöjä. Pellervokin oletti, että jäsenyys alkaisi vasta vuoden 1996 alusta.

Seuraavina vuosina tämä näkyi ongelmina, jotka koettelivat selvästi maitoalaa. Kuitenkin juuri maito pystyi tuomaan eniten tuloja maataloudelle ja työllistämään parhaiten.

Maitovaltuuskunta ja maidontuottajat olivat todella närkästyneitä, kun Suomen EU-neuvottelijat eivät neuvotelleet ns. **varastokorvauksia** maidolle, kuten muille tuotantosuunnille tehtiin. Se vaivasi mielialoja vuoteen 1999 ja nurmituen saamiseen asti, osittain sen jälkeenkin.

Matti Rinta-Kohtamäki muistelee, miten maidontuotannon syrjimistä silloin perusteltiin: ettei rehuaumoja ja -siiloja muka olisi osattu mitata. Mutta viljat mitattiin tarkkaan. - Siinä tapahtui ”vuosisadan puhallus”. Jos maitovaltuuskunta olisi jo silloin toiminut, sitä ei olisi päästetty tapahtumaan.

Meijeriliittojen toiminta loppui noihin aikoihin, ja osuusmeijereissä kaivattiin omaa toimialakohtaista foorumia.

Maitovaltuuskunta perustettiin viimein 21.11.1995 pitkän ja perusteellisen keskustelun jälkeen.

Kuva: Mauno-Markus Karjalainen

OMIENSA KESKELLÄ

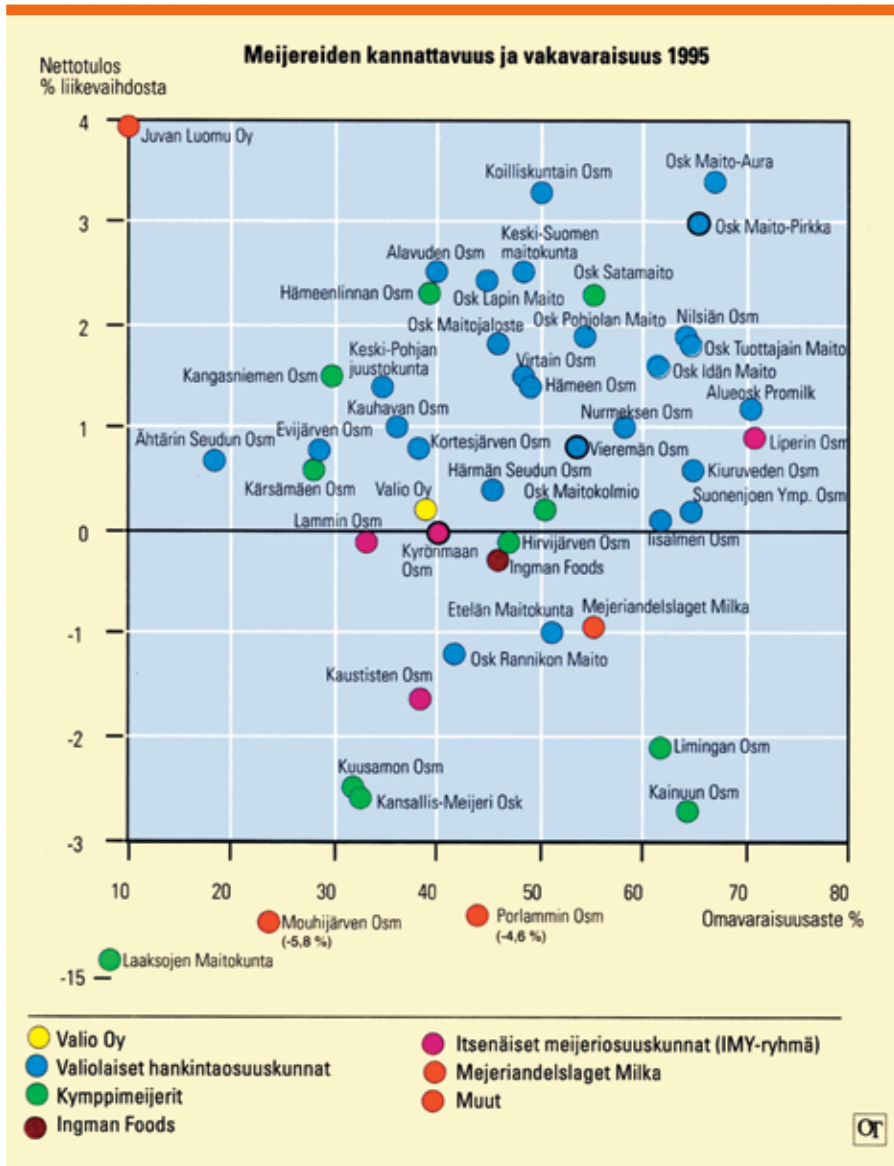
Matti Rinta-Kohtamäki maitomiesten keskellä Finlandia-talon kokouksessa 8.5.1995.

lun tuloksena. Räväkkä pohjalainen maidontuottaja Rinta-Kohtamäki Jalostusmeijerien liitosta valittiin sen puheenjohtajaksi.

Tarve työn käynnistämiseen olisi ollut vähintään vuotta aiemmin. Silloinkin optimitalanteessa isoimmat kiistakysymykset olisi tahkottu linjauksiksi jo vuoden 1994 aikana. Nyt niistä jouduttiin kiistelemään vielä monta

vuotta. Mutta harvoinhan kovassa maailmassa puhdas idealismi toteutuu.

Tähän voi tulla vastaväite, etteivät maatalouden muutkaan sektorit, eivät edes maataloushallinnon viranomaiset, olleet kunnolla ehtineet valmistautua EU-jäsenyyteen. Mutta se on huono ja kynninen vastaus.

Suomen meijereiden tilanne ensimmäisen EU-vuoden 1995 päättyessä
Osuustoiminta-lehden 5/1996 mukaan.

1996 - 1997

Kestävä rahoitus toiminnalle

Vaikuttavan toiminnan aloittaminen näyttää kestäneen useampia kuukausia. Maitovaltuuskunnan ja maitovaliokunnan toimintamalli ja ohjesääntö saatiin valmiiksi vasta reilun kolmen kuukauden päästä 27.2.1996.

Työssä alusta lähtien mukana ollut maitovaliokunnan varapuheenjohtaja, maidontuottaja Pekka Lestinen Sysmästä muistaa, miten jäätävä tunnelma osuusmeijereiden edustajien ja MTK-laisen järjestöväen välillä oli ensimmäisessä kokouksessa. Etenkin tukialueerot tulivat näkyviin. Eri alueiden erilaisten intressien tasapainottamisessa jouduttiin tekemään taustalla paljon työtä.

Meijeriosuuskuntia ja niiden ylintä luottamusjohtoa käyty laaja ja avoin keskustelu auttoi sitoutumaan yhteiseen hankkeeseen. Se oli tarpeen, kun nimenomaan ensimmäisistä EU-vuosista muodostui monin tavoin vaikeita ja haastavia.

Maitovaltuuskunnan jäseniksi liittyi pian 45 maito-osuuskuntaa. Ne myös sitoutuivat maksamaan kaikki kustannukset vastaanottamiensa maitolitrojen suhteessa, ensimmäiselle vuodelle 0,0845 penniä litralta. Sillä saavutettiin melkein 1,9 miljoonan markan kestävä tulopohja itsenäiselle yhdistykselle. Rahaa opittiin myös käyttämään esimerkiksi monien tutkimusprojektien käynnistämiseksi.

Osuuskunnat nimesivät edustajikseen maidontuottajia käytännössä hallintonsa kokeneimmasta kaartista. Joukossa vaikutti useita osuuskuntien puheenjohtajia. Aktiivisuus ja osallistuminen kokouksiin oli hyvää tasoa.

Yksi edustaja valittiin jokaista alkavaa 50 miljoonaa vastaanotettua maitolitraa kohti. Litrat laskettiin edellisvuoden toteutuman perusteella. Näin valtuutetuiksi kertyi monin tavoin edustava lähes 70 ihmisen joukko.

Ensimmäiset maitoasiamiehet joutuivat tiukoille

Maitoasiamies sijoitettiin MTK:hon ja hän toimii alan yhteiselimen, maitovaliokunnan oh-

Kuva: Kari Salonen/MT

Tero Hemmiä oli ensimmäinen maitovaltuuskunnan maitoasiamies 1996 -1997.

Kuva: Markku Vuorikari/MT

Matti Voutilainen toimi maitoasiamiehenä kuusi vuotta 1997 - 2003, aikana, jolloin tapahtui todella paljon.

jauksessa. Myös talous ja rahaliikenne integroitiin MTK:hon. Pellervo laskutti vain vuonna 1995 tehdystä selvitystyöstä, kokouksista ja matkakuluista.

Ensimmäiseksi maitoasiamieheksi valittiin vuoden 1996 alkupuolella agronomi Tero Hemmilä, jota 1997 seurasi ETM Matti Voutilainen.

Matti Rinta-Kohtamäki kertoo, miten maitoasiamiehen tehtävä oli haluttu, ja hakija-kaarti korkeatasoista. Ensimmäiset maitoasiamiehet kuitenkin joutuivat valitettavan tiukoille MTK:n silloisen johdon kanssa:

- Maakunnista yritimme parhaamme mukaan heitä tukea, mutta välimatkat olivat pitkiä. Tosi pitkiä puheluita käytiin usein. MTK:n toimistossa maitoasiamiehet olivat yksinäisiä puurtajia. Silti he hyvin onnistuivat työssään.

Kerran MTK:n toiminnanjohtaja suuttui ja huusi käytävällä maitomiehille: Ulos tästä talosta, me kyllä pärjäämme ja hoidamme maitoasiat ilman teitäkin!

- Ja se tulos valitettavasti näkyy, Rinta-Kohtamäki muistelee silloin vastanneensa.

- Alkuvuosina MTK:n johdon kanssa asiasta otettiin yhteen monta kertaa. Mutta itse emme halunneet lähteä MTK:sta pois. Vuosien myötä MTK loppujen lopuksi antoi paljon periksi ja tänään yhteistyö sujunee.

- Maitovaltuuskunnalla oli onneksi oma rahoituspohja. Muuten työstä ei olisi mitään tullutkaan. Sen verran piikkiä MTK:n lihassa vuosia toimimme, eikä tässä ole mitään henkilökohtaista.

Keskinäinen kilpailu oli lopulta jopa tarpeellista

Meijerikentän sitoutuminen yhteisten elinkeinopoliittisten tavoitteiden taakse oli lähes kattavaa. Se myös ylitti markkinoilla vallitsevat kilpailuasetelmat, mutta toisten liiketoimintaa koskeviin päätöksiin ei ollut lupa sekaantua. Silloin olisi jouduttu syveneviin ongelmiin ainakin kilpailulain ja kilpailuviranomaisten kanssa.

Valio ei ollut mikään monopoli, vaan sillä oli monia pienempiä kilpailijoita. Valion tuskallinen rakennemuutos aiheutti osaltaan sen, että kymmenkunta osuusmeijeriä jäi 1990-luvun alussa Valio-yhteistyön ulkopuolelle.

Ne perustivat Kymppiryhmän vuonna 1994. Niiden hallinnossa uskottiin paljolti itsenäisyyden ja maakunnallisuuden tai alueellisuuden voimaan markkinoilla. Osin ajatukset veivät myös erikoistumisen ja kaapeampien markkinarakojen hakemisen suuntaan. Lisäksi kilpailulaista haettiin aktiivisesti tukea kilpailussa Valiota vastaan.

Lisäksi Suomessa toimi muutamia pieniä itsenäisiä meijereitä sekä keskisuuri yksityinen Ingman Foods Oy. Osuusmeijereistä ensimmäisinä Ingmanin kanssa liittoutuivat Hämeenlinnan Osuusmeijeri ja Satamaito.

Kymppiryhmän meijerit korostivat, että niiden toiminta merkittävältä osaltaan käytännössä hillitsi ulkomaisten toimijoiden ja tuotteiden rynnistystä Suomeen markkinoiden avauduttua. Etenkin kaupan rooliin on jatkuvasti kuulunut kilpailun takaaminen markkinoilla, tarvittaessa esimerkiksi tuonnin avulla.

MTK:n ja Maaseudun Tulevaisuuden linja oli kuitenkin alkuvuosina ongelmallinen. MTK:n toiminnanjohtaja ja maitovaliokunnan jäsen Markku Nevala jopa syyllisti Valion kilpailijat kutsuen niitä ”häirikömeijereiksi” vielä niinkin myöhään kuin maaliskuussa 1996. Hän koki virinneen kilpailun olevan ”kuristamassa meijereitä hengiltä”.

Nevalan mielestä Kainuun Osuusmeijeri oli alan pahin häirikö, kun se oli ulottanut markkinointinsa Etelä-Suomeen. Tosin kilpailuvirasto oli jo aiemmin kieltänyt Valion aiemmat toimintarakenteet horisontaalisena kartellina, ja Valio laittanut rakenteensa uusiksi.

Pienempiä pulmia maitovaltuuskunnan ensimmäisenä vuonna tuotti lopettavien ja fuusioituvien pienten meijereiden kohtelu. Mutta esimerkiksi Valion kanssa kilpaileva Kainuun Osuusmeijeri otti vastatakseen siihen vuodenvaihteessa 1996-97 fuusioituneen pyhä-salmelaisen Kansallis-Meijeri-Osuuskunnan jäsenmaksut lisääntyneiden maitomäärien suhteessa.

Valion sisällä hallintoneuvoston puheenjohtaja Niilo Mäki katsoi huhtikuussa 1997, että Valion markkinaosuuden lasku ei ollut sille välttämättä huono asia: - Meijeriteollisuuden optimitalanne on, kun markkinajohtajalla on hallussaan 60-80 % koko maan maidosta.

EU-JÄRJESTÖT ENSIKERTAA SUOMESSA 1996

EU-maiden maatalousjärjestöt Copa ja Cogeca vierailivat ensimmäisen kerran Suomessa 8.-10.5.1996. Tuottajajärjestö Copan vierailua isännöi sen jäsenenä oleva MTK ja tuottajaosuustoiminnan järjestö Cogecaa sen jäsenenä toimiva Pellervo-Seura. Järjestöillä toimii yhteinen sihteeristö Brysselissä. Niiden kautta suomalaisillakin on suora kanava seurata ja yrittää vaikuttaa EU:n päätösten valmisteluun.

Kuva Cogegan johtokunnan vierailusta Osuuskunta Tuottajain Maidon meijerissä Riihimäen Herajoella. Meijeriä esittelivät toimitusjohtaja Hannu Sipilä (vasemmassa reunassa) ja tuotantojohtaja Pertti Helminen (keskellä).

Kuvasta näkee, miten kylmä ja tuulinen vierailupäivä oli. Kevään tulo oli viikon myöhässä keskimääräisestä, ja suomalaisten viljelijöiden piti jättää tukihakemuksensa viranomaisille jo muutaman päivän päästä 15.5. Cogecan vierailuun osallistuneet vakuuttivat vierailun jälkeen hyvin ymmärtävänsä suomalaisten tarpeen myöhentää hakuaikaa.

- Silloin markkinajohtaja pystyisi takamaan vakaan hintatason ja vakaan markkinatilanteen niin asiakkaille, kuluttajille kuin tuottajillekin, Mäki kaukoviisaasti totesi.

- Valion liian vahva markkinaosuus kääntyi itseään vastaan samalla kun vientiä olisi lisättävä silloinkin kun se oli kannattamatonta. Se ylläpitäisi myös kiusallisia väitteitä yrityksen monopoliasemasta.

Tänään maitovaliokunnan pitkäaikainen varapuheenjohtaja Pekka Lestinen kommentoi, että Niilo Mäen analyysi oli varmaankin oikea. Tällaisista yritysten sisäisistä asioista ei kuitenkaan puhuttu maitovaltuuskunnassa.

Rooleja haettiin, tukipoteista taisteltiin

Erityisesti osuustoiminnan omistajanäkökulma alkoi vähitellen päästä nyt ensimmäistä kertaa

esiin. Mutta uudenlaista maitoalan tilannetta eivät läheskään kaikki olleet vielä sisäistäneet. - Kaikki eivät vielä silloin ymmärtäneet maitovaltuuskunnan tärkeyttä, Pekka Lestinen muistelee.

Lisäksi maatalouden tukirahoista jouduttiin käymään ankaraa taistelua eri tuotantosuuntien välillä. EU:n tukipolitiikka johti aiempaa tiukempaan eri sektoreiden väliseen kisaan maatalouden kulloisistakin tukipoteista. Samalla se antoi myös lisää mahdollisuuksia sektorikohtaiselle edunvalvonnalle, jonka painoarvo vähitellen selvästi nousi.

MTK:n arkistosta ei löytynyt enää maitovaltuuskunnan pöytäkirjoja kahdelta ensimmäiseltä toimintavuodelta eikä myöskään perustavan kokouksen pöytäkirjaa. Niiden vuosien osuus perustuu haastatteluihin ja muihin dokumentteihin kuten lehtileikkeisiin.

VERKOSTOJEN RAKENTAJA

Pekka Pesonen, ensimmäinen Brysselin kotieläinasiainasiamies vuosina 1997-2005.

Osa pöytäkirjojen luonnoksista löytyi myöhemmin kopioiden ilman tarkistusmerkintöjä. Niille tyypillinen kirjaustapa oli sellainen, että ”merkittiin keskustelu tiedoksi” ilman tarkempaa sisältöä paitsi MTK:n maitovaliokunnan käsittelemistä asioista. Julkisuuteen tiedotettiin pöytäkirjamerkintöjen mukaan vain Maa-seudun Tulevaisuudelle.

- Noina vuosina tehtiin jatkuvasti hirmuisesti taustatöitä, yhteydenpitoa, vaihtoehtojen kartoittamista ja palaverieita, jotka eivät näy asiakirjoista, Matti Rinta-Kohtamäki kertoo. Hänkin reissasi joka viikko Seinäjoen ja Helsingin väliä.

Vuodesta 1998 alkaen pöytäkirjatkin kuitenkin tarkentuivat ja maitovaltuuskunta aktivoitui ottamaan asioihin todella kantaa. Ne olivat myös johdonmukaisesti tämän historian kirjoittajan käytettävissä paria yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta.

Alkuvuosilta säilyneet alkuperäiset dokumentit koskivat paljolti vain valtuuskunnan taloutta ja kuukausittaista kustannusseurantaa. Osuusmeijerit maksoivat jäsenmaksunsa uskollisesti kahdessa erässä, keväisin ja syksyisin. Se osaltaan lieenee lieventänyt vielä alkuvuosina MTK:ssa eläneitä syviä epäilyjä maitovaltuuskunnan tarpeellisuudesta.

Maitovaltuuskunnan talousasiat näyttävät hoidetun MTK:ssa aina hyvin. Valtuuskunnan

talousarviot vuosille 1996 ja 1997 olivat säilyneet. Ensimmäiseltä vuodelta siirtyi peräti miljoona markkaa käyttämättöminä vuodelle 1997. Samalla jäsenmaksut meijereille tilapäisesti puolittuivat.

Oma mies viimein Brysseliin

Brysselin kotieläinasiainasiamies MMM Pekka Pesonen saatiin palkatuksi vasta lokakuussa 1997. Mukaan palkkausjärjestelyyn tulivat myös liha-alalla toimineet kaikki kolme osuustoimintayritystä, Munakunta, MTK ja Pellervo. Hän toimi tehtävässä aina vuoteen 2005 asti.

Pesonen hyvin pitkälle rakensi suomalaisen kotieläintuotannon Brysselin toimintamallin, suhdeverkoston ja niiden linkittymisen kotimaan kenttään. Malli oli kustannuksiltaan keveä, mutta se pystyi tuottamaan ja jakamaan paljon ajantasaista tietoa alan toimijoille.

Kotieläinasiainasiamiesten toiminnassa on painottunut aina ajan henki. Heidän viikkoraportit olivat tärkeitä tiedottamisessa. Osa asioista voitiin jakaa eteenpäin maitoasiainasiamiehen kuukausikatsauksissa.

Tänään maitoasiainasiamiehenä toiminut Sami Kilpeläinen sanoo, että Brysselissä on luotu myös paljon kontakteja, jotka helpottivat tiedon aikaista saantia ja lobbaamista. - Kun tarvittiin karvalakkilähetystöjä, tiedettiin, milloin piti lähteä. Kansallisten tukien ja EU:n muutosten seuraamisessa Brysselin toimiston rooli on ollut välttämätön.

- MTK yritti aktiivisesti myös vaikuttaa kotieläinasiainasiamiehen, jotta nämä eivät tekisi niin tunnollista työtä kotieläinsektorille. Maitovaltuuskunta suurimpana rahoittajana toimi aina kotieläinasiainasiamiehen selkänajana, tarvittaessa jopa MTK:ta vastaan, Kilpeläinen katsoo.

Edunvalvontaa uudella toimintamallilla

Maitovaltuuskunnan toimintamallissa ja maitovaliokunnan ohjesäännössä määritettiin alan edunvalvonnan tarkoitus ja toimintapuitteet seuraaviksi vuosikymmeniksi. Uusimuotoinen valiokunta korvasi MTK:n entisen maitovaliokunnan.

Maitovaltuuskunta on sääntöjensä mukaan itsenäinen Pellervon jäsenenä olevien maitosuuskuntien rekisteröimätön yhdistys, joka kokoaa osuusmeijerit yhteistoimintaan kunnioittaen kunkin osuuskunnan tekemiä liiketoimintaa koskevia päätöksiä.

Valtuuskunta sai maitovaliokuntaan seitsemän, MTK neljä ja ruotsinkielinen SLC yhden edustajan. Valtuuskunnan edustajista neljä oli valiolaisia maidontuottajia eri puolilta maata. Kymppiryhmä, Milka ja jalostusmeijerit saivat kukin yhden edustajan.

Valtuuskunnan ja tuottajajärjestöjen edunvalvonta maitosektorilla yhdistettiin nyt mahdollisimman tehokkaaksi kokonaisuudeksi. Samalla vahvistettiin aiempaa resurssipohjaa ja alan osaamista eurooppalaisen mallin mukaisesti. Osuusmeijereiden hanketoimikuntakin oli tehnyt asian tiimoilta tutustumismatkan Tanskaan vuonna 1995.

Maitovaltuuskunta on kokoontunut säännöllisesti pari-kolme kertaa vuodessa, mutta valtuuskunnan ja tuottajajärjestöjen yhteinen maitovaliokunta on pitänyt kokouksiaan, kesää lukuun ottamatta, melkein joka kuukausi. Valiokunta valmistele valtuuskunnan kokoukset ja ottaa valtuuskunnalta tehtäviä hoitaakseen. Nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa valiokunnan rooli luonnollisesti korostuu.

Hikinen sopeutuminen EU-säädöksiin alkoi

Valtuuskunnan toimintasuunnitelma vuodelle 1996 oli säilynyt. Painopisteitä olivat maidon kiintiöjärjestelmän ja investointituen sopeuttaminen EU-sääntöksiin mahdollisimman joustavasti, maitotilojen tukijärjestelmien ja erityisesti 141-tukea koskevien neuvottelujen seuranta, tuotantokustannusten alentaminen ja neuvonnan järjestäminen.

Myös osuuskuntien toimintaedellytysten kehittäminen oli yksi selkeä painopiste. Tärkeää oli turvata hallintohenkilöille riittävät keskinäiset kontaktit, tiedonsaanti ja koulutus.

Tuottajahinnan seuranta oli jo silloin keskeisesti työlistalla. Tavoitteena oli päästä EU:n keskitason yläpuolella olevaan tuottajahintaan, mikä edellytti tehokkuutta. Tässä myöhemmin pitkään onnistuttiinkin.

Maitovaltuuskunta edellytti, että maitovaliokunta käynnistää kokonaisvaltaisen maitoalan toimintastrategian laatimisen. Se vakiintui toimintamuodoksi, joka antoi työlle selkänöjää ja ryhtiä. Se myös auttoi ymmärtämään elävää kokonaisuutta.

Ensimmäinen iso haaste vuonna 1996 oli tilakokhtaisten kiintiöiden leikkaaminen 4,5 prosentilla. Maitovaltuuskunta ei tyytynyt MTK:n johtokunnan hyväksymään ratkaisuun asiassa, vaan vaati uusia toimia. Niihin ministeri Kalevi Hemilä myöhemmin tarttui ja ratkaisuna neuvotteli tasauksen maakiintiöön. Elettiin hyvin levottomia aikoja. Maakiintiön tasaus ja kiintiöleikkaus puhuttivat viljelijäkenttää vielä 2000-luvullakin.

MTK:n johto oli alkuvuosina ehdottomasti kieltänyt maitovaltuuskuntaa pitämästä suoria yhteyksiä ministeriöön. Toisaalta asiaa helpotti se, että Hemilä ja valtuuskunnan puheenjohtaja Matti Rinta-Kohtamäki olivat entuudestaan tuttuja miehiä.

MTK:n johtamisongelmat esille

Maitovaltuuskunnan valitsemien tarkastajien Matti Lehtisen ja Pekka Murto-Koiviston tarkastusraportti vuodelta 1997 oli säilynyt seuraavan vuoden papereiden mukana. Siinä puututtiin suorasukaisesti MTK:n silloisiin johtamisongelmiin, joista oli keskusteltu myös maitovaliokunnan sovittävän puheenjohtaja Paavo Lintulan ja MTK:n uuden toiminnanjohtaja Paavo Mäkisen kanssa:

”Maitovaltuuskunnan toimintaa ovat häirinneet sen perustamiseen liittyvät vaikeudet ja epäselvyydet. Tästä on seurannut tiedonkulun vaikeuksia, työnjaon epäselvyyksiä ja huonot henkilösuhteet ovat kärjistäneet em. ongelmia.”

”Eri tuotannonalojen ja alueiden tarpeiden yhteensovittamisen vaikeus ja johtamiskulttuurin kehittymättömyys lisäävät epävarmuutta ja korostavat tiedonkulun puutteita MTK:n organisaatiossa ja sitä avustavissa elimissä.”

”MTK:n johtokunta ja johtoryhmä pitäisi saada ymmärtämään valiokuntien merkitys ja voimavarat paremmin sekä tiedostaa avoimen tiedonvälityksen merkitys... Toimintatapa edellyttää organisaation päättävältä elimeltä jatkuvaa palautetta ja reagointia esille tuotuihin kysymyksiin...”

Tuloksia tarkastajien mukaan oli saavutettu jo nurmituen eteenpäin viemisessä ja maidontuotannon alueellisen kannattavuus selvityksen käynnistämisessä. Tunnustusta maitoasiamies Matti Voutilaiselle annettiin asiantuntemuksesta, peräänantamattomuudesta, aktiivisuudesta ja sujuvasta kansainvälisestä kanssakäymisestä.

Jälkinäytös 10 vuotta myöhemmin

Kun kymmenen vuotta myöhemmin Maa-seudun Tulevaisuus (MT) julkaisi MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälän läksiäishaastattelun, niin maitovaltuuskunnan puheenjohtaja Matti Rinta-Kohtamäki halusi ”jatkaa järjestöjen historiapohdintaa ja tuoda siihen enemmän tasapuolisuutta”. Kirjoitus tiivistä alan kovan sisäisen jännitteen noina vuosina. MT julkaisikin puheenvuoron 12.5.06:

”Kun Härmälä nosti haastattelussa esille vuodet 1996-97, jotka olivat maatalouden kannalta ratkaisevia, niin haluan osaltani valottaa, mitä noina vuosina tapahtui. MT ei tuolloin kertonut niistä riittävästi. Siksi tukeudunkin Helsingin Sanomiin, jossa tapahtumat kerrottiin käsitykseni mukaan totuudenmukaisesti ja niin kuin ne henkilökohtaisesti koin”, Rinta-Kohtamäki kirjoitti.

”Tapahtumat alkoivat sen jälkeen, kun MMM ja MTK neuvottelivat tukileikkauksen kohdentamisesta, ne saavuttivat yksimielisyyden ja Härmälän johtama MTK:n johtokunta oli neuvottelutuloksen takana.”

”MTK:n korkein päättävä elin valtuuskunta ei hyväksynyt neuvottelutulosta, vaan hyväksyi jyrkemmän kannanoton kuin MTK:n puheenjohtaja esitti (puheenjohtajan esitys tukien leikkaamisesta kaatui äänestyksessä). Valtuuskunnan enemmistönä olivat tyytymättömät maidontuottajat, jotka olivat ratkaisussa suuri häviö.”

”Tapahtumat johtivat lopulta siihen, että suuri osa tukileikkauksia palautettiin viljelijöille. HS:n mukaan maa- ja metsätalousministeri oli todennut, ”että onneksi pohjalaiset maidontuottajat ryhtyivät vähän riehumaan”. Vasta tässä vaiheessa tuottajajärjestö yritti nousta spontaanin kapinallisuuden johtoon... Vasta maidontuottajien

asialle lähtö toi muutoksen järjestön toimintaan.”

”Onneksi maidontuottajat olivat perustaneet 1995 maitovaltuuskunnan, joka pystyi operoimaan itsenäisesti. Se käytti apunaan laajaa asiantuntijaverkostoa, ns. nurmiryhmää.”

”...maitovaltuuskunnan systemaattinen työ oli osaltaan vuosien 1996-97 menestyksen takana... MTK:n puheenjohtaja Härmälä vastusti maitovaltuuskunnan perustamista.”

”Käsitykseni mukaan kaikilla tuotantosuunnilla tulisi olla vastaava toimielin.”

Tänään Matti Rinta-Kohtamäki painottaa, miten tuo ilmaisu ”käsitykseni mukaan” oli silloin todella sydänverellä kirjoitettu. Esa Härmälä oli asiasta toista mieltä, ja kovasti siitä keskusteltiin. Mutta edelleenkin Rinta-Kohtamäki on samalla kannalla.

- Jos kaikki eri toimialojen asiat pitäisi edelleen viedä eteenpäin vain MTK:n johtokunnan kautta, niin se olisi aivan liian hidas ja kankea etenemistie. Asiat hukkuisivat yhteisen massan alle. Ja päätökset uhkaisivat vesittyä.

- Puheenjohtaja Härmälä oli myös sitä mieltä, että kaikki MTK:n valiokunnat olivat samanarvoisia. Minä väitin vastaan: ei se niin voi olla - että suurin ala maito saisi järjestötyössä aina ihan saman huomioarvon kuin ”pihlajanmarjavaliokuntakin”!

- En enää muista, mistä minä nuo pihlajanmarjat silloin äkkäsin, mutta ne jäivät elämään...

Vuoden 2006 puheenvuoro jatkui: ”Näkemystäni tukee Härmälän toteama, että epäilyjen uhallakin hänen mielestään viime vuosien suurin häviö on viljanviljelijä, vaikka kannattavuuskerroin kaikissa tuotantosuunnissa on heikolla tasolla MTT:n taloustutkimuksen mukaan.” MTK:n puheenjohtajan ”toiminta ei ollut kaikilta osin tasapuolista ainakaan vuosina 1996-97”.

”Käsitykseni mukaan kaikilla tuotantosuunnilla tulisi olla vastaava toimielin...”

1998

Vakavia yhteistyökeskusteluja

Vielä vuoden 1998 tarkastusraportissa valtuuskunnan valitsevat tarkastajat kirjoittivat, ”ettei yhteistyö MTK:n johdon kanssa ole ollut tarpeeksi syvällistä ja tuloksekasta. Maidon painoarvo suurimpana työllistäjänä ja tulon muodostajana olisi huomioitava jatkossa paremmin myös MTK:n johdossa.”

Kevätkokouksessa 10.2. elettiin kovien tukileikkausten aikaa. MTK:n valtuuskunnan enemmistö oli äänestyksessä asettunut maidontuottajien tavoitteiden taakse. Se antoi Rinta-Kohtamäen mukaan toivoa. Maitosektori ei ollut hajottamassa tuottajajärjestöä, päinvastoin.

Esa Härmälä alusti maitovaltuuskunnan kokouksessa, jossa käytiin pitkä ja vilkas keskustelu. Sitä siivitti myös Matti Siitosen esitelmä tukimarkkojen jakautuminen maidontuotannon ja kasvinviljelyn välillä Suomessa 1996-98. Maito oli jatkuvasti menettänyt tukia ja kasvinviljely saanut lisää. Vuonna 1998 maidon arvioitiin menettävän leikkauksissa 119 miljoonaa markkaa, kun viljan tuki kasvaksi 59 miljoonaa.

Härmälä piti MTK:n johtokunnan tukileikkausesitystä ministeriölle oikeudenmukaisena. Johtokunta oli tukenut naudanlihan, rukiin ja lampaan asemaa leikkauksissa.

- MTK:n toimihenkilöitä (myös maitoasiamiestä) ohjataan niin, että viesti ja voima palvelee kokonaisuutta, eikä risteilyohjuksia päästetä karkuun, Härmälä kokouspöytäkirjan mukaan lausui.

Hän kuitenkin lupasi, että valtion lisäbudjettiraha jaetaan kotieläintalouspainotteisesti. Kokous päätti, että maitovaliokunta valmistele ”mitä tehdään” -listan, jos budjettiin ei saadakaan lisärahaa.

Päätettiin myös laajentaa kokouksiin kutsu- mismenettelyä. Esimerkiksi MTK:n johtokunnan jäsenet kutsutaan puheenjohtajien harkinnan mukaan maitovaltuuskunnan kokouksiin.

Maitoasiamiehelle työrauha!

Syyskokouksessa 22.10. MMM:n ylijohtaja Ilkka Ruska myönsi, että maidontuotannon

kannattavuus oli ollut heikko. - Maitoalalla on ollut oikeus vaatia asiaan parannusta myös tukipaketin kautta. Paketin valmisteluun oli vaikuttanut tuottajajärjestö.

- EU:hun liittymisen yhteydessä oli usko, että maito jos mikä pärjää Suomessa kilpailukykyisen nurmirehun turvin. Mutta se on sittemmin osoittautunut virhearvioksi, Ruska tunnusti.

Sillä hetkellä nurmen tuki näytti jäävän EU:ssa maissin tuen jalkoihin. Valmistauduttiin Agenda 2000-paketin tuloon tavoitteena maidon osalta sadan prosentin kompensatio.

Tarkastajien raportin pohjalta käytiin vilkas keskustelu, jossa vedottiin MTK:hon, jotta se ottaisi valtuuskunnan kannan huomioon ja antaisi maitoasiamiehelle työrauhan ajaa maitosektorin etua. Siihen tehtävään hän oli palkattu.

Maitovaliokunnan puheenjohtaja Paavo Lintula toi esille, että koetusta kiistasta olisi jotain viisastuttu: - Tuen leikkausta valmistellaan niin, että ne kohdistuvat eri tuotantosuuntiin ja alueisiin tasapuolisesti. Tätä peilataan tilamalleilla maataloustuloon ja kannattavuuskertoimeen.

Seuraavana keväänä 1999 tarkastajien pöytäkirjasta ei enää löytynyt huomauttamista MTK:n johdon suuntaan. Raportissa olivat esillä nyt uudet murheet, sillä kertaa meijerteollisuuden suuntaan.

Nurmiryhmä aloitti kehittämistyön

Maitovaltuuskunta perusti nurmiryhmän, joka alkoi aktiivisesti ajamaan tutkimustietoon pohjautuvaa tukea nurmiruokinnalle.

Keskeisinä tutkijoina toimivat tohtorit Matti Ylätalo ja Matti Ryhänen Helsingin yliopistosta ja Pekka Huhtanen MTT:stä. Matti Voutilainen kokosi ryhmän ja toimi tiedon levittäjänä. Nurmiryhmässä oli myös mukana maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus (SYKE), Valio ja eläinsuojeluyhdistys Animalia.

EU:n huippukokous Berliinissä 1999 hyväksyi CAP-säilörehunurmituen ja epäsuo- tuisten alueiden lypsylehmäpalkkiot uusiksi tukimuodoiksi. Myös viljan kuivauskorvaus saatiin käyttöön. Seuraavana vuonna mai-

Kuva: Jaana Kankaanpää/
Maaseudun Tulevaisuus

Suomen maitoala onnistui 1990-luvun lopulla taistelemaan pohjoisen maatalouden tyypilliselle nurmiruokinnalle EU-tuen.

tovaltuuskunta onnistui ajamaan kansallisen nurmituen koko Suomeen.

Pellervon selvitys kilpailulain tuomista rajoituksista

Varatuomari Olavi Leppänen ja OTK Sanna Koponen kertoivat maitovaltuuskunnalle 22.10. kilpailulain huomioon ottamisesta osuusmeijereiden yhteistyömahdollisuuksissa. Pellervolta tilattu selvitys oli valmistumassa joulukuussa 1998.

Esimerkiksi vientiyhteistyöhön ei fuusio-
kontrolli puutu. Se saattaisi olla mahdollista, mikäli siihen ei liity kotimaan markkinoiden ohjailua.

Keskenään kilpailevat yritykset saavat selvittää eri yhteistyön vaihtoehtoja, eikä selvittämisestä seuraa sakkoja, vaikka mukana olisi määrävässä markkina-asemassa oleva yritys. Sakkoja voi tulla vasta sitten, jos on näyttöjä lain vastaisesta toiminnasta.

- Jos yhteistyötä haluaa tehdä, niin kilpailulakia kannattaa ensin tutkia, lakimiehet neuvoivat.

Sittemmin kilpailulakia tutkittiin monellakin taholla. Väliillä kuitenkin muuttuvissa tilanteissa koettiin koviakin kiistoja lain tulkinnoista ja soveltamisesta.

Kymppimeijerit voittivat Valion markkinatavoista käydyn kiistan kilpailuneuvostossa ja KHO:ssa syksyllä 1997. Valio maksoi valtiolle viiden miljoonan euron sakon ja sopeutti pikaisesti markkinointinsa kilpailuviranomaisten vaatimuksiin. Hyväksytyt mallit alennuksineen oli vähemmän asiakkaita eli kauppoja sitova. Se oli taktinen voitto Valion kilpailijoille.

Maitosodan ankara opetus toimialalle

Maitomarkkinoilla elettiin 1998-99 ylikuumenunutta aikaa, joka sai nimen maitosota. Maito-Pirkka ja Kainuun Osuusmeijeri olivat syksyllä 1997 perustaneet yhteisen markkinointiyhtiön Aito Maito Fin Oy:n. Se ei kuitenkaan onnistunut valtaamaan tavoittelemaansa 20 %:n siivua markkinoilta.

Kun Aito Maidon toiminta jäi selvästi tappiolliseksi, Maito-Pirkka ja Kainuu aloittivat

Tilan tulot	1995	1996	1997	1998	1999
Ennakkohinta	185,63	185,55	185,75	186,69	185,48
Laatu	5,46	5,84	5,80	6,08	6,82
Jälkitili	8,78	10,94	15,46	12,13	11,70
Yhteensä	199,87	202,33	207,01	204,90	204,00
Tuet keskim.	83,94	69,84	65,24	57,54	55,44
Hinta + tuki	283,81 p/l	272,17 p/l	272,25 p/l	262,52 p/l	259,44 p/l

Keskipitoisen maidon kokonaishinta vuosina 1995 - 1999

neuvottelut Valion kanssa ja palasivat reilun kahden vuoden jälkeen Valio-ryhmään. Maitovaltuuskunnan kautta osuuskuntien hallintohenkilöillä pysyi yllä yhteydet, jotka ainakin henkisesti helpottivat yhteistyöhön paluuta.

Vuodesta 1995 alkaen maidon tuottajahinnat olivat nousseet, mutta maitosodan tuiskeessa liikkui paljon tietoja ja huhuja niiden kovasta tippumisesta. Se aiheutti keskustelua myös maitovaltuuskunnassa. Lisäksi Venäjän rupla romahti elokuussa 1998, mikä vähensi maitotuotteiden vientiä.

Vuonna 1995 keskipitoisen maidon kokonaishinta oli 199,87 penniä litralta. Vuoteen 1997 se oli kohonnut jo 207,01 penniin. Eli maitostrategia näytti onnistuvan. Vertailussa ovat mukana kuukausitilitykset, laatuhyvitys ja jälkitili, mutta tuet eivät.

Myöhemmin nähtiin, että vuoden 1998 vastaava kokonaishinta oli 204,9 penniä. Seuraavana vuonna 1999 se oli tasan 204 penniä. Maitosodan loputtua ja markkinoiden muutenkin helpottaessa se hypähti 210,00 penniin.

Maitosodan hinnasta esitettiin monia ristiirittäisiä laskelmia. Valion satavuotishistorian kirjoittaja dosentti Touko Perko piti käyttökelpoisimpana Kuluttajatutkimuskeskuksen Aulikki Pohjosen analyysiä tammikuulta 2000.

Pohjosen mukaan meijerien välinen tarjouskilpailu siitä, kuka sai purkkinsa kaupan hyllylle, maksoi 1998-99 yhteensä 700 miljoonaa markkaa. Valtaosa siitä kilisi kauppiaiden kassaan, sillä kuluttajat hyötyivät maitosodasta vain noin sata miljoonaa.

Esimerkiksi Pirkanmaalla kerrottiin käyneen usein niin, että saatuaan Aito Maidon

tarjouksen kauppias soitti Valioon ja kysyi sieltä, pystyykö Valio tarjoamaan tuotetta samaan hintaan tai mieluummin vähän halvemmalla. Niin hintataso pääsi tippumaan, eikä Maito-Pirkka saanut tavoittelemansa parempaa jalansijaa kotimaakunnassaan.

Meijereille kilpailun ylikuumentuminen merkitsi poikkeuksellisen rankkaa tehostamista ja kustannusten karsintaa, jotta tuottajahinta olisi jotenkin säilynyt.

Kainuun Osuusmeijerille maitosodan raskas lopputulos merkitsi lupaavan Danoneyhteistyön kariutumista ja melko pian myös meijeritoiminnan loppumista Sotkamossa. Sitä he olivat pelänneet jo 1993, jolloin osuuskunta irtaantui Valio-ryhmästä tavoitellen paikallisen meijeritoiminnan jatkumista.

Alalle yhteinen Maitostrategia

Järjestötoiminnan onnistumiselle tärkeää oli selkeiden tavoitteiden määrittäminen toimintapiiriin kuuluvissa asioissa. Ne koottiin alan maitostrategiaan.

- Säännöllinen tavoitteiden tarkennus ja valvonta antaa työlle selkeän linjan. Sillä myös luodaan pohjaa koko alan tiiviimpään sitoutumiseen tavoitteiden taakse, Matti Voutilainen kirjoitti työn johdannoksi.

Kiristyneessä kilpailutilanteessa katsottiin, että osuuskunnat olivat osittain lipsuneet strategiaan kirjatusta nousevan tuottajahinnan tavoittelusta.

Maitovaltuuskunnan strategia 1998-2000 hyväksyttiin 10.2.98. Jäseninä olevat osuuskunnat sitoutuivat siihen allekirjoituksin. Strategiaa tarkistettiin uudelle kolmivuotiskaudelle lokakuussa 1998.

Eero Isomaan lehmikarjaa Nivalassa.

Tavoitteellisesti määriteltyjen työryhmätöiden tekeminen valtuuskunnan seminaareissa osoittautui tulokselliseksi. Jo kutsukirjeessä seminaaritöiden tavoitteet määriteltiin. Toimintaa usein arvioitiin tekemällä ryhmitöinä SWOT-analyysyjä. Niillä tarkastellaan rehellisesti toiminnan vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia.

Tänään Matti Voutilainen kuvailee, että ensimmäisissä maitostrategioissa linjattiin varsinkin tukiperiaatteet, joita sitten pyrittiin viemään eteenpäin.

- Maitovaltuuskunnan lähtökohtana olivat luonnollisesti tuotettuihin litroihin kytketyt tuet, jolloin tuki palkitsisi tuotannon tehokkuudesta. EU maatalouspolitiikassa elettiin silloin valitettavaa kautta, jossa tuki ja tuotanto haluttiin erottaa toisistaan. Se soti jatkuvasti maitoalan kantoja vastaan.

1999

Nurmiryhmän työ tuotti pian tuloksia

Nurmiryhmän kokouksessa 12.3.99 riemuuttiin siitä, että nurmen asema oli nyt saatu ensimmäisen kerran tunnustettua peltokasvina ja naudnan ruokinnassa EU:ssa. Oli otettu huomioon Suomen nautakarjatalouden merkitys ja sen suhteellinen kilpailuetu.

Nurmi Suomessa kasvaa monia etelän kiveämpiä maita paremmin, sitä riittää aina. Sitä osataan hyvin myös säilöä talviruokintaa varten. Ankarampi talvi pitää pellot myös luontaisesti puhtaampina tuholaisilta.

”Ratkaisu antaa vahvan eettisen ja ekologisen pohjan sille, että elintarviketuotannossa voidaan käyttää märehittäjä lajityypillisellä ja ympäristöystävällisellä tavalla”, kokousmuistioon kirjattiin.

Paavo Lintula toimi ansiokkaasti nurmituksen hyväksi myös MTK:n päättävissä elimissä. Hän oli sekä MTK:n valtuuskunnan että maitovaltuuskunnan puheenjohtaja. Matti Rintakohtamäki tuki myös julkisuudessa hanketta. Toisaalta esillä olivat nurmitusta johtuen myös vaatimukset maidon litratukien isoista leikkauksista.

Valmistautuminen Agenda 2000-pakettiin

EU:n tulevaan maatalouspolitiikkaan eli Agenda 2000:een paneuduttiin kevätkokouksessa 15.4. Asiasta alusti maatalousneuvos Esko Juvonen. Ministeriössä oli lähdetty tekemään eri tuotantosuunnille ja eri alueille tasapainotettua kokonaisuutta.

Paavo Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa oli tavoite saada epäsuotuisten alueiden LFA-tuki koko Suomeen. Rakenteita valmisteltiin virkamiestyönä siitä lähtökohdasta. Mutta tavoite vain ei myöhemmin EU:ssa mennyt läpi.

Pohjoisesta tuesta ei tarvinnut Juvosen mukaan neuvotella siirtymäkautta lukuun ottamatta. Mutta ympäristöohjelma ja etelän 141-tukiasiat työllistivät ministeriön väkeä, samoin meijereiden vientituet. Nurmituesta suurimman osan odotettiin nyt toiveikkaana suuntautuvan maidontuotantoon.

Keskustelussa katsottiin, että *”kansallisiin tukiin ja Agendaan oli saatu vaikutettua, mutta nyt meijerit olivat alkaneet riidellä siitä, lähtevätkö ne teollisuus-, hinta- ja kehittämistyöryhmään mukaan vai eivät”*. Tarkastajat huomauttivat, että asiassa ei oltu saavutettu yrityksistä huolimatta edistystä.

Kantona kehittämistyöryhmän työssä lienee ollut paljolti kilpailulain pelko ja ylikuumentunut markkinatilanne. Kokouksessa tuotiin esille myös riskit maitovaltuuskunnan ja MTK:n liian tiiviistä yhteistyöstä. *”Maitovaltuuskunta ei saisi olla MTK:n juoksulainen”*, eräs kritisoi. Puhujien nimiä ei pöytäkirjasta selviä.

Toisaalta kokouksessa esitettiin jopa, että maidolle pitäisi määrätä kantohinta. Maitoasiamies vastasi kilpailulain sen kyllä estävän.

Matti Rinta-Kohtamäki päätti kokouksen toteamalla, että kehittämisryhmän oli löydettävä ”kovaa maata” alleen seuraavaan valtuuskunnan kokoukseen mennessä.

Syyskokouksessa 19.11. puheenjohtaja kertoi, että kilpailuvirasto oli kieltänyt sekä maitovaltuuskuntaa että MTK:ta *”toimimasta meijerien yhteistyön kätilönä”*.

Satamaito oli kuitenkin kutsunut kehittämisryhmän koolle ja se oli aloittanut vientiyhteistyön selvittämisen. Siinä Maitorahasto olisi voinut olla osaltaan helpottamaan kotimaan painetta. Mutta hanke kuivui myöhemmin kokoon, kun isot meijerit eivät sitä halunneet.

2000

Markkinatilanne helpottui

Kevätkokous pidettiin Tampereella 7.4., kun nestemaitotuotteiden kuumentunut kilpailu kotimaassa oli jo helpottunut. Aito-ryhmä oli luopunut kilpailusta ja sittenkin päässyt Valion kanssa sopimukseen. Mutta kilpailuvirasto

ei vielä silloin ollut antanut yhteistyölle lupaa. Viranomaiset olivat kuitenkin neuvotelleet asiasta myös maitovaltuuskunnan edustajien kanssa.

Kilpailuviraston lupa tuli myöhemmin tarakan ehdollisena. Siihen kuului mm. Valion velvollisuus myydä raakamaitoa kilpailijoille hankintahintaan enintään 150 miljoonaa litraa vuodessa sekä tarjota useita tiettyjä palveluja syrjimättömin ehdoin.

Aito Maidon tuotemerkit *Aito* ja *Into* menivät myyntiin, mutta kiinnostus niitä kohtaan oli laimeaa. Ingman myöhemmin hankki Intomerkin laktoosittomille tuotteilleen.

Valio hyväksyi kilpailuviranomaisten ehdot. Sen ja Aito-ryhmän toiminnot yhdistyivät 1.9.2000. Kilpailijoille omakustannushinnalla myyty maito oli noin kymmenesosa Valion keräämästä maidosta. Sitä alettiin kutsua viraston mukaan KIVI-maidoksi. Myöhemmin Milkan fuusioituminen Valio-ryhmään nosti KIVI-maitomäärän 185 miljoonaa litraan.

Maidon markkinatilanne kehittyi muutoinkin edellisvuotta suotuisammaksi. Vientiä vahvistivat euron heikko kurssi ja Venäjän kaupan elpyminen.

Euro oli otettu tilivaluuttana Suomessa käyttöön jo vuoden 1999 alussa. Käteisvaluuttana se tuli suomalaisille tutuksi vasta 1.1.2002 alkaen. Silloin koko kansa joutui kertaamaan kuuden kertotaulun ja kuudella jakamisen. Yhden euron arvo oli vanhassa valuutassa laskettuna 5,94573 Suomen markkaa.

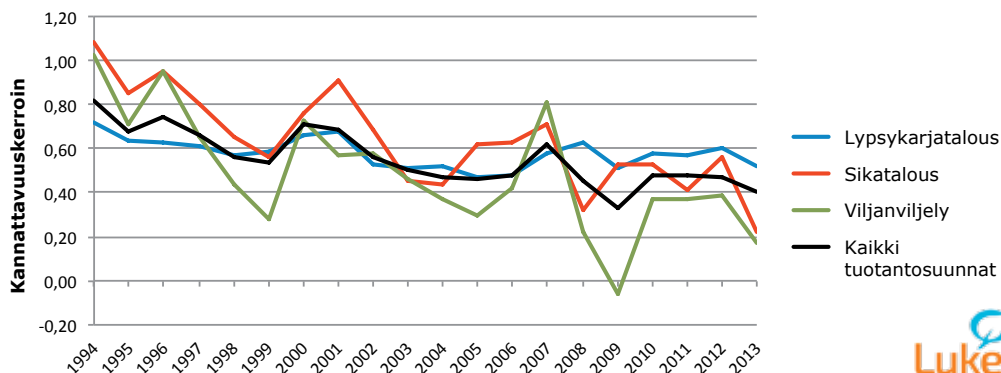
”Tuntipalkkaansa tuottaja ei uskalla laskeakaan...”

Nurmituki saatiin avatuksi, mutta perusalaa ja viitesatoa puheenjohtaja Rinta-Kohtamäki halusi vielä korjata. Alenevat tuet eivät kuitenkaan riittäneet maitotilojen heikon kannattavuuden korjaamiseen. Maidontuottajan tuntipalkka oli lehti uutisen mukaan lähivuosina laskemassa jopa 10 markkaan (MT 25.11.)

Valtuuskunnan tarkastajat kritisoivat edelleen maidon saamaa heikkoa asemaa tukivalmisteluissa ja kiinnittivät huomiota siihen, että paljon työtä vaativaa karjanhoitoa ei tukiperusteissa oteta huomioon.

Kokouksessa jopa esitettiin, että maitovaltuuskunnan tulisi aloittaa oman etujärjestön

Suomen maatalouden kannattavuuskehitys 1994-2013

Viljelijän palkan osuus kannattavuuskertoimesta on noin 3/4 ja tilan pääomakustannus loput. Tavoite-taso 1,00 merkitsi vuonna 2014 n. 15 euron tuntipalkkaa, mikä on jäänyt kauaksi tavoitteesta.

valmistelu ministeriön yhteyteen. Mutta esitys ei saanut laajempaa kannatusta, parran päri-nää kylläkin. Rinta-Kohtamäki ja Paavo Lintu-la pitivät yhteistyölinjan edelleen kehittämistä parhaana vaihtoehtona. Nyt siitä alkoi näkyä jo tuloksiakin.

Lopettamisen syy: heikko kannattavuus

Pahentuvan ongelman muodostivat jatkuvasti alentuneet tuet ja nousevat tuotantokustan-nukset. Kun tuet maitotiloilla olivat 1995 kes-kimäärin yhteensä 83,94 penniä litraa kohti, niin 1999 ne olivat enää 55,44 penniä.

Ratkaisevaa on laskea aina hinnat ja tuet yhteen. Ensimmäisenä EU-vuonna summa oli 283,81 penniä litralta. Mutta 1999 ne oli-vat enää 259,44 penniä, siis 24,37 penniä vä-hemmän.

Prosentteina tulojen vähennys EU-aikana oli -8,6 %. Se on samaa tasoa kuin maidon-tuottajien vähentyminen esimerkiksi vuonna 2000, jolloin lopettajia oli 2120. Se oli keski-määrin 5,8 maidontuottajaa joka päivä.

Se oli melkein kuusinkertainen kuin mitä kirjailija Arvo Salo 1960-luvun lopulla vaati kuuluisaksi tullessa iskulauseessaan ”Tapa talonpoika päivässä!”. Nykyään tuollainen kai-kei jo rinnastettaisiin rasismiin.

Keskeisin maidontuotannon lopettamisen syy oli Gallup Elintarviketiedon mukaan tuo-tannon heikko kannattavuus. Toinen syy oli viljelijän korkea ikä ja kolmas rakennusten heikko kunto.

Tutkimushankkeita käynnistettiin

Valtuuskunta oli vuoden aikana käynnistä-mässä useita tutkimushankkeita mm. PTT:n kanssa. Maidontuotannon kannattavuudesta valmistui väliraportti, samoin maidon tarjonta-ketjusta Suomessa. Lisäksi tutkittiin maidon vaihtoehtoisia hinnoittelujärjestelmiä ja maito-politiikan vaihtoehtoja.

EU:n maatalouskeskustelua hallitsi hullun lehmän tauti BSE. Suomessakin jouduttiin aloittamaan BSE-riskimateriaalien erottami-nen. Raskaammilta toimilta Suomi säästyi turvallisemman riskiluokituksensa ansiosta yhdessä Ruotsin ja Itävallan kanssa.

Syyskokous pidettiin 27.10. Ministeri Kale-vi Hemilä esitti siellä katsauksen maatalous-politiikkaan. Maidontuotannon heikko kan-nattavuus oli hänen tiedossaan, ja hän lupasi pyrkiä parantamaan sitä tulevissa ratkaisuis-sa. Se johti siihen, että lisäkompensaatioita haettiin myöhemmin nurmitukena.

2001

Valtuuskunta piti itsenäisyydestään kiinni

MTK teki ensimmäisen kerran oman strategian vuonna 2001. Siinä MTK:n johtokunta teki useita muutoksia maitostrategiaan. Ne käytiin maitovaltuuskunnan kevätkokouksessa 9.4. läpi.

Kokous hyväksyi MTK:n tekemät korjaukset kolmea lukuun ottamatta. Oma edustaja haluttiin mukaan kansallisten tukien valmisteluryhmään. Lisäksi yhteistyön malliin ja periaatteisiin palautettiin alkuperäiset muotoilut. Itsenäisyydestä pidettiin kiinni.

Esa Härmälä jälleen alusti ja keskusteli pitkään edunvalvonnan tulevaisuuden näkymistä. Erityisesti tukiasioista purnattiin jälleen paljon. Härmälä vastasi, että harvoin tukiratkaisut osapuolten mielestä menevät paikoilleen.

Eräs valtuutettu (nimiä ei kirjattu pöytäkirjaan) sanoi, että maitoa on kohdeltu tasapuolisesti tukiasioissa vasta parin viime vuoden aikana. Lisää rahaa olisi tiloille kuitenkin saatava. Mikä muu kuin meidän seitsemänpäiväinen työviikko olisi peruste lisärahaan?

Toinen kommentoi Härmälän maininneen, että MTK tukee markkinajohtajaa (Valiota). - Mutta me muut emme ole sen huonompia lypsäjiä. Toivon, että MTK:sta tulee asiallisia viestejä ja että hyväksytään toinen toisemme.

Härmälä vakuutti, että jokainen tuottaja on MTK:ssa tasavertainen. Hän halusi vain tuoda esiin, että markkinajohtajan asema on vaikea.

Uusia suuria navetoita pyörittäville ja uupumisvaarassa oleville viljelijöille Härmälä suosittelee keskittymistä navetan sisällä tehtäviin töihin. Suuren karjakoon maissa oli jo pitkään turvaututtu navetan ulkopuolisissa töissä urakointipalveluihin ja yhteistyöhön.

Syyskokouksessa 20.11. Rinta-Kohtamäki kertoi, että maitovaltuuskunnan suoraa yhteyttä ministeriöön on arvosteltu, mutta MMM on halunnut suoran keskusteluyhteyden. Maitoasiamies on joutunut tullinjalalle. Mutta asiasta on käyty neuvonpito MTK:n kanssa ja ministeriyhteyttä voimme jatkaa, kunhan käynneistä tiedotetaan.

Kuva: Jaana Kankaanpää/Maaseudun Tulevaisuus

MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä osallistui merkillepantavan usein alustajana ja aktiivisena keskustelijana maitovaltuuskunnan kokouksiin, vaikka kuullikin maitoalalta paljon moitteita linjakäsymyksistä.

Ongelmina sähkökatkot ja tukien myöhästely

- Maidontuotannon kannattavuuden parantamiseksi on edelleen tehtävä töitä, vaikka meijerit maksavatkin nyt hieman parempaa tilityshintaa, Rinta-Kohtamäki totesi syyskokouksessa. - Nyt pitäisi päästä paremmin käsiksi myös kustannuksiin ja kustannusvertailuihin eri EU-maiden kesken.

Valtuutetut toivat esille silloisten myrskyjen aiheuttamien pitkien sähkökatkojen aiheuttamat vakavat ongelmat maitotiloille ja maataloustukien maksujen myöhästymiset. Sähkökatkoista pitäisi energiayhtiöiden kantaa paremmin vastuutaan. Tukien myöhästymisille haluttiin sanktiot.

Kokoukset rauhoitettiin medialta

Median suhteen oltiin varovaisia, eikä toimittajia ja kuvaajia päästetty alkuvuosina lainkaan seuraamaan valtuuskunnan kokouksia. Myöhemmin asiassa on harkinnanvaraisesti hieman joustettu. Muutamia luottotoimittajia on kokemuksen perusteella löytynyt. Myös

Maaseudun Tulevaisuuden valokuvaajat ovat kokouksissa ja tapahtumissa vierailleet - kuten osittain tämän kirjan kuvituksestakin näkyy.

Tänään Matti Rinta-Kohtamäki muistelee, miten hän itse aikanaan osallistui varaedustajana MTK:n valtuuskunnan kokouksiin. Häntä kovasti harmitti, kun siellä väliin esitettiin ”sellaisia korulauseita ja ilmaan huitaisuja, joilla vain päästiin lehteen”. Sen jälkeen ne unohituivat.

- Sellaisista ei ollut mitään apua itse asioiden ratkaisemisessa. Ne pikemminkin katkaisivat vakavan keskustelun ja veivät ajatuksia harhaan. Maitovaltuuskunnassa ei koskaan syyllistytty sellaiseen.

Kokouksissa oli helpompi keskustella vaikeistakin asioista kun tiesi, ettei asia heti menisi lehtien palstoille. Puheenjohtajat ja maitoasiamies tiedottivat kokouksista Maaseudun Tulevaisuudelle ja osin muillekin jälkepäin.

Syyskokouksesta 2001 medialle painotettiin, että Etelä-Suomen tuen jatkoneuvotteiluissa pitää onnistua. Maitoa pitää voida tuottaa koko maassa.

2002

COPA-COGECA:n maatalousstrategia valmistui

Kevätkokouksessa Viking Linella 25.-27.3. pääsihteeri Risto Volanen alusti COPA-COGECA:n uudesta maatalousstrategiasta. Hän katsoi, että eurooppalaisella maataloudella oli edessään kolme erilaista kehitysvaihtoehtoa:

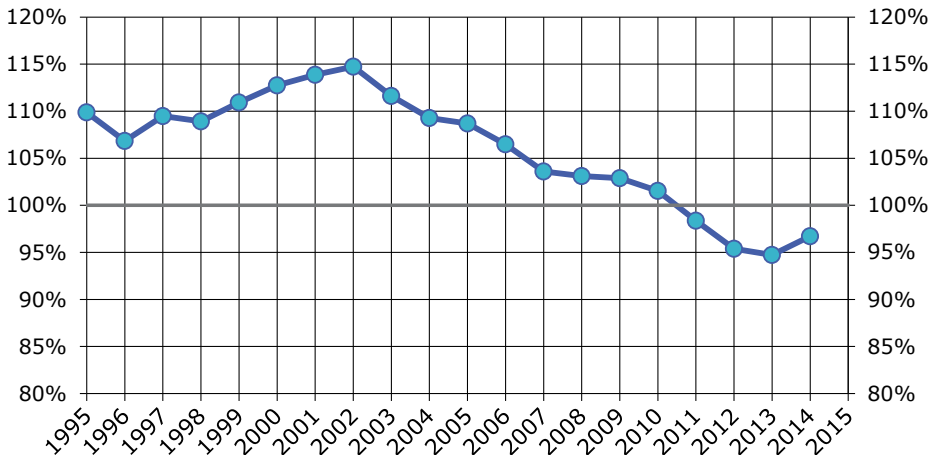
1. Kova keskittymiskehitys edelleen jatkuu
2. Maatalouden sisällä tapahtuu jakautumisen, jolloin osa tuotannosta on tuettua ja osa globaalisti kilpailukykyistä
3. EU:n maataloustuottajien edustama linja eli perheviljelmiin nojaava maatalous.

- COPA ja GOGECA edustavat kolmatta vaihtoehtoa. Pyrimme välttämään keskittymistä, emme halua jakaantua, vaan haluamme toimia perheviljelinä, Volanen totesi.

Poliittinen toimintaympäristö ratkaisee maatalouden tulevaisuuden. Mallia voidaan

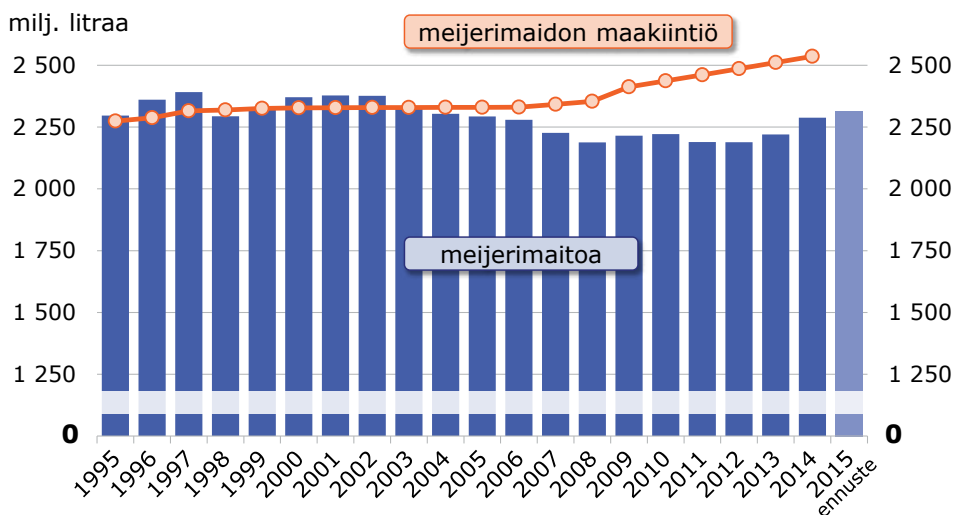
Omavaraisuuden kehittyminen 1995-2015

nesteomavaraisuus-%

Lähde: Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Meijerimaidon määrä ja maitokiintiö 1995-2015

Lähde: LUKE, MMM ja Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

ottaa Ranskasta, jossa huolehditaan oman maatalouden eduista ylintä johtoa myöten.

Maailmankaupan vapauttamisen WTO-neuvotteluihin liittyen maidon hintataso perustuu 45-50 prosentin hintatukeen. Ratkaisuvia tekijöitä ovat kiintiöt, tariffi ja vientituki. Kiintiöistä luopumisella olisi dramaattiset vaikutukset.

Maidon hinnasta lähes puolet perustuu kiintiöjärjestelmään. Jos maitomäärä kasvaa yli tasapainon, niin maidon hinta reagoi herkästi. Saksalaistutkimuksen mukaan juuri maidolla hyvinkin pienellä tuotannon lisäyksellä on suuri hintoja laskeva vaikutus.

Päättäneen Dohan konferenssin tulos osoitti Volasen mukaan, miten EU oli WTO-neuvotteluissa yhtenäinen.

Tuotanto on sopeutettava maakiintiöön

Ylitarkastaja Tapani Sirviö (MMM) kertoi pohjoisen tuen valmistelusta ja varoitti erityisesti ylituotannon vaaroista. - Jatkossa emme voi tuottaa yli maakiintiön. Jatkuvasta kiintiön ylityksestä muodostuisi Suomelle poliittinen riski.

Pohjoinen tuki on kytketty 1759 miljoonaan kiloon. Suomi oli nyt saanut maidolle siirty-

määikää vuoden 2004 loppuun. Mutta seuraavassa EU:n viisivuotisraportissa joustoja ei enää saada.

- Tehkää esityksiä, miten siirtymä tiukempaan kiintiöjärjestelmään hoidetaan. Jos maitoala tekee yhtenäisen esityksen, ministeri kuuntelee sitä.

EU-komissio oli tuolloin hyvin tiukalla linjalla. Se oli ilmoittanut ryhtyvänsä pohjoisella alueella toimiin, ellei Suomen tuotantoa saataisi alan toimesta sopeutettua takaisin maakiintiön mukaiseksi.

Sopeuttamista puitiin myös ryhmätöissä ja päädyttiin siihen, että meijerit perisivät sakkokoennakkoa 20 senttiä aiemman 11 sentin sijasta jo ensimmäiseltä ylityslitralla. Suomella ei nähty mitään mahdollisuuksia markkinoida ylijäämämaidon kannattavasti. Saatuja tukia ei kannattanut riskeerata. Maakiintiön arvioitiin ylittyneen 67 miljoonaa litraa.

Ylituotanto taittui, mutta hermostuttavan hitaasti

Syyskokouksessa 22.11. Gallup Elintarviketiedon tutkimuspäällikkö Eeva Heikkilä kertoi tuoreimmista maidontuotantoennusteista. Maakiintiön ylitys näytti pienemmältä kuin vuosi aiemmin. Eli sakko puri, mutta hitaasti.

RUOKAA KARJALLE

Mauri Penttilä pyörittämässä apevaunua luomukarjalle. Lypsäviä on 60 ja viljelyalaa 70 hehtaaria.

Maakiintiö ylittyisi vielä useana vuonna. Maitovaliokunta oli tehnyt esityksen viranomaisille maitobonuskäytännön tukemaan rajoittamista.

Esa Härmälä kävi alustamassa edunvalvonnasta: - Eilen saimme tuporatkaisussa 20 miljoonan euron lisätuen ja yhden lomapäivän lisää. Pystyimme pääsemään neuvottelutilanteeseen valtion kanssa, vaikka laki ei sitä edellyttänyt.

- Maatalouspoliittisen kehyksen tärkein asia on nyt 141:n jatkon varmistaminen. Ministeriön kanssa on yksimielisyys siitä, että haetaan pitkäaikaista, vakaata ja nousevaa tukea.

Maitovaliokunnan valintamenettelyä olisi Esa Härmälän mielestä ollut tarve täsmentää: MTK joutui olemaan tasapainottaja, koska osuusmeijereiden ja SLC:n edustajat valittiin ensin. Esillä oli ollut esimerkiksi kysymykset: mukaan pitäisi löytää nainen, kielitaitoa tarvittaisiin ja milkalaisia oli tullut eri syistä liian monta.

Kiista kannattavuuden mittarista

Maatilojen kannattavuudesta oli puhuttu pitkään ja sen mittaamisesta oli edelleen ristiriitaisia näkemyksiä. Matti Rinta-Kohtamäen

mukaan yksi osoitus maitotilojen ongelmasta oli se, etteivät ne pääse verotilastojen kärkeen. Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto oli juuri puuttunut maidontuotannon muita heikompaan kannattavuuskehitykseen.

Maitovaltuuskunnan mielestä Suomessa piti nyt löytää yhteinen näkemys kannattavuuden mittareista.

- Mikäli nykyinen kannattavuuskerroin ei ole hyvä, on etsittävä joku parempi mittari, vaikkapa verottajan juurukalenteri, MT:n Pirjo Joensuu uutisoi 25.11.

Tänään Rinta-Kohtamäki kommentoi, miten kannattavuuskertoimen käyttö on yleistynyt ja vakiinnuttanut asemansa. - Parempaakaan mittaria ei ole alalle löytynyt.

Tutkimushanke sukupuolilajittelusta

Valtuuskunta myös päätti osallistua siemennyksen sukupuolilajitteluteknikan tutkimushankkeen rahoitukseen. Maitotiloille on merkitystä sillä, onko keinosiemennyksellä syntyvä vasikka sonni vai lehmä.

Mukaan kolmevuotiseen hankkeeseen tulivat myös MMM, Valio, osuusteurastamot, keinosiemennysyhdistykset ja FABAs. Tekniikka oli saatu Tanskassa jo käyttöön. FABAs oli saamassa sieltä ensimmäiset lajitellut siemenet tilakäyttöön 2007.

Maitolähettiläät kiertävät Suomea

Maito ja Terveys ry:n toiminnanjohtaja Ulla-Marja Urho vieraili kokouksessa esittelemässä yhdistyksen toimintaa. Yhdistys mm. valitsee Suomen Maitotyön. Vuoden 2002 maitotyttö Päivi Kortelainen kertoi omia kokemuksiaan työstä.

Maitotyön historia liittyy vuodesta 1954 alkaen Maailman maitopäivän viettoon 1. kesäkuuta. Esikuvana on brittien valitsema *Dairy Queen*, *Meijerikuningatar*. Suomessa perinne aloitettiin 1970-luvulla.

Maitotyöiltä ei vaadita lypsytaitoa, mutta paljon tietoa maidosta ja terveellisistä elämäntavoista. Hän on koulutettu esiintyjä, joka hallitsee tapahtumien juontamisen ja opetus-tunnit kouluissa ja päiväkodeissa. Maitotuotteita hän esittelee myymälöissä ja messuilla.

MAITOLÄHETILÄS 2002

Vuoden 2002 maitotyttö Päivi Kortelainen Pohjois-Karjalan Juukasta.

MAITOASIAMIEN VAIHTUI 2003

Sami Kilpeläinen toimi maitoasiamiehenä reilut kymmenen vuotta kesästä 2003 syksyyn 2013.

Kuva: Jaana Kankaanpää/Maaseudun Tulevaisuus

Meijerit kutsuvat hänet usein esittelijäksi ja emännäksi tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Nykyisin puhutaan **maitolähettilästä**, jota etsitään työpaikkailmoituksilla määrälliseen työsuhteeseen, joka monesti on pidempi kuin vuosi. Kerran lähettilääksi on valittu myös Maitopoika. Työkenttä ulottuu koko Suomeen Hangosta Ivaloon.

2003

CAP-uudistus huolestutti

EU-komissio antoi tammikuussa asetusehdotuksen yhteisön maatalousuudistukseksi. Aiemmat suunnitelmat maatalouspolitiikan

(CAP) maltillisesta väliarvioinnista muuttuivat vuosikymmenen suurimmaksi maatalousreformiksi.

Suomen asema uhkasi heiketä. Komission esittämien kompensatioidenkin jälkeen sen arvioitiin leikkaavan maitoalan tuloja noin 120 miljoonaa euroa vuodessa (MT 19.3.).

Maitovaltuuskunnassa 17.-18.3. Silja Operalla apulaisosastopäällikkö Heimo Hanhilahti (MMM) alusti aiheesta. Uudistuksen taustalla olivat Agenda 2000:n välitarkastelu, EU:n itä-laajeneminen, WTO-neuvottelut ja markkinatilanne.

- Suomi kannattaa kiintiöjärjestelmän jatkoa, mutta muihin esityksiin suhtautuminen on kriittinen, Hanhilahti kertoi.

Suomen maitotuotannon sopeuttaminen maakiintiöön oli kuitenkin onnistunut.

Maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan puheenjohtajat ja maitoasiamies vuonna 2007. Vasemmalta maitovaliokunnan puheenjohtaja Olavi Högnäsbacka, maitovaltuuskunnan varapuheenjohtaja Matti Siitonen ja puheenjohtaja Matti Rinta-Kohtamäki sekä valiokunnan varapuheenjohtaja Pekka Lestinen ja molempien elinten sihteeri, maitoasiamies Matti Voutilainen.

Matti Voutilainen:

Kaksi saavutusta ylitse muiden

Matti Voutilainen arvioi maitoasiamiehen kaudellaan - kesäkuusta 1997 kevääseen 2003 - edunvalvonnan suurimmiksi saavutuksiksi CAP-nurmituen saamisen Suomeen ja maidontuotannon onnistuneet rajoitustoimet:

- Suomi sai säilörehunurmen CAP-tuen piiriin ja sitä kautta tulimme jonkin verran samanarvoisemmiksi Etelä-Euroopan kanssa. Perusteenamme oli erityisesti rehukustannus eli nurmisäilörehun kilpailukyky viljaan verrattuna ja yhdenvertaisuus maissivyöhykkeeseen. Maissille EU maksoi tuen, mutta ei tätä ennen nurmelle.

Lehmän on tärkeää myös saada lajinomaisista rehua. Kun viljan käyttö rehuna oli huomattavasti nurmisäilörehua edullisempaa,

niin ruokinnan siirtyminen yhä viljapohjaisemmaksi uhkasi aikaa myöten lehmien terveyttäkin. Lisäksi nurmi on ympäristöstävällinen viljelykasvi, sillä se sitoo typpeä ja fosforia tehokkaasti. Se myös ehkäisee liian yksipuolista viljelystä.

- Taustatyön teki erityisesti nurmiryhmä. Se käsitteli kokonaisuutta niin talouden, eläinten hyvinvoinnin, ympäristökysymysten kuin myös yhdenvertaisuuden osalta. Suomen lypsylehmien rehukustannuksia verrattiin muun Euroopan kustannuksiin. Näiden kautta lähdimme ajamaan nurmisäilörehutukea mukaan EU:n maatalouspolitiikan Agenda- ratkaisuun - ja siinä myös onnistuimme, Matti Voutilainen sanoo.

Pohjoisen tuen romuttuminen vakava uhka

Toinen merkittävä saavutus oli sopeuttaa Suomen tuotanto kiintiöihin ja tukirajoituksiin. Vuosituhannen vaihteessa maidontuotanto erityisesti C-alueella pyrki kasvamaan liikaa. Uhkana oli erityisesti pohjoisen tuen romuttuminen.

- Maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan ansiosta edunvalvonnassa olivat nyt yhteistyössä niin suomen- kuin ruotsinkieliset meijeriosuuskunnat, MTK ja SLC. Kun alan asiat olivat näin kytkettävissä yhden toimielimen linjauksiksi, niin päästiin menettelyyn, jossa meijerit perivät heti tuottajan kiintiön ylitymisestä sakkoja. Tämä hillitsi ylituotantoa tehokkaasti. Eikä komissio leikannut pohjoisen tukea.

- Maitovaltuuskunnan ansiosta mahdollisuus vaikuttaa markkinoihin ja maatalouspolitiikkaan oli muutenkin merkittävä. Maito edustaa merkittävintä tuotantoalaa. Tuolloin elettiin myös meijerikentän uudelleenjärjestelyn aikaa.

Valtuuskunta toimi aktiivisesti pyrkien hillitsemään maidontuottajien keskinäisen kilpailun kiristymistä ja edistämään asioiden ratkeamista sopuisasti. Tässä onnistumista rajoitti se, että periaatteisiin kuului kunnioittaa jokaisen meijerin omia liiketoimintaratkaisuja.

Maito-Suomi ja Vilja-Suomi vastakkain

Yhteistyö eri puolille yleensä toimi, mutta ajoittain keskustelua ja kinaa herätti se, pystytäänkö tukiratkaisuissa ottamaan huomioon työteliäimmän ja sitovimman tuotantosuunnan eli maitoalan näkemykset. Alan kannattavuus erityisesti kannattavuuskertoimella mitattuna oli heikko.

Maitotalalta on työn sitovuuden vuoksi kaikkein vaikeinta lähteä hakemaan lisäansioita muualta. Lisäksi tila kohtaa politiikan ja byrokratian muutokset hyvin laajasti. Sitä koskee maidontuotantoa koskevan lainsäädännön lisäksi myös peltokasveja ja naudantilihaa käsittelevä lainsäädäntö. Maidontuottaja on näissä kaikissa mukana. Tämän vuoksi maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan kiinnos-

tuksen kohteena oli maatalouden kokonaisuus.

- Joskus tilanne kärjistyi kansallisen tuen leikkausten vuoksi, kun niukkuutta jaettiin. Eri tuotantosuuntiin, pellon tukiin ja naudantilihaan tulevien tukileikkausten lisäksi leikattiin vielä maidon kansallisesta tuestakin. Se sai suurena yksittäisenä pottina helposti nisukoilleen suuren osan leikkauksista.

- Maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan tehtäväksi tuli puolustaa työvaltaisia tuotantosuuntia.

- Tilanne oli ajoittain herkkä MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälän aikana, jolloin Maito- ja Vilja-Suomi olivat välillä melko avoimestikin tukkanuottasilla.

- Vaikeinta tukiasioiden kanssa oli silloin, kun kansallista tukea jouduttiin merkittävästi leikkaamaan pääministeri Paavo Lipposen kaudella Kalevi Hemilän toimiessa maa- ja metsätalousministerinä. Vaikka laineet löivät, pystyttiin asioista maitovaltuuskunnan ja MTK:n kesken kuitenkin aina viimein sopimaan ja toimimaan yhteisessä tuottajajärjestössä.

Montako kertaa MTK:n johdosta annettiin maitoasiamiehelle vakava varoitus tai jopa uhattiin erottaa? Matti Voutilainen vastaa sovittelevasti, että tilanne kärjistyi muutaman kerran ja syyttömiä siihen oli tuskin kukaan. Mutta keskustelemalla asiat kuitenkin aina sovitteltiin. Eteenpäin on sitten menty hyvässä hengessä.

- Kansallisten tukien neuvotteluratkaisut (erityisesti 141) komission kanssa toimivat sittemmin eräänlaisena koko Suomen yhteisenä edunvalvontapönnisteluna. Silloin kaikki tuotantosuunnat taistelivat tavoitteena saada Suomen hallitus saamaan komissiolta edes jotenkin oikeudenmukainen tukiratkaisu.

Nykyisin Voutilainen arvioi, että asiat eivät ole ajan saatossa muuttuneet, vaikka maatalouspolitiikan yksityiskohdissa onkin tapahtunut paljon muutoksia.

- Tällä hetkellä kaikilla tuotannonaloilla on hyvin vaikea tilanne ja maidollakin on erityisen vaikeaa Venäjän markkinoiden romahduksen vuoksi.

Tuotannon kasvu oli selvästi vaikeuttanut myös meijereiden pärjäämistä markkinoilla, kun Suomen tuotannosta jouduttiin viemään noin kolmannes kotimaata heikompaan hintaan.

Meijerit sitoutuivat yhdessä 20 sentin perintään ylityslitroilta. Tämä toimi tehokkaasti ja sakkomaksusta voitiin myöhemmin luopua. Maa- ja metsätalousministeriö osaltaan vei neuvotellut rajoitustoimet lainsäädäntöön. Investointituen kiintiövaatimusta lehmäpaikkaa kohti nostettiin. Kiintiökaupan ehtoja kiristettiin hintojen nousun hillitsemiseksi.

Oman kiintiönsä ylittäjille ylityssakko sekä kansallisen tuen menetys olivat keskimäärin noin 13 senttiä ylityslitraa kohti. Sakkoja kertyi 25 miljoonaa euroa.

- Kun vuosi sitten päätimme tuotannon sopeuttamisesta, emme tienneet, miten tuotanto käyttäytyy. Nyt toimet näyttävät kuitenkin tehoavan ja 20 sentin perinnästä osa voidaan palauttaa. Kiitän kaikkia asian vastuullisesta hoitamisesta; kukaan muu ei olisi kyennyt tätä hoitamaan, Matti Rinta-Kohtamäki kiitti kevätkokouksessa.

Maitoasiamies Matti Voutilainen eteni keväällä 2003 MTK:n järjestöjohtajaksi. Hänen tilalleen valittiin kesäkuusta alkaen kunnianhimoinen ja energinen nuori mies MMM Sami Kilpeläinen, joka myöhemmin suoritti myös valtiotieteiden loppututkinnon (VTM). Kymmenen vuoden päästä syksyllä 2013 hän eteni Arla Ingmanin hankintojohtajaksi.

Pätevät laskelmat pelastivat tilanteen

Sami Kilpeläisen ensimmäisiä asiamiestehtäviä oli osoittaa laskelmilla, miten maidontuottajille esitettiin perusteettomia litratuen leikkauksia. Niiden perusteella maitovalioikunnan puheenjohtaja Olavi Högnäsbacka onnistui MTK:n johtokunnassa estämään pohjoisen alueen maidontuotannon tukileikkauksen.

Myös C-alueen tuottajaliitot Eero Isomaan johdolla aktivoituivat kuten myös monet asian tuntevat kansanedustajat.

Uudeksi pääministeriksi nousseen Matti Vanhasen lanseeraama maitoalan jälkeensä jääneisyyttä kuvaava ”maitolaina” pystyttiin myöhemmin osoittamaan maidontuottajille kuuluvaksi tueksi.

”Maitolaina” oli yksi mutkikkaimmista prosesseista jatkuvasti muuttuvien maataloustukien viidakossa. Kerrottakoon se tässä Sami Kilpeläisen taustoittamana. Hän toimi silloin maitoasiamiehenä ensimmäistä syksyään. Siitä muodostui värikäs. Tarina on totta kai maitomiehen kertoma, ja voi olla että viljalmiehet olisivat tapauksesta aivan toisella kannalla:

”Maitolaina” liittyi silloisiin etelän ja pohjoisen muuttuneisiin tukiehtoihin. Etelän tuki laski 141:n takia -0,2 snt/l. Mutta vastaavasti nurmelle saatiin maksettua aiemmasta poiketen sekä unionin CAP-säilörehutuki että kansallinen nurmituki, joiden vaikutus seuraavalle vuodelle oli +0,4 snt/l. Sen sijaan rehunurmituki C-alueella lopetettiin komission vaatimuksesta. Lisäksi nurmelle saadun hehtaerarajan (200.000 ha) tiedettiin ylittyvän koko maassa noin 150.000 hehtaarella.

- EU:n maksama epäsuotuisten alueiden lypsylehmäpalkkio oli pieni (40 tai 80 euroa/lehmä), eikä sitä voinut hakea ilman omaa rehualaa. Tilojen ei enää kannattanut sitä hakea, koska CAP-säilörehutuki oli helpompi ja sen taso lopulta houkuttelevampi.

Tämä kokonaisuus merkitsi Suomen maidontuottajille tuen menetyksiä. Suomen pohjoisessa tuessa kuitenkin oli silloin litratuelle käyttämätöntä maksuvaltuutta.

Kun ensimmäinen laskelma toimitettiin tukivalmistelijoille, siinä esitettiin pohjoisen tuen leikkausta -0,2 snt/l. Kilpeläinen muistelee uutena asiamiehenä kysyneensä asiasta myös Brysselin kotieläinasiamieheltä. Mutta silloinen Brysselin toimistonjohtaja oli entinen vilja-asiamies, ja hän kertoi asian MTK:n johdolle. Haukut tulivat. Maitoasiamies toimi maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan valtuudella, mutta ainakaan kotieläinasiamies ei olisi yhtään saanut sekaantua kotimaan politiikkaan.

C-alueen tuottajaliitot kuitenkin käyttivät Kilpeläisen laskelmia ja kontaktoivat aktiivisesti kansanedustajia. Neuvottelujen aikana C-alueen litratukeen saatiin jo 0,8 snt/l korotus, mutta se uupui vielä 0,4 snt/l oikeasta tasosta.

Maitovalioikunta piti maitovaltuuskunnan linjasta kiinni ja kirjelmöi asiasta MTK:n johto-

Kuva: Jaana Kankaanpää/
Maaseudun Tulevaisuus

PITKÄT PUHEENJOHTAJAKAUDET

Olli Laaninen (vasemmalla) aloitti maitovaltuuskunnan uutena puheenjohtajana vuoden 2004 alusta Matti Rinta-Kohtamäen jälkeen. Laaninen veti valtuuskuntaa aina vuoden 2012 loppuun. Rinta-Kohtamäelle kertyi reilut kahdeksan vuotta ja Laaniselle yhdeksän vuotta maitoalan ylimpänä luottamusmiehenä.

kunnalle. Se käsitteli tukiratkaisua vasta tammiukuussa 2004. Lopulta johtokunta vetäytyi ratkaisusta ja jätti ministeriölle valtuudet tehdä yksipuolinen ratkaisu.

Pääministeri Vanhasta painostettiin niin etelästä kuin pohjoisesta, ja hän päätti korottaa tukea +0,4 snt/l. Tämä korotus oli riskillä tehty ns. *maitolaina*, jonka oikeudenmukaisuus tarkistettiin seuraavana keväänä. Lopulta raha todellakin kuului pohjoisen tuottajille ja niin laina muuttui hyväksytyksi tueksi. Rahat saivat jäädä maidontuottajille.

Näin leikkaukset muuttuivat tuen parantumiseksi 1,2 senttiä litralta. Sen nettovaikutus arvioitiin suoraan seitsemäksi miljoonaksi ja välillisesti 24 miljoonaksi euroksi.

Edellä kerrottu tukiselkkaus ja ”maitolaina”-asia huipentuivat 27.1.2004 MT-liittojen puheenjohtajakokoukseen, jossa Esa Härmälä

julkaisi kuuluisat teesinsä. Teeseillä oli tarkoitus ottaa tuottajaliitot tiukkaan Simonkadun ohjaukseen. Näitä ei kuitenkaan koskaan otettu käyttöön.

Nurmi-Matti lopetti ja Olli aloitti

Syyskokouksessa 21.11. värikäs puheenjohtaja Matti Rinta-Kohtamäki jätti paikkansa maatalon sukupolven vaihdoksen johdosta. Kiitokseksi pitkästä työstä hänelle luovutettiin pronssinen lehmä ja kantajaansa hyvin kuvaava kunnianimi Nurmi-Matti. Hänet tunnetaan numiruokintaan perustuvan suomalaisen maidontuotannon kilpailukyvyyn päteväänä ajajana.

Väistyvä puheenjohtaja totesi maatalouspolitiikan muutosten aiheuttavan jatkossa mittavia leikkaustarpeita, eikä kaikkia leikka-

uksia saada takaisin. Hän arvioi maatalouden korkeiden kustannusten hillitsemisen olevan jatkossa entistä tärkeämpi työsarja.

Lopuksi hän toivotti kaikille maitoisia vuosia, kuitenkin vain maitokiintiöön asti.

Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Olli Laaninen Jalostusmeijerien liitosta ja Liperin Osuusmeijeristä, jonka hallintoneuvoston puheenjohtajana hän oli toiminut yli 20 vuotta. Hän oli valintansa hetkellä myös MTK-Pohjois-Karjalan kokenut puheenjohtaja.

Kilpailulaki takaa liiketoimintavapauden

Olli Laaninen kertoo, miten maitovaltuuskunnan toimintaan osuuskuntien yhteistyöelimenä antoi leimansa myös kilpailulakien tulkinta:

- Oli varottava antamasta kuvaa, että valtuuskunta olisi puuttumassa jäsentensä maitomarkkinoiden toimintaan. Kirjattaessa toimintasuunnitelmiin tavoitteita maidon tuottajahinnasta oli aluksi jonkin verran vaikeuksia löytää sopiva kirjaamistapa niin, ettei mahdollisimman hyvän tuottajahinnan tavoite olisi ollut ristiriidassa kilpailuviranomaisten näemyksen kanssa.

- Yhteinen näkemys käsittääkseni oli, että antaa osuuskuntien hoitaa oma liiketoimintansa. Valtuuskunta vastaa mahdollisimman tehokkaasta edunvalvonnasta kotimaassa ja EU:ssa tukiasioissa ja muissa yhteistä toimintaa vaativissa kysymyksissä.

Säännöissä mainittuja muita yhteisiä kysymyksiä on niitäkin riittänyt. On ollut esimerkiksi työtä tuotantokustannusten alentamiseksi, maatalouslomituksen turvaamista, monia ympäristökysymyksiä, kuluttajatyötä ja paljon erilaisia tutkimushankkeita. Tyyppinavettahankekin kuuluu samaan sarjaan.

Kaikkea muun yhteistoiminnan saralla ei vielä ole kokeiltukaan. Tukibyrokraatian joustavoittaminen voisi olla yksi sellainen tosi iso ja haastava tulevaisuuden hanke jopa koko EU:n alueella.

”Korkeiden kustannusten hillitseminen on yhä tärkeämpää.”

2004

Isojen tukiratkaisujen vuosi

Maitovaltuuskunta kokoontui 9.-11.3. risteilyllä Riikaan. Uusi puheenjohtaja Olli Laaninen korosti maatalouspolitiikassa ja maitomarkkinoilla nyt olevan käsillä erityisen tärkeät ajat ja ratkaisut. Erityisesti nurmiruokinnan kilpailukyky muihin verrattuna on ollut kestovaatimus.

Maatalouspolitiikasta alusti Esko Juvonen MMM:stä. Hän kertoi, että tasatukimallit siirtäisivät tukea maidolta ja naudalta kasvinviljelysektorille. Juvonen arvioi tarpeelliseksi mieltä, kuinka suuri lisäosa (top-up) maitopalkkiosta tilatukeen voitaisiin muodostaa.

EU:n maitotuotteiden interventiohintojen alentamisen vaikutuksista alusti Valiolta Riitta Brandt, joka toimii Suomen meijeriyhdistyksen edustajana Euroopan meijeriyhdistys EDA:ssa. Eräänä ongelmana hän piti Saksan pirstaleista meijerikenttää, jossa hintatasoa poljettiin. Lisäksi halpakauppaketjujen toiminta aiheutti laskupaineita tuottajahintoihin.

Ryhmätöissä painotettiin mm. meijerikentän yhtenäisyyden säilyttämistä, millä luodaan vastavoimaa markkinoinnissa keskittyneen kaupan suuntaan.

Valtuuskunta tutustui myös Latvian maitotalouteen. Tutustumiskohteena oli Rigas Piens Kombinats.

Kymmenen uutta jäsenmaata

Vappuna 2004 Euroopan unioni laajentui itään peräti kymmenellä uudella jäsenmaalla. Niissä maidontuotanto lähti voimakkaaseen kasvuun, mutta sen vaikutukset eivät kuitenkaan heijastuneet voimakkaasti Suomen markkinoille. Suomessa tuoremaidotuotteiden tonni alkoi virosta ja halpoja juustoja tuli etenkin Puolasta.

Suomessa oli pelkoja, että EU:n itälaajentuminen tuo mukanaan lisää ongelmia. Oli arvioitu, että EU:n päätöksenteko vaikeutuu, maataloustuotanto kasvaa samalla kun ruuantuotannon tukimahdollisuudet yleisesti heikkenevät. Itä-Euroopan köyhemmät taloudet tarvitsivat enemmän tukia, mutta ne itse

pystyivät rahoittamaan sitä suhteellisesti vähemmän.

Toisaalta EU oli ajanut itälaajentumista vahvasti poliittisilla perusteilla, kun arvioitiin sen vakauttavan koko Euroopan tilannetta. Myös EU:lle tärkeiden demokratian ja kansalaisyhteiskunnan arveltiin samalla kehittyvän. Positiivisia talousvaikutuksia on tullut kaupankäynnin vilkastuessa ja menettelytapojen helpottuessa maiden välillä.

Lähtiessään hakemaan EU-jäsenyyttä Suomi piti tärkeänä, että maamme kuuluu samaan viiteryhmään Ruotsin ja Itävallan kanssa. Myöhäisempi vaihtoehto olisi ilmeisesti tiputtanut Suomen Itä-Euroopan entisten sosialistimaiden ryhmään. Se olisi tuonut mukanaan myös heikommät liittymisehdot.

Kansanäänestyksessä selvä enemmistö suomalaisista koki EU-jäsenyyden myös merkittäväksi turvallisuuspoliittiseksi ratkaisuksi.

Top-up -tuki lähti etenemään

Maitovaltuuskunta kokoontui 2004 vielä kaksi kertaa, toukokuussa ja marraskuussa, kun taistelu maatalouden tukirahoista kiihtyi. Molempien kokousten pöytäkirjat MTK:n arkistosta kuitenkin puuttuivat.

Kokouksissa maitotilojen tukien pelättiin heikkenevän rajusti. Tarkastajien Marianne Hanhimäen ja Olli Palmun 24.2.05 päivätty raportti kertoi tapahtumista:

Vuoden 2004 aikana ”valmisteltiin, keskusteltiin ja neuvoteltiin lähes kaikista maidontuottajia koskevista tukiasioista, mutta mikään ei juurikaan edennyt, paitsi käyttöön otettava tilatukimalli, joka on ns. yhdistelmämalli. Senkin lopullinen muoto on vielä avoin.”

”Maitovaltuuskuntakin on joutunut kokonutumaan kahden kokouksen lisäksi yhteen ylimääräiseen kokoukseen asioiden niin vaatiessa. Tämän vuoden puolella vihdoinkin edistyi ns. top-up -ratkaisussa ja päästiin maidontuottajia tyydyttävään tulokseen, lisäosan suuruudeksi maidolle on sovittu 100 %.”

”Edunvalvonnan suurin saavutus”

- Maitovaltuuskunnan ylimääräinen kokous 18.5. kutsuttiin koolle linjaamaan kaavailtua tilatuen lisäosaa eli top-uppia maidontuottajille, Pekka Lestinen muistelee. - MTK:n pu-

heenjohtaja Esa Härmälä oli silloin kieltänyt kutsumasta meijerimiehiä koolle, mutta maitovaltiokunnan puheenjohtaja Olavi Högnäs-backa kutsukirjeen kuitenkin lähetti.

Asiassa olivat aktiivisia myös Valion hallituksen puheenjohtaja Kari Inkinen, varapuheenjohtaja Tauno Uitto ja Matti Siitonen. Tukea tuli myös valtuuskunnan tarkastajilta.

Nämä ratkaisivat ison asian etenemisen maidontuotannon eduksi vuosikymmeneksi.

Lestinen pitää top-upin toteutumista maitovaltuuskunnan edunvalvontatyön suurimpana saavutuksena. Ainakin se rahallisesti sellaiseksi vuosien myötä muodostui. Se oli tavallaan jo maitotiloilta leikattujen rahojen onnistunut palautusprojekti, pitkään kertyneen ”maitovelan” todellinen kuittaus.

85 miljoonan euron tukipotti

Sami Kilpeläinen taustoittaa tapahtumia: EU alensi voin ja rasvattoman maitojauheen (SMP) interventiohintoja merkittävästi vuoden 2003 CAP-reformissa. Muillekin aiemmin reformoiduille aloille (kuten vilja ja nauta) alentumiskorvaukset oli maksettu 100-prosenttisesti suoraan sektorille.

Mutta maidolle tuki perustui kiintiöihin. Ne olivat 31.3.2004 n. 1,19 snt/l, 31.3.2005 n. 2,37 ja 31.3.2006 taso olisi ollut 3,55 snt/l.

- MTK:ssa ja ministeriössä oli silloin henki, että raha ei kuulu maidontuottajille, vaan se jaetaan kaikille. Tätä varten alkoi hillitön tasatukimallin valmistelu. Ratkaisua hoputettiin, etteivät maidontuottajat ennättäisi saada kertaakaan täyttä korvausta (3,55 snt/kiintiölitra), Kilpeläinen sanoo.

- Maitovaltuuskunta ja -valiokunta osoittivat heti, että maidolta oltiin viemässä 84 miljoonaa euroa muille sektoreille. Maidontuottajilla oli Suomen reilusta kahdesta miljoonasta hehtaarista viljelyksessä n. 650 000 ha, joten vain noin kolmannes tasatukeen suuntautuva rahasta palautuisi maidontuottajille.

- Myös Valion hallituksessa pidettiin käsitämättömänä MTK:n silloisen puheenjohtajan näkemystä, ettei rahaa suunnattaisi maidontuottajille, vaikka interventiohintojen alennus **heikentäisi** nimenomaan **meijereiden tilityskyä**. Lopulta ylimääräinen maitovaltuuskunta vaati tukien kohdentamista maidolle.

”Nettona koko 85 miljoonan euron vuosittainen maitopalkkio kotiutui alalle, vaikka siitä vähintään puolet yritettiin siirtää muille sektoreille.”

- Neuvottelujen edetessä maidolle tarjottiin noin 1,7 sentin per litra suuruista dekoplattua tukea. Tässä oli syytä huomata, että pohjoisessa kiintiöt ylitettiin ja etelässä kiintiöt alitettiin, joten etelään oli mahdollista myös suunnata lisää rahaa, kun tukitasojen heikkeneminen 141-ratkaisun myötä huolestutti.

Lopulta maitovaltuuskunta taisteli tilatuen lisäosan, jonka taso oli 2,449 senttiä kiintiölitralta. Lisäosiin suunnattiin n. 60 miljoonaa euroa vuodessa. Toisaalta tasatuki kotiutti loput rahat, jotka olivat olleet dekoplauksessa uhan alla.

- Nettona siis koko 85 miljoonan euron vuosittainen maitopalkkio kotiutui alalle, vaikka siitä alun perin 2/3 tai vähintään puolet yritettiin siirtää muille sektoreille, Sami Kilpeläinen kertoo.

2005

Tukiratkaisuissa onnistuttiin

Maitovaltuuskunta kokoontui 28.2.-1.3. Tallinnassa. Tammikuussa tullut CAP-tukiratkaisu oli heikentänyt suomalaisten maitotilojen tukirakennetta merkittävästi. Maidon tuotantotuki aleni koko maassa 2,4 senttiä litralta.

Helmikuun tukineuvotteluissa oli kuitenkin päästy linjaamaan tilannetta tasoittava maidon tilatuen lisäosan, top-upin, merkittävä korottaminen. Aiheesta alusti MMM:n maatalousylitarkastaja Pekka Sandholm.

Top-up korotettiin 70:stä täyteen sataan prosenttiin. Se tulee muodostumaan 31.3.06 kiintiöiden perusteella, ja on noin 2,45 senttiä kiintiökilolta. Samalla lisäosien kestoä

Hanna Leiponen-Syyrakki ahkeroi Brysselin kotieläinasiain miehenä vuosina 2005 - 2009.

nettiin. Se säilyy 100-prosenttisesti vuodet 2006-10. Vuosiksi 2011-13 se alentuu 70:een ja sitten kahdeksi vuodeksi 35:een prosenttiin, kunnes ne poistuvat 2016.

Sandholm katsoi, että luonnonhaittakorvauksen (LFA) lisäosa ylikompensoi 141-alueen eli Etelä-Suomen tukimenetykset.

CAP-reformissa sovittiin myös maitokiintiöjärjestelmän jatkosta vuoteen 2014 asti. EU myönsi 1,5 prosentin lisäkiintiöt vuosille 2006-07 ja antoi rajoituksia voiminterventioostoihin.

Suomessa maidon kansallisen tuotantotuen maksatus oli siirtymässä valtiolle 2006. Keskustelussa valtuuskunta vaati, että valtion on hoidettava maksatus samalla aikataululla ja samalla perustalla kuin meijerit ovat hoitaneet.

Kiintiökaupan rinnalle myös vuokrausmahdollisuus

Kiintiökaupan rinnalle kehitettiin myös vuokrausmalli, jossa kauppa käydään puolittain

hallinnollisesti ja puolittain vapaasti. Sekamallilla turvattiin kiintiöiden säilyminen omilla tukialueillaan.

Olli Laaninen muistelee, miten maataloushallinto oli ensin hyvin haluton edistämään kiintiöiden vuokrausta. - Mutta me kuitenkin katsoimme vuokrausmahdollisuuden sen verran tärkeäksi kokonaiskiintiöiden hyödyntämisen kannalta, että jatkoimme keskustelua.

- Päätös syntyi ”Rukan hangilla” pidetyssä seminaarissa, kun meijeriosuuskunnat lupasivat hoitaa asian käytännössä ja hallinnolle jäi päätösten teko. Pelko ”sohvalypsäjistäkin” saatiin poistettua.

Kesän aikana kiintiökauppaa helpotettiin pääosin maitovaltuuskunnan linjausten mukaisesti. Myös kansallisen tuotantotuen maksusta saatiin sovittua, että se tapahtuu jatkosakin kiintiökauden puitteissa.

Maaliskuussa 2005 aloitti työnsä uutena Brysselin kotieläinasiemiehenä agronomi, MBA Hanna Leiponen-Syyrakki. Brysselin linkki kotimaan maitokenttään toimi erittäin hyvin.

Hyvä markkinatilanne luo tulevaisuuden uskoa

Maitovuotta 2005 siivitti hyvä maailmanmarkkinatilanne, joka lievitti tuottajahintoihin kohdistuneita paineita. Lisäksi EU:n maakiintiöiden alittuminen toisena vuotena peräkkäin helpotti tilannetta. Myös tuorehuhun ja viljan sadot olivat laadultaan edellisvuotta paremmat.

Syyskokousta 25.11. avatessaan Olli Laaninen kiitteli ministeriötä hyvästä yhteistyöstä: - Yhteistyötä tarvitaan jatkossakin, jotta maitoala saa ensimmäisenä tietoa alaa koskevista muutoksista ja voi reagoida sekä linjata tarpeelliset asiat. Tästä syystä maitovaltuuskunta odottaa valtiovallan myös jatkossa kuulevan ensiksi maitoalaa siihen suoraan vaikuttavissa kiintiö-, tuotantonehto- ja tukisyöksyksissä.

10-vuotisjuhlat marraskuussa

Maitovaltuuskunta vietti 10-vuotisjuhliaan hyvissä tunnelmissa ravintolaillallisella Hel-singissä 25.11.2005. Koetut alkuvaikeudet oli

voitettu. Pitkäjänteisellä ja sitkeällä työllä oli onnistuttu saavuttamaan hyviä tuloksia.

Valtuuskunta saattoi kertoa edustavansa 96,6 % Suomessa tuotetusta maidosta. Se oli pystynyt yhdistämään kaikki kilpailevat meijerit ja maidontuottajat yhteisen asian - suomalaisen maidon ja sen tuotantoedellytysten - taakse. Myös tärkeä kuluttajien vahva luottamus kotimaiseen tuotantoon oli säilynyt erittäin hyvänä.

Myös toimihenkilöt olivat edenneet uralaan. Ensimmäinen maitoasiamies Tero Hemmilä toimi juhlien aikana LSO Foodsin toimitusjohtajana ja myöhemmin hänestä tuli Yara Suomen johtaja. Matti Voutilainen työskenteli MTK:n järjestöjohtajana.

Maitovaltuuskunnan ”kummisetä” Risto Volanen työskenteli valtiosihteerinä valtioneuvoston kansliassa. Brysselin kotieläinasiemies Pekka Pesonen oli nimitetty valtiosihteeriksi maa- ja metsätalousministeriöön. Hänestä muodostui maitomiesten tärkeä suora linkki ministeriöön.

Kaupan marginaalit tutkittaviksi

Myös COPA-COGECA työskenteli lujasti tuotannon turvaamiseksi. Vuoden 2005 katsauksessa raportoitiin, miten EU:n maitoreformi ja kaupan keskittyminen olivat nostaneet hintamarginaalit ja kaupan osuuden kasvun marginaaleissa laajaan keskusteluun.

Taustalla oli huoli siitä, että CAP:n myötä kauppa lisää katetaan ja samaan aikaan tuottajahinnat joutuvat joustamaan edelleen.

Suomessakin maitoala peräsi keskustelua oikeudenmukaisesta tuottajahinnasta, sillä elintarvikeketjun alkupäässä tehdyn laatutyön lisäarvo näytti valuneen hälyttävästi vain kaupalle.

Tästä isot meijerit kuitenkin ovat erittäin varovaisia kertomaan mitään. Syynä lienee pelko kaupan asiakassuhteiden häiriintymisestä.

”Elintarvikeketjun alkupäässä tehdyn laatutyön lisäarvo valuu vain kaupalle!”

Nuoret hiehot laitumella

2006

Maitoreformissa pärjättiin

Siilinjärvellä 27.-28.3. Olli Laaninen muistutti, että EU:n maitoreformin toimeenpano on vaikuttanut tuottajien saamaan hintaan, mutta olosuhteisiin nähden se on Suomessa onnistuttu turvaamaan erittäin hyvin. Edellisvuonna tuottajahinta aleni arviolta reilu puoli senttiä litralta, mutta kiintiöpalkkio kompensoi alenemaa 1,2 sentillä.

Kokouksen puhutuimmaksi asiaksi muodostui EU:n pyrkimys irrottaa tuki tuotantomääristä, dekoplaus. Asiasta alusti MTT:n tutkija Heikki Lehtonen:

- Kotieläintukien - mukaan lukien maidon tuotantotuen - esitetty dekoplaus tarkoittaisi Suomessa sitä, että tuotanto alenisi sitä enemmän, mitä pohjoisemmaksi mentäisiin. Tuotanto lähtisi palautumaan vasta pitkän

ajan kuluttua, mutta jäisi noin 30 % alemmalle tasolle. Dekoplaus johtaisi myös investointien hidastumiseen.

Kokous päättyi vaatimaan tuotantoon sitottua tukea koko maahan. Myös etelän maitilojen 141-tuesta pitäisi saada pysyvä.

Viljelijät ympäristöpäästösten maksumiehiksi?

Ympäristötukeen ja tuotantoeläinten hyvinvointiohjelmaan tulisi valtuuskunnan mukaan saada sellaiset ehdot, joihin maatilat voisivat itse sitoutua. Ohjelmien toteuttamisesta aiheutuvat lisäkustannukset tulisi korvata tiloille täysimääräisesti.

Eero Isomaa muistutti, että eläinten hyvinvointiohjelma on imagollisesti tärkeä myös tuottajille, mutta ohjelmaa pitäisi hioa vielä lähemmäksi jo nyt olemassa olevia hyviä käytäntöjä (MT 29.3.06). Tarvittavan rahoituksen pitäisi sisältää myös riittävä kannustinosa.

Esa Härmälä:

EU toi mukanaan maataloudelle kansallisen yksituumaisuuden

Metsähallituksen nykyinen pääjohtaja, agronomi Esa Härmälä toimi Suomen maatalouden kriittisinä vuosina 1990-luvun alussa pääministeri Esko Ahon talouspoliittisena avustajana ja siirtyi sitten ulkoministeriöön vastaamaan EU-jäsenyysneuvottelujen maatalouskysymyksistä. Ne tiedettiin ennakolta vaikeimmin ratkottaviksi asioiksi. Tuolloin Härmälä opittiin tuntemaan EU-myönteisenä pragmaatikkona.

Keväällä 1994 hänet valittiin MTK:n puheenjohtajaksi, kun hän voitti äänestyksessä Juha Korkeaajan. Härmälä muistelee, että juuri Maito-Suomi ratkaisi hänen valintansa:

- Keskeinen tekijä oli tietysti EU-neuvottelukokemus. Olin neuvottelijana tehnyt rai-vokkaasti töitä sen puolesta että maatalou-temme pärjäisi, jos Suomi menee jäseneksi. Puheenjohtajuus oli sen työn jatkumoa.

- En pyrkinyt puheenjohtajaksi, mutta jo vuosia aikaisemmin pidin sitä aika todennäköisenä.

Syksyn 1994 kansanäänestyksessä hän ker- too äänestäneensä MTK:n liittokokouksen päätöksen mukaisesti EU-jäsenyyttä vastaan. Siinä riitti tasapainoiltavaa.

Nurmelta puuttui markkinahinta

Miten hyvin Suomi osasi ennakoida EU-jäsenyyden vaikutukset? Oliko vallalla käsitys, että maito pärjää hyvin ilman suurempia tukiakin?

- Aika hyvin vaikutukset osattiin ennakoida. Muutamassa vuodessa koko Suomi ryhmittyi maataloutensa tueksi. Erityisesti tämä näkyi Agenda 2000-neuvotteluissa. MTK:n kannalta oli tärkeää juuri se, ettei jouduttu käymään kahden rintaman sotaa - yhtä koti- maassa ja toista EU:ssa.

- Maitoala ei saanut varastokorvauksia, koska keskeinen varasto oli nurmirehussa, jolla ei ole selkeää markkinahintaa. Kasvin- viljelijöillä koko vuoden tulot ovat jossain vai- heessa varastossa, maidontuottajilla ei, kun

joka päivä myydään. Kyllä maidontuotan- nonkin tilanne tiedettiin tukalaksi.

- On käyty akateemista keskustelua siitä, pärjätäänkö tuotantoon sitomattomilla tuilla vai tarvitaanko tuotantoon sidottua hintatukea, mikä ei oikein sovi EU-järjes- telmiin. Toinen on ollut nurmirehun oikea tuotantokustannus ja tukitarve. Viljallahan on EU:ssa selvä markkinahinta, nurmella tietenkään ei.

Sukset ristiin Pellervon kanssa

Missä vaiheessa maitoalan järjestäytymishank- keessa MTK:n ja Pellervon sukset menivät ristiin ja miksi?

- Siinä, kun Maitovaltuuskuntaa alettiin rakentaa MTK:n ja Valion kokonaisuuden ul- kopuolelle. Pohjimmiltaan kyse oli vain edun- valvonnan tehokkuudesta.

- Peruskysymys mielestäni oli se, että Pel- lervossa alettiin lähinnä Risto Volasen vaiku- tuksesta viedä eteenpäin oppeja, että jokainen on oman onnensa seppä. Tämä johti hajaan- nukseen ja epäluottamukseen.

- Meni monta vuotta ennen kuin tilanne lä- hinnä Matti Kavetvuon, Marcus Borgströmin ja minun toimestani normalisoitiin. Heidän kanssaan asiat nähtiin samalla tavalla ja pi- dettiin linjat suorina.

Kitkaa vai ei?

Mitkä asiat tuottivat kitkaa maitoalan edunval- vonnan ja MTK:n johdon välillä?

- En minä huomannut mitään normaalista poikkeavaa kitkaa. Kaikki tuotantosuunnat ovat sitä mieltä, että ne saavat liian vähän huomiota osakseen. Suoria yhteyksiä ministe- riöön ei koskaan vastustettu. Sanoin monesti, että mitä useammin ministeri tapaa viljelijöitä sitä parempi.

- Sen vaadin, että MTK:n edustaja on mu- kana tapaamisissa - ihan vain tiedonkulun varmistamiseksi ja joukkovoiman kasassa pi-

Esa Härmälä

tämiseksi. Olisi ollut kiusallista, jos puolin ja toisin ei olisi tiedetty, mitä edellisessä tapauksissa on sanottu.

Eikö esimerkiksi vuoden 1998 tukileikkauksissa ollut kitkaa havaittaavissa?

- Vaikea sanoa, mikä oli normaalista poikkeavaa. Vuodet olivat tuulia ja tapahtumarikkaita. Ei se jäänyt mieleeni erityisesti maitoon liittyvänä tapahtumasarjana. Eikö kysymys ollut ennen muuta pohjoisen-eteläjännitteestä, artiklojen 141 ja 142 toiminnasta? Täyttä tasapuolisuutta siinä ei saatu aikaiseksi, mutta etelän maitoiloille koitettiin ohjata enemmän tukea pellon kautta.

- Samalla tavalla maitoasiamiehiä kohdeltiin kuin kaikkia muitakin MTK:n työntekijöitä. Mielestäni meijerialan sisäiset ristiriidat ja jopa juonittelut heikensivät asiamiehen toimintamahdollisuuksia.

- Monta kertaa kyllä ihmettelin sitä, mihin kaikkeen maidontuottajien aika riitti. Jotkut aktiivisimmat luottamusmiehet taisivat olla kännykässä vuorokauden ympäriinsä!

Esa Härmälä sanoo, että hän ei pelännyt missään vaiheessa MTK:n hajoamista, vaan voiman hajaantumista ja hiipumista. - Sektorikohtaisuus ei saa tarkoittaa MTK:n kokonaisvoiman vähenemistä.

Eräät pitivät sinua enemmän Vilja-Suomen kuin Maito-Suomen edustajana. Miten koet tämän nykyisin?

- Vilja-Suomessa ihmiset onneksi ajattelivat päinvastoin, Härmälä vastaa. - Silloin kun joka puolelta on tasavahva paine, on helppoa seistä linjallaan.

- Ainoa oma tuotanto minulla on puu. Kotitilani Pusulassa ja suvun toinen tila Paimiossa ovat kasvinviljely- ja metsätiloja. Ei noissa lausunnoissa ole mitään uutta. Samaa sanottiin jo Haavistosta.

Riittävätkö puheenjohtajan aika ja voimat todellakin kaikkien eri sektoreiden etujen ajamiseen niin että se olisi koettu oikeudenmukaiseksi?

- Ei suuren organisaation johtajan henkilökohtainen panos yksittäisissä asioissa ole koskaan kauhean suuri. Johtaja johtaa koneistoja, esimerkiksi määrittelee suuntaa ja päättää milloin asiat ovat valmiita päätettäväksi – sekä tietysti kantaa lopulta vastuun asioista.

- Puheenjohtajana yritin tietysti käyttää aikani mahdollisimman tasapuolisesti. Toinen puheenjohtaja Hannu Aho oli myös hyvin vahvasti maitoasioissa mukana.

Suurimmat onnistumiset ja epäonnistumiset

Missä mielestäsi parhaiten onnistuit puheenjohtajakaudellasi 1994-2006? Entä harmittavimmat epäonnistumiset?

- Onnistumisena pidän suomalaisen ruoan vahvan markkina-aseman rakentamista ja hyvää kansallista yksimielisyyttä maatalousasioissa. Tärkeää oli myös, että osa tiloista uskalsi lähteä kasvamaan ja investoimaan.

- Suurin epäonnistuminen tuli ennen puheenjohtajakautta, kun jäsenyysneuvotteluisia ei saatu pohjoista tukea koko maahan.

- Toinen epäonnistuminen oli se, ettei MTK pystynyt ohjaamaan lihataloja yhteen. Maitopuolellahan on aivan viime aikoihin asti pärjätty lihantuottajia paremmin. Kiitos siitä kuuluu Valiolle ja sille ettei edunvalvontaa hajotettu, vaikka sektorikohtaiset asiat korostuivatkin.

Agenda 2000-ratkaisujen jälkeen Suomen maitoala alkoi eurooppalaisessa vertailussa pärjätä hyvin. Tuottajahinta oli pitkään Euroopan korkein.

Miten arvioisit maitoalan tilannetta nykytiedon varassa?

- En tunne nykytilannetta kovin hyvin. Maito on aina ollut ja pysyy Suomen maatalouden selkärankana. Kyllä kuka tahansa puheenjohtaja pitää maitoasiat prioriteeteissaan korkealla, Esa Härmälä arvioi.

Uusia luottamusmiehiä johtoon

Siilinjärven kevätkokoukseen 2006 osallistuivat myös toiminnanjohtaja Michael Hornborg, joka oli samaan aikaan esillä myös MTK:n puheenjohtajakisassa, ja maitovalion uusi puheenjohtaja, MTK:n johtokunnan jäsen Eero Isomaa Nivalasta.

Myöhemmin huhtikuussa 2006 Hornborg valittiin tuottajajärjestön johtoon, mutta hänen kautensa jäi vain kolmeen vuoteen. Hän erosi perhesyihin vedoten keväällä 2009.

Hornborgin seuraajaksi maitoalan edustajat olivat äänestämässä agronomi, MMT Juha Marttilaa, jolla on maitotila Simossa. Marttila oli toiminut tuottajajärjestön toisena puheenjohtajana vuodesta 2005 alkaen.

Huhtikuussa 2006 uutisoitiin, että maitovaltuuskunnan ja MTK:n sinnikkäästi ajama kiintiöiden vuokraus oli alkamassa. Asetuksen mukaan aktiivitila voisi väliaikaisesti myös vuokrata vähintään 10.000 litran käyttämättä olevan osuuden toiselle aktiivitalle samalla tukialueella.

Sallimalla vuokraus aktiivituottajien välillä vain yhden tuotantotakson aikana estettiin ns. *sohvalypsäjien* syntyminen Suomeen. Pääsääntönä maitokiintiöiden siirrossa oli edelleen kiintiökauppa. Uudella välineellä haluttiin lisätä joustoja kiintiöiden hankintaan.

Kuluttajatyö nostettiin esille

Syyskokouksessa 24.11. alustivat professori Matti Ylätalo (HY) ja erityisasiantuntija Ahti Hirvonen (MMM). Ylätalo puhui Suomen maitotilojen tulevaisuudennäkymistä ja Hirvonen maatalouspolitiikan ajankohtaisista kysymyksistä, tukiasioista ja 141-tukineuvotteluista.

Maitovaltuuskunta hyväksyi Maitostrategian 2007-15. Sen lähtökohtia oli, että elintarviketeollisuus säilyy kotimaisessa omistuksessa ja maidontuottajilla.

Olli Laanisen mukaan oli keskeistä, että maidontuotanto perustuu tulevaisuudessa-kin tuottajien keskinäiseen yhdenvertaisuuteen. - Kun tilityshinta on sama tilan koosta ja meijerin etäisyydestä riippumatta, tuotannon jatkoedellytykset turvataan koko maassa.

Kokous päätti, että maitovalion tuli selvittää mahdollisuuksia kehittää **kuluttajatyötä** osana maitostrategiaa. Myös ajoittain tietojen saannissa ongelmalliseksi osoittautunut tilityshintavertailu meijereiden kesken otettiin uudelleen käyttöön.

Uudelleen ryhmittyneen Ingman-yhteistyöryhmän edustajana maitovaltuuskuntaan valittiin Esa Heikkilä Kuusamon Osuusmeijeristä vuosiksi 2007-08.

Suomalainen EU-maitoryhmän puheenjohtajistoon

Maitovalion jäsen Jari Rouvinen valittiin COPA-COGECA:n maitoryhmän varapuheenjohtajaksi kahdesti, vuosiksi 2006-08 ja 2008-10.

- Jari oli saanut hyvää kokemusta EU:n nuorissa tuottajissa CEJA:ssa. Hän kuitenkin epäili mahdollisuuksiaan päästä varapuheenjohtajaksi. Niin pyysin Pekka Pesosta tunnustelemaan asiaa jo 2004. Silloin Pesonen totesi, ettei kannata, koska Englanti ja Ranska ovat historiallisesti jakaneet puheenjohtajuudet. Mutta 2006 lobbaus aloitettiin jo hyvissä ajoin, Kilpeläinen kertoo.

- Jari oli reippaana, iloisena ja nuorekkaana tunnettu tuottaja. Löysimme COPA-COGECA:n säännöistä mahdollisuuden ajaa myös toisen varapuheenjohtajan malli maitoryhmään. Niin Jari tuli pienen Suomen edustajana valituksi.

Kilpeläinen sanoo, että oli tärkeää saada varapuheenjohtajuus, koska isoissa ratkaisuissa saimme enemmän asioita aikaan, kun joku oli puheenjohtajistossa. Jarin aikana saimme ratkaisuihin usein mainittua epäsuotuiset alueet. Ne sitten esimerkiksi terveystarkastuksessa 2008 mahdollistivat mm. Etelä-Suomen lypsylehmäpalkkion ajamisen EU:n rahoista.

Myöhemmin tehtävässä seurasivat MTK:n puheenjohtaja Juha Marttila 2010-12 ja maitoasiamies Sami Kilpeläinen 2012-14.

”Suomalaisiin on totuttu luottamaan EU:ssa.”

Kuva: Kari Salonen/
Maaseudun Tulevaisuus

YHTEINEN MAITOVALIOKUNTA 2007

Maitovaltuuskunta ja tuottajajärjestöt MTK ja SLC muodostavat yhteisen laajapohjaisen maitovaliokunnan, joka kokoontuu melkein kerran kuussa. Tässä 11.3.2007 kuvassa henkilöt vasemmalta lukien Risto Sonninen, Mats Nylund, Per-Ole Mård, Sami Kilpeläinen, Heikki Arpiainen, keskellä valiokunnan puheenjohtaja Eero Isomaa, Jaakko Suominen, Pekka Lestinen, Pirkko Haikkala, Jari Rouvinen, Tauno Uitto, valtuuskunnan puheenjohtaja Olli Laaninen ja Esa Heikkilä.

2007

Etelä-Suomen maidontuotannon turvaaminen

Kevätkokous pidettiin 26.-27.3. Pietarissa. Paikalla oli 16 osuuskuntaa 24:stä jäsenosuoskunnasta ja 47 jäsentä 58:sta. Monet toteutuneet meijerifuusiot näkyivät osallistujamäärän pienentymisenä.

Esillä oli kiintiövuokrauksen onnistuminen. Kiintiötä oli siirtynyt vuokraamalla yli 50 miljoonaa litraa. Pääsääntö toki oli kiintiöiden ostaminen. Maitovaliokunta veloitettiin valmistelemaan kiintiövuokrauksen pelisääntöjen lisäksi myös kiintiökaupan alarajan alentamista 78 000 litrasta.

Tukikeskustelussa AB-tukialueen tuottajat arvostelivat ankarasti Etelä-Suomen tuottajaliittojen piittaamattomuutta maidontuotannon näivettymisestä. Nurmea hyödyntävän nautasektorin asemaa oli tuottajaliitoissakin ajettava voimakkaammin. Puheenvuoroissa evästettiin maidontuottajia aktivoitumaan myös tuottajaliittojen kevätkokouksissa.

Ryhmätöiden tavoitteena oli linjata kiintiöehtojen muutostarpeita, lomituksen kehittämistä ja keinoja maidontuotannon kustannusjähdin vauhdittamiseksi. Jokaista työryhmää pyydettiin myös linjaamaan tavoitteita Suomen tulevaa uutta hallitusohjelmaa varten, kun eduskuntavaalit olivat edessä.

Aktiivista lobbausta

Kevään eduskuntavaalien jälkeen alkoivat Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusneuvottelut. Maitovaliokunnan puheenjohtajisto ja maitoasiamies olivat osaltaan aktiivisesti yhteydessä hallitusneuvottelijoihin maitoalan kysymyksissä.

Maitoalan näkökulmasta tärkeimmät saavutukset uudessa hallitusohjelmassa olivat 220 miljoonan euron lisäinvestointirahoitus maataloudelle ja kaksi lisälomapäivää viljelijöille. Lisäksi energiaveroon oli tulossa kevenyksiä.

Maitovaltuuskunta joutui kuitenkin pian pitämään ylimääräisen kokouksen 26.6. Helsingissä. Syy oli Suomen ja EU-komission 141-tukineuvottelujen eli Etelä-Suomen kriit-

Kuva: Pii Ouri/Maaseudun Tulevaisuus

UUSIA JA VANHOJA PÄÄTTÄJIÄ

Maitovaltuuskunnan kokoukseen kesällä 2007 osallistuivat vasemmalta MTK:n uusi puheenjohtaja Michael Hornborg ja uusi ministeri Sirkka-Liisa Anttila. Oikealla puheenjohtaja Olli Laaninen.

تين tilanne. Neuvotteluissa oli juuri saatu ”poliittinen aikalisä” asioiden selvittämiseksi.

- Maidontuotannon ongelmana on, että viime 141-tukiratkaisussa maitoa kohdeltiin täysin kohtuuttomilla leikkauksilla, Olli Laaninen määritteli. - Kun tuotantotukien alenema oli keskimäärin noin 27 %, niin maidon leikkaus oli noin 45 %. Lisäksi 2003 tehdyssä ratkaisussa AB-tukialueelle esitettiin nurmi-LFA:ta 435 euroa hehtaarilta, mutta lopullinen tuki määräytyi 300 euroksi.

- Sama malli otettiin käyttöön myös pohjoisella C-tukialueella. Maidon litratuet alentuivat koko maassa 2,4 senttiä litralta. Näitä muutoksia maitoala ei ole voinut hyväksyä.

Kokouksessa olivat paikalla myös uusi maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila, erityisasiantuntija Ahti Hirvonen, MTK:n tuore puheenjohtaja Michael Hornborg, maitovaliokunnan puheenjohtaja Eero Isomaa ja MTT-taloustutkimuksen vanhempi tutkija Timo Sipiläinen vertailulaskelmineen.

Anttila totesi, että 141-neuvotteluissa on mahdollista tehdä ratkaisu vuoteen 2013. Esityksen pitää olla linjassa CAP-uudistuksen kanssa. - Sellaista ratkaisua etsitään, että päästäisiin lähelle C-alueen tukea. Eroa ei pienennetä C-alueen tukea laskemalla, vaan A- ja B-alueiden tukea nostamalla. Neuvotteluista ei ole tulossa helpot.

Keskustelussa valtuuskunta korosti tuotantoon sidotun tuen merkitystä riittävän korkeana. Litratukien jälkeen tulee tarkastella ensisijaisesti kiintiötukia, eläinpalkkiota ja eläintihetyksia - ja vasta viimeisenä peltotukia.

Maito- ja viljatilojen eriävät intressit aiheuttivat kesän aikana keskustelua vielä uuden ympäristötuen neuvottelujen yhteydessä (MT 13.8.). Maitovaltuuskunnan mielestä tukitasot suosivat kasvinviljelyä ja sorsivat maidontuotantoa.

Epäkohdan korjaamiseksi aloitettiin eläinten hyvinvointituen valmistelu. Valmistelus-

Kuva: Pii Ouri/Maaseudun Tulevaisuus

ETELÄ-SUOMEN MAIDONTUOTANNON PUOLESTA

Olli Palmu Hämeenlinnan Osuusmeijeristä puheenvuoroa käyttämässä maitovaltuuskunnassa kesällä 2007. Eturivissä vasemmalta Raimo Käkelä, Kyösti Anttila, Anu Fräntilä-Riihonen, Tapio Hytönen, Markku Suojanen ja Marianne Hanhimäki.

sa oli esillä, ettei kotieläintilojen korkeampia kustannuksia hyvitetäisi ympäristötuessa. Lopulta maitovaltuuskunnan ja eri kotieläinvaliokuntien painostus auttoi siihen, että kotieläintilojen ympäristötuki oli 107 euroa/ha ja kasvinviljelytilojen 93 euroa/ha. Maitotiloille tämä toi lähes 10 miljoonaa euroa.

Tukitasot onnistuttiin säilyttämään

Syyskokoukseen valtuuskunta kokoontui 23.11. tyytyväisenä edellisenä päivänä syntyneestä osittaisesta 141-tukiratkaisusta. Osa ratkaisuista oli vielä jäänyt seuraavalle viikolle.

Maidon litrakohtainen tuki jatkui, mutta komission vaatimuksesta siihen tuli pieni alenema. Investointituet maksettiin likimain entisentasoisina. Asiaan liittyi myös rakennetukiohjelma.

Keskustelussa kiiteltiin, että maitosektorin ongelma tuotannon alentumisesta nyt ymmärrettiin. Samalla kannettiin huolta, että 141-tukiin ja ympäristötukiin riittäisi rahaa.

Pohjoinen tuki ei saanut rahan puutteen vuoksi vaarantua.

Pekka Lestinen kiittää vuoden 2007 saavutukseksi sen, että maidon tukitaso säilyi ensimmäisen kerran lähes ennallaan ja peräti kuuden vuoden ajan. Lisäksi uutena Etelä-Suomen karjataloille oli tulossa 35 euroa hehtaarialta. Sen nettovaikutus maitotiloille oli vaajat viisi miljoonaa euroa vuodessa.

Syyskokouksessa alusti yliopettaja, dosentti Matti Ryhänen:

- Hajota ja hallitse -politiikan sijaan Suomen maitokentän tulee olla yhtenäinen. Jos nyt tehdään kotoisesti ristiriitaisia päätöksiä EU-komission kanssa, niin sitten myös ollaan helposti komission kanssa ristiriidassa. Ja on syytä muistaa, kumpi silloin on niskan päällä.

Ryhänen muistutti maitokiintiöiden merkityksestä myös tukien turvaajana, kun tuotantomäärät ovat Suomessa pysyneet hallinnassa, toisin kuin yksimahaisilla.

Matti Ylätalo: Tutkimus maidon

Kolmella tutkijalla on ollut merkittävä rooli suomalaisen maidontuotannon kehittämisessä maitovaltuuskunnan perustamassa kustannustyöryhmässä. Heitä ovat Helsingin yliopiston professori Matti Ylätalo, dosentti, MMT Matti Ryhänen ja MML, myöhemmin MMT, professori Timo Sipiläinen.

- Tutkijoiden rooli oli osoittaa erilaisten laskelmien ja tutkimusten avulla maitoalaa vaivaavat epäkohdat ja toimet niiden korjaamiseksi, kertoo nykyisin eläkkeellä oleva Matti Ylätalo.

Maitoalan tilatason taloustutkimusta on Helsingin yliopistossa systemaattisesti tehty sekä monissa isoissa tutkimushankkeissa että lukuisissa opinnäytetöissä. Tutkijoiden suosikkialueita ovat olleet Etelä-Pohjanmaa ja Ylä-Savon Vieremän kunta. Myös kansainvälistä vertailututkimusta on valmistunut.

Maidontuotanto on ollut maatalouden merkittävin tuotantosuunta ja on sitä edelleen. Siksi siihen on panostettu Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksella voimakkaasti. Suomen EU-vuosina maitotiloja käsitteleviä pro graduja onkin valmistunut lähemmäs 50.

- Maatalousyrittäjien toimintaa analysoitaessa on tärkeää tuntea tuotanto- ja kustannusteoria. Ilman sen ymmärrystä ei ole mahdollista analysoida tuotantopanosten optimaalista käyttöä ja tuotannon kannattavuusedellytyksiä. Kun Suomen EU-jäsenyydestä neuvoteltiin, tätä seikkaa ei ymmärretty lainkaan, Matti Ylätalo katsoo.

Arviot EU-jäsenyyden vaikutuksista maatalouteen olivat monelta osin hataria. Ne perustuivat suurelta osin keskiarvolukujen käyttöön, eikä tilakohtaisten jakaumatietojen hyödyntämiseen. Jälkimmäisten kautta päästään pureutumaan maatalousyrittäjien todellisuuteen.

Omaehtoinen pioneeritutkimus

EU-jäsenyyden kynnyksellä Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksen ja Pellervon

Kuva: Aune Sinkkonen/Maaseudun Tulevaisuus

Helsingin yliopiston eläkkeellä oleva maatalouden liiketaloustieteen professori Matti Ylätalo on ollut keskeisesti mukana kehittämässä suomalaisten maitotilojen kannattavuutta.

taloustutkimuksen (PTT) liiketaloustieteen tutkijat huolestuivat tilanteesta ja päättivät omaehtoisesti lähteä selvittämään asiaa.

Työryhmä kokoontui iltaisin ja tulokset koottiin 1994 julkaisuksi "Maatalousyrittäjien taloudellinen sopeutuminen Euroopan liiton jäsenyyteen". Mukana tiimissä olivat Ylätalon lisäksi Arto Latukka, Perttu Pyykkönen, Matti Ryhänen ja Timo Sipiläinen.

Työhön ei saatu mitään rahoitusta. Mutta taloustieteen laitoksen johtoryhmä piti julkaisua niin laadukkaana ja tuloksiltaan uutena, että se päätettiin julkaista laitoksen julkaisusarjassa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti tuotantokannan merkitystä tuotantoon hyvillä ja huonoilla maatalousalueilla sekä ennakoitiin EU-jäsenyyden vaikutuksia eri tuotantosuuntia edustavilla tiloilla. Tarkastelu tehtiin erityisesti kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden näkökulmista.

-Saamamme tulokset poikkesivat merkittävästi aikaisemmista vastaavista tutkimuksista

tuotannon tukena

(esim. Törmä & Rutherford). Sillä luotiin pohjaa myöhemmille yritystason tutkimuksille.

- Ryhänen, Sipiläinen ja allekirjoittanut ovat olleet avainasemassa, kun maitoalan edunvalvonnassa on hyödynnetty liiketaloustieteellistä tutkimusta. Tämä porukka on tuonut esiin tilatason näkökulman epäkohtien korjaamiseksi.

- EU:n maatalouspolitiikan ratkaisut on valitettavan usein tehty poliittisella tasolla ilman, että on ymmärretty niiden vaikutuksia maatalousyrittäjien arkeen ja talouteen, Ylätalo pohtii. - Toki MTT:n ja sittemmin LUKE:n tutkijoita samoin kuin MMM:n virkamiehiä on osaltaan ansiokkaasti osallistuneet työryhmien kokouksiin. He ovat myös esitelleet niissä ennakkotietoja vireillä olevista poliittikan muutoksista.

Vuosien myötä tohtoreista Ryhänen siirtyi yliopettajaksi Seinäjoen ammattikorkeakouluun ja Sipiläinen valittiin Helsingin yliopistoon maatalousekonomian professoriksi.

Parhaat tulokset ja kovimmat pettymykset?

- Tähän kysymykseen olen hieman jäävi vastaamaan. Ehkä parhaat tulokset on saavutettu nurmiryhmän avulla. Nurmien tukijärjestelmän korjauksen myötä nurmen kilpailukyky parani. Tällä turvattiin, että lehmästä ei tullut sika, Ylätalo kommentoi.

- Lisäksi saimme oikaistua vahvasti EU-jäsenyysneuvotteluissa esillä olleen väärän käsityksen, että suomalainen maidontuotanto kyllä pärjää EU:ssa halvan nurmirehun turvin.

- Agenda 2000 -neuvotteluissa onnistuimme korjaamaan joukon jäsenyysneuvottelujen virheistä. Sen seurauksena ministeri Kalevi Hemilä pystyi lisäämään maatalouden yrittäjätuloa 100 - 200 miljoonalla eurolla. Tulokseen vaikutti osaltaan myös 1998 ilmestynyt, Suomen Akatemian rahoittama julkaisumme maatalousyritysten taloudesta vuosina 1993-2002.

Ylätalo pitää saavutuksena myös maatalouden kannattavuutta osoittavien mitta-

reiden yhtenäistämistä sekä Suomessa että myös EU-jäsenmaiden FADN-tiloilla. Niinpä maatalouden kannattavuuskirjanpitoilojen tulokset määritetään nyt samoilla laskentaperusteilla kaikissa EU-maissa.

Positiivinen kokemus on ollut informaation vaihto kustannustyöryhmässä maidontuottajien, tutkijoiden, viranomaisten ja edunvalvojien välillä. Tämä pätee niin investointeihin kuin myös tuotantopanosten hintaseurantaan eri kauppaketjuissa.

- Tyypinavetta-hanketta voidaan pitää suurena saavutuksena. Siihen liittyi olennaisesti myös Olli Niskasen tekemä gradu vuonna 2012. Aiemmista opinnäytetöistä mainittakoon Jussi Pohjalan ja Marjaana Peltolan työt. Molemmat liittyivät eri tavoin suomalaisen maidontuotannon kilpailukykyyn.

Matti Ylätalon mielestä isona epäonnistumisena Suomelle voidaan pitää 141-tuen päättymistä. Samoin maitokiintiöjärjestelmän loppuminen ja maidontuotannon viimeaikainen aleneva tulo- ja kannattavuuskehitys ovat olleet kovia takaiskuja.

Toimivaa yhteistyötä

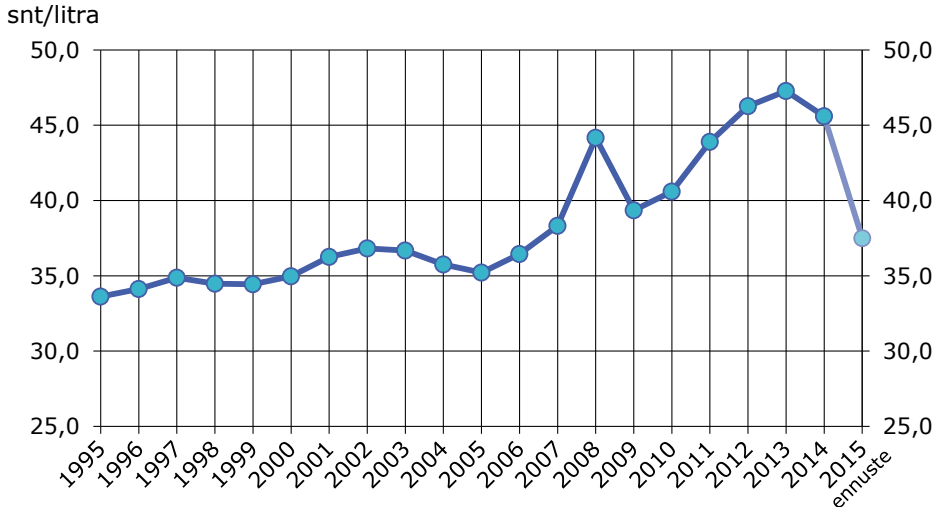
- Maitoalan kustannustyöryhmässä työskennellessäni opin arvostamaan erityisesti Matti Rinta-Kohtamäkeä, joka laittoi koko toiminnan alkuun Matti Voutilaisen avustuksella. Myös Sami Kilpeläinen piti kiitettävän aktiivisesti yhteyttä meihin tutkijoihin, Ylätalo muistelee.

- Olli Laaninen jatkoi alkuvarovaisuuden jälkeen reserviupseerin ja talonpoikaisjohtajan jämäkkyydellä puheenjohtajana "Ison-Matin" jälkeen.

- Molemmilla puheenjohtajilla ja sihteereillä oli erinomaiset suhteet meihin tutkijoihin ja luottamus vuosien saatossa entisestään vain kasvoi. Myös nykyiset puheenjohtaja ja maitoasiamies ovat jämäköitä asiantuntijaosaajia.

- Työ jatkuu likimain entiseen tapaan, joskin äkillisesti heikentynyt maidontuottajien tulo- ja kannattavuuskehitys asettaa suuria haasteita, emeritusprofessori arvioi.

Meijerien maksama maidon tilityshinta ja jälkitili 1995 - 2015

Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Lähde: LUKE, Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

2008

Markkinat vetivät jälleen hetken hyvin

Vuosi alkoi maidontuottajille poikkeuksellisen valoisissa merkeissä. Tuottajahinnat olivat nousseet vuoden 2007 lopulta alkaen ja hintatason ennakoitiin parantuvan. Valio pystyi ilmoittamaan peräti viiden sentin korotuksesta toukokuussa.

Vuonna 2008 maidon kokonaishinta jälkitileineen kohosi TIKEn mukaan 44,17 senttiin litralta. Vuonna 2007 se oli 38,32 snt/l.

Silti nestemaitojen kuluttajahinnat Suomessa olivat - veroista puhdistettuina - edelleen Euroopan edullisten maiden sarjassa.

Gallup Elintarviketiedon mukaan ne olivat syksyllä 2008 Suomessa 90-91 snt/l (alv 17 %). Irlannissa tuoremaitolitra maksoi kau-poissa 1,12 euroa (alv 0 %), Tanskassa 96 senttiä (alv 25 %) ja Isossa-Britanniassa 88 senttiä (alv 0 %). Ruotsissa se oli 79 senttiä (alv 12 %).

tiä (alv 12 %). Muutamissa UHT-maitomaissa kuten Saksassa Suomen kuluttajahinnat alitettiin.

Maitovaliokunta järjesti yhdessä osuuskuntien kanssa ensimmäisen kerran **neljä alueellista kehittämisseminaaria** eri puolilla Suomea. Kuhunkin seminaariin osallistui 120 - 170 maidontuottajaa ja palaute oli erinomainen. Ne saivat hyvän näkyvyyden paikallisessa mediassa ja keräsivät paljon informaatiota alan toimijoille.

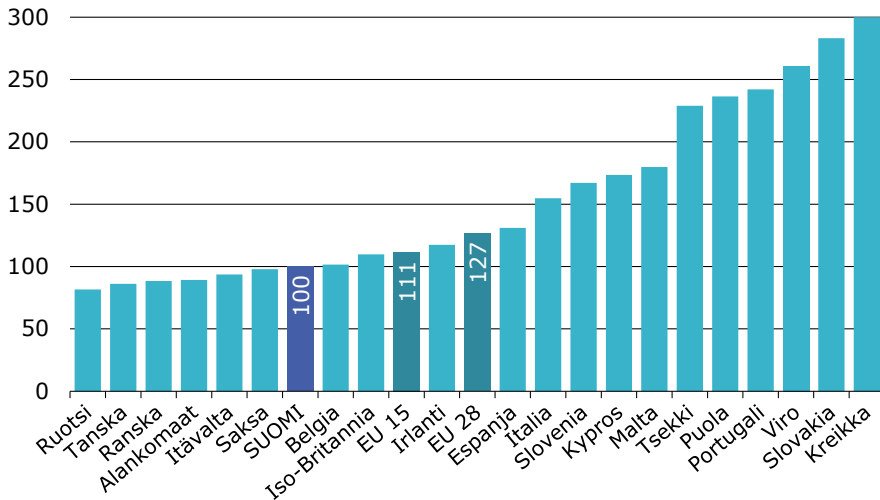
Seminaarisarja toistettiin muutaman vuoden päästä. Alueellisten maitoseminaarien onnistunutta toimintamallia on MTK:ssa osittain kopioitu myös liha- ja vilja-alalle.

Ilmasto-, energia- ja ympäristöpolitiikka pohdintaan

Kevätkokouksessa 28.3. syvennyttiin ilmasto- ja energiapolitiikan sekä ympäristörajoitusten vaikutuksiin strategiavalinnoissa. Aiheesta alusti Juha Nousiainen Valiolta. Hän totesi, että ympäristölainsäädännön ohjaus

Maidon ja juuston kalleusindeksi käytettävissä olevilla tuloilla korjattuna 2014

indeksi, Suomi=100

Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Lähde: Eurostat

lisääntyy ja tiukentuu tulevaisuudessa varmasti.

Nousiaisen mukaan Suomen vesistöihin päätyvästä typpikuormasta maatalouden osuus oli 10,4 % ja fosforikuormasta 8,8 %.

- Maitoketju kärsii tällä hetkellä bioetanoliipäätöksistä, lannan energia on käyttämätön voimavara ja ympäristöhaasteisiin alan pitäisi saada myös tutkimusrahaa.

- Hollannin keskittynyt ja erikoistunut tuotanto antaa huonoja kokemuksia ja siksi tuotanto pitäisi pystyä pitämään hajautettuna.

Tuloksellista työtä kustannusten alentamiseksi

Tilojen tuotantokustannusten seurantar ryhmä aloitti työnsä. Siinä olivat edustettuina maitovaltuuskunta, meijeriosuuskunnat, Valio, Pro Agria, MMM, maaseutuvirasto ja tutkimuslaitokset. Kilpailuvirastolle esiteltyyn toimintamalliin heillä ei ollut huomauttamista.

Kiireisimmin valmisteltiin ProAgrian kanssa ostorehujen hintaseurannan parantaminen,

koska se merkitsi lähes 10 senttiä maitolitrnan tuotantokustannuksista. Myöhemmin saatiin todeta, että rehujen hintataso lähtikin selvään laskuun.

Maitotilojen pientarvikkeiden hintojen nousua ja suurta hintahajontaa onnistuttiin rajoittamaan julkistamalla **mallioskostokorin** tuloksia. Toimittiin muutoinkin läpinäkyvyyden parantamiseksi ja viljelijöiden neuvottelutaitojen parantamiseksi.

Olli Laaninen muistaa, miten muutaman ostoskori-tutkimuksen jälkeen myös valtakunnalliset keskusliikkeet havahtuivat asialle. Olivathan niiden ostoskorit osoittautuneet pääsääntöisesti kalliimmiksi kuin esimerkiksi osuusmeijereiden omien myymälöiden korit.

- Nykyisin tanskalaisomistuksessa toimivan ketjun johtaja toivoi seuraavan **"mystery-shoppingin"** ajankohtaa tarkemmin tiedoksi, jotta hekin paremmin pärjäisivät.

- Kustannusten seurantar ryhmän kantavia voimia oli myös Tuottajain Maidon toimitusjohtaja Esa Mäkelä, jolla oli verraton kokemus

Maatalouskomissaari
Mariann Fischer Boel.

YLLÄTYSKUTSU KOMISSAARIA TAPAAMAAN

Suomalaisvaltuuskunta EU:n maatalouskomissaari Mariann Fischer Boelia tapaamassa, vasemmalta Juha Marttila, Tomi Toivanen, Olli Laaninen, Eero Isomaa, Pekka Lestinen ja Sami Kilpeläinen.

Maitomiehet olivat käyneet jo edellisenä syksynä komissaarin luona ja yllättäen saatiin myös tämä toinen audienssi 4.7.2008.

Kutsusta seurasi polemiikkia Simonkadulla ja niin päätettiin, että maitomiehet eivät mene yksin vaan kyseessä on koko MTK:n delegaatio. Asialistalle saatiin kaikki aiheet maidosta sokerijuurikkaaseen. Delegaation johtajaksi komennettiin MTK:n silloinen toinen puheenjohtaja Juha Marttila, joka edusti muita sektoreita. Tomi Toivanen oli nautajaoston edustaja ja maitomiehet sitten perinteisellä kokoonpanollaan. Komissaarille luovutettiin kuvan tuohikontti, joka täytettiin suomalaisilla elintarvikkeilla. Mustikalla maustettu Koskenkorva ja Fazerin sininen olivat kuulemma erityisesti olleet tanskalaisen komissaarin mieleen, ministeri Sirkka-Liisa Anttila myöhemmin tiesi kertoa.

maatalouskaupasta. Hän oli myös virittämässä Tyyppinavetta-hanketta alkuun, Sami Kilpeläinen muistaa. - Mäkelän yllättävä poismeno toi katkoksen hankkeisiin.

Tukirakenteet uhkasivat jälleen horjua

Maidontuotannon suurimmaksi haasteeksi hahmotettiin kiintiöjärjestelmän kohtalo kevään 2015 jälkeen. Suomessa kiintiöt koettiin hyvin toimineeksi mekanismiksi turvata maitomarkkinat erityisesti heikommilla tuotantoalueilla. Mutta EU:ssa tuulet pian kääntyivät ratkaisevasti sitä vastaan.

Syyskokouksessa 21.11. puheenjohtaja Olli Laaninen muistutti, miten maitovaltuuskunta ja -valiokunta ovat tehneet kovasti työtä EU:n maatalouspolitiikan ns. terveystarkastuksen ja tukiratkaisujen onnistumiseksi. Maatalouskomissaari Mariann Fischer Boel oli tavattu vuoden sisällä kahdesti ja komission pääjohtaja Demarty oli vierailut Suomessa.

Asian eteen tehtiin Suomen maitosektorilla paljon enemmän töitä kuin on julkisesti kerrottu, mutta tuloksiin ei voitu olla läheskään tyytyväisiä.

2009

Ruotsin maitoalaan tutustumassa

Kevätkokous pidettiin risteilyllä Tukholmaan 17.-19.3. Samalla tutustuttiin Ruotsin maidontuottajien, meijereiden ja neuvonnan yhteiseen edunvalvojaan, Svenskmjölkiin. Erityisesti nousi esille, miten tärkeää sektori-kohtainen edunvalvonta on, koska tuottajajärjestö LRF hoitaa lähinnä vain tuottajien yhteisiä asioita.

Svenskmjölkiissä koko ketjun edunvalvonta tilan pelloilta kuluttajan pöytään asti on mukana. Järjestössä työskenteli 110 henkeä. Kuluttajatyössä keuhuttiin saavutetun hyviä tuloksia.

Olli Laaninen muistutti, että suomalaiset kuluttajat ovat olleet valmiita maksamaan kotimaisesta laadukkaasta maidosta. Se kävi ilmi myös kuluneena vuonna, kun kulutus säilyi ennallaan, vaikka hinnat nousivat selvästi.

- Erityinen huoli maitovaltuuskunnalla on, miten suomalaista tuottajahintaa pystytään puolustamaan vahvan kaupan ja kansainvälisen teollisuuden puristaessa.

Julkisuuteen kokouksesta kerrottiin, että maitoala tarvitsee tuntuvaa lisärahoitusta CAP-jälkihoitoon jo ensi vuonna. Lehmäpalkkio haluttiin kohdentaa Etelä-Suomen tuotannon tukemiseen. Alalla oltiin yksimielisiä siitä, että tuotantoon sidottujen tukien eroja pitäisi sillä tavoin tasata.

Maitokriisi yllätti EU:n

Vuodesta 2009 muodostui dramaattinen. EU:n maitomarkkinat olivat koko vuoden lähes vapaassa pudotuksessa. Kesään mennessä ne olivat painuneet keskimäärin noin 24 sentin tasolle litralta. Useissa maissa tilityskyky painui jopa alle 20 sentin. Tilat tekivät raskaita tappioita.

Alhaiset tuottajahinnat johtivat laajoihin protesteihin ympäri Euroopan. Maidosta puhuttiin jatkuvasti EU-parlamentissa. Ongelmat olivat jokaisen maatalousneuvoston kokouksen agendalla. Belgian pelloille levitettiin kesällä maitoa, mihin kansainvälinen media tarttui; se kun oli toimittajien mielestä riittävän raflaavaa ja kuvauksellista.

COPA-COGECA järjesti kesäkuun maatalousneuvoston kokouksen yhteyteen mielenosoituksen, johon osallistui noin 5000 viljelijää. Suomalaisia mukana oli tasan viisi. He tapasivat myös ministeri Anttilan.

Myös EU-komissio hermostui ja esitti tois-tuvasti uusia toimia. Vasta syksyllä alkoi tulla merkkejä tilanteen normalisoitumisesta, kun tuotannon vähentyminen ja interventiovarastojen kasvattaminen kohensivat hintoja.

EU-komissiolta oli heinäkuussa tarjolla toimenpidevaihtoehtoja maidontuotannon tukemiseksi. Maitovaltuuskunta nosti tärkeimmäksi kriisituen, jota olisi lupa maksaa vuoteen 2010 mennessä enintään 15.000 euroa tilaa kohti.

”Ruotsalaiset kehuivat hyviä tuloksia kuluttajatyössä.”

USEIN MINISTERIÖN VIERAANA

Maitoala jättämässä muistiota tukiasioista maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttilalle 9.6.2009. Kuvassa vasemmalta Sami Kilpeläinen, Pekka Lestinen, Matti Ryhänen, Olli Laaninen, Matti Ylätalo ja maitovaliokunnan puheenjohtaja Eero Isomaa sekä ministeri Anttila.

- Kaikkiaan tapasimme Anttilan useaan otteeseen ja kävin puhelimitse hänen kanssaan paljon maitoon liittyviä asioita läpi, Eero Isomaa tänään kertoo. - Anttilan ministerikaudesta minulla on positiiviset muistot, Sirkka-Liisa on kova jätkä.

Lisäksi komission pakettiin kuuluivat vientituet, interventio-ostojen jatkaminen, tukien aikaistus, maitotuotteiden menekin edistäminen sekä koulumaito-ohjelma. Komissio halusi nyt myös selvyyden siitä, miten maidon kuluttajahinta jakautuu elintarvikeketjun eri osille.

Pettymyksiä ja kovia tukipakettitoiveita

Maitovaltuuskunta kutsuttiin ylimääräiseen kokoukseen Helsinkiin 24.8. Syinä olivat EU:n maitomarkkinoiden kriisi, CAP:n terveystarkastukseen liittyvät päätökset, jotka maitotalalla koettiin ”järkyttävän huonoiksi”, ja juuri silloin edessä ollut hallituksen budjettiriihi.

MTK:n sisällä oli jälleen erimielisyyttä siitä, miten saatava tuki pitäisi jakaa. Muut tuotantosuunnat olisivat halunneet saada siitä osansa. Maitovaltuuskunta piti kiinni siitä, että se kuuluisi nyt kokonaan maidolle.

MTK:n uusi puheenjohtaja Juha Marttila käytti kokouksessa puheenvuoron järjestön tavoitteista ja toimista, mutta ei ottanut tarpeeksi kantaa sektoreiden väliseen jakoasiaan. Marttilan mukaan maitokriisi oli Suomen tulossa vasta seuraavana keväänä. Hän kuitenkin totesi, että tilakohtainen tukipotti pitäisi rajata ja osumatarkkuus suunnata.

Marttila epäili, ettei kiintiöiden poistopäätöstä tulla pyörtämään, vaikka sitä vaadittiin, mutta jatkossakin tarvittaisiin jokin tuotannonohjausjärjestelmä.

Kovin sanoin kokous paheksui sitä, että Suomi antaisi nyt komissiolle oudon viestin, kun se ensin antoi leikata pohjoista tukea, ja sitten se vielä jättäisi käyttämättä komission tiloille tarjoaman 15.000 euron maidon kriisipaketin. Keskustelussa käytettiin lähes 20 puheenvuoroa, joiden viesti oli lähes sama: lupaukset ja tahtotilat eivät riitä, vaan tarvitaan rahaa.

Valtuuskunta valitsi kymmenen henkeä vieämään kirjelmän valtioneuvostolle, tekemään julkilausuman ja pitämään lehdistötilaisuuden samassa kokoustilassa. Valtioneuvoston puolesta delegaation otti vastaan tuttu mies, valtiosihteeri Risto Volanen, joka toimi pääministeri Matti Vanhasen lähimpänä avustajana toista kauttaan.

Kokouksessa esittäytyi myös Brysselin uusi kotieläinasiainasiamies agronomi Jonas Laxåback. Hän kertoi, että osa EU:n jäsenmaista aikoo käyttää maidontuotannolle tarjottuja poikkeuksellisia keinoja.

Kriisituki vain velkaisille tiloille

Syyskokous 20.11. pidettiin rauhallisemmissä tunnelmissa. Hallitus oli budjettiriihessään päättänyt myöntää maataloille 40 miljoonaa euroa kansallista tukea. Valtuuskunta oli yksimielisesti sen kannalla, että saatava tuki tulisi jakaa tasan kaikkien maidontuottajien kesken.

Asiasta alustanut neuvotteleva virkamies Pekka Sandholm (MMM) tosin oli vahvasti sitä mieltä, ettei tuen tasajaosta olisi iloa kenellekään, vaan se täytyisi kohdistaa (MT 23.11.).

Lopulta hallitus päätti MTK:n ehdotuksesta kohdentaa kriisituen vain velkaisille tiloille vastoin maitovalioikunnan kantaa. Maitomiesten mielestä valittu malli kuitenkin osoittautui myöhemmin turhan kankeaksi ja monimutkaiseksi.

Vuoden 2009 onnistumisia olivat pohjoisen tuen tasaus ja kansallisen tuen jälkierä. Pohjoiselle alueelle saatiin palautettua tukiehtoihin mahdollisuus tasauksen puitteissa tuottaa maitoa yli tilakiintiön. Maidon kansallisen tuen jälkierälle saatiin neuvoteltua noin viisi miljoonaa euroa.

Maitovaltuuskunta esitti tilojen tukikatoksi kolme miljoonaa litraa. Sen ylittävältä osalta ei

tukea maksettaisi lainkaan, mutta siihen asti täysimääräisesti. Päätöksellä pyrittiin estämään jättyyksiköiden syntyminen pohjoiseen tukien houkuttelemina.

2010

Katseet tuleviin vuosiin!

Kevätkokouksessa 30.3. Oulussa alusti MMM:n ylitarkastaja Tapani Sirviö maitopoliitikasta ja EU:n maidon korkean tason työryhmän työstä. Hän kannusti alaa vahvistamaan ja kehittämään sopimuksia tuottajien ja meijereiden välillä. Erityisesti myös kauppa olisi saatava työhön mukaan.

- Ranskan toimialajärjestelyn vahvuutena on, että siellä pyritään kotimarkkinan maksimointiin mm. vahvistamalla kuluttajien mielikuvia brändäyksellä ja menekinedistämällä. Suomeenkin tarvittaisiin *Reilun kaupan* maitoa. Se voisi olla lanseerattu muullakin termillä. Teeman alle olisi tärkeää saada koko suomalainen maitoketju.

Komissio halusi vahvistaa tuottajan asemaa maitoketjussa ja kilpailulainsäädäntöön haettiin muutoksia. EU:n maitopakettin mukaisten toimien käyttöönotosta onnistuttiin saamaan Suomeen ensin työryhmä ja sitten myös asetukset.

Vuonna 2010 saatiin AB-alueella käyttöön EU:n lypsylehmäpalkkio, 160 euroa lehmältä. Siitä tuen nettovaikutus oli 9,5 miljoonaa euroa vuodessa, keskimäärin noin 1,7 senttiä maitolitralla. Se oli merkittävä ratkaisu Etelä-Suomen hyväksi, joka vaati pohjoisen tuen jatkumista ja riittävää tasoa.

”Hyvinvoiva tuottaja hoitaisi myös eläimet hyvin”

Eläintautien torjuntayhdistyksen toiminnanjohtaja Pirjo Korttesniemi totesi kevätvaltuuskunnassa, että Suomessa eläinten hyvinvoinnissa on niin paljon itsestäänselvyyksiä, etteivät kuluttajat niitä tiedosta. Eläinten hyvinvointia ei ollut vielä aiemmin määritelty.

- On pohdittava, miten pienen eläintensuojelijoiden ryhmän kanssa parhaiten toimi-

taan, jotteivät he pääse leimaamaan vahingollisesti koko maatalousalaa.

Lehtihaastatteluissa korostettiin erityisesti hyvinvoivien eläinten ja hyvinvoivien tuottajien välistä kytköstä.

- Usein eläinten huonon kohtelun taustalla on traaginen ihmiskohtalo. Valtuuskunta tuomitsee tuottajien syyllistämisen yksittäisten tapausten perusteella, maitoasiamies Sami Kilpeläinen sanoi (MT 31.3.). Hän totesi myös maidontuottajien kokeneen luvatonta tunkeilua tiloilla, mikä koettiin ahdistavana.

Viime aikoina tuottajien huolia ovat lisänneet huonosti perustellut pyrkimykset liittää uuteen eläinsuojelulakiin perinteisten parsinavetoiden kielto. Se aiheuttaisi maitotiloille paljon hankalia järjestelyjä ja todella mittavia kustannuksia, jollaisia tuskin kukaan korvaisi. Lisäksi sekä maatiloilla että valtiolla eletään taloudellisestikin poikkeuksellisen kireitä vuosia.

Pohjoisen tukijärjestelmän puolesta

Lokakuussa maitovaltuuskunta ja -valiokunta esittivät tukineuvottelijoille uuden mallin maidon kansallisen litratuen maksuun. Se valmisteltiin - EU:n antamien viitteiden mukaan - kiintiöjärjestelmän lakkaamista silmällä pitäen. Kiintiöjärjestelmä muuttuisi sen mukaan uudeksi sopimustuotantojärjestelmäksi.

Tuotanto oli kasvanut huolestuttavan paljon C-alueella. Tärkein tavoite oli löytää tehokkaat toimet maitomäärän rajoittamiseen pohjoisen tukijärjestelmän säilyttämiseksi. Kaikkien osuuskuntien oli myös sitouduttava yhteisiin tavoitteisiin.

"Pohjoisen tukijärjestelmän säilymisestä ei huolehdi kukaan muu kuin maitoala itse!", tarkastajat Päivi Tuohiluoma ja Markku Pajunen vetosivat.

Valtuuskunta päätti yksimielisesti esittää viranomaisille, että maitokiintiön ylittävälle litroille maksettaisiin C-alueella enintään yksi kolmasosa kansallisesta tuesta. Lisäksi oli syytä valmistautua ottamaan käyttöön ennakkoiperintämaksu.

Mikäli maitoa tuotettaisiin edelleen yli kiintiön, osuuskunnat olivat sitoutuneita arvioi-

Kuva: Aimo Väinö/Maaseudun Tulevaisuus

Suomen ensimmäinen kotieläinasiamies Pekka Pesonen (vas.) työskentelee nykyisin Copa-Cocegan pääsihteerinä ja Jonas Laxåback hoitaa Brysselin kotieläinasiamiehen pestiä jo toista kauttaan. Kyllä "EU-komission on pakko kuulla" on muisto äskettäisestä viljelijöiden suurmielenosoituksesta. .

maan, pitääkö myös ylityssakko jälleen ottaa käyttöön. Maitovaliokunnalle annettiin valtuudet tarvittaessa kiristää toimia.

EU:n pohjoisen tuen perusteissa todettiin, ettei tuki saa johtaa tuotannon kasvuun. Tuotanto ei saa ylittää 1.725 miljoonaa litraa. Ennusteen mukaan kiintiö uhkasi ylittyä 36 miljoonalla litralla.

Onnistunut Tyypinavetta-hanke

Maaseutuhankkeista sai rahoituksen maitovaltuuskunnan virittämä mittava **Tyypinavetta -hanke** vuosille 2011-13. Myöhemmin sitä jatkettiin vuodelle 2014.

Valtakunnallisen hankkeen lobbaamisesta vastasi maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan puheenjohtajisto ja maitoasiamies. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi alussa Olli Laaninen, myöhemmin Pekka Lestinen. Projektipäälliköksi valittiin DI Ari Roininen. Hankkeen johtamisesta vastasivat maitoasiamiehet Sami Kilpeläinen ja Leena Lamminen vuorollaan.

Hankkeella selvitettiin, mistä navettaraken- tamisen kustannuserot johtuivat ja miten niihin voitiin vaikuttaa rakenteita ja koneistusta

Yksi kuudesta eri puolille maata valmistuneesta erilaisesta ja erikokoisesta tyyppinavetasta, joiden piirustukset ja kustannuslaskelmat ovat vapaasti netistä kopioitavissa. Kuvan navetta on mitoitettu 75:lle lypsävälle ja varustettu yhteensä 16 lehmän lypsyasemalla.

standardisoimalla, prosessia kehittämällä ja löytämällä alalle uusia toimijoita.

Uusi tekniikka ja isommat rakennukset vaativat erilaisia rakenteita ja ammattimaisempaa toteutustapaa sekä prosessin hallintaa erityisesti kustannuksissa. Miltei puolet kustannuksista muodostui navetan koneista ja laitteista.

Hanke on toteutunut reilun puolen miljoonan euron EU-rahoituksella. Mukaan valittiin kuusi pilottikohdetta eri puolilta maata. Viimeiset mallikohteet valmistuivat 2013.

Projekti avasi paljon uutta tietoa rakentamisen ratkaisuista ja kustannuksista. Hankkeen puolivälissä löydettiin tapa rakentaa navetta alle 9.000 euron hinnalla per eläinpaikka. Aiemmin kustannukset olivat usein kohonneet jopa 12.000 euroon.

Tulokset löytyvät kaikille kiinnostuneille nettiosoitteesta: www.mtk.fi/maatalous/tyyppinavettahanke

2011

Kilpailu kiristyi myös Norjassa

Valtuutetut vierailivat Norjassa ja tutustuivat sen maitomarkkinoihin kevätkokouksen yhteydessä 16.-17.3. Osuustoimintayritys TINEN varapääjohtaja Elizabeth Morthen kertoi yrityksellä olevan Norjan maidon hankinnasta 95 %, nestemarkkinoista 85 % ja jogurteista 83 %. Yrityksellä oli 15.000 omistajaa, 550 työntekijää ja 44 meijeriyritystä.

Aiemmin kilpailu oli vähäistä, mutta nyt Arla ja Danone olivat rajuja kilpailijoita. Nestemaito oli ainoa tuote, jossa oli jäljellä toimiva tulli, kun Norja ei ole EU-jäsen. Juustojen ja jogurttin tuonti kasvoi koko ajan Norjassakin.

”Nestemaito oli ainoa tuote, jolla Norjassa oli vielä tullisuoja”

Liiketoiminnan strategisti Lars Sandstadin mukaan 80 % Norjan lainsäädännöstä oli linkittynyt ETA-sopimuksen perusteella EU-lainsäädäntöön. Norjan päättäjät olivat sitoutuneet poliittisesti maan pientilavaltaiseen tuotantorakenteeseen. Haasteeksi koettiin, miten se sopeutetaan, kun WTO:n vuoksi rajoja avataan kilpailulle.

TINellä oli lain perusteella vastuu ottaa vastaan kaikki ylijäämämaidon. Kun sen markkinaosuus oli suuri, niin yritys voi toteuttaa ns. *price pooling* -mekanismia, jolloin maidosta jalostettiin aina sitä tuotetta, millä kokonaisuutena kulloinkin saadaan paras kate.

Norjassa kaikille tuottajille maksettiin **samaa tilityshintaa** koosta riippumatta. Tukea maksettiin pienille tiloille enemmän. Eri puolilla maata asuville **kuluttajille tuotteet piti olla saatavilla samanhintaisina.**

”Lehmästä ei pidä tehdä sikaa!”

Julkisuuteen valtuuskunta antoi vaatimuksen saada nurmi osaksi eläinten hyvinvointitukea. Sen hetkiset tukiehdot soveltuivat huonosti maitotiloille. Vain 16 % tiloista oli liittynyt hyvinvointituen ohjelmaan.

Taloudellisesti tiukoilla toimivien tilojen oli ollut pakko lisätä halvan valkuais- ja väkirehun käyttöä, mikä oli johtamassa ekologises- ta ja eettisesti väärään suuntaan.

- Lehmästä ei pidä tehdä sikaa maatalouspolitiikan takia, Sami Kilpeläinen huomautti.
- Keski-Euroopassa maissisäilörehu on ruokinnan perusta, eikä vastaava ruokinta ole Suomessa mahdollinen (MT 23.3.).

Uusi kotieläinasiainmies MMM, agronomi Marjukka Manninen raportoi Brysselistä maaliskuussa, miten unionissa vähitellen kasvoivat vaatimukset, joilla eri jäsenmaiden tukieroja pyrittiin tasoittamaan. Suomi kuitenkin sijoittui vertailussa tuensaajien keskikastiin, joten tarkastelulla ei arveltu olevan suurta vaikutusta meille.

Karkearehuvaltaista ruokintatukea esitettiin

Maitovaltuuskunta oli usein perännyt tukialienemien korjaamista uusilla keinoilla. Siihen oli saatu lähinnä suullisia, mutta epämääräisiä lupauksia. Eläinten hyvinvointituki kuitenkin

parani 2010 olennaisesti. Nurmen asemaa haluttiin ruokinnassa vahvistaa.

Etsittiin uusia eläinten ja ympäristön kannalta kestäviä keinoja maitotalouden tukemiseksi. Siksi maitovaltuuskunta teetti tohtoriryhmällä (Matti Ryhänen, Timo Sipiläinen, Pekka Huuhtanen ja Matti Ylätalo) tutkimuksen nurmen kilpailukyvyistä. Heidän muistionsa esitti tuen maksamista ruokinnan perusteella. Se tunnetaan nimellä *karkearehuvaltaisen ruokinnan tukiesitys*.

Emeritusprofessori Matti Ylätalon mukaan syynä oli se, että nurmen/karkean rehun tuottaminen oli käytännössä osoittautunut luultua kalliimmaksi. Niinpä heinän ja nurmirehun käyttöä oli käytännössä alettu vähentää lehmien ruokinnassa ja energiantarvetta oli alettu korvata lisääntyvällä viljaväkirehulla, ohralla ja kauralla.

- Koska naudoilla on monta mahaa, niin niiden mahojen fysiologinen toiminta edellyttää päivittäin tietyn määrän karkeaa rehua, Ylätalo selittää. - Eikä säilörehua tai kuivaa heinää voida korvata viljarehulla kuin tiettyyn rajaan saakka.

- Viljan runsas käyttö nautojen ruokinnassa alentaa myös eläinten hyvinvointia. Lisäksi viljarehujen käytön lisääntyminen johtaa lannan fosforipitoisuuden kasvuun, mikä myös peltojen viljavuuden kannalta oli nousemassa ongelmaksi.

Juuri näihin kysymyksiin liittyen tohtorit laativat selvityksen kustannustyöryhmälle ja selvitys luovutettiin ministeri Sirkka Liisa Anttilalle vuonna 2009.

- Tämä oli tärkeä avaus, koska myös pelto- tuissa ongelmaksi oli muodostunut vuokratsojen ja pellon hintojen nousu, Sami Kilpeläinen katsoo. Sen sijaan ruokinnan tukemisella olisi estetty tuen kapitalisoituminen. Samalla olisi vähennetty lehmän lannan fosforipäästöjä ja saatu nurmelle käyttökelpoinen tukimuoto.

Maitoedunvalvonta pohjusti asiaa ja tapasi komission virkamiehiä toistuvasti. Tilojen kannalta suuri ongelma oli karkearehun osuus, jota komissio vaati nostettavaksi 75 prosenttiin. Suomalaiset ajoivat 60 % - tosin pitkin hampain maitoala olisi voinut hyväksyä myös 65 %.

Kevään 2011 eduskuntavaalien jälkeen Olli Laaninen, Pekka Lestinen, Sami Kilpeläinen ja Juha Nousiainen sekä tohtorit Timo Sipiläinen ja Hannu Saloniemi saivat audienssin johtaja Antonis Konstantinoulta EU-komissiosta.

Kolmen vartin tapaamisaika venähti yli puoleentoista tuntiin, kun kotieläinten jalostuksesta itse väitellyt kyproslainen Konstantinou innostui aiheesta. Myös komissio saatiin Kilpeläisen mukaan ymmärtämään asia. Kohutuullinen kompromissikin oli syntymässä, kun karkearehuvaatimus asetettiin 70 %:iin, mikä sai sisältää myös kokoviljasäilörehun.

Asia jäi uuden maatalousministeri Jari Koskisen aikana toteuttamatta. Tänäkin päivänä sen merkityksestä on hyvin ristiriitaisia näkemyksiä.

Valmistautuminen EU:n maitolakiin

Syyskokouksessa 18.11. maatalousneuvos Kari Valonen (MMM) alusti maatalouspolitiikasta. CAP-menot olivat jäädytettävänä vuoden 2013 tasolle ja menojen osuus koko budjetista pienenisi kolmanneksen.

EU:n maitolaki oli tulossa. Valonen toteasi, että jos osuuskunnalla ei ole tuottajansa kanssa kilokohtaista sopimusta, niin sille ei ole pakko toimittaa kaikkea maitoa. Tuottaja- ja toimialaorganisaatiopäätökset siirtyvät aikanaan sellaisenaan CAP:n markkina-asetukseen.

Keskustelussa muistutettiin top-uppien tärkeydestä ja korvaavista elementeistä. Tuotannonhallinnassa painotettiin myös sopimustuotannon merkittävyyttä litrarajoitteineen. Vuosi aiemmin tehdyt sopeuttamistoimet näyttivät jälleen onnistuneen. Tuotanto oli palaamassa rajoitteen raameihin.

Olli Laaninen piti osuuskuntien aseman selkiytymistä maitolaissa tärkeänä. EU:n maitolakiesitys antoi pohjan, jolle tulevat sopimuskehikot voitiin luoda. Valiokunnalle myönnettiin valtuus jatkaa ja valmistella asiaa.

Tarkastajien kertomuksessa huomautettiin, että viranomaisten tulisi saada mahdollisimman pian valmiiksi malli, jolla maitosektori toimii kiintiöiden purkautuessa. Kiintiöiden

Marjukka Manninen on työskennellyt useamman jakson Brysselin kotieläinasiamiehenä MTK:n asiantuntijatyön välillä.

hinnat olivat huolestuttavasti jälleen nousseet, joten viljelijöitä kehoitettiin maltillisuuteen kiintiökaupassa.

Ratkaisematon kysymys: tuottajien neuvotteluvoiman vahvistaminen

EU:n maitolakiin liittyen maitovaliokunta oli nimennyt ns. MATO-jaoston (maatalouden tuottaja- ja toimialaorganisaatio). Sami Kilpeläinen muistaa erityisesti Valion silloisen toimitusjohtajan Pekka Laaksosen jarruttaneen asian etenemistä.

Jaosto teki kuitenkin paljon selvittelytyöitä ja valmisteli mm. kansallisia keinoja luoda järjestelmä pohjoisen tuen rajoitteelle. Suomessa laki toimialaorganisaatioista syntyi vuonna 2012, mutta Kilpeläinen pitää sitä vesitettyä. Markkinoille tärkeää pohjoisen tuen tuotantomäärien hallintaa ei saatu aikaiseksi. Sitä ei syntynyt myöskään tukioikeusmallin kautta.

EU:n ajama tuottajien neuvotteluvoiman vahvistaminen, joka loisi vakautta ja kehitystä markkinoilla ja antaisi tukipolitiikkaan välineitä, ei näytä lain myötäkään käytännössä toteutuvan.

2012

EU:n maitopaketti eteni

Marjukka Manninen raportoi Brysselistä helmikuussa, että jäsenmaat hyväksyivät EU:n maitopaketin. Sen sisällöstä osa tuli voimaan heti ja osa myöhemmin syksyllä.

Euroopassa maitosektori oli jo suunnannut katseensa maitokiintiöiden poistumisen jälkeiseen aikaan. Osa maista halusi tuottaa enemmän maitoa jo silloin. Epäsuotuisten LFA-alueiden huoli tulevaisuudestaan oli kuitenkin tiedostettu komissiossa.

Sveitsin varoittava esimerkki

Valtuuskunta teki kokousmatkan vahvaan maito- ja meijerimaahan Sveitsiin 11.-13.3. Puheenjohtaja linjasi tarkoituksiksi oppia Sveitsin kokemuksista maitokiintiöiden poistosta. Se oli päättänyt poistaa kiintiöjärjestelmänsä asteittain vuodesta 2006 vuoteen 2009. Matkan taustalla vaikutti se, että maitovaltuuskunta vastusti kiintiöiden poistamista ja kantoi huolta tulevaisuudesta.

Sveitsin maidontuottajajärjestön kv-asioiden johtaja Stefan Hagenbuch kertoi kokemuksista. Maan lainsäädäntöön luotiin maitoketjun osapuolille mahdollisuus neuvotella tarvittavista toimista markkinatasapainon hallintaan ja rakentaa toimialaorganisaatiot.

- Turbulenssia maitomarkkinoilla onkin sen jälkeen riittänyt. Kukaan ei enää halua ottaa vastuuta rajoittamisesta!

Suurimman meijerin Emmin isoimman omistajaosuuskunnan PO ZMP:n toimitusjohtaja Pirmin Furrer totesi, että Sveitsin markkinoilla oli silloin ainakin 6,5 % liikaa maitoa. - Sen leikkaaminen alueilta ja tuottajilta, jotka ovat markkinatasapainosta huolehtineet, olisi täysin kohtuutonta. Osa lisää tuotantoa vailla markkinoita.

Kiintiöiden poiston jälkeen maito suositeltiin hinnoiteltavan kolmeen luokkaan, **A-, B- ja C-maidoksi**. Tämä suhteutui myös kauppasuhteisiin. Juustoissa Sveitsillä on vapaakauppa EU:n kanssa, jalosteissa (kuten suklaassa ja jogurteissa) on osittainen

vapaakauppa. Nestemaidossa ja eräissä muissa tuotteissa maalla on vahvempi raja-suoja.

Meijerien vastaanottamasta 3,4 miljardista litrasta suurin osa oli A-maitoa. Alemman hinnan B-maitoa tuli 10 %. Täysin maailmanmarkkinahintaista C-maitoa oli reilu 5 %. PO ZMP:llä A-litrasta maksettiin 40-60 senttiä, B-maidosta 30-40 snt ja C-maidosta 20-30 snt.

Vuosien 2006-11 aikana maidontuotanto kasvoi 8,3 %, kun **osa tiloista lisäsi rajusti kapasiteettia**. Niiden aikana tehtiin **kolme tuloksetonta yritystä** palauttaa tasapaino ketjun sisällä.

Sveitsin kahdella suurimmalla kauppa-ketjulla oli 80 % markkinoista, mutta myös kauppa oli imagosyistä lähtenyt mukaan maidon toimialaorganisaatioon yhdessä meijeriteollisuuden kanssa. Siellä kaupalla oli kaksi hallituspaikkaa, juuston tuottajilla kolme ja muilla jalostusyrityksillä viisi edustajaa. Maidontuottajilla oli oma organisaationsa, jossa tuottajajärjestöllä oli hallituksessa yksi ja alueellisesti kootuilla osuuskunnilla ja tuottajayhteisöillä yhdeksän paikkaa. Yhteiset päätökset hyväksyttiin, kun ryhmissä esitystä tuki 75 % jäsenistä.

Tiettyjä käytäntöjä oli onnistuttu sopimaan. Toimialaorganisaatiot voivat pyytää maan hallitukselta apua sopimusten laajentamiseen myös ei-sitoutuneille jäsenille. Mutta lähtökohtaisesti valtio ei ollut sopimuksissa osapuolena.

Maidon hinnoista ja määristä ei toimialaorganisaatioissa sovittu, eikä valtio niitä säädellyt. Mutta **suosituksia hinnoitteluperusteiksi** tarjottiin kollektiivisesti, minkä Sveitsin kilpailulaki myös salli.

Suomalaisille Hagenbuch suositteli välttämään Sveitsin kokemat karikat: hajaantunut maidontuottajakenttä ja se, etteivät yritysten

”Kaikkien pitää ymmärtää, miten maitomarkkinoiden tärkein asia on vakaus!”

ohjausmallit ole riittäviä. Vakautta markkinoille tarvittaisiin. Maidontuottajat sitoutuivat järjestelmään ja markkinarealiteetteihin vain tilakohtaisten hintojen (tai hintaportaiden) ja rajoitteiden kautta.

- Kaikkien maitoketjun toimijoiden pitää ymmärtää, että vakaus on maitomarkkinoiden tärkein asia, hän tiivistä Sveitsin kokemukset.

Puheenjohtajaksi luomuviljelijä Pirkanmaalta

Olli Laaninen avasi viimeisen johtamansa maitovaltuuskunnan kokouksen 23.11.2012. Hän kertoi, miten edellispäivän seminaarissa esille noussut EU-komission maito-osaston johtaja Brigitte Misonnen viesti Suomen pohjoisen tuen säännöistä oli selkeä: heillä ei ole mitään pohjoista tukea vastaan, kunhan pyytään säännöissä.

- Maidontuotannon kannattavuus on keskeinen työskamme. Se kattaa hinnat, tuet ja kustannukset. Kahdessa viimeisessä asiassa valtuuskunta on tehnyt viime vuosina rajusti töitä. Viimeisimpänä oli eläinten hyvinvointituen parannukset.

- Kaiken kaikkiaan vuosien saatossa on tukien osalta saatu runsaasti kasvua aikaiseksi. Osuuskuntien tehtävä on hakea markkinoilta paras mahdollinen hinta, joten työnjako toimijoiden välillä on selvä, Laaninen sanoi.

Olli Laaninen sanoi arvostavansa maitoalan edunvalvonnan toimintamallia. - Ja kun päämäärät ovat yksimielisiä, niin keinotkin löytyvät! Puheenjohtajuusvuodet ovat olleet antoisia, vaikka paljon ne ovat ottaneetkin.

Valtuuskunnan uudeksi puheenjohtajaksi valittiin luomumaidontuottaja Mauri Penttilä Vesilahdelta. Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja on samalla aina myös MTK:n maitovaliokunnan jäsen. Penttilä on ajanut julkisuudessaakin voimakkaasti mm. tukivalvontojen yksinkertaistamista.

Penttilä toimii Osuuskunta Länsi-Maidon hallituksen puheenjohtajana ja edustaa jalostusmeijereitä. Länsi-Maito syntyi, kun pirkanmaalaiset ja varsinaissuomalaiset kerrankin löysivät toisensa. Maito-Pirkan ja Maito-Auran neuvottelut kestivät pari vuotta, mutta niin vain fusio toteutui 1.1.2007 (OT 1/07).

Uusi puheenjohtaja Mauri Penttilä kotitilallaan Vesilahdessa tarkastamassa rehupaaleja. Taustalla näkyy perheen maatalousyhtymän uutta navettaa.

”Suomella oli parempi sortimentti!”

Maidon tukijärjestelmistä ja maitopolitiikan uudistumisesta valtuuskunnalle alusti tutkimusjohtaja Perttu Pyykkönen PTT:stä.

- Suomalainen meijeri ei saa markkinoilta sen enempää hintaa kuin muunmaalaisakaan. Mutta meilläpä on parempi sortimentti!

- Belgiassa halpaa maitojauhetta meijereiden tuotannosta on 35 %, Tanskalla 22 %, Ranskalla 13,5 %, Ruotsilla 13 % ja Hollannilla 12 %. Mutta suomalaisilla sitä on vain 6 % tuotannosta! Sen lisäksi Suomella on huomattavasti korkeampi jalostusaste!

Eläinten hyvinvointituki alkoi viimein vaikuttaa

Maitovaliokunnan ajama eläinten hyvinvointituki saatiin käyttöön jo vuonna 2008, mutta sen käyttö oli jäänyt vaatimattomaksi. Tuki oli jäänyt liian pieneksi, vain 16 euroon eläinyksiköltä. Lisäksi ministeriö oli ajanut sille vaikeita lisätoimenpiteitä. Siksi vain 16 % maitotiloista oli liittynyt ohjelmaan.

Mutta vuonna 2011 hyvinvointituki oli saatu kolminkertaistettua 50 euroon. Tuki nousi 15 miljoonasta yli 40 miljoonaan euroon. Kun nyt tiloista puolet liittyi mukaan ohjelmaan, niin tukitaso niille merkitsi laskennallisesti neljä senttiä lisää tuloja maitolitraa kohti. Maitovaliokunta ajoi asiaa voimakkaasti ja sai mm. laidunnuksen lisätoimenpiteeksi.

Tukiasioista valtuuskunnan syyskokouksessa alustanut osastopäällikkö Heimo Hanhilahti huomautti, että hyvinvointituki oli kasvanut enemmän kuin tukileikkaukset. Rahan menekki oli ollut suurempi kuin ministeriö oli osannut kuvitella.

2013

Myrskyinen vuosi

Markkinatilanne oli koko vuoden hyvä. Maitotuotteet maksoivat kaupassa keskimäärin 5,7 % edellisvuotta enemmän. Eniten nousivat perusmaitojen hinnat, noin viidenneksellä.

Pääsyy perusmaitojen kallistumiseen oli kilpailuviraston puuttuminen Valion hinnoitteluun. Viraston mielestä Valio oli myynyt 2010-12 maitojaan liian halvalla tarkoituksestaan ns. saalistushinnoitella kova kilpailija Arla pois Suomen markkinoilta. Markkinaoikeus yhtyi kesällä 2014 viraston kantaan ja määräsi Valiolle ennätysmäiset 70 miljoonan euron sakot. Kiista on menossa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Myös kilpailevat meijerit ovat katsoneet Valion tuolloin häiriköineen nestemaitomarkkinoilla. Jos Valio tuomitaan myös KHO:ssa, niin tuomiota seuraavat lisäksi yhteensä monien kymmenien miljoonien eurojen vahingonkorvauskanteet.

Myrskyistä oli myös poliittisella rintamalla. Maitovaltuuskunnan mukaan Jyrki Kataisen hallitus isoissa tukiratkaistuissaan petti maitoalan ja MTK:n yhtenäisesti esittämät toiveet. Aiemmat hallitukset eivät näin yksipuolisesti olleet toimineet.

Maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan puheenjohtajisto oli yhdessä maitoasiamie-

hen kanssa tavannut komission virkamiehiä 141-asian tiimoilta. Lähetystö oli vastaanotettu komission lakiosaston johtaja Thielen johdolla. Tapaamisessa maitoedunvalvonta puolusti Etelä-Suomen 141-tukea ja korosti kuukausittaisen maksatuksen merkitystä maitotiloille.

Maitoasiamies Sami Kilpeläinen siirtyi lokakuun alusta Arla Ingmanin hankintajohtajaksi. Tehtävään valittiin MMM Leena Lamminen maa- ja metsätalousministeriöstä.

Kotieläinasiamiehenä työskenteli kesäkuun loppuun 2013 Marjukka Manninen. Elokuussa tehtävään ja Brysseliin palasi välillä ruotsinkielisen tuottajaliiton SLC:n toiminnanjohtajana työskennellyt agronomi Jonas Laxåback.

”Kuukausittainen litratuki koko maahan”

Valtuuskunnan kevätkokous järjestettiin Itämerellä ja Pietarissa 21.-23.3. Ryhmätöiden pohjalta tehtiin myös tiedote: 141-tukea ei voida korvata muilla tuilla. Muuten tukikokonaisuus jää riittämättömäksi eteläsuomalaisille maitotiloille.

Valtuuskunta piti tärkeänä, että koko maassa on käytettävissä kuukausittain maksettava litratuki. EU:n kokonaan rahoittamien CAP-tukien osalta haluttiin saada malli, jolla maitoalalle maksetut tilatuen lisäosat (top-upit) saataisiin kohdennettua takaisin alalle. Niissä oli pelkästään maidolla rahaa 40 miljoonaa euroa.

CAP:n täydentävien ehtojen toteutukseen ja muuhun eläintiloihin kohdentuvaan byrokraatiaan kaivattiin lisää ymmärrystä. Tukivalvontaan pitäisi saada neuvonnallisempi ote, eikä inhimillisesti pienistä puutteista pitäisi sanktioiden heti iskeä.

Ministeriö antoi yllättäen komissiolle periksi

Maitoedunvalvonta haistoi asioiden etenevän Etelä-Suomen osalta lypsylehmäpalkkion suuntaan ja vastusti asiaa jyrkästi. Maitovaliokunnan kesäkokouksessa 2013 todettiin, että eteläsuomalaisten maitotilojen talous ei tule kestäämään epämääräiseen lypsylehmäpalkkioon siirtymistä. Maitovalio-

kunta päätti kutsua koolle maitovaltuuskunnan ylimääräisen kokouksen. Samassa kokouksessa käynnistyi uuden maitostrategian valmistelu.

Kokous kutsuttiin koolle 29.8., kun Etelä-Suomen kansallisen tuen esitys oli valmistumassa. Koko maitoala ja MTK olivat litratuen säilyttämisen kannalla koko maahan, mutta ministeriö oli yllättäen taipunut siihen, että maito- ja nautasektorin tuet poistuisivat kokonaan 141-tukijärjestelmästä.

Ministeri Jari Koskisen sijasta kokoukselle kävi esiintymässä valtiosihteeri Risto Artjoki. Hän muistutti, että EU-komissio ei halunnut jatkaa 141-tukea. Siksi vuodesta 2015 alkaen siirryttäisiin seitsemäksi vuodeksi **CAP-lypsylehmäpalkkioon**, jonka taso voisi olla noin 550 euroa/lehmä. Samalla kuukausittain maksettava litratuki loppuisi Etelä-Suomesta.

Artjoelle muistutettiin, että sillä hetkellä säädökset mahdollistavat vain 13 % tuotantosidonnaisen tuen CAPssa. Lehmäpalkkio ei myöskään sovellu tuotantoa kehittäville tiloille. Suunniteltu muutos aiheuttaisi maksuvalmiusongelmia tiloille, kun kuukausittaiset tuet poistuvat.

Pohjoisen tuen säätelyjärjestelmäksi valtuuskunta piti parhaana **tukioikeusmallia**. Tämä tarkoittaisi sitä, että tiloille myönnettäisiin tukioikeudet, jotka perustuisivat aiemmin tuotettuun viitemäärään. Muutaman virkamiehen palkkakustannuksiin asia ei saisi kaatua. Myöhemmin maitoala ilmoitti olevansa valmis tulemaan kustannuksissakin valtiota vastaan.

Artjoki vastasi, että tukioikeusjärjestelmä on hallinnollisesti vaikeampi, mutta tämä ei ole kynnyskysymys, jos järjestelmä halutaan luoda.

Maitovaliokunnan puheenjohtaja Eero Isomaa esitti huolen siitä, että keskusteluyhteys ministeriön suuntaan oli heikentynyt. Kesäkuussa ministeriön kanssa oli tapaaminen, jossa maitosektori esitti yhtenäiset tavoitteet, mutta valmistelussa ne sivuutettiin.

Merkille pantavaa kesäkuun tilaisuudessa oli sekin, että kutsuttavien joukosta ministeriö oli tiputtanut pois maitoasiamiehen ja maitovaliokunnan varapuheenjohtajan.

Valtuuskunta päätti vielä vedota pääministeri Jyrki Kataiseen 141-tuen jatkamiseksi, mutta sekään ei auttanut.

Kritiikkiä poliitikoille, jotka eivät pitäneet varoituksista

Syyskokouksessa 22.11. Mauri Penttilä huomautti, että Pellervo-Instituutin maitofoorumissa oli esitelty, miten USA:ssa maitomääriä hallitaan. Mutta EU-komission puheenvuorossa taas todettiin, ettei kiintiöiden hallinnalla olisikaan merkitystä. Penttilän pelkona oli, että kiintiöiden poistaminen uhkaa Suomen maitosektorin tulevaisuutta.

Valtuuskunta totesi huolestuneena, miten poliittisella tasolla nyt haluttiin kyseenalaistaa maitoalan omia linjauksia. Strategia on tässäkin tärkeä väline viestittää ulospäin alan tahtotilaa.

Kokous keskusteli ja antoi valiokunnalle tehtäväksi uusia maitostrategiaa vuosille 2015-20. Lopullisesti siitä päätettiin osuuskuntien lausuntokierroksen jälkeen maitovaltuuskunnan syyskokouksessa 2014.

2014

Maitomarkkinat suistuivat kriisiin

Maitomarkkinoilla vuodesta 2014 muodostui erittäin kaksijakoinen. Alkuvuosi meni poikkeuksellisen hyvin, mutta sitten törmättiin rajusti Venäjän 7.8. EU-maille asettamiin vastapakotteisiin.

Ajankohta viennin äkkipysäykselle oli huonoin mahdollinen. EU:n kiintiöjärjestelmä oli päättymässä 31.3.2015 ja maidontuotanto oli kovassa kasvussa niin EU:ssa kuin Suomessa. Mutta maailmantalous yski yhä pahasti ja maitotuotteiden kysyntä hidastui Aasiassakin. Samaan aikaan myös tuet olivat merkittävästi muuttumassa, pienentymässä ja maksatukset viivästyneissä.

Niin Suomen maitomarkkinat ajautuivat vuoden lopulla kriisiin, joka johti tilityshintojen romahtamiseen. Vaikeudet osuivat voimakkaammin markkinajohtaja Valioon. EU:n keskimääräinen maidon tuottajahinta oli kääntynyt

laskuun jo vuoden alussa 2014. Suomessa tuottajahinnat nousivat Venäjän vastapakoteksiin saakka.

Alan edunvalvonta työskenteli paineen alla. Lopputuloksena saatiin 16,4 miljoonaa euroa kansallista ja 10,7 miljoonaa euroa EU:n maksamaa **kriisikorvausta** maitotiloille. Tuet jäivät toivottua pienemmiksi, mutta tulivat tarpeeseen.

EU:n kriisituki oli vähällä jäädä saamatta, kun EU-komissiossa seurattiin vain tuottajahintojen kehitystä, eikä ymmärretty Suomen meijeriosuuskuntien toimintalogiikkaa. Osuuskunnat kun olivat alkuun pehmentäneet kovimman iskun osumista suoraan maataloille. Asia saatiin selitettyä ja komissio päätti viimein joulukuussa tuen maksaa.

EU-komissio totesi, että Suomen osuus EU:n viennistä Venäjälle oli yli 20 %, hinnanalennus oli merkittävä ja Suomen tuotantokustannukset EU:n korkeimmat. Komission tunnustus maamme tuotantokustannuksista voi tulevaisuudessa osoittautua merkittäväksi.

Maitokiintiöt poistuivat

Kevätkokousta 20.-21.3. avatessaan puheenjohtaja Penttilä katsoi kansallisten tukiratkaisujen menneen heikosti, mutta niiden kanssa oli nyt elettävä. - Maataloushallinto ei ottanut maitokenttää tosissaan, mutta toivottavasti tilanne tulee muuttumaan.

Tarkastajien raportin esitti Reijo Tölli, joka totesi, miten paljon maatalouden tukijärjestelmissä oli tapahtumassa muutoksia vuonna 2015. Valmistelujen aikataulut alkoivat olla jo silloin kriittisiä.

Leena Lamminen huomautti, miten valmistelussa olevissa tukijärjestelmissä epävarmuus oli edelleen suuri. Manner-Suomen maaseutuohjelma ja CAP-tuen delegoidut säädökset olivat edelleen valmistelussa.

Pohjoisen tuen muutokseen ei ollut kirjattu tuotannon rajoitusjärjestelmää. Määräsääntelyn poistaminen oli tekemässä maitomarkkinoista entistä tuulisemmat. Maitovaltuuskunnassa katsotaan, että tuotantorajoitteen jatkuva ylittäminen on edelleen uhkaamassa koko pohjoisen tuen tulevaisuutta.

Kokouksen pistäviä ilonaiheita oli Tyyppinavettahanke. Kaikissa pilottikohteissa mai-

dotuotanto oli päässyt alkamaan. Nyt kirjoitettiin hankkeen loppuraporttia. Tammikuussa MTK:n kotisivuilla oli jo julkaistu rakennus- ja rakennesuunnitelmat kustannusarvioineen yhden robottikokoluokan navetaksi. Suunnitelmat on tarkoitettu kaikkien **vapaaseen käyttöön ja kopiointiin**. Piirustukset soveltuvat hyvin investointisuunnitelmien ja jopa toteutuksen lähtökohdiksi.

Leena Lamminen irtisanoutui maitoasiamiehen tehtävästä syyskuussa 2014. Hänen tilalleen palkattiin agronomi Ilkka Pohjamo, joka aloitti maitoasiamiehenä 20.10.2014.

Varautuminen rytinävuoteen 2015

Syyskokousta 21.11. sävytti kova huoli vuodesta 2015. Sekä markkinatilanne että tuet olivat oleellisesti heikentymässä. Samaan aikaan olisi pitänyt pystyä varautumaan myös kiintiöjärjestelmän poistumisesta aiheutuviin ongelmiin.

Etelä-Suomen litrakohtainen tuki oli muuttamassa osaksi lypsylehmäpalkkiota. Kun tuet menivät CAP:sta maksettaviksi, niin aiemmat kuukausitilitykset olivat loppumassa. Tukea oli tulossa jälkikäteen vain kahdesti vuodessa. Maksuvalmiusongelmien pelättiin pahenevan erityisesti äsken investoineilla eteläsuomalaisilla maitotiloilla eli AB-alueella. Tukien maksuaikatauluun vaadittiin varhennusta.

Maitovaltuuskunta ja -valiokunta olivat hakeneet aktiivisesti ratkaisua myös pohjoisen tuen rajoiteongelmaan. Tosin maataloushallinto ei ollut nähnyt siinä ongelmaa, eikä suostunut ottamaan käyttöön maitovaltuuskunnan ajamaa tukioikeusmallia.

C-alueen tuotanto oli edelleen noussut huolimatta tuottajahintojen tippumisesta. Osa tiloista yrittää vastata hintojen tippumiseen kasvattamalla nopeasti tuotantoaan. Ennusteiden mukaan rajoite tullaan ylittämään joka vuosi tällä vuosikymmenellä. Uhkana on, että komissio tulee puuttumaan tilanteeseen viimeistään parin vuoden kuluttua.

EU-komissio oli aiemmin ilmoittanut, että pohjoisen tuen rajoitteesta olisi pidettävä kiinni, mikäli nykyisen kaltainen tuki halutaan

säilyttää. Jonas Laxåback kertoi kuitenkin syyskokouksessa, että komission epävirallinen kanta oli, ettei rajoitteen ylittymisestä välittömästi tulisi seurauksia. Ministeriöllä ei ollut selvää kantaa tilanteen hoitamiseen.

MTK:n maatalousjohtaja Minna-Mari Kaila totesi, miten pysyvistä nurmista ja niiden tukiehoista oli muodostunut erittäin merkittävä edunvalvontakysymys. Asiaa oli pyritty hoitamaan ilman suurempaa julkisuutta, jotta kaikki mahdollisuudet saataisiin selvitettyä ennen kuin komissio tai maataloushallinto joutuvat asiassa ns. selkä seinää vasten.

Keskustelussa nousi esille myös **eläin-suojelulain** uudistamisen yhteydessä tehdyt ehdotukset perinteisten parsinavettojen kielämisestä. Maitovaltuuskunta vastustaa käänkeläisiä parsinavettoja koskevia rajoituksia. Olisi vaarallista, jos hallinto säilyttäisi kaiken aikaa tiloille uusia velvoitteita.

Manner-Suomen **maaseudun kehittämisohjelmasta** alusti neuvotteleva virkamies Tiina Malm (MMM). Ympäristökorvaus oli vaikea asia ymmärtää Brysselissä. Viime hetkellä siihen tuli tiukemmat rajat ja viiden euron pudotus LFA-hehtaaritukeen. Lisäksi tukijärjestelmistä olivat poistumassa ikäraajat.

Maitovaltuuskunta laati syyskokouksessa tiedotteen, jossa vaadittiin Maaseutuviraston ehdottamaa tukien maksuaikataulun aikaistamista. Samalla vaadittiin 70 miljoonan euron tukipakettia Venäjän tuontikiellon kompensoimiseksi. Kun Suomen ja EU:n politiikka ovat aiheuttaneet maataloille isot menetykset, niin politiikan kautta ne pitäisi pystyä myös korvaamaan.

Maito-osuuskunnilta perittävän jäsenmaksun suuruudeksi vuodelta 2015 päätettiin 0,0156 senttiä litralta.

2015

Maitokriisi jatkui, päätökset viipyvät

Tarkastajien raportissa 2.3. todettiin, että maidon tuottajahinta oli alimmillaan vuoden 2008 jälkeen. Tiloilla oli Mauri Penttilän mu-

Kuva: Markku Vuorikari/Maaseudun Tulevaisuus

Puheenjohtaja Mauri Penttilä ja maitoasiamies Leena Lamminen syksyllä 2013.

kaan hankala tilanne ja varsinkin investoineet maitotilat olivat vaikeuksissa. Tukijärjestelmien muutoksista oli silti vain vähän tietoa.

Kevätkokous pidettiin Peurungan kylpylässä Laukaalla 16.-17.3. Keskusteluissa päällimmäiseksi nousi maitotilojen maksuvalmius. AB-alueella ensimmäiset uuden järjestelmän lypsylehmäpalkkiot olivat tulossa maksuun vasta marraskuussa.

Maitoasiamies Ilkka Pohjamo esitti laskelmia, joiden mukaan maitotilojen kassavirta romahtaa edeltävään vuoteen verrattuna. Maitovaliokunnan jo vuonna 2013 esittämät uhkakuvat olivat käymässä toteen.

- Kiintiöjärjestelmän päättymisen on aiemmin arvioitu lisäävän tuotantoa 1 - 10 % ja alentavan hintatasoa 10 - 30 %, Pohjamo kertoi. - Työkalut, joilla markkinahäiriöitä voidaan hoitaa, ovat puutteelliset. Lisäksi EU:n vientimarkkinoillakin on tukalaa, mikä painaa hintaa ja lisää Suomeen kohdistuvaa painetta.

Suomelle tuli yllätyksenä, kun EY:n tuomioistuin antoi 2.10.14 tulkinnan, jonka mukaan yli viisi vuotta nurmella ollut peruslohko muuttuisi tukijärjestelmissä **pysyväksi nurmeksi**. Ministeriö tosin oli hakemassa komissiolta siihen poikkeuslupaa.

Kannanotossaan valtuuskunta vaati varmistamaan pohjoisen litratuen, hoitamaan lypsylehmäpalkkion maksatuksen kuntoon ja turvaamaan hyvin toimineen suomalaisen lomitussjärjestelmän. Se on osa tuottajien sosiaaliturvaa, eikä tukiasia kuten Brysselissä aluksi luultiin.

Lisäksi lainsäädäntöä haluttiin muuttavaksi siten, että uhka nurmituotannossa olevien suomalaisten peltojen muuttumisesta pysyviksi nurmiksi poistuisi.

Sinnikäs työ jatkuu

Pääsiäisviikolla kotieläinasiamiehen tukiryhmä vieraili Brysselissä. Maitovaliokunnan puheenjohtaja Isomaa ja maitoasiamies Pohjamo osallistuivat samaan aikaan kiintiöjärjestelmän päättymisen johdosta järjestettyyn mielenilmaisuun ja vierailivat EMB:n (European Milk Board) vuosikokouksessa. Tilannetta hyödynnettiin tapaamalla myös EU-komission virkamiehiä ja maito-osaston vetäjä Brigitte Misonne.

STRATEGINEN TAVOITE, kansallisen tuen turvaaminen onnistui

Valtuuskunnan syyskokous 21.11.14 hyväksyi pienillä muutoksilla maitostrategian vuosille 2015-20. Asiaa oli pohdittu ja työstetty eri yhteyksissä jo pari vuotta.

Oleellista on, että maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan tekemät kehitysarviot olivat jo kaksi vuotta sitten oikeassa. Kiintiöiden poiston vaikutukset ja tilojen maksuvaikeudetkin ennakoitiin oikein. Kurjistuvasta tilanteesta varoiteltiin päättäjiä.

Todella iso ongelma muodostui vain siitä, etteivät päättäjät silloin enää kuunnelleetkaan maitoalan yhteisiä näkemyksiä. Sen kuurouden satoa korjataan tämän päivän ongelmina.

Kasvot löytyivät aina

Toimivat keskustelusuhteet ovat alan edunvalvojille aina kultaa kalliimpia. Siinä on koettu niin hyviä kuin huonojakin vuosia. Maitovaliokunnan puheenjohtaja, nivalalainen Eero Isomaa kertoo, miten kontaktit aikoinaan luotiin myös EU-komissioon:

- Kun Suomesta lähdimme maitoryhmän kokouksiin Brysseliin, niin samalle reissulle sovimme yleensä myös tapaamiset komission edustajien kanssa. Jokaiselle asialle myös komissiosta löytyi aina kasvot, vastuulliset

Eero Isomaa on toiminut maitovaliokunnan puheenjohtajana vuodesta 2007 alkaen.

Vastaanottaessaan maitokriisin hoitamista, lypsylehmäpalkkion pikaista maksatusta ja Venäjän vastapakotteiden korvaamista vaatineen kirjeen, Misonne muisteli vierailuaan Mauri Penttilän navettatyömaalla muutamia vuosia aiemmin.

Pieniä kriisipaketteja tulossa

Paljolti EU:n pakotteista ja Venäjän vastapakotteista johtuen maidontuotannossa on parhaillaan päällä kriisitilanne, joka Suomessa

romahdutti maidon tilityshinnat. Myös EU:n tukijärjestelmissä tapahtui iso muutos ja maitokiintiöt poistettiin käytöstä viime maaliskuun lopussa. Samaan aikaan vielä maitotuotteiden maailmanmarkkinatkin onnettomasti heikentyivät.

Moni suomalainenkin tila yrittää paikata hintojen romahdusta tuottamalla maitoa enemmän, mutta se on omiaan heikentämään maidon hintatasoa markkinoilla edelleen. Kiintiöjärjestelmä pitkään suojasi markkinoi-

virkamiehet, jotka me etsimme ja loimme heihin suorat keskusteluyhteydet. Ensimmäinen tapaaminen oli vieläpä se kaikkein antoisin.

Loppujen lopuksi EU ei ole kasvoton byrokratia, vaikka niin usein valitetaankin. To-della suuri ja mutkikas se tietenkin on.

Pohjoinen tuki muistetaan

Isomaa painottaa, miten tärkeää on pitää jatkuvasti tuntosarvet herkkinä komissioon. Esimerkiksi hän muisteli erästä tapaamista maatalouskomissaari Mariann Fischer Boelin kanssa. Kun suomalaiset kertoivat hänelle repaleisesta tilusrakenteestamme ja pohjoisista tuotanto-oloista, niin komissaari paljon kertovasti puuskahti:

- Mutta sitä vartenhan teillä on **pohjoinen tuki !!!**

Tämä asenne vaikutti myöhemmin siihen, että maitoedunvalvonnassa käytettiin entistä vahvemmin pohjoista tukea väkipyöränä vetämään myös AB-alueen tukea eteenpäin. Viimeisessä 141-tukiratkaisussa se vain ei enää onnistunut, kun Kataisen hallitus lipesi tavoitteesta.

Suomalaisen maataloustuotannon erityispiirteiden lisäksi keskusteluissa olivat vahvasti esillä mm. EU:n markkinoiden hallintamekanismit sekä pohjoisen tuen erityispiirteet sekä litrakohtaisen tuen turvaaminen. Liittymissopimuksen kirjaus on vahva pohjoisen tuen osalta, se pitää sisällään myös maidon tuotantorajoitteen.

- Siksi myöskään tuotantorajoitteiden tiukka vaaliminen ei ole koskaan mitään humpuukia ollut. Myöhemmin jotkut ovat tarpeettomasti vähätelleet työn merkitystä. Komission edustajat ovat poikkeuksetta kiitelleet sitä, että saavat suoraa ja aitoa tietoa suomalaisilta viljelijöiltä, kotimaassa sen sijaan monia toimijoita on vuosien varrella närkästyttänyt nämä maitoedunvalvojien omat kontaktit.

Turvaamalla pohjoinen tuki on samalla vakautettu koko Suomen tilannetta. EU:n kieltämän ylituotannon vuoksi asiassa välillä elettiin monia kriittisiä vuosia, ja tuotantorajoituksissa onnistuttiin, vaikka tänä vuonna kiintiöistä sitten uhkarohkeasti onkin luovuttu.

Menikin puolustustaisteluksi...

- Uusitulla strategialla oli positiivinen tavoite suunnistaa kohti uutta aikaa, mutta kävi niin, että työstä muodostuikin puolustustaistelua, Eero Isomaa tilittää maitomiesten tämänhetkisiä tunteja.

Alan yhteinen visio vuoteen 2020 on ilmaistu kahdella lauseella:

"Suomessa tuotetaan Euroopan laadukkainta maitoa huolehtien tuottajien, eläinten ja ympäristön hyvinvoinnista. Erilaisten perheviljelmä-pohjaisten tilojen toimintaedellytykset turoataan niin, että maitoa voidaan tuottaa kannattavasti kaikilla alueilla."

Uusi maitoasiamies Ilkka Pohjamo alustamassa MTK-Pohjois-Suomen tilaisuudessa huhtikuussa 2015.

den vakautta, ja se toimikin Suomessa esimerkillisen hyvin.

Usea maatalousmaa jo ennen viime kevättä ennakoikiintiöjärjestelmän poistumista ja nosti omaa tuotantoaan, vaikka vienti veti huonosti. Tilalle ei saatu mitään uutta vakauttavaa mekanismia, vaikka monet asiantuntijat puhuivat sellaisen tarpeesta.

Maitovaltuuskunnalle rajoitemekanismin tarve on ollut itsestäänselvyys jo pitkään. Mutta kaikille tiloille se ei sitä tällä hetkellä ole.

Kriisitukea on nyt Suomen valtiolta tulossa parikymmentä miljoonaa ja EU:lta yhdeksän miljoonaa euroa. Tarpeeseen nähden ne ovat aivan liian pieniä.

Maitovaliokunta on ohjesääntönsä mukaisesti valvonut sektorin etua ja maidontuottajat saavat merkittävän osan tuesta. Pitkään jatkuneet ponnistelut myös tukimaksatusten aikaistamiseksi jatkuvat ja maitoedunvalvonta on täystyöllistetty kriisin hoitamisessa.

ELÄINTEN HYVINVOINNISTA HUOLEHDITAAN

Nykyaikaisesta pihatosta voi löytyä myös lehmien osin koneellistettu pesupiste.

Kuva: Jaana Kankaanpää/
Maaseudun Tulevaisuus

TOP UP-VÄÄNTÖ MENEILLÄÄN

Maitovaltuuskunnan kokouksessa toukokuussa 2004 vasemmalta Pekka Ruoppa, Matti Siitonen, Pekka Lestinen, Tauno Uitto, Kari Inkinen ja Pekka Pesonen. Eturivissä maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja ja oikeassa reunassa MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä, joka joutui antamaan kuumentuneessa top up -tukiasiassa maidontuottajille periksi.

”Vilja-Suomen” kannalta ratkaisu tarkoitti sitä, ettei vilja saanut niitä rahoja, joita MTK:n johto jo oli sille lupailut. Maitomiesten mielestä kysymys oli alkujaan vain maidontuotannolle kuuluvien rahojen palautuksesta alalle. Kiistan merkitystä kuvasi se, että maitovaltuuskunta kokoontui kutakuinkin täysilukuisena ylimääräiseen kokoukseen kesken kovimpien kevätkiireiden.

4 ■ Suomalaisen maidon puolesta

Tämä historiikki on edennyt kronologisesti, aikajärjestyksessä. Mutta seuraavassa kirjan tarinaa puretaan osiinsa, seitsemäksi keskeiseksi teemaksi, dokumentaarisen tarinan punoksiksi. On yhteenvedon aika.

Kirjoittajalle teemat elävät kuin köydessä säikeet tai kansanlaulussa säkeet, jotka ajan vuossa punoutuvat tiiviisti yhteen. Yleensäkin teemat ovat kirjoissa tärkeitä motivaation antajia ihmisille, joiden toimintaa teoksissa kuvataan.

Seitsemän teemaa tiivistetysti

1 ■ Maitovaltuuskunta syntyi ja työ käynnistyi maitoalan **itsenäisyystaistelun**

tiimellyksessä. Se tavoitteli määrätietoisesti oman alansa **yhtenäisyyttä**. Nämä kaksi asiaa muodostivat yhdessä tarinan ensimmäisen mutkittelevan punoksen. Näitä tapahtumia ei vielä missään muussa lähteessä ole yritettykään avata.

Näkökulma on tällöin aluksi Pellervo-Seurassa, sillä se oli maitovaltuuskunnan synnyinkoti vuonna 1995. Perustamisen jälkeen uudenmuotoinen toiminta siirtyi MTK:n orga-

nisaatioon, jonne se myöhemmin sai paikansa vakiinnutettua, mutta ei helpolla. Maitovaltuuskunnan ja tuottajajärjestöjen MTK:n ja SLC:n työ yhdistettiin MTK:n uudistetun maitovaliokunnan kautta.

Tämä punos oli myös ilmeisen vahva, mitä takasi toiminnan **itsenäinen rahoitus**. MTK ei ole maksanut maitoalan edunvalvonnan kuluja, vaan niistä ovat vastanneet maitovaltuuskunnan jäseninä olevat osuusmeijerit.

Hämmästyttävän pienillä resursseilla on tultu toimeen vuosikymmeniä. Yksi maitoasiamies MTK:n toimistossa ja yksi kotieläinasiamies Brysselissä ovat varmaan välillä tunteneet olonsa aika yksinäisiksi. Vaikeimmat tilanteet syntyivät, kun erityisesti ensivuosina koettiin, että MTK:n johto yritti jyrätä maitoalan edunvalvojen yli. Edunvalvontatyön kokonaisuuden koordinointi tietysti kuuluu MTK:n johdolle.

Maitoalan edunvalvonnassa on tehty pitkään talkootyötä todella paljon. Useita työryhmiäkin on toiminut ja toimii edelleen taustalla, myös sitä kautta on saavutettu tuloksia.

2. Toiminnan **parhaat tulokset** ja toisaalta **karvaimmat pettymykset** muodostivat toisen tiukan punoksen. Ne ovat historiikkien tavanomaista ainesta. Maitoala ei ole aiemmin yrittänyt tehdä systemaattista selvitystä toimintansa tuloksellisuudesta.

Lopulta kahden vuosikymmenen panos-tuotossuhde asettui ainakin alan ulkopuolisen silmin yllättävän positiiviseksi. Tuloksellisuutta voi luonnehtia järjestötoimintaa tuntien jopa huikeaksi.

3. Maidontuotannon **tukiasioiden** seuraaminen vuodesta 1995 alkaen oli poikkeuksellisen hankala ja työläs tehtävä. Ne myös kokouksissa puhuttivat eniten. Tuntui, että viljelijät ovat jatkuvasti joutuneet kokemaan suurta epävarmuutta tukien tulevaisuudesta, eikä paine ole mitenkään helpottunut.

Riippuvuus politiikoista ja politiikan tuulista niin Suomessa kuin EU:ssa paljastui yllättävän suureksi. Maitotilan tuloista keskimäärin noin 40 % kertyi erilaisista muuttuvista tukirahoista. Ilman niitä tilat eivät kannattavasti tule toimeen. Eri tuotantosuuntien keskinäiset intressiristiriidat ovat tuottajajärjestöjen sisällä tavanomaisia.

4. **Maitomarkkinoiden kehitys** Suomesa ja maailmalla muodosti teeman, josta tietoa ja analyysyjä on ollut muualtakin saatavissa. Edunvalvonnan ohella aihetta seuraavat myös yritykset, hallinto, tutkimus ja media. Kaikki julkisuudessa liikkuva tieto ei aina kuitenkaan ole oleellista tai pätevää. *Metsän näkeminen puilta* voi tuottaa monelle vaikeuksia.

Erityinen vaikeus alalla on pitkään ollut **kilpailulain tulkinta ja huomioiminen** yrityksissä ja alkuun myös MTK:n johdossa (ks. s. 43). Viime vuosina oli hyvin yllättävää, miten mittavaan riitaan Valio ja kilpailuviranomaiset Arlan kanssa päätyivät maitonesteiden hinnoittelusta. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua edelleen odotellaan.

Eikö näin raju riitely ollut millään ennakolta vältettävissä? Ja eikö olisi jo kohta aika rauhoittaa tilanne ja sopia puolin ja toisin reiluista pelisäännöistä markkinoilla? Maidontuottajien tilanne kun nyt muutenkin on erittäin vaikea. Riskejä on ihan liikaa.

Valiossa koetaan ongelmaksi se, että suuret yritykset eivät pysty kasvamaan Suomen pienillä kotimarkkinoilla yhtä suuriksi kuin niiden kovimmat kilpailijat isompien maiden markkinoilla pystyvät. Lisäksi Suomessa on kritisoitu kilpailuvirastoa siitä, että se olisi ajanut paljon tiukempaa linjaa kuin esimerkiksi sen tanskalaiset kollegat (OT 4/15). Vertailevaa tutkimustietoa asiasta kaivataan.

5. Suomen maidontuotannon ja -jalostuksen **kestävä kehitys ja yritys vastuu** on strateginen suunta. Luotettavuuden, vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden merkitys tulee kasvamaan, jos vain rauhallinen kehitys saa jatkua. Lähivuosina myös lainsäädäntö tulee tässä tiukentumaan ainakin yli 500 henkeä työllistävien yritysten osalta.

Perheviljelmäpohjaisen maidontuotannon hyväksi tehtävä työ eri puolilla on äärimmäisen tärkeää, eritoten nyt paineiden keskellä.

Alan ongelmaksi paljastui, että tehdyn **kehitystyön hyödyistä** valtaosa näyttää elintarvikeketjussa kasautuvan vain kaupolle. Ne kun ovat lähinnä kuningaskuluttajia. Kaupan edustajat tämän hyödyn jakautumisen epäkohdan yleensä kiistävät.

Eikä elintarviketeollisuuskkaan oikein uskalta kysymystä avata, sillä tärkeät asiakassuh-

teet saattavat vaarantua. Pelkästään tuottajajärjestön usein kärjistettyihin viesteihin on moni alan ulkopuolinen ehkä jo muutenkin turtunut. Valittamisen aiheita kun on riittänyt.

Nämä kysymykset ovat pitkään vaivanneet myös maitoalaa. Mutta selviä ratkaisuja ei ole löytynyt. Asian suuri strateginen merkitys myönnetään. Ongelmista voisi nyt vaikka järjestää korkeatasoisen ”Korpilammen konferenssin”, jossa suomalaisen elintarvikeketjun kaikki osapuolet yhdessä puolueettoman tutkimuksen kanssa olisivat mukana. Puolueettoman tutkimuksen tarve kasvaa.

6. Henkilökysymykset kiinnostavat aina. Jokaiselle organisaatiolle on ratkaisevan tärkeää **osata valita oikeat henkilöt avainpajoille**. Maitovaltuuskunta ja -valiokunta näyttivät siinä ainakin pääosiltaan onnistuneen. Yhteistyökyky tehtävissä erityisesti korostuu.

Mitään sankaritarinaa en hakenut, vaikka sellainen olisi jännittävämpi. Enkä myöskään mitään veijaritarinaa, vaikka sellainen epäilemättä olisi hauskeampi. Yritin tavoitella realistista ja asiallista kuvausta tapahtumista ja niiden syistä. Myös ilmenneet sisäiset ristiriidat olen avoimesti kertonut.

7. Kirjan viimeinen teema oli toimintaympäristön muutoksiin sopeutuminen. Se ei tapahtunut maitoalallakaan ollenkaan kivuttomasti.

Yhtenäistä kehityskuvaa oli vaikea hahmottaa ja yritykset sopeutuivat tapahtuneisiin muutoksiin omalla tahdillaan. Aivan kaikki suomalaiset meijerit eivät selviytyneet. Mouhijärven Osuusmeijerille kävi huonosti, mutta **fuusiot pelastivat** kymmeniä osuuskuntia. Esimerkiksi Milka ja Kainuun Osuusmeijeri liittyivät lopulta Valio-ryhmään.

Kun Kuusamon Osuusmeijerin ja tytäryhtiö Kuusamon Juuston talousvaikeudet jatkuivat, niin kesällä 2015 osuusmeijeri turvautui poikkeukselliseen toimeen: osakeantiin. Silloin sen suurimmaksi omistajaksi nousi Osuuskunta Maitomaa. Myös Satamaito ja yksityisiä sijoittajia tuli mukaan perustettuun Maitovarma-yhtiöön. Pääomahuollon lisäksi se hankkii maitoa ja tasaa maitovirtoja juustontuotannon avulla.

Maitotilojen määrä kaksikymmentä vuotta sitten oli noin 32.000. Nykyisin se on **ro-**

mahtanut noin 8.500:aan. Määrä yhä laskee ennusteiden mukaan jopa huolestuttavan nopeasti.

Valiolaisia maidontuottajia on nykyisin noin 7.000. Arla-ryhmässä Ingmanin aiemat maidontuottajat mukaan laskien heitä on reilut 1.100. Itsenäisistä osuusmeijereistä Satamaidolla oli vuodenvaihteessa 216, Maitomaalla 127, Maitokolmiolla 111 ja Ålandilla 38 maidontuottajaa.

1. Maitoala tarvitsi itsenäistä edunvalvontaa

Maitovaltuuskunta on kokoontumassa 20-vuotisjuhlaansa 19.11.2015 Helsinkiin poikkeuksellisissa oloissa. Kriisitunnelmissa toiminta alkoi - ja kriisin keskellä eletään nytkin. Ensimmäinen kriisi selätettiin hurjalla ja sitkeällä työllä. Siihen on nytkin täysi mahdollisuus.

Pitkällä taipaleella opittu toimimaan entistä paremmin, tiiviimmin ja tuloksekkaammin yhdessä. Monellakin kanavalla, monellakin tavalla ja monessakin roolissa voi turvata ja edistää suomalaisen maidon asiaa. Nykymaailmassa ei yleensä selviä yksin.

Maitoala **tarvitsi ja ehdottomasti ansait- si itsenäisen edunvalvonnan**, vaikka siitä alkuvuosina jouduttiin taistelemaan kovasti. Muita seuraajia maatalouden eri sektoreilta ei ole löytynyt. Tämä kirja osoittaa, miten vaativaa ja pitkäjänteistä tulosten saavuttaminen todella on.

Esille nousivat monet yhteiset onnistumiset. Ne eivät useinkaan olleet täydellisiä voittoja, sillä sellaisiin edunvalvonnassa on useimmiten mahdotonta päästä, mutta realiteetit tietäen kelpo tuloksia kyllä. Monet eteen kaatuneet kovat haasteet lopulta voitettiin.

Kirjassa on koko ajan kyse elintarvikkeiden tuottamisesta ihmisille. Kovaakin työtä maataloilla ja meijereissä kestää itse paremmin, kun muistaa tämän tärkeän ja inhimillisen lähtökohdan. Isäni Toivo kainuulaisella maito- ja metsätalalla sen aikoinaan minulle opetti.

Ruuan kasvattaminen on pohjimmiltaan paljon muutakin kuin vain bisnestä. Siinä

työskennellään luonnon ehdoilla ja luonnon kanssa. Rahalla ei saa tilatuksi oikeanlaista viljelysääntä. Karjan kasvattaminen kantaa mukanaan aina huomattavia riskejä ja vastuuta. Suomalaisen maidontuottajan työstä kelpaisi kertoa myös tavallisille kuluttajille monellakin tapaa nykyistä selvästi paremmin.

Itsenäinen edunvalvonta ja yhtenäisyys oli seuraamistani teemoista hyvin kiinnostava. Aihetta ei aiemmin ole tutkittu. Oma edunvalvonta osoittautui aikaa myöten maitotalalle elintärkeäksi.

1.1. Kovimman taistelun vuodet

Suomen ensimmäiset EU-vuodet olivat hankalimmat, kun maitovaltuuskunta joutui itsekin vielä ankarasti taistelemaan omasta paikastaan, myös MTK:n sisällä. Jopa keskusteluyhteys suoraan maatalousministeriin oli haastattelujen mukaan aluksi MTK:ssa ankarasti kiellettyä, mutta sitä vain ei onneksi pystytty valvomaan. Myöhemmin käskystä joustettiin, ja sovittiin että joku MTK:sta tulee aina sellaisiin keskusteluihin mukaan.

Myöhemmin tilanne tasoittui maidontuotannon eduksi. Mutta minulle kerrottiin, miten muutamia hämmäntäviä ja ongelmallisia tilanteita on vielä viime vuosinakin päässyt MTK:ssa kehittymään.

Eri tuotantosuunnat herkästi ovat mustasukkaisia toisilleen etenkin silloin, kun ne joutuvat taistelemaan samasta tukipotista. Maalaisalentolassa eri sektoreiden edunvalvojen keskinäinen kilpailukin voi välillä yltyä häiritsevän kovaksi.

Vaikutusvaltaa ei oteta vain perustamalla sitä varten oma järjestö. Järjestö joutuu taistelemaan ja raivaamaan oman henkisen paikkansa yhteiskunnassa asioista päätettäessä. Jostakin toisaalta se vaikutusvalta samalla voi vähetä, tai niin ainakin herkästi reagoidaan. Tämä tuli näkyviin maitovaltuuskunnan toimintakaavassa.

Edunvalvonnan vanha MTK-lainen valtarakenne mukautui uusiin vaatimuksiin ja oloihin yleensä vasta pakon edessä. Suomalaisen maidontuotannon onneksi sitä kuitenkin vähitellen tapahtui.

2. Merkittävimmät saavutukset ja karvaimmat pettymykset

Tarinan värikkäin punos muodostui vastapartista edunvalvonnan parhaimmat tulokset ja toisaalta karvaimmat pettymykset. Ne ovat historiikille tyypillistä aineistoa, jonka merkitys edunvalvontatyössä vielä korostui.

2.1. Kahdeksan saavutusta

Monia tärkeitä saavutuksia 20 vuoden aikana maitovaltuuskunnalle ja -valiokunnalle tuli. Sellaisia olivat ainakin seuraavat kahdeksan:

- **Nurmituen saaminen** Suomelle tuotannon kilpailuetua parantamaan 1999
- **Maitokiintiöjärjestelmän hallinta ja pohjoisen tuen leikkausten estäminen**
- Top-up -tuen eli **tilatuen lisäosan saamisen maitotiloille** vuonna 2004 (+85 miljoonaa euroa/vuosi)
- Etelä-Suomen **141-tuen jatkaminen** vielä viitisen vuotta sitten
- **Eläinten hyvinvointituen** saaminen ja etenkin sen merkittävä parantuminen 2012
- **Tyypinavetta-hanke** 2011-14 ja sen hyödyntäminen edelleen
- Myös kustannusten seurantaryhmä ostoskorivertailuineen on tehnyt hyvää tulosta suomalaisen maidon **tuotantokustannusten kilpailukyyn** parantamiseksi
- Perheviljelmäpohjaisen **maidontuotannon puolesta toimiminen** jatkuvasti (mm. lomitussjärjestelmän ja muun tuottajien jaksamista tukevan toiminnan puolustaminen).

Kaikki nämä ovat olleet hyvin **pitkävaikutteisia ja taloudellisesti merkittäviä**. Kehityksen kuvasin tarkemmin edellisessä luvussa. Lisäksi sieltä löytyy myös lyhytvaikutteisia toimia, joissa ala on onnistunut.

2.2. Viisi karvainta pettymystä

Maitoalan viime vuosien pahin pettymys oli **Etelä-Suomen 141-tukijärjestelmän pysyvyyden menetys** ja tukien heikentyminen.

Suomi oli toki joutunut taistelemaan siitä jatkuvasti Heikki Haaviston ulkoministeri-ajoista lähtien, mutta kuitenkin hallitukset tätä ennen olivat aina asettuneet oman maatalouden taakse - ja myös onnistuneet siinä. Mutta

Jyrki Kataisen hallitus heitti pyyhkeen kehään ilman taistelua. Ministeri Haavisto piti sitä Suomen suurimpana EU-ajan menetyksenä 80-vuotishaastattelussaan Maaseudun Tulevaisuudessa elokuussa 2015.

Myös **kiintiöjärjestelmästä luopuminen** keväällä 2015 oli Suomelle selvä tappio. Se hiertää mieliä etenkin kun tiedetään, miten esimerkillisesti Suomessa ylituotanto onnistuttiin hallitsemaan. Se muistetaan Brysselissäkin.

Kirvelevä menetys oli heti 1995 koettu **varastokorvausten menettäminen**. Tuottajajärjestön johto vastusti maitovaltuuskunnan perustamista, mutta varastokorvausasiaan tyyli sivuuttaminen MTK:ssa antoi maitomiehille lisää pontta taistella oman asiansa puolesta.

Ensimmäisinä EU-vuosina maidontuotannon kertynyt iso **tukien jälkeensä jääneisyys** pystyttiin myöhemmin melko pitkälle korvaamaan Agenda 2000-ratkaisusta alkaen. Myöhemmin top up -tuen saamiseksi maitovaltuuskunta joutui kävelemään jopa MTK:n johdon yli (s. 64-65).

Viime vuosien isoissa ratkaisuissa **alan näkemyksiä ei enää otettu huomioon**. Maitoalan edustajat olivat hyvissä ajoin varoittaneet hallintoa ja poliitikkoja odotettavissa olevista, kasvavista ongelmista.

2.3. Huikea panos-tuotossuhde

Toiminta oli maitovaltuuskunnan edustajien oman arvion mukaan hyödyttänyt Suomen maidontuotantoa tähän mennessä **yhteensä useiden satojen miljoonien eurojen arvosta**. Yleisesti hyväksyttyä laskentatapaa vaikutusten arvioinnista ei kuitenkaan ole. Osa kunniaista kuuluu myös MTK:n johdolle, vaikka muutamissa tilanteissa sukset menivät kovasti ristiin.

Arvio tehtiin varoen etenkin siitä syystä, että osa tukirahoista olisi joka tapauksessa kiertynyt myös maitotiloille, todennäköisesti kuitenkin selvästi vähemmän. Tai sitten tukiehdot ehkä olisivat olleet Suomessa vaikeammin tiloilla käytäntöön sovellettavissa. Tiedotuksen ja neuvonnan arvoa on yleensäkin melko mahdotonta mitata.

Tapahtumat osoittavat, että tuet olisivat olleet radikaalisti pienempiä ilman alan omaa edunvalvontaa ja sen työn onnistumista.

Sinnikästä työtä ovat tukeneet alan asiantuntemus, etenkin johtavien luottamusmiesten ja toimihenkilöiden lukemattomat työtunnit ja asiaan paneutuminen, oikeat kontaktit ja luotettavat yhteistyötahot, poikkeuksellisen päteväksi osoittautunut tutkimustieto ja esimerkiksi maitovaltuuskunnan oma laskentajärjestelmä.

Rahallinen **panostus toimintaan** on ollut vain meijereiltä kerättyjen **jäsenmaksujen verran**. Ne ovat olleet 20 vuoden aikana yhteensä **noin 6,7 miljoonaa euroa**. Se on **vain pari prosenttia tuottoarvosta**. Täysin kiistaton tämä vertailu ei kuitenkaan ole, mutta mittaluokat lienevät kohdallaan.

Tarinan tämä punos olikin lopulta yllättävän vahva. Kahden vuosikymmenen aikavälillä maitovaltuuskunnan ja -valiokunnan toiminnan panos-tuotossuhde on ollut **poikkeuksellisen kannattava**.

2.4. Ei jäädä paikoilleen

Oli myös yllättävää, että jäsenmaksujen taso on koko ajan **säilynyt suunnilleen ennallaan**, vaikka näyttäviä tuloksia on vuosien myötä tullut.

Toiminnan kehittäminen ja näkyvyyden parantaminen ehkä vaatisivat panostuksen jonkinasteista järkevää kasvattamista. Toisaalta ehkä valtuuskunnan koosta sekä kokouskuluista voitaisiin tulevaisuudessa jonkin verran säästää samalla sähköistä yhteydenpitoa edelleen kehittämällä. Mutta nämä ovat vain historiikin kirjoittajalle muodostuneita henkilökohtaisia ajatuksia.

Eryityisesti **nuori viljelijäpolvi** olisi jatkossa saatava aidosti paremmin mukaan. Toiminnan kehittymiseen heillä olisi vahva omakohtainen intressi. Mutta erityisesti ajan riittävyys on nykyisin paheneva ongelma. Uusia ratkaisuja kannattaisi ennakkoluulottomasti hakea.

3. Sietämätön vaikeus välttää tukileikkauksia

Tarinan vaikein teema oli **tukiasiat**. Niissä koettiin monien hyvien tulosten rinnalla myös rajuimmat tappiot.

Tuet ovat yleensä olleet määräaikaista ja alenevia, mitä tosin on helpottanut viljelijä-

määrän nopea vähentyminen. Sillekin vain on alkanut tulla jo rajoja vastaan. Tilakoon kasvattamisen edut hupenevat paljolti maanteille, kun tilusrakenne on pirstaleinen. Samalla yrittäjien työtunnit uhkaavat edelleen kasvaa. Karjatilojen työvaltaisuuden huomioon ottaminen on MTK:n sisällä vuosikymmenten mitaan aiheuttanut melkoisia kiistoja (ks. s. 57).

Kun maidon osuus Suomen maatalouden markkinatuotoista on yli 40 %, niin tukien leikkaustilanteissa tämän suurimman sektorin on ollut kutakuinkin mahdotonta välttää leikkauksilta. Päättäjät ovat herkästi katsoneet, että niillä pystytään ajamaan muille pienemmille sektoreille parannuksia, jotka siellä näyttävät isoilta.

Leikkauksia ovat välillä esittäneet sekä ministeriö että MTK yhdessä. Tässä maitovaltuuskunta on ollut tärkeä toimija estäessään maidontuottajien vielä pahemman yliajon niiden taholta (ks. esim. s. 61).

3.1. Byrokratian purkutalkoisiin!

Oli yllättävää, miten nopeasti ja lähes jatkuvasti tuet muuttuivat ja miten pitkiä epävarmuuden kausia niissä tuottajille usein tuli. Ammattiviljelijöille voin nostaa hattua, kun he tuon välttämättömän tukirumban jatkuvasti jaksavat pyörittää.

Oli virkistävää huomata, kun kiuruveteläinen tuottaja Kaisa Huttunen kertoi ripustaneensa kaikki vuoden aikana täyttämänsä tukipaperit pyykkinarulle (MT 9.9.2015). Sen pituudeksi oli kertynyt peräti 33 metriä! Ja siitäkin jäi vielä puuttumaan nautaluettelot, joita viljelijät täyttävät neljä kertaa vuodessa.

Juha Sipilän hallituksen lupaukset byrokratian karsimisesta herättävät nyt suuria toiveita. Kysymys on nimenomaan **maataloudelle erittäin tärkeä**, mutta samalla erinomaisen vaikea. EU:n kautta sillä on myös vahva kansainvälinen kytkentä. Paljon merkitystä on myös kotimaan viranomaisten suhtautumisella asiaan, mikä kannattaa aina muistaa.

Asiallinen keskustelu aiheesta toivottavasti Suomessakin syvenee ja vauhdittuu. Ehkä joku toinen kirjoittaja saisi aiheesta hyödyllisen ja kiinnostavan dokumenttikirjan. Puhuttelevia aineksia siihen kyllä löytyisi! Tu-

kiasioista en lähde kinaamaan, kun oma asiantuntemukseni ei siihen riitä.

Maitovaltuuskunnan edellinen puheenjohtaja Olli Laaninen pohdiskeli eläinten hyvinvointituen yhteydessä sitä, että uusien asioiden toteuttaminen tukien kautta merkitsee aina valitettavasti myös uusia säädöksiä ja valvontaa:

- Joudumme tilanteeseen, jossa on syytä pohtia, onko jonkin toimenpiteen tekeminen enää järkevää siihen liittyvän byrokratian vuoksi.

3.2. Väistämätön riippuvuus poliitikoista

Maitoalan suhde poliittiseen päätöksentekoon Suomessa ja EU:ssa oli seuraamisen arvoinen juonne. Suhteen rakentaminen on maatalouden merkittäville tuotantosunnille **välttämätöntä**. Ilman tukia tilat eivät saavuta kannattavuutta.

Muutoin esimerkiksi maitotuotteet olisivat kuluttajille Suomessa noin 40 % kalliimpia. Siksi tukia länsimaissa käytetään runsaasti.

Maatalouden tukipotti on kaikkiaan noin kaksi miljardia euroa. Maitotilat ovat saaneet siitä parhaimmillaan vajaat 600 miljoonaa, vaikka maito muodostaa yli 40 % maatalous- tuotannon arvosta.

Koskaan ei kaikkea voi edunvalvonnassa saavuttaa. Koko Suomessa joudutaan nyt jakamaan paljon enemmän niukkuutta kuin herkullisia lisäviipaleita kansantalouden kasvavasta kakusta, vaikka se äärimmäisen vaikealta tällä hetkellä näyttää.

Pariin otteeseen Suomessa ja EU:ssa on jouduttu turvautumaan myös **maatilojen kriisitukiin**. Nyt sellainen tilanne on parhaillaan päällä.

4. Markkinoiden seuranta ja analysointi

Yritystoiminnassa ei tunneta sellaisia saavutettuja etuja, jotka alalla varmasti säilyisivät, ellei niistä osata yhdessä viisaasti pitää huolta ja koko ajan kehittää toimintaa. Mutta Suomen maitoalan yhteinen etu tulisi aina nähdä myös kiristyneen kilpailun yli.

”Alan yhteinen etu tulisi aina nähdä myös kiristyneen kilpailun yli.”

Näinhän lopulta tapahtui ensimmäisen maitosodan 1998-99 jälkeen. Toivottavasti viileä harkinta säilyy eri puolilla nytkin, kun toinen maitosota on meneillään ja alan pääkilpailijat käyvät oikeustaisteluaan jo korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Kun kauppaketjut kilpailevat jatkuvalla halpuuttamisella ja kuluttajien ostovoimakkin hiipuu ennätyspitkän laman keskellä. *Jäitä siis hattuun nyt kaikille!*

Eikä Suomen talouskriisissä ole kysymystä tilapäisestä suhdannekuopasta, vaan paljon vakavammista kansantalouden rakenteellisista ongelmista ja kansainvälisen kilpailukykyämme pitkäaikaisesta rapautumisesta. Jäykät työmarkkinarakenteemme vaikeuttavat ongelmien korjaamista, jolloin työntajien työkalupakkiin jää yleensä vain ikävä saneeraus. Yhteiskunnalle yhä kasvava työttömyys tarkoittaa kurjistumiskiirteen syvenemistä.

Historiikin tärkeimpiä punoksia on **maitomarkkinoiden seuranta ja analysointi**. Se tuli itselleni aikoinaan tutuksi toimittaessani Osuustoiminta-lehteä vuosina 1990-2012.

5. Kestävä kehitys ja yritysvastuu

Silloin kun kaikki palat loksahavat kohdilleen, tulostakin alkaa tulla toisella tavalla. Sekin on jo monta kertaa nähty myös maitovaltuuskunnassa ja -valiokunnassa. Sellainen luo toivoa, uskallusta yrittää ja hyvää yhteishenkeä myös viljelijäkentälle. Juuri sitä nyt tarvitaan.

Myös Suomen kansantalous tulee aikaan nykyisestä suosta nousemaan, mutta se saattaa kestää vielä pari hallituskautta. Kolmekin, jos yhtä huonosti menee kuin viime vuosina.

Kriisin jälkeen turvallisten ja laadukkaiden maitotuotteiden kysyntä maailmalla jälleen kasvaa. Suomessa pohjoisissa oloissa tuotettu maito on laadultaan Euroopan parasta. Ei olisi väärin, jos siitä näissä oloissa myös

maksettaisiin jälleen Euroopan parasta tuotajahintaa.

Suomalaisen ruokaketjun kestävä kehitys ja yritysvastuu ovat pysyviä ja nousevia arvoja.

Suomen maidontuotanto kestää läpivalaisun. Sitä on tässäkin tehty. Mutta maailman kovinta hintakilpailua ja vuodesta toiseen kiristyvää halpuuttamista se ei kestä. Erityisesti suurilla kauppaketjuilla on tässä kasvava vastuunsa. Kotimaisen ruuantuotannon suosiminen on kaikkein vastuullisinta ja kestäväintä toimintaa.

5.1. Suomalainen ruoka ei ole kallista

Kun Suomessa usein valitetaan ruuan kalleudesta, niin pitäisi muistaa **suhteuttaa hinnat kunkin maan yleiseen hinta- ja palkkatasoon**. Käytettävissä olevilla tuloilla korjattuna suomalainen ruoka maksaa selvästi vähemmän kuin EU-maissa keskimäärin (ks. s. 74-75).

Suomessa ruuan hintaa nostaa myös keskimääräistä korkeampi arvonlisävero. Meillä se on 14 %, kun 28 EU-maan keskiarvo on 10,7 %. Itä-Euroopassa vero on korkeampi ja Länsi-Euroopassa selvästi matalampi. Iso-Britanniassa ja Irlannissa arvonlisävero on nolla prosenttia.

Myös suuri osa kuluttajista pohjimmiltaan ymmärtää, ettei suomalaisen ruuantuotannon pidä antaa tipahtaa maailman halpamaiden joukkoon, vaikka paineet ympärillä ovatkin nyt kovat. Tuskin kukaan haluaa tiputtaa Suomen elintasoakaan kehitysmaiden sarjaan.

6. Viisaus valita oikeat henkilöt avainpaikoille

Niin meijereiden kuin järjestöjen avaintehtävä on valita **oikeat henkilöt avainpaikoille**. Valittujen mukana koko toiminta kaatuu joko eteen- tai taaksepäin. Lyhyeksi jäävät toimikaudet voivat työtä tuntuvasti heikentää.

Maitovaltuuskunnalla on vasta kolmas puheenjohtaja, vaikka tehtävä on ollut katkolla joka vuosi. Myös maitovaliokunnasta löytyy useita huomattavan pitkiä toimikausia puheenjohtajatasoa myöten.

Historiikin keskeinen punos kertoo **toiminnassa vaikuttaneista henkilöistä**. Työtä tosin rajoitti tehtävän pikainen aikataulu. Siksi tulos varmaan ainakin osin on subjektiivinen.

Läheskään kaikkia henkilöitä, asioita ja näkökulmia ei ollut mitenkään mahdollista mahdollistaa mukaan. Hyvää työtä tehneitä henkilöitä olisi varmasti löytynyt eri puolilta selvästi laajemmalti kuin mihin raamit, voimat ja aika nyt riittivät.

6.1. Lobbarin haastava työsarka

Todellisia tuloksia vaikuttamisessa äärimmäisen **harvoin helpolla ja nopeasti** saavutetaan, vaikka asiat kuinka hyvin osattaisiin. Sitkeys, oikea-aikainen ajoitus, oikea asiayhteys ja hyvät perustelut ratkaisevat paljon, samoin toimivat ja luotetut kontaktit. Toisinaan myös näyttävyyden ja joukkovoima auttoivat asioiden etenemistä. Hyvin harvoin nämä kaikki asetuvat samaan linjaan.

EU:n tulo on vähentänyt aiempaa palkansaajien ja maatalousväestön vastakkainasettelua. Palkansaajatkin nykyisin yleensä tietävät, että **maatalous ja aluepolitiikka** ovat niitä harvoja asioita, jotka **tuovat EU:sta rahaa Suomelle** - eivätkä vain vie.

- Lobbaaminen on mutkikas ammatti, joka vaatii sopivaa sekoitusta strategiaa, kommunikaatiota ja vakaumusta, Copa-Cogecan ranskalainen pääsihteeri, tohtori Daniel Guéguen vuonna 1995 tiivistä. Imagosta kaikki on lopulta kiinni.

- Varjele uskottavuuttasi. Älä missään vaiheessa ehdota mitään aivan järjetöntä, Guéguen sanoi *EU-lobbarin kymmenessä käsikyssä* (OT 1/95). Nekään vain eivät tainneet auttaa, kun hänet myrskyisissä tunnelmissa irtisanottiin tehtävästään jo vuoden päästä.

6.2. Ongelmallinen toimintakulttuuri

Edunvalvonnassa mukana olevilta vaaditaan erityisen **lujaa turnauskestävyyttä**. Takaiskuista ei pidä masentua, vaan jatkaa työtä tuumaustauon jälkeen entistä harkitummin. Monet menetykset automaattisesti kuuluvat työn luonteeseen.

Olisi eduksi, jos oma jäsenistökin tämän *toiminnan luonteen* ymmärtää. Suomalaises-

sa nuorena toimintakulttuurissa varmaankin olisi paljon kehittämistä.

Toimintakulttuuriin liittyneet isot muutokset ovat organisaatioissa kaikkein vaikeimpia (ks. s. 14). Ongelmat saattavat ryöpsähtää jossakin muodossa uudelleen esille vielä vuosien päästä.

Pienelle kansakunnalle olisi elintärkeää pyrkiä ymmärtämään toinen toisiamme ja osata myös sovittelua ristiriitoja. Niitä kuitenkin aina ilmenee.

Tässä kirjassa kuvaillaan muutamia isoja riitoja MTK:n sisällä avoimesti. En niistä mitään skandaaleja ole hakenut, vaan toivon, että avoimuus ehkä puhdistaa ilmapiiriä ja ennen muuta helpottaa rakentavan keskustelun käymistä jatkossa. Aivan kaikkea en ole paperille laittanut.

Säännöllinen ja aktiivinen yhteydenpito järjestöistä ja Brysselistä viljelijäjäseniin varmasti edelleen tulevaisuudessa korostuu, vaikkei suuria uutisia kovin usein olisikaan tarjolla. Ja usein uutiset ovat lobbauksen saralla väistämättä negatiivisia. - *Laihat eväät Brysselistä*, kuten Maito ja Me -lehdessä 3/15 Riitta Brandtin kolumni otsikoitiin.

7. Toimintaympäristön muutoksiin sopeutuminen

Erityisesti 1990-luku oli suuren myllerryksen aikaa. Uusi kilpailulaki, EU-jäsenyys, maailmankaupan vapauttamispyrkimykset ja kilpailun kiristyminen **muuttivat perusteellisesti Suomen maitoalaa**. Myös kuluttajien arvostukset ja tarpeet kehittyivät ja yritysten tehokkuus kasvoi nopeasti.

Toimintaympäristön haasteisiin onnistuttiin pääosiltaan vastaamaan, vaikka alku vaikutti tosi tahmealta. Silloin monien mielestä koko osuustoimintakin näytti auringonlaskun alalta ja jouti väistyä historiaan. Tänäpäin yleinen asenneilmasto on kokonaan toisenlainen, ja antaa työlle kestävä pohjaa.

Se miten tämänhetkisestä kriisistä aikanaan tullaan ulos, ei tätä kirjaa tehtäessä ollut vielä nähtävissä. Kyllä sekin tapahtuu, toivoa ei kannata heittää koskaan. Emme mekään Pellervossa 1990-luvun alussa toivoamme onneksi menettäneet. Se auttoi jaksamaan.

7.1. Markkinakenttä elää jatkuvasti

Maitoalan vahvat pääkilpailijat ovat nyt Valio-ryhmä ja tulostaan viime vuosina parantanut Arla Oy. Maitomäärissä selvästi suurimmat osuuskunnat ovat valiolaisia: Itä-maito, Pohjolan Maito, Maitosuomi, Tuottajain Maito ja Länsi-Maito. Kaikilla niillä on takanaan useita fuusioita, eniten Maitosuomella (ks. s. 108). Pieniä valiolaisia ovat Evijärvi ja Härmän Seutu.

Valion kilpailuvaltteja ovat olleet sen tuotekehitys, vienti, tehokkuus ja johtavan brändin asema Suomessa. Elokuussa 2014 tulleet Venäjän vastapakotteet iskivät ankarimmin Valioon, joka joutui tiputtamaan tuottajahintojaan tuntuvasti. Myös tuottajista virisi meijereiden kesken entistä näkyvämpi kilpailutilanne.

Valiota pidemmälle kansainvälistynyt ja liikevaihdoltaan 5,5-kertaa suurempi Arla Foods vahvisti Suomen asemiaan ostaessaan Ingmanin vuosina 2007-08. Kauppaan kuului Sipoon meijeri ja muutamia pienmeijereitä. Ingman-yhteistyöryhmän osuusmeijereitä ovat nykyisin Hämeenlinna, Laaksojen Maitokunta, Kaustinen, Liminka, Paavola ja Porlami. Arla siirtyi kuluttajien toiveiden mukaisesti suosimaan suomalaista maitoa.

Savolainen Maitomaa, satakuntalainen Satamaito, keskipohjalainen Maitokolmio, pohjois-suomalainen Kuusamon Osuusmeijeri ja Ålands Centralandelslag ovat nykyisin itsenäisiä meijereitä. Ne painottavat toiminnassaan ja markkinoinnissaan paljolti paikallisuutta ja osa hakee lisää markkinarakoja erikoistuotteiden avulla.

Pohjalaiset Hirvijärven ja Ilmajoen osuusmeijerit puolestaan myyvät maitonsa jalasjärveläiselle perheyhtiö Juustoportille. Lisäksi Suomessa toimii useita yksityisiä, pääosin pieniä, maidonjalostajia. Osa hyödyntää kilpailuviraston aikoinaan Valion myyntivelvollisuudeksi määräämää ns. KIVI-maitoa.

Ulkomaisia kilpailijajättejä ovat sveitsiläinen Nestle, hollantilais-englantilainen Unilever ja ranskalainen Danone omine tuotebrändeineen.

Opettaako historia?

Historiaa on joskus, huumorilla, kuvailtu *ihmisen perimmäistä onnettomuutta* tutkivaksi humanistiseksi tieteenhaaraksi. Jotain havainnosta pitää paikkansa tässäkin historiikissa.

Mutta onneksi ei läheskään kaikki!

Maitoala on kokenut EU-Suomessa myös monia aurinkoisia ja valoisia vuosia, jolloin myös tulevaisuuden ja yrittämisen usko, aikoinaan paljon puhuttu *maahenki*, on vahvistunut. Se on viljelijöille tärkeää, ja olisi hyvää jos myös yhteiskunnan päättäjät ja media sen paremmin huomaisivat.

Koetut kaksi vuosikymmentä suomalaisen maitoedunvalvonnan matkassa varmaankin opettavat jotakin, mutta vain tarkkaavaiselle lukijalle. Tietysti kannattaa muistaa, etteivät seuraavat vuosikymmenet samanlaisia voi olla.

Historia ei koskaan kulje taaksepäin. Jotakin uutta jatkuvasti tapahtuu, mutta myös jotakin vanhaa yleensä aina seuraa mukana, niin hyvässä kuin pahassa, kuten nyt olemme nähneet.

Pitkän sateen jälkeen sää aina lopulta kirkastuu. Tämä on vanha talonpoikainen viisaus, joka sopinee suomalaiselle maidontuottajalle nykyisenkin kriisin keskellä.

Parhaat kiitokset kaikille tähän kirjaan tietoja, kuvia, haastatteluja ja kommentteja antaneille henkilöille! Tämä on hyvin sujuneen ja miellyttävän yhteistyön tulos haastavan, mielenkiintoisen ja sananmukaisesti elintärkeän aiheen parissa.

Järvenpäässä 12.10.2015

Mauno-Markus Karjalainen

YTM Mauno-Markus Karjalainen on nykyisin vapaa toimittaja, joka työskenteli Pellervo-Seurassa Osuustoiminta-lehden toimituspäällikkönä ja lehden tuottajana 1990-2012 ja oman toimen ohessa Pellervon tiedotuspäällikkönä 1995-99 sekä sitä ennen Pellervon Julkaisupalvelun (PJP) vetäjänä 1987 alkaen. Aiemmin hän on työskennellyt toimittajana, toimitussihteerinä, päätoimittajana, tiedottajana ja tiedotuspäällikkönä lehdistön, valtionhallinnon organisaatioiden ja nuorisojärjestöjen palveluksessa.

5. Mukana toiminnassa

1. MAITVALTUUSKUNNAN JÄSENET

Aho Hannu 1998	Hynninen Seppo 2012-2013	Kukkonen Matti 2009
Aittoniemi Hannu 1996-1998	Hytönen Tapio 2001-2009	Kurikka Hannu 2001-2007
Ala-Suvanto Markus 2013-	Häkkinen Olli-Pekka 2007	Käkelä Raimo 1996-2011
Anttikoski Sauli 1996-2004	Härkönen Markku 2014-	Käkilehto Ulla 2013-
Anttila Kai 2004-2007	Härkönen Seppo 1998-2000	Kämäräinen Jarno 2007-
Anttila Kyösti 1996-	Högnäsbacka Olavi 2001	Kärkkäinen Matti 2014-
Arpiainen Heikki 2001	Hörkkö Juhani 1996-2000	Kässi Timo 2003
Asp Jan-Erik 1999-2002	Inkinen Kari 1996-2005	Laamanen Harri 1996-2000
Björkfors Kenneth 2012-2013	Isohanni Pekka 1997-2003	Laaninen Olli 1996-2012
Blomqvist Tarja 2012-	Isokangas Markku 2000-	Laitinen Markku 2005-2006
Borup Kirsten 2003-2007	Isokangas Tapio 2003	Lampela Katariina 2007-
Bäckman-Hägglund Tina 2009	Isoviita Olavi 1996-1997	Lampinen Aarno 2001
Enroth Carl-Johan 2003-2004	Jokela Raimo 2012	Lappalainen Esa 1999-2007
Fors Christer 1998	Jokela Raimo 2003-2004	Laukkanen Marketta 2012-
Fräntilä-Riihonen Anu 2007-	Juntunen Esa 1996-2005	Laukkonen Jari 2000-2006
Grönholm Tapio 1996-1997	Juutinen Jarmo 1996-	Lehtinen Matti 1998-2004
Hahl Pertti 1996-1997	Kainu Hannu 1996-	Lemola Juhani 2000-2005
Haikonen Tuomo 2015-	Kaipainen Mervi 2007	Leskelä Esa 2004-2006
Hakkarainen Jukka 2013-	Kaleva Paula 2012-	Lestinen Pekka 1996-
Hakola Seppo 1996-1997	Kalle Esko 2001-2006	Leuku Marja-Leena 2009, 2015-
Halkosaari Salomo 2003	Kantoniemi Juha 1996-1997, 2009-	Lindgren Hans-Erik 1996-1997
Hallikainen Pekka 2003-2009	2011	Lintala Esko 2004-2006
Halmetoja Eero 1996-1998	Karjalainen Jouko 1999	Lintilä Kalevi 2001
Hanhimäki Marianne 2001-	Karjalainen Juha 2000	Lumiaho Eino 1996-1997
Harala Jouko 1996-2000	Karvo Matti 2009-2011	Lähteenmäki Sauli 1998-2003
Harju Raimo 2001-2006	Karvonen Matti 1997-2000	Lääkkölä Markku 1996-1997
Haukilahti Tapani 2001-2006	Kauhanen Arja 2005	Maajärvi Harri 2007-2009
Hautala Hannu 2001-2002	Kaunisto Vesa 2013-	Maaninka Heikki 2009-2012
Heikkilä Matti 1996	Keisala Merja 2002-2004	Malmiharju Tapio 1996-2006
Heikkilä Toivo 1997-1998, 2000-	Kemppainen Kimmo 1998-2012	Mara Bjarne 2005-2011
2003	Kettu Tero 2002-2003	Marttila Ahti 2000
Heikkinen Arto 2013-	Kielenniva Raimo 2004-	Matikainen Veikko 2012-2013
Heikkinen Heikki 1996-1997	Kiiskinen Miika 2004	Mattsson Anette 1997
Heikkinen Kaija 1997	Kinnari Raimo 1996-2006	Mitikka Veikko 2007
Heikkinen Mikko 2015-	Kivivuori Kaisa 2013-	Murto-Koivisto Juha 1999
Heinonen Pertti 1997-2002	Koivukangas Heino 1996-1997	Murto-Koivisto Jussi 2014-
Hekkala Jari 2007-	Koivunen Hannu 2005-2006	Murto-Koivisto Pekka 1996-2002
Herlevi Matti 1996-1998	Kokko Janne 2007-2013	Mustonen Martti 1996-2007
Herlevi Mikko	Kokko Olavi 1996-2002	Mård Per-Ole 1997-2000, 2002
Hernesaho Leevi 2005-	Koljonen Oiva 1996-1997	Mäkinen Markku 2011-
Hernesniemi Veijo 2006-	Korhonen Kaija 2001, 2003-2005	Mäkrintala Antti 1996-1998
Hietala Sauli 1998	Korpela Matti 2000	Männistö Jaakko 1996-2001,
Hietanen Juhani 2002-2004	Koskela Heikki 1996-2000, 2003	2004-2011
Hiironen Eero 1996-1997	Koskela Tapio 2002-2006	Määttä Martti 1998-2003
Hokkanen Hannu 2012-	Kotala Esa 2005-	Mönkkönen Jussi 1996-1997
Hynninen Kari 1996-2007	Koutonen Mirja 2010-	Neuvonen Timo 2012-2013
Hynninen Pentti 1996-1997	Kujansuu Seppo 2002-2006, 2012-	Nevalainen Martti 1996-1997

Nilsson Kurt 1996-1998	Prättälä Hannu 2001	Sonninen Risto 2004, 2009-
Nokelainen Lauri 1996	Pulkkinen Pasi 2011-	Sormunen Maarit 2007
Nousiainen Risto 2007	Puttonen Aarno 2000	Sorvisto Sirpa 2002-2005
Nummila Into 1996-1997	Puurula Kauko 1996	Soukainen Jyrki 2005-2007, 2014-
Nuorala Marja 1996-1997	Puustinen Olli-Matti 2001	Stranberg Henrik 2003-2013
Nykänen Anne 2011-	Puustinen Ritva 1996-1998	Sundblom Trygve 2000-2011
Oinonen Osmo 2002-2007	Pääkkönen Saara 2005-2006	Suokannas Pentti 2009-
Ojanen Tuula 2007-	Rahja Esa 2005	Takalo-Kippola Jouko 1997-1998
Ojantakanen Hannu 2001-2002	Rahko Juhani 1996-1997, 2006	Tapaninaho Raimo 1996
Oksanen Kalervo 1998-2003	Rajamäki Ahti 2004 -	Tapola Matti 1996-1998, 2003
Olkkonen Aatu 1996-1997	Ranta-Muotio Aulis 1996	Thodin Petra 2012-
Olkkonen Heikki 1996-2002	Rantavuori Pentti 1996-1997	Tiiri Janne 2001
Ollikainen Riku 1996-2002	Rauhamaa Antti 1996-2013	Tikanmäki Kaija 2002-2003
Ollikainen Ritva 1998	Raussi Airi 1996-1998	Torppa Jussi 1996-2002
Ollila Pekka 2002	Reinikka Jukka 2000	Tuhkanen Helena 2002-2006
Onnilla Ulla 1996-1997	Rinta-Kohtamäki Matti 1996-2003	Tuohiluoma Päivi 2009-2013
Paananen Jukka 2002-2006	Rintala Esko 2005-2006	Tuovinen Ilmari 1996
Paananen Tuomo 2002-2004	Ritvanen Jorma 2003-2005, 2007	Tuuli Pertti 2011-2014
Paavola Marita 2002	Romppanen Matti 1996-2007	Tölli Reijo 2000-
Paavola Terho 1996-2000	Rouhiainen Jaakko 2009-	Törmä Juha 2013-
Pajunen Markku 2005-2009	Ruoppa Pekka 2000-2004	Törrönen Onni 2002-2007
Palmu Olli 2003-	Ryytänen Paavo 2006	Uitto Tauno 1996-2012
Palosaari Antti 2002-2003, 2007-2009	Räisänen Teuvo 1996-1997	Ukkola Sirkku 2005-2007
Parkko Reino 2001-2011	Röyttä Mikko 2004-2012	Vakkuri Lauri 1996-1998
Parvinen Vesa 2015-	Saari Eino 1998	Vanhatalo Sari 2001-2003
Pasanen Riitta 2009-2013	Saari Pekka 2000-2001	Vartiainen Pentti 1996-2006
Pentinsaari Sakari 1996-2006	Sallinen Mikko 2014-	Wasström Reino 2001
Penttilä Juha-Matti 2003-	Santa-aho Anneli 2007-	Viitikko Erkki 2006
Penttilä Mauri 1996-	Santala Pentti 1997-2012	Viljanmaa Tuula 2004-2011
Pietikäinen Esko 2000	Sarajärvi Henna 2003-2007	Voltti Heikki 1997
Piironen Kari 2009-2012	Seppänen Sisko 2005-2007	Vuojolainen Ari 2009-2011
Pirinen Jarkko 2013-	Siitonen Matti 1996-2011	Väänänen Juhani 1998-2001
Pirttiniemi Ari 2004-	Sikanen Osmo 1996-1997	Ylä-Outinen Päivi 2006-
	Sipilä Hannu 2001	Yht. 238 henkeä 1996-2015

2. MAITOVALIOKUNNAN JÄSENET

1996

Paavo Lintula, pj. (MTK)
 Christer Fors, vpj. (Milka)
 Eero Halmetoja (Kymppiryhmä)
 Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
 Jarno Mäki (Maitokaari)
 Juhani Mönkkönen (Promilk)
 Matti Rinta-Kohtamäki (Maito-
 valtuuskunnan pj., Jameli)
 Tauno Uitto (Normilk)
 Markku Nevala (MTK)
 Marita Viljanen (MTK)
 Henrik Stranberg (SLC)
 Tero Hemmilä, sihteeri ja
 maitoasiamies

1997

Paavo Lintula, pj. (MTK)
 Christer Fors (Milka)
 Eero Halmetoja (Kymppiryhmä)
 Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
 Esa Juntunen (Promilk)
 Pekka Lestinen (Maitokaari)
 Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
 Tauno Uitto (Normilk)
 Markku Nevala (MTK)
 Marita Viljanen (MTK)
 Matti Turunen (MTK)
 Henrik Stranberg (SLC)
 Sihteeri Tero Hemmilä ja
 16.6. alkaen uusi maitoasiamies
 Matti Voutilainen

1998

Paavo Lintula, pj. (MTK)
 Christer Fors (Milka)
 Eero Halmetoja (Kymppiryhmä)
 Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
 Pekka Lestinen (Maitokaari)
 Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
 Tauno Uitto (Normilk)
 Juhani Väänänen (Promilk)
 Paavo Mäkinen (MTK)
 Marita Viljanen (MTK)
 Matti Turunen (MTK)
 Henrik Stranberg (SLC)
 Matti Voutilainen, siht.

1999

Paavo Lintula, pj. (MTK)
Christer Fors (Milka)
Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
Pekka Lestinen (Maitokaari)
Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Terho Paavola (Kymppiryhmä)
Juhani Väänänen (Promilk)
Paavo Mäkinen (MTK)
Marita Viljanen (MTK)
Matti Turunen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Matti Voutilainen, siht.

2000

Paavo Lintula, pj. (MTK)
Christer Fors (Milka)
Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
Pekka Lestinen (Maitokaari)
Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Terho Paavola (Kymppiryhmä)
Juhani Väänänen (Promilk)
Paavo Mäkinen (MTK)
Marita Viljanen (MTK)
Matti Turunen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Matti Voutilainen, siht.

2001

Paavo Lintula, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Christer Fors (Milka)
Pertti Heinonen (Länsiryhmä)
Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Heikki Koskela (Kymppiryhmä)
Juhani Väänänen (Promilk)
Paavo Mäkinen (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Matti Voutilainen, siht.

2002

Olavi Högnäsbacka, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Christer Fors (Milka)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Heikki Koskela (Kymppiryhmä)
Juhani Väänänen (Promilk)
Paavo Mäkinen (MTK)

Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Matti Voutilainen, siht.

2003

Olavi Högnäsbacka, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Kari Hynninen (Kymppiryhmä)
Jarmo Juutinen (Promilk)
Per-Ole Mård (Milka)
Matti Rinta-Kohtamäki (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Paavo Mäkinen (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
sihteeri Matti Voutilainen ja
16.6. alkaen uusi maitoasiamies
Sami Kilpeläinen

2004

Olavi Högnäsbacka, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Kari Hynninen (Kymppiryhmä)
Jarmo Juutinen (Promilk)
Per-Ole Mård (Milka)
Olli Laaninen (maitovaltuus-
kunnan pj., Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Paavo Mäkinen (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Sami Kilpeläinen, siht.

2005

Olavi Högnäsbacka, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Kari Hynninen (Kymppiryhmä)
Jarmo Juutinen (Promilk)
Per-Ole Mård (Milka)
Olli Laaninen (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Paavo Mäkinen (MTK) 28.2. saakka
ja 15.6. alkaen Michael Hornborg
Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Sami Kilpeläinen, siht.

2006

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Kari Hynninen (Kymppiryhmä)
Risto Sonninen (Promilk)
Per-Ole Mård (Milka)
Olli Laaninen (Jameli)
Tauno Uitto (Normilk)
Michael Hornborg (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Janne Tiiri (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Sami Kilpeläinen, siht.

2007

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Olli Laaninen (Jameli)
Pirkko Haikkala (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Jaakko Suominen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Tauno Uitto (Normilk)
Esa Heikkilä (Ingman-yhteis-
työryhmä)
Risto Sonninen (Promilk)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

2008

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Olli Laaninen (Jameli)
Antti Sahi (MTK)
Jari Rouvinen (MTK)
Jaakko Suominen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Tapio Hytönen (Normilk)
Esa Heikkilä (Ingman-yhteistyö)
Risto Sonninen (Promilk)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

2009

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Olli Laaninen (Jameli)
Antti Sahi (MTK)
Markku Kiljala (MTK)
Jaakko Suominen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Tapio Hytönen (Normilk)

Maitovaliokunta 2010

- 1 Mv. Eero Isomaa, pj, Nivala MTK
- 2 Tj. Antti Sahi MTK
- 3 Mv. Markku Kiljala, Reisjärvi MTK
- 4 Mv. Jaakko Suominen, Aura MTK
- 5 Mv. Mats Nylund, Pedersöre SLC
- 6 Mv. Per-Ole Mård, Pedersöre Milka
- 7 Mv. Risto Sonninen, Maaninka Promilk
- 8 Mv. Pekka Lestinen, vpj, Sysmä Maitokaari
- 9 Mv. Olli Laaninen, Liperi Jameli
- 10 Mv. Kai Anttila, Nummi-Pusula Länsiryhmä
- 11 Mv. Tapio Hytönen, Konnevesi Normilk
- 12 Mv. Esa Heikkilä, Kuusamo Arla Ingman
- 13 Sami Kilpeläinen, valiokunnan sihteeri

Lähde: Maaseudun Tulevaisuus

Karttaesitys Maitovaliokunnan jäsenten kotipaikoista ja taustoista vuonna 2010

Esa Heikkilä (Ingman-yhteistyö)
Risto Sonninen (Promilk)
Heikki Arpiainen (Länsiryhmä)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

Hannu Kainu (Normilk)
Esa Heikkilä (Ingman-yhteistyö)
Risto Sonninen (ItäMaito)
Kai Anttila (Länsi-Maito)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

2010

Eero Isomaa, pj. (MTK.)
Pekka Lestinen, vpj. (Maitokaari)
Olli Laaninen (Jameli)
Antti Sahi (MTK)
Markku Kiljala (MTK)
Jaakko Suominen (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Tapio Hytönen (Normilk)
Esa Heikkilä (Ingman-yhteistyö)
Risto Sonninen (Promilk)
Kai Anttila (Länsiryhmä)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

2011

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Tuottajain Maito)
Olli Laaninen (Jameli)
Antti Sahi (MTK)
Markku Kiljala (MTK)
Jaakko Suominen (MTK)
Mats Nylund (SLC)

2012

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Tuottajain Maito)
Olli Laaninen (Jameli)
Antti Sahi (MTK)
Markku Kiljala (MTK)
Reino Parkko (MTK)
Mats Nylund (SLC)
Tapio Hytönen (Normilk)
Esa Heikkilä (Ingman-yhteistyö)
Risto Sonninen (ItäMaito)
Kai Anttila (Länsi-Maito)
Per-Ole Mård (Milka)
Sami Kilpeläinen, siht.

2013

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Tuottajain Maito)
Mauri Penttilä (Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja, Jameli)
Markku Kiljala (MTK)

Reino Parkko (MTK)
Mikael Österberg (SLC)
Hannu Kainu (Normilk)
Kimmo Kuorikoski (Ingman-yhteistyör.)
Risto Sonninen (ItäMaito)
Kai Anttila (Länsi-Maito)
Per-Ole Mård (Milka)
Antti Sahi (MTK)
Sami Kilpeläinen ja loppuvuonna Leena Lamminen, siht.

2014

Eero Isomaa, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Tuottajain Maito)
Mauri Penttilä (Jameli, Maitovaltuuskunnan pj.)
Antti Sahi (MTK)
Markku Kiljala (MTK)
Reino Parkko (MTK)
Mikael Österberg (SLC)
Hannu Kainu (Pohjolan Maito)
Kimmo Kuorikoski (Arla Ingman-yhteistyöryhmä)
Risto Sonninen (ItäMaito)
Matti Leikkanen (Länsi-Maito)
Henrik Strandberg (MaitoSuomi)
Sihteerinä maitoasiamies Leena Lamminen 30.9. asti ja 20.10. alkaen Ilkka Pohjamo

2015

Eero Isomaa Eero, pj. (MTK)
Pekka Lestinen, vpj. (Tuottajain Maito)
Hannu Kainu (Pohjolan Maito)
Markku Kiljala (MTK)
Kimmo Kuorikoski (Arla Suomi-yhteistyö)
Matti Leikkanen (Länsi-Maito)
Mikael Österberg (SLC)
Mauri Penttilä (Jameli, Maitovaltuuskunnan pj.)
Reino Parkko (MTK)
Risto Sonninen (ItäMaito)
Antti Sahi (MTK)
Henrik Strandberg (MaitoSuomi)
Ilkka Pohjamo, siht.

Maitovaliokunnassa 1996-2015 toimineita yhteensä 49 ja Maitovaltuuskunnassa 238 henkeä

6. Tilastot

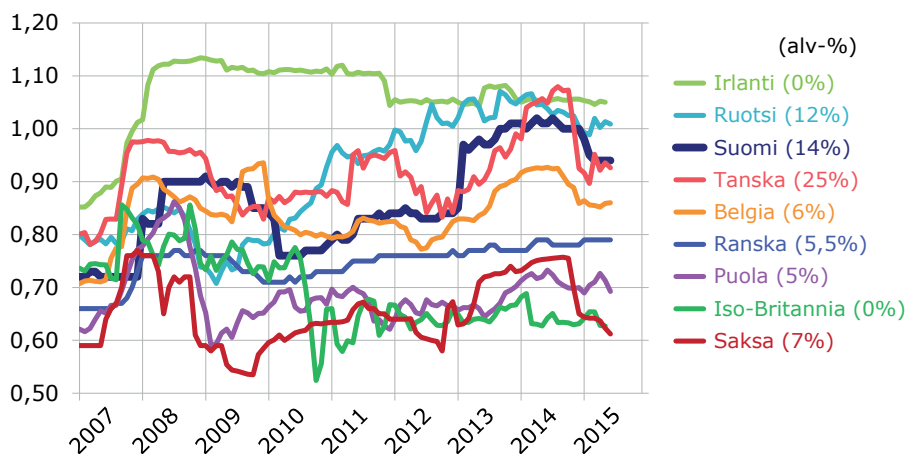
Maitovaltuuskunnan jäsenosuuskunnat 1995-2015

Evijärven Osuusmeijeri	
Hirvijärven Osuusmeijeri	
Hämeenlinnan Osuusmeijeri	
Härjän Seudun Osuusmeijeri	
Ilmajoen Osuusmeijeri	
Kaustisen Osuusmeijeri	
Kuusamon Osuusmeijeri	
Laaksojen Maitokunta	
Limingan Osuusmeijeri	
Osuuskunta ItäMaito	Promilk, Kainuun Osuusmeijeri, Liperin Osuusmeijeri, Nurmeksen Osuusmeijeri ja Osuuskunta Idän Maito yhdistyivät 2010 ja Osuuskunta ItäMaito perustettiin.
Länsi-Maito	Osuuskunta Maito-Aura ja Osuuskunta Maito-Pirkka fuusioituivat 2007 ja Länsi-Maito perustettiin. Lammin Osm sulautui Maito-Pirkkaan 2002.
Osuuskunta Maitokolmio	
Osuuskunta Maitomaa	
Osuuskunta Maitosuomi	Milka fuusioitui Maitosuomeen 2014. Osuuskunta Maitojaloste ja Keski-Suomen Maitokunta fuusioituivat perustettavaan Osuuskunta Maitosuomeen 2007. Kyrönmaan Osuusmeijeri ja Korttesjärven Osuusmeijeri sulautuivat Maitojalosteeseen 2006. Alavuden Osuusmeijeri sulautui Maitojalosteeseen 2002. Kauhavan Osuusmeijeri sulautui Maito-jalosteeseen 2000. Virtain Osuusmeijeri sulautui Maitojalosteeseen 1998. Kauhajoen Osuusmeijeri sulautui Maitojalosteeseen 1995. Kangasniemen Osuusmeijeri sulautui Keski-Suomen Maitokuntaan 2004. Ähtärin Seudun Osuusmeijeri sulautui Keski-Suomen Maitokuntaan 1998.
Pohjolan Maito	Keski-Pohjan Juustokunta ja Osuuskunta Lapin Maito sulautuivat Pohjolan Maitoon 2007. Kärämäen Osuusmeijeri ja Rannikon Maito sulautuivat Pohjolan Maitoon 1998. Nivalan Osuusmeijeri sulautui Pohjolan Maitoon 1995.
Osuuskunta Satamaito	
Osuuskunta Tuottajain Maito	
Porlammin Osuusmeijeri	
Ålands Centralandelslag ÅCA	

Yhteensä 22 fuusiota

Maidon kuluttajahinta eri maissa 2007-2015

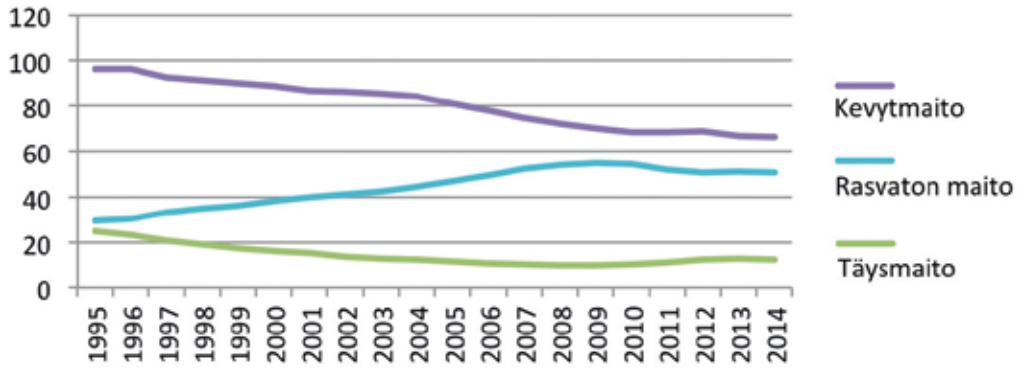
euroa/litra

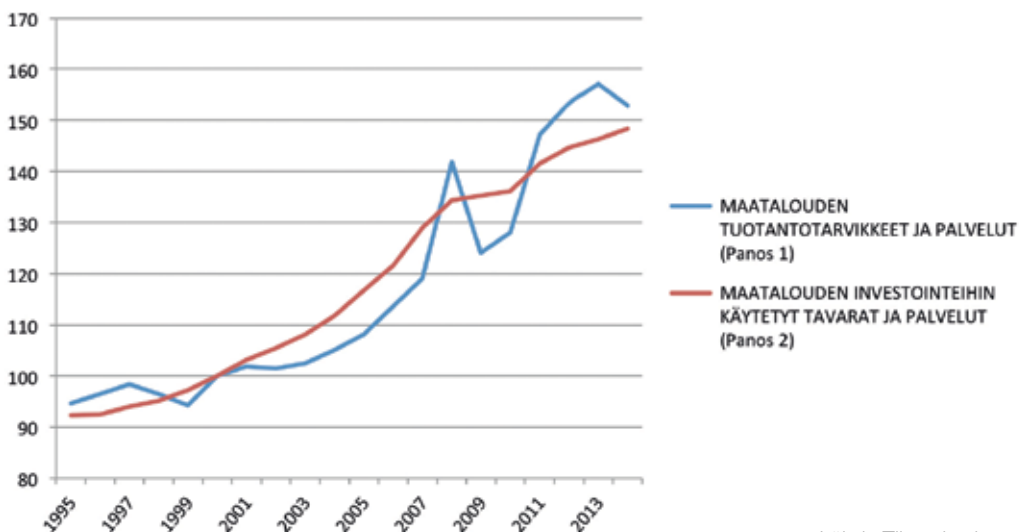
Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Lähde: maiden Tilastokeskukset

Perusmaitojen kulutus henkeä kohti 1995-2014

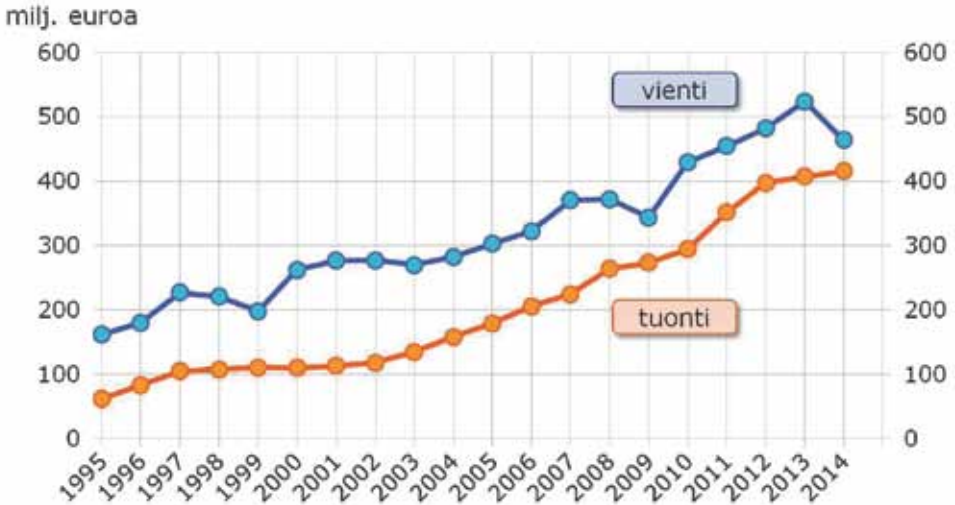

Maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi 2000 = 100

Lähde Tilastokeskus

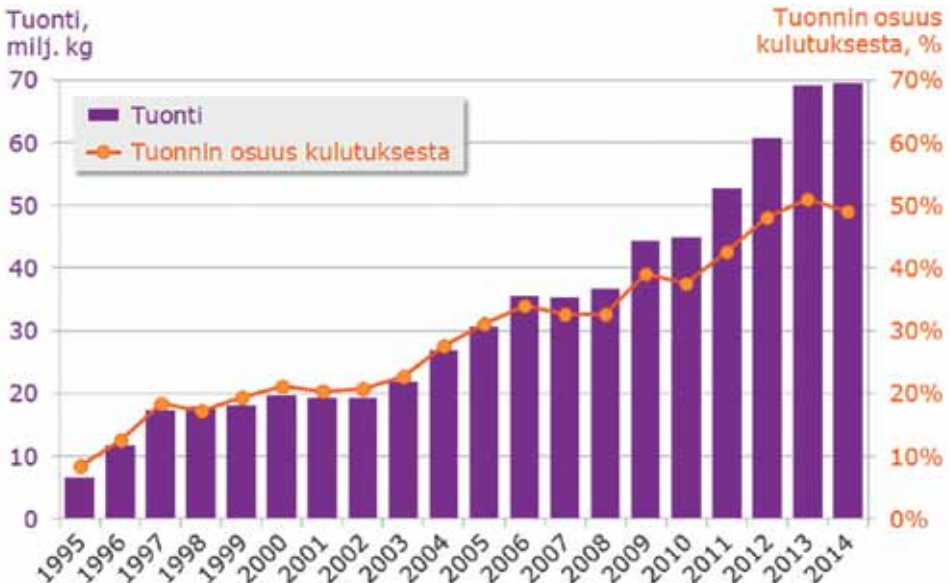
Maitotuotteiden vienti ja tuonti 1995 - 2014

Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Lähde: Tulli

Juustojen tuonti ja tuonnin osuus kulutuksesta 1995-2014

Lähde: Tulli, Suomen Gallup Elintarviketiet

7. Lähteet

1. KIRJALLISET LÄHTEET

Dokumentit kokouksista

Osuusmeijereiden keskustelutilaisuuden 8.5.1995 pöytäkirja

Maitovaltuuskunnan pöytäkirjat 1996-2015 (tekstissä mainittuja muutamia puutteita lukuun ottamatta)

Maitovaltuuskunnan nimeämien tarkastajien raportit 1998, 2002-03, 2005-15

Maitovaltuuskunnan hyväksymät Maitostrategiat vuosille 1999-2020

Maitovaltuuskunnan ja maitovaliokunnan toimintakatsaukset / toimintakertomukset 1997-2014

Maitovaliokunnan pöytäkirjat vuosilta 1998, 2000-02

Lehdistöseuranta

Maaseudun Tulevaisuus (MT) 1990 - 2015
Osuustoiminta-lehti (OT) 1990 - 2015

Kirjat

Enbom Sten: Från fil till glass - Viilistä jäätelöön, Ingman Group 1929-2009. Ingman Group Oy Ab. Tallinna 2009

Inkinen Kari, Karjalainen Mauno-Markus: Osuustoiminnan juurilla - Aatteen sankareita vai veijareita? Pellervo. Porvoo 2012

Juutinen Heikki, Stenström Åke, Vuori Raimo: Tehokas omistajahallinto - Osuuskunnan hallintohenkilön käsikirja. Pellervo 2006

Kuisma Markku, Henttinen Annastiina, Karhu Sami ja Pohls Maritta: Kansan Talous - Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899-1999. Kirjayhtymä. Tampere 1999

Kulha Keijo K.: Mahtitalonpoika - Heikki Haaviston matkassa yleislakosta EU:hun. Edita. Helsinki 1998

Perko Touko: Valio ja suuri murros. Otava. Keuruu 2005

Seppänen Esko: Punapääoman romahdus. WSOY. Juva 1995

Skurnik Samuli: Suomalaisen talousmallin murros - Suljetusta sääntelytaloudesta kaksinapaiseen globaalitalouteen. Tammi. Jyväskylä 2005

Suomi tiellä eurokuntoon. Pellervon näkökulma 3. Pellervo 1992

Vapaakallio Sakari, Räsänen Keijo: Hankkijasta Noveraksi - mikä petti? Pellervo 1995

Artikkelit

Aaltonen Seppo: Tanskan edunvalvonta on tehokasta yhteistyötä, OT 3/1995

Guéguen Daniel: EU-lobbarin kymmenen käskyä (suom. Antti Äijö), OT 1/1995

Karjalainen Mauno-Markus: Oppia Harvardista - Osuustoiminnallisuudesta kilpailuvaltti, OT 5/1993

Karjalainen Mauno-Markus: Jouko Väänänen ja Risto Volanen väittelevät osuustoiminnan periaatteista, OT 6/1993

Karjalainen Mauno-Markus: Järjestövastuun ja omistajavastuun rajankäynti. Edunvalvonta hakee nyt muotojaan, OT 6/1995

Köylijärvi Aimo: Maitomarkkinoilla poreilee, OT 2/1995

Mäki Jarno: Uuteen vaiheeseen viljelijöiden yhteistyössä. Kirjassa Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa - Heikki Haavisto 60 vuotta. Kirjayhtymä. Tampere 1995

Pyykkönen Perttu: Maitomarkkinoilla raju muutos, Osuustoiminnan vuosikirja 2015, OT 4/2015

Savolainen Jorma: Punapääomaa oli paljon - omaa liian vähän, OT 3/1995

Volanen Risto: MTK:ssa komentopolitiikkaa - Viljelijä jätetty yksin, haastattelu Ilkka-lehdessä 17.12.1995

Tilastot

Suomen Gallup Elintarviketieto Oy:n maitoalan seuranta 1995-2015

Elintarviketalous 2015. Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Tietohaarukka - Tilastotietoa elintarvikealasta 2015. Ruokatieto yhdistys ry 2015

2. HAASTATTELUT

Härmälä Esa, agronomi, pääministeri Esko Ahon talouspoliittinen erityisavustaja 1991-93, kaupallinen neuvos ulkoministeriössä vastuualueenaan maatalouskysymykset Suomen EU-jäsenyysneuvotteluissa 1993-94. MTK:n puheenjohtaja 1994-2006. Metsähallituksen pääjohtaja 2014 alkaen.

Isomaa Eero, maanviljelijä, maitovaliokunnan puheenjohtaja 2006 alkaen, MTK:n johtokunnan jäsen 2004 alkaen.

Kilpeläinen Sami, MMM, VTM, maitoasiamies 2003-13, nykyisin Arla Ingmanin hankintajohtaja

Laaninen Olli, maanviljelijä (eläkkeellä), maitovaltuuskunnan puheenjohtaja 2004-12, aiemmin Liperin Osuusmeijerin hallintoneuvoston pitkäaikainen puheenjohtaja ja MTK-Pohjois-Karjalan puheenjohtaja

Lestinen Pekka, maanviljelijä, maitovaltuuskunnan jäsen 1996 alkaen, maitovaliokunnan jäsen vuodesta 1997 ja varapuheenjohtaja 2001 alkaen. Osuuskunta Tuottajain Maidon hallituksen jäsen. Valion hallintoneuvoston jäsen 1998 lähtien.

Mäki Jarno, FM, maanviljelijä, Pellervo-Seuran johtokunnan puheenjohtaja 1993-96. Valio Oy:n hallituksen puheenjohtaja 1992-94 ja maitovaliokunnan jäsen 1996.

Penttilä Mauri, maanviljelijä, maitovaltuuskunnan jäsen 1996 alkaen ja puheenjohtaja 2013 lähtien. Osuuskunta Länsi-Maidon hallituksen puheenjohtaja. Valion hallintoneuvoston jäsen vuodesta 2001.

Pohjamo Ilkka, agronomi, maitoasiamies syksystä 2014 alkaen

Rinta-Kohtamäki Matti, maanviljelijä (eläkkeellä), maitovaltuuskunnan ensimmäinen puheenjohtaja 1995-2003. Kyrönmaan Osuusmeijerin hallituksen puheenjohtaja ja Valion hallituksen jäsen 1990-luvulla.

Skurnik Samuli, KTT, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen (PTT) tutkimusjohtaja

1979-89, Pellervo-Seuran toimitusjohtaja 1989-2002. Sittemmin opettaja (H:gin kaupakorkeakoulu), yrittäjä ja konsultti.

Volanen Risto, YTT, Pellervo-Instituutin toimitusjohtaja 1991-93, Pellervon osuustoimintajohtaja 1993-97, Copa-Cogecan pääsihteeri Brysselissä 1997-2003, valtio-sihteeri valtioneuvoston kansliassa 2003-11. Nykyisin eläkkeellä.

Voutilainen Matti, agronomi, maitoasiamies 1997-2003, MTK:n järjestöjohtaja 2003 alkaen

Ylätalo Matti, maatalouden liiketaloustieteen emeritus professori Helsingin yliopistossa, maitovaltuuskunnan perustamien nurmiryhmän ja kustannustyöryhmän jäsen

KIRJAN GRAAFIT JA TAULUKOT

Keskipitoisen maidon kokonaishinta 1995-1999.....	50
Suomen maatalouden kannattavuuskehitys 1994-2013	53
Maidon omavaraisuuden kehittyminen 1995-2015	55
Meijerimaidon määrä ja maitokiintiö 1995-2015.....	56
Meijerien maksama maidon tilityshinta ja jälkitili 1995-2015	76
Maidon ja juuston kalleusindeksi käytettävissä olevilla tuloilla korjattuna 2014	77
Maitovaltuuskunnan jäsenosuuskunnat 1995-2015	108
Maidon kuluttajahinta eri maissa 2007-2015	108
Perusmaitojen kulutus henkeä kohti 1995-2014	109
Maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi 1995-2014	109
Maitotuotteiden vienti ja tuonti 1995-2014	110
Juustojen tuonti ja tuonnin osuus kulutuksesta 1995-2014	110

KRIISISTÄ KRIISIIN

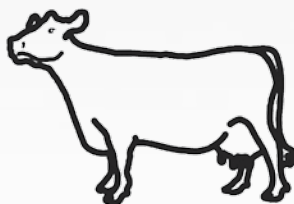
Suomen maitoalan edunvalvonnan ylin päättävä elin Maitovaltuuskunta perustettiin osuusmeijereiden yhteishankkeena Pellervo-Seurassa vastaamaan EU-ajan uusiin tarpeisiin vuonna 1995. MTK:n silloinen johto hanketta aluksi kiivaasti vastusti.

Organisointimistaistelun MTK voitti lupaamalla uudistaa oman maitovaliokuntansa ja luovuttaa sen enemmistön Maitovaltuuskunnan valitsemille edustajille. Samalla MTK:n johto hautasi muutamiksi vuosiksi suunnittelemansa Pellervon toiminnan alasajon.

Edunvalvonnan tie on ollut mäkinen ja vauhdikas. Suomen ensimmäiset EU-vuodet olivat maidontuottajille pitkitettyä kriisiä, kun Maitovaltuuskunta joutui vielä kovasti taistelemaan omasta asemastaankin MTK:n sisällä. Mutta maitomiesten loputon jääräpäisyys ja sinnikkyys alkoivat vähitellen tuottaa tuloksia. Tulivat nurmituki ja Top-up eli tilatuen lisäosa maitotiloille. Myös maitokiintiöt esimerkillisesti hallittiin ja pohjoisen tuen leikkaukset estettiin.

Itsenäisesti toimivalla Maitovaltuuskunnalla on nyt esittää pitkä lista saavutuksiaan ja onnistuneita hankkeitaan suomalaisen maitoketjun hyväksi. Niiden yhteisarvo nousee useisiin satoihin miljooniin euroihin. Toisaalta myös monta kirvelevää tappiota on koettu. Pahimmat sattuivat Jyrki Kataisen hallituksen aikana, jolloin maitoalan varoituksia ei enää uskottu.

Kriisistä kriisiin on tie siis kulkenut. Onneksi väliin on mahtunut myös lukuisia hyviä vuosia. Näistä kaikista tämä historiikki aidosti kertoo sanoin, kuvin, dokumentein, haastatteluin ja tilastoin.

Maitovaltuuskunta